PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

ПАРЛАМЕНТ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

L E G E
Codul de procedură civilă al Republicii Moldova*

nr. 225-XV din 30.05.2003

Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.285-294/436 din 03.08.2018
Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.130-134/415 din 21.06.2013
Monitorul Oficial al R.Moldova nr.111-115/451 din 12.06.2003

* * *

C U P R I N S

TITLUL I
DISPOZIŢII GENERALE

Capitolul I
DISPOZIŢII PRINCIPALE

Articolul 1. Raporturile reglementate de legislaţia procedurală civilă
Articolul 2. Legislaţia procedurală civilă
Articolul 3. Acţiunea legii procedurale civile în timp
Articolul 4. Sarcinile procedurii civile
Articolul 5. Accesul liber la justiţie
Articolul 6. Modalităţile de apărare a drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime
Articolul 7. Intentarea procesului civil
Articolul 8. Dreptul la asistenţă juridică
Articolul 9. Rolul diriguitor al instanţei judecătoreşti în proces
Articolul 10. Sancţiunile procedurale
Articolul 11. Asigurarea securităţii participanţilor la proces
Articolul 12. Soluţionarea cauzelor civile în temeiul legislaţiei Republicii Moldova
Articolul 12^1. Ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate
Articolul 12^2. Avizele consultative ale Curţii Supreme de Justiţie
Articolul 13. Aplicarea legislaţiei altor state
Articolul 14. Actele judecătoreşti de dispoziţie
Articolul 15. Folosirea căilor de atac
Articolul 16. Caracterul obligatoriu al actelor judecătoreşti
Articolul 17. *Abrogat*
Articolul 17^1. Depunerea documentelor prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor
Articolul 18. Utilizarea de mijloace tehnice

Capitolul II
PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI PROCEDURAL CIVIL

Articolul 19. Înfăptuirea justiţiei numai în instanţă judecătorească
Articolul 20. Independenţa judecătorilor şi supunerea lor numai legii

Articolul 21. Judecarea unipersonală şi colegială a cauzelor
Articolul 22. Egalitatea în faţa legii şi a justiţiei
Articolul 23. Caracterul public al dezbaterilor judiciare
Articolul 24. Limba de procedură şi dreptul la interpret
Articolul 25. Principiul nemijlocirii şi oralităţii în dezbaterile judiciare
Articolul 26. Contradictorialitatea şi egalitatea părţilor în drepturile procedurale
Articolul 27. Disponibilitatea în drepturi a participanţilor la proces

Capitolul III

(Abrogat)

Articolul 28. *Abrogat*
Articolul 29. *Abrogat*
Articolul 30. *Abrogat*
Articolul 31. *Abrogat*

Capitolul IV

COMPETENŢA INSTANŢELOR DE JUDECATĂ

Articolul 32. Imutabilitatea competenţei jurisdicţionale
Articolul 33. Competenţa generală a instanţelor judecătoreşti
Articolul 33[1]. Competenţa judecătoriilor
Articolul 34. *Abrogat*
Articolul 35. *Abrogat*
Articolul 36. *Abrogat*
Articolul 37. Competenţa în caz de concurenţă a pretenţiilor
Articolul 37[1]. Competenţa în judecarea pretenţiilor conexe
Articolul 38. Competenţa teritorială generală
Articolul 39. Competenţa la alegerea reclamantului
Articolul 40. Competenţa excepţională
Articolul 41. *Abrogat*
Articolul 41[1]. Competenţa în materie de moştenire
Articolul 42. Competenţa în mai multe cauze civile
Articolul 43. Strămutarea cauzei
Articolul 44. Soluţionarea conflictelor de competenţă jurisdicţională
Articolul 45. *Abrogat*

Capitolul V

COMPLETUL DE JUDECATĂ. RECUZĂRILE

Articolul 46. Completul de judecată
Articolul 47. Grefierul
Articolul 48. Soluţionarea colegială a problemelor
Articolul 49. Inadmisibilitatea participării repetate a judecătorului la judecarea aceleiaşi cauze
Articolul 50. Temeiurile de recuzare a judecătorului
Articolul 51. Temeiurile de recuzare a expertului, specialistului, interpretului, grefierului
Articolul 52. Declaraţiile de recuzare şi de abţinere de la judecată
Articolul 53. Procedura de soluţionare a cererii de recuzare

Articolul 54. Efectele admiterii cererii de recuzare

Capitolul VI

PARTICIPANŢII LA PROCES.

DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIILE LOR PROCEDURALE

Articolul 55. Participanţii la proces

Articolul 56. Drepturile şi obligaţiile participanţilor la proces

Articolul 57. Capacitatea de folosinţă a drepturilor procedurale civile

Articolul 58. Capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale civile

Articolul 58[1]. Capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale civile a persoanei în privinţa căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară

Articolul 59. Părţile în proces

Articolul 60. Drepturile procedurale ale părţilor

Articolul 61. Obligaţia participanţilor la proces de a se folosi cu bună-credinţă de drepturile lor procedurale

Articolul 62. Coparticiparea procesuală obligatorie

Articolul 63. Coparticiparea facultativă

Articolul 64. *Abrogat*

Articolul 65. Intervenientul principal (intervenientul care formulează pretenţii proprii cu privire la obiectul litigiului)

Articolul 66. *Abrogat*

Articolul 67. Intervenientul accesoriu (intervenientul care nu formulează pretenţii proprii asupra obiectului litigiului)

Articolul 68. Drepturile şi obligaţiile procedurale ale intervenientului accesoriu

Articolul 69. Efectele neatragerii sau neintervenirii în proces a intervenientului accesoriu

Articolul 70. Succesiunea în drepturile procedurale

Articolul 71. Participarea procurorului la judecarea cauzelor civile

Articolul 72. Drepturile procedurale ale procurorului

Articolul 73. Pornirea proceselor în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane

Articolul 74. Participarea la proces a autorităţilor publice pentru a depune concluzii

Articolul 75. Reprezentarea în instanţă judecătorească

Articolul 76. *Abrogat*

Articolul 77. Desemnarea avocatului

Articolul 78. *Abrogat*

Articolul 79. Reprezentanţii legali

Articolul 80. Formularea împuternicirilor reprezentantului

Articolul 81. Împuternicirile reprezentantului în judecată

Capitolul VII

CHELTUIELILE DE JUDECATĂ

Articolul 82. Cheltuielile de judecată

Articolul 83. Taxa de stat

Articolul 84. Taxa de timbru

Articolul 85. Scutirile de taxă de stat şi/sau de taxă de timbru

Articolul 86. Amînarea şi eşalonarea plăţii taxei de stat

Articolul 87. Valoarea acţiunii

Articolul 88. Plata taxei de stat suplimentare

Articolul 89. Restituirea taxei de stat
Articolul 90. Cheltuielile de judecare a cauzei
Articolul 91. Sumele plătite martorilor, experţilor, specialiştilor şi interpreţilor
Articolul 92. Introducerea de către părţi a sumelor pentru plata martorilor, experţilor, specialiştilor şi interpreţilor
Articolul 93. Plata sumelor cuvenite martorilor şi interpreţilor
Articolul 94. Repartizarea cheltuielilor de judecată între părţi
Articolul 95. Despăgubirea pentru timpul de muncă pierdut
Articolul 96. Compensarea cheltuielilor de asistenţă juridică
Articolul 97. Repartizarea cheltuielilor de judecată în cazul renunţării la acţiune şi încheierii tranzacţiei
Articolul 97[1]. Compensarea cheltuielilor de judecată făcute de părţi
Articolul 98. Compensarea cheltuielilor suportate de instanţa judecătorească
Articolul 99. Atacarea încheierilor judecătoreşti asupra cheltuielilor de judecată

Capitolul VIII

COMUNICAREA ACTELOR DE PROCEDURĂ.

CITAŢIA, ÎNŞTIINŢAREA JUDICIARĂ

Articolul 100. Comunicarea actelor de procedură
Articolul 101. *Abrogat*
Articolul 102. Citaţia şi înştiinţarea judiciară
Articolul 103. Cuprinsul citaţiei şi al înştiinţării
Articolul 104. Expedierea citaţiilor şi înştiinţărilor
Articolul 105. Înmînarea citaţiei şi înştiinţării
Articolul 106. Efectele refuzului de a primi citaţia sau înştiinţarea
Articolul 107. Schimbarea adresei sau a avocatului pe parcursul procesului
Articolul 108. Citarea publică a pîrîtului
Articolul 109. Căutarea pîrîtului

Capitolul IX

TERMENELE DE PROCEDURĂ

Articolul 110. Termenul de procedură
Articolul 111. Calcularea termenului de procedură
Articolul 112. Expirarea termenului de procedură
Articolul 113. Efectele neîndeplinirii în termen a actului de procedură
Articolul 114. Suspendarea curgerii termenului de procedură
Articolul 115. Prelungirea termenului de procedură
Articolul 116. Repunerea în termen

Capitolul X

PROBELE ŞI PROBAŢIUNEA

Articolul 117. Probele
Articolul 118. Obligaţia probaţiunii în judecată
Articolul 119. Prezentarea şi reclamarea probelor
Articolul 119[1]. Ordinea de prezentare a probelor
Articolul 120. Administrarea înscrisurilor şi probelor materiale la locul lor de păstrare sau aflare
Articolul 121. Pertinenţa probelor

Articolul 122. Admisibilitatea probelor
Articolul 123. Temeiurile degrevării de probaţiune
Articolul 124. Decăderea din dreptul de a cere efectuarea expertizei judiciare
Articolul 125. Delegaţiile judecătoreşti
Articolul 126. Procedura de îndeplinire a delegaţiei
Articolul 127. Asigurarea probelor
Articolul 127^1. Asigurarea probelor în cazul obiectelor de proprietate intelectuală
Articolul 127^2. Cauţiunea în cazul asigurării probelor pînă la intentarea acţiunii
Articolul 127^3. Anularea măsurilor de asigurare a probelor
Articolul 128. Cererea de asigurare a probelor
Articolul 129. Procedura de asigurare a probelor
Articolul 130. Aprecierea probelor
Articolul 131. Explicaţiile date de părţi şi intervenienţi
Articolul 132. Depoziţiile martorului
Articolul 133. Persoanele care nu pot fi audiate ca martori în judecată
Articolul 134. Dreptul refuzului de a depune mărturii
Articolul 135. Declaraţia martorului privind refuzul de a depune mărturii
Articolul 136. Obligaţiile şi drepturile martorului
Articolul 137. Înscrisurile
Articolul 138. Prezentarea înscrisurilor
Articolul 139. Aprecierea autenticităţii probelor scrise
Articolul 140. Obţinerea modelelor de scris pentru cercetarea comparativă a documentelor scrise şi a semnăturilor de pe ele
Articolul 141. Restituirea înscrisurilor
Articolul 142. Probele materiale, determinarea lor
Articolul 143. Păstrarea probelor materiale
Articolul 144. Examinarea probelor materiale perisabile
Articolul 145. Distribuirea probelor materiale
Articolul 146. Înregistrările audio-video
Articolul 147. Păstrarea şi restituirea suporturilor înregistrărilor audio-video
Articolul 148. Dispunerea efectuării expertizei
Articolul 149. Desemnarea expertului
Articolul 150. Acţiuni premergătoare expertizei judiciare
Articolul 151. Recuzarea expertului
Articolul 152. Drepturile părţilor şi ale altor participanţi la proces la dispunerea şi efectuarea expertizei
Articolul 153. Cuprinsul încheierii privind efectuarea expertizei
Articolul 154. Drepturile şi obligaţiile expertului
Articolul 155. Procedura de efectuare a expertizei
Articolul 156. *Abrogat*
Articolul 157. *Abrogat*
Articolul 158. Raportul de expertiză
Articolul 159. *Abrogat*
Articolul 160. Abţinerea expertului de a prezenta raportul

Capitolul XI

AMENZILE JUDICIARE

Articolul 161. Amenzile judiciare

Articolul 162. *Abrogat*

Articolul 163. Procedura de examinare a aplicării amenzii

Articolul 164. *Abrogat*

Articolul 165. *Abrogat*

TITLUL II
PROCEDURA ÎNAINTEA PRIMEI INSTANŢE

A. PROCEDURA CONTENCIOASĂ

Capitolul XII
ACŢIUNEA CIVILĂ

Articolul 166. Forma şi cuprinsul cererii de chemare în judecată

Articolul 167. Actele care se anexează la cererea de chemare în judecată

Articolul 168. Primirea şi repartizarea cererii de chemare în judecată

Articolul 169. Refuzul de a primi cererea de chemare în judecată

Articolul 170. Restituirea cererii de chemare în judecată

Articolul 171. Cazurile în care nu se dă curs cererii

Articolul 172. Intentarea acţiunii reconvenţionale

Articolul 173. Condiţiile primirii acţiunii reconvenţionale

Capitolul XIII
ASIGURAREA ACŢIUNII

Articolul 174. Temeiurile asigurării acţiunii

Articolul 175. Măsurile de asigurare a acţiunii

Articolul 175[1]. Notarea acţiunii în registrul de publicitate prevăzut de lege

Articolul 176. Modalitatea aplicării sechestrului pe bunuri

Articolul 177. Cuprinsul şi modul de soluţionare a cererii de asigurare a acţiunii

Articolul 178. Executarea încheierii de asigurare a acţiunii

Articolul 179. Substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă

Articolul 180. Anularea măsurilor de asigurare a acţiunii

Articolul 181. Atacarea încheierii privind asigurarea sau neasigurarea acţiunii

Articolul 182. Reparaţia prejudiciului cauzat pîrîtului prin asigurarea acţiunii

Capitolul XIII[1]
MEDIEREA JUDICIARĂ
(Abrogat)

Articolul 182[1]. *Abrogat*

Articolul 182[2]. *Abrogat*

Articolul 182[3]. *Abrogat*

Articolul 182[4]. *Abrogat*

Articolul 182[5]. *Abrogat*

Capitolul XIV
PREGĂTIREA CAUZEI PENTRU DEZBATERI JUDICIARE

Articolul 183. Sarcinile de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare
Articolul 184. Încheierea privind pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare
Articolul 185. Actele judecătorului de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare
Articolul 186. Prezentarea de către pîrît a probelor şi referinţei
Articolul 186[1]. Excepţia de tardivitate
Articolul 187. Conexarea pretenţiilor
Articolul 188. Separarea pretenţiilor
Articolul 189. *Abrogat*
Articolul 190. Stabilirea termenului pentru judecarea cauzei
Articolul 191. Schimbarea termenului de judecată

Capitolul XV

DEZBATERILE JUDICIARE

Articolul 192. Termenele de judecare a cauzelor civile
Articolul 193. Şedinţa de judecată
Articolul 194. Preşedintele şedinţei de judecată
Articolul 195. Ordinea în şedinţa de judecată
Articolul 196. Măsurile aplicate faţă de cei care încalcă ordinea în şedinţă de judecată
Articolul 197. Deschiderea şedinţei de judecată
Articolul 198. Verificarea prezenţei la proces
Articolul 199. Lămurirea obligaţiilor interpretului
Articolul 200. Îndepărtarea martorilor din sala de şedinţe
Articolul 201. Anunţarea completului de judecată şi explicarea dreptului de a face propuneri de recuzare şi de abţinere de la judecată
Articolul 202. Explicarea drepturilor şi obligaţiilor participanţilor la proces
Articolul 203. Soluţionarea cererilor şi demersurilor participanţilor la proces
Articolul 204. Prezentarea probelor în şedinţa de judecată
Articolul 204[1]. Întreruperea şedinţei de judecată
Articolul 205. Efectele neprezentării participanţilor la proces în şedinţă de judecată
Articolul 206. Efectele neprezentării în şedinţă de judecată a părţilor şi a reprezentanţilor
Articolul 207. Efectele neprezentării în şedinţă de judecată a martorului, expertului, specialistului şi interpretului
Articolul 208. Amînarea procesului
Articolul 209. Audierea martorilor în cazul amînării procesului
Articolul 210. Lămurirea drepturilor şi obligaţiilor expertului şi specialistului
Articolul 211. Judecarea cauzei în fond
Articolul 212. Renunţarea reclamantului la acţiune, recunoaşterea acţiunii de către pîrît şi tranzacţia părţilor
Articolul 213. Explicaţiile participanţilor la proces
Articolul 214. Stabilirea consecutivităţii cercetării probelor
Articolul 215. Somarea martorului asupra răspunderii pe care o poartă pentru refuzul de a depune mărturii sau pentru depunerea de mărturii vădit mincinoase
Articolul 216. Procedura de audiere a martorului
Articolul 217. Folosirea de către martor a unor însemnări
Articolul 218. Audierea martorului minor
Articolul 219. Audierea participantului cu dizabilităţi
Articolul 220. Înregistrarea depoziţiilor martorului

Articolul 221. Citirea în şedinţa de judecată a depoziţiilor martorului
Articolul 222. Cercetarea înscrisurilor
Articolul 223. Citirea şi cercetarea corespondenţei şi comunicărilor telegrafice personale
Articolul 224. Cercetarea probelor materiale
Articolul 225. Examinarea la faţa locului
Articolul 226. Reproducerea înregistrărilor audio-video, cercetarea lor
Articolul 227. Cererea de declarare a probelor ca fiind false
Articolul 228. Cercetarea concluziei expertului
Articolul 229. *Abrogat*
Articolul 230. Consultaţia specialistului
Articolul 231. Concluziile autorităţilor publice
Articolul 232. Finalizarea examinării cauzei în fond
Articolul 233. Pledoariile
Articolul 234. Replica
Articolul 235. Reluarea examinării cauzei în fond
Articolul 236. Deliberarea şi adoptarea hotărîrii
Articolul 237. *Abrogat*

Capitolul XVI

HOTĂRÎREA JUDECĂTOREASCĂ

Articolul 238. Procedura deliberării
Articolul 239. Legalitatea şi temeinicia hotărîrii
Articolul 240. Problemele soluţionate la deliberarea hotărîrii
Articolul 241. Cuprinsul hotărîrii
Articolul 242. *Abrogat*
Articolul 242[1]. Transmiterea acţiunilor băncii în temeiul hotărîrii de judecată
Articolul 243. Hotărîrea privind perceperea unei sume de bani
Articolul 244. Hotărîrea de declarare a nulităţii unui document executoriu
Articolul 245. Hotărîrea privind încheierea sau modificarea contractului
Articolul 246. Hotărîrea de adjudecare a bunului sau a contravalorii lui
Articolul 247. Hotărîrea cu privire la efectuarea de către pîrît a unor acte obligatorii
Articolul 248. Hotărîrea adoptată în interesul mai multor reclamanţi sau împotriva mai multor pîrîţi
Articolul 249. Corectarea greşelilor din hotărîre
Articolul 250. Hotărîrea suplimentară
Articolul 251. Explicarea hotărîrii
Articolul 252. Amînarea şi eşalonarea executării hotărîrii, schimbarea modului şi ordinii de executare a ei
Articolul 253. Indexarea sumelor adjudecate
Articolul 254. Hotărîrile judecătoreşti definitive şi irevocabile
Articolul 255. Executarea hotărîrii
Articolul 256. Executarea imediată a hotărîrii
Articolul 257. *Abrogat*
Articolul 258. Asigurarea executării hotărîrii
Articolul 259. *Abrogat*

Capitolul XVII

SUSPENDAREA PROCESULUI

Articolul 260. Obligaţia instanţei de a suspenda procesul

Articolul 261. Dreptul instanţei de a suspenda procesul

Articolul 262. Termenele de suspendare a procesului

Articolul 263. Atacarea încheierii judecătoreşti privind suspendarea procesului

Articolul 264. Reluarea procesului

Capitolul XVIII

ÎNCETAREA PROCESULUI

Articolul 265. Temeiurile de încetare a procesului

Articolul 266. Procedura şi efectele încetării procesului

Capitolul XIX

SCOATEREA CERERII DE PE ROL

Articolul 267. Temeiurile scoaterii cererii de pe rol

Articolul 268. Procedura şi efectele scoaterii cererii de pe rol

Capitolul XX

ÎNCHEIEREA JUDECĂTOREASCĂ

Articolul 269. Pronunţarea încheierii

Articolul 270. Cuprinsul încheierii

Articolul 271. *Abrogat*

Articolul 272. Remiterea către participanţii la proces a copiilor de pe încheierea judecătorească

Capitolul XXI

PROCESELE-VERBALE

Articolul 273. Obligativitatea întocmirii procesului-verbal

Articolul 274. Cuprinsul procesului-verbal

Articolul 275. Întocmirea procesului-verbal

Articolul 276. *Abrogat*

Articolul 276[1]. Eliberarea copiilor de pe procesul-verbal şi de pe înregistrările audio şi/sau video

Capitolul XXI[1]

PROCEDURA ÎN CAZUL CERERILOR CU VALOARE REDUSĂ

Articolul 276[2]. Cererile cu valoare redusă

Articolul 276[3]. Procedura de examinare a cererilor cu valoare redusă

Articolul 276[4]. Soluţionarea cererii

B. PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Capitolul XXII

PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Articolul 277. Acţiunile în contenciosul administrativ

Articolul 278. Examinarea acţiunilor

B[1]. PROCEDURA DE CONFISCARE A AVERII NEJUSTIFICATE ÎN FOLOSUL STATULUI

Capitolul XXII[1]

PROCEDURA DE CONFISCARE A AVERII NEJUSTIFICATE

ÎN FOLOSUL STATULUI

Articolul 278[1]. Acţiunea privind confiscarea averii nejustificate

Articolul 278[2]. Examinarea cererii

B[2]. APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECŢIE ÎN CAZURILE DE VIOLENŢĂ ÎN FAMILIE

Capitolul XXII[2]

APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECŢIE ÎN CAZURILE DE VIOLENŢĂ ÎN FAMILIE

Articolul 278[3]. Examinarea cauzelor

Articolul 278[4]. Depunerea cererii

Articolul 278[5]. Cuprinsul cererii

Articolul 278[6]. Examinarea cererii

Articolul 278[7]. Emiterea ordonanţei de protecţie

Articolul 278[8]. Prelungirea şi revocarea ordonanţei de protecţie

Articolul 278[9]. Contestarea încheierii privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecţie

B[3]. SUSPENDAREA ŞI RETRAGEREA ACTELOR PERMISIVE CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

Capitolul XXII[3]

SUSPENDAREA ŞI RETRAGEREA ACTELOR PERMISIVE CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

Articolul 278[10]. Depunerea cererii

Articolul 278[11]. Cuprinsul cererii

Articolul 278[12]. Examinarea cererii

Articolul 278[13]. Hotărîrea judecătorească

Articolul 278[14]. Anularea suspendării actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător

B[4]. PROCEDURA ÎN ACŢIUNILE POSESORII

Capitolul XXII[4]

PROCEDURA ÎN ACŢIUNILE POSESORII

Articolul 278[15]. Domeniul de aplicare

Articolul 278[16]. Examinarea acţiunii şi căile de atac

Articolul 278[17]. Autoritatea lucrului judecat

C. PROCEDURA SPECIALĂ

Capitolul XXIII

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 279. Cauzele examinate în procedură specială

Articolul 280. Examinarea cauzelor în procedură specială

Capitolul XXIV

CONSTATAREA FAPTELOR CARE AU VALOARE JURIDICĂ

Articolul 281. Cauzele de constatare a faptelor care au valoare juridică

Articolul 282. Condiţiile de constatare a faptelor cu valoare juridică

Articolul 283. Competenţa jurisdicţională
Articolul 284. Cuprinsul cererii
Articolul 285. Hotărîrea judecătorească

Capitolul XXV
ÎNCUVIINŢAREA ADOPŢIEI

Articolul 286. Depunerea cererii
Articolul 287. Conţinutul cererii
Articolul 288. Actele anexate la cererea de încuviinţare a adopţiei naţionale
Articolul 289. Actele anexate la cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale
Articolul 290. Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare
Articolul 291. Examinarea cererii de încuviinţare a adopţiei
Articolul 292. Hotărîrea judecătorească
Articolul 293. Desfacerea adopţiei şi declararea nulităţii ei

Capitolul XXV[1]
ÎNAPOIEREA COPILULUI ŞI EXERCITAREA
DREPTULUI DE VIZITARE A COPILULUI

Articolul 293[1]. Depunerea cererii
Articolul 293[2]. Conţinutul cererii
Articolul 293[3]. Examinarea cererii
Articolul 293[4]. Hotărârea judecătorească

Capitolul XXVI
DECLARAREA CAPACITĂŢII DEPLINE DE EXERCIŢIU MINORULUI
(EMANCIPAREA)

Articolul 294. Depunerea cererii
Articolul 295. Examinarea cererii
Articolul 296. Hotărîrea judecătorească

Capitolul XXVII
DECLARAREA PERSOANEI DISPĂRUTĂ FĂRĂ
VESTE SAU DECEDATĂ

Articolul 297. Depunerea cererii
Articolul 298. Cuprinsul cererii
Articolul 299. Pregătirea cauzei spre judecare
Articolul 300. Hotărîrea judecătorească
Articolul 301. Efectele apariţiei persoanei declarate dispărută fără veste sau decedată sau ale descoperirii locului ei de aflare

Capitolul XXVIII
PROCEDURA PRIVIND MĂSURILE DE OCROTIRE

Secţiunea 1
Dispoziţii comune

Articolul 302. Domeniul de aplicare şi competenţa

Articolul 303. Cheltuielile de judecată
Articolul 304. Ordonarea expertizei judiciare psihiatrice
Articolul 305. Dezbaterea în contradictoriu a cererii de pornire a procesului privind măsura de ocrotire
Articolul 306. Dreptul la asistenţă juridică
Articolul 307. Cuprinsul cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciare
Articolul 308. Audierea persoanei fizice
Articolul 308^1. Audierea persoanei fizice la locul aflării
Articolul 308^2. Audierea altor persoane
Articolul 308^3. Efectuarea constatărilor
Articolul 308^4. Consultarea materialelor dosarului
Articolul 308^5. Consultarea dosarului după ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă
Articolul 308^6. Copiile de pe deciziile şi hotărîrile aferente măsurii de ocrotire
Articolul 308^7. Examinarea cererii în fond
Articolul 308^8. Termenul de judecare a cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciare
Articolul 308^9. Judecarea cererii de reînnoire a măsurii de ocrotire judiciare
Articolul 308^{10}. Cererile altele decît cele de instituire a unei măsuri de ocrotire
Articolul 308^{11}. Hotărîrea judecătorească de instituire a măsurii de ocrotire judiciare
Articolul 308^{12}. Comunicarea hotărîrii judecătoreşti

Secţiunea a 2-a
Dispoziţii speciale privind apelul contra hotărîrii judecătoreşti

Articolul 308^{13}. Titularul dreptului de a declara apel
Articolul 308^{14}. Curgerea termenului de apel
Articolul 308^{15}. Citarea persoanelor care au dreptul de a depune apel

Secţiunea a 3-a
Dispoziţii speciale privind mandatul de ocrotire în viitor

Articolul 308^{16}. Intervenţia instanţei de judecată
Articolul 308^{17}. Dreptul de a contesta hotărîrea judecătorească prin care se acordă împuterniciri suplimentare

Capitolul XXIX
ÎNCUVIINŢAREA SPITALIZĂRII FORŢATE
ŞI TRATAMENTULUI FORŢAT

Articolul 309. Depunerea cererii
Articolul 310. Examinarea cererii
Articolul 311. Hotărîrea judecătorească

Capitolul XXX
ÎNCUVIINŢAREA EXAMENULUI PSIHIATRIC SAU
SPITALIZĂRII ÎN STAŢIONARUL DE PSIHIATRIE

Articolul 312. Depunerea cererii
Articolul 313. Cuprinsul cererii
Articolul 314. Termenul de depunere a cererii de spitalizare
Articolul 315. Examinarea cererii
Articolul 316. Desemnarea avocatului

Articolul 317. Hotărîrea judecătorească

Articolul 318. Externarea înainte de termen. Prelungirea spitalizării

Capitolul XXX[1]

(Abrogat)

Articolul 318[1]. *Abrogat*

Articolul 318[2]. *Abrogat*

Articolul 318[3]. *Abrogat*

Articolul 318[4]. *Abrogat*

Articolul 318[5]. *Abrogat*

Articolul 318[6]. *Abrogat*

Capitolul XXXI

RESTABILIREA ÎN DREPTURILE CE IZVORĂSC DIN TITLURILE DE VALOARE LA PURTĂTOR ŞI DIN TITLURILE DE VALOARE LA ORDIN PIERDUTE

(PROCEDURA DE CHEMARE)

Articolul 319. Depunerea cererii

Articolul 320. Cuprinsul cererii

Articolul 321. Actele judecătorului după primirea cererii

Articolul 322. Cererea deţinătorului de document

Articolul 323. Acţiunile judecătorului după primirea cererii deţinătorului de document

Articolul 324. Examinarea cererii

Articolul 325. Hotărîrea judecătorească

Articolul 326. Dreptul deţinătorului de document de a înainta o acţiune în legătură cu dobîndirea unui bun fără justă cauză

Capitolul XXXII

UZUCAPIUNEA DREPTULUI CONTRAR CUPRINSULUI REGISTRULUI DE PUBLICITATE

Articolul 327. Domeniul de aplicare şi competenţa

Articolul 328. Cuprinsul cererii de uzucapiune

Articolul 329. Examinarea cererii de uzucapiune şi căile de atac

Articolul 330. Înregistrarea în registrul de publicitate prevăzut de lege a dreptului uzucapat

Capitolul XXXIII

CONSTATAREA INEXACTITĂŢII ÎNSCRISURILOR ÎN REGISTRELE DE STARE CIVILĂ

Articolul 331. Depunerea cererii

Articolul 332. Cuprinsul cererii

Articolul 333. Examinarea cererii

Articolul 334. Hotărîrea judecătorească

Capitolul XXXIV

RECONSTITUIREA PROCEDURII JUDICIARE PIERDUTE

(PROCEDURA DE RECONSTITUIRE)

Articolul 335. Reconstituirea procedurii judiciare pierdute

Articolul 336. Depunerea cererii
Articolul 337. Cuprinsul cererii
Articolul 338. Cheltuielile de judecată
Articolul 339. Efectele nerespectării cerinţelor faţă de cuprinsul cererii
Articolul 340. Acţiunile judecătorului după primirea cererii
Articolul 341. Examinarea cererii
Articolul 342. Încetarea procedurii de reconstituire a procedurii judiciare pierdute
Articolul 343. Hotărîrea judecătorească de reconstituire a procedurii judiciare pierdute

Capitolul XXXIV[1]

(Abrogat)

Articolul 343[1]. *Abrogat*
Articolul 343[2]. *Abrogat*
Articolul 343[3]. *Abrogat*
Articolul 343[4]. *Abrogat*
Articolul 343[5]. *Abrogat*

Capitolul XXXIV[2]

AUTORIZAREA TESTĂRII INTEGRITĂŢII PROFESIONALE ŞI APRECIEREA REZULTATULUI TESTULUI DE INTEGRITATE PROFESIONALĂ

Articolul 343[6]. Competenţa de autorizare a testării integrităţii profesionale şi de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională
Articolul 343[7]. Autorizarea testării integrităţii profesionale
Articolul 343[8]. Aprecierea rezultatului testului de integritate profesională

D. PROCEDURA ÎN ORDONANŢĂ
(PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)

Capitolul XXXV
PROCEDURA ÎN ORDONANŢĂ
(PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)

Articolul 344. Ordonanţa judecătorească
Articolul 345. Pretenţiile în al căror temei se emite ordonanţă judecătorească
Articolul 346. Depunerea cererii şi plata taxei de stat şi a taxei de timbru
Articolul 347. Cuprinsul cererii
Articolul 348. Refuzul de a primi cererea
Articolul 349. Lichidarea neajunsurilor din cerere
Articolul 350. Examinarea cererii
Articolul 351. Cuprinsul ordonanţei judecătoreşti
Articolul 352. Expedierea către debitor a copiei de pe ordonanţa judecătorească
Articolul 353. Anularea ordonanţei judecătoreşti
Articolul 354. Eliberarea ordonanţei judecătoreşti creditorului

E. PROCEDURA DE DECLARARE A INSOLVABILITĂŢII

Capitolul XXXVI

PROCEDURA DE DECLARARE A INSOLVABILITĂŢII

Articolul 355. Competenţa jurisdicţională a instanţelor judecătoreşti în cauzele de declarare a insolvabilităţii

Articolul 356. Examinarea cererii

TITLUL III

CĂILE DE ATAC AL HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI

Capitolul XXXVII

APELUL

Articolul 357. Obiectul apelului

Articolul 358. Hotărîrile care pot fi atacate cu apel şi instanţele competente să judece cererile de apel

Articolul 359. Atacarea încheierilor emise în primă instanţă

Articolul 360. Persoanele în drept să declare apel

Articolul 361. Alăturarea la apel

Articolul 362. Termenul de declarare a apelului

Articolul 362[1]. Apelul incident

Articolul 363. Efectul suspensiv al termenului de apel

Articolul 363[1]. Efectul suspensiv al apelului exercitat în afara termenului legal

Articolul 364. Depunerea cererii de apel

Articolul 365. Cuprinsul cererii de apel

Articolul 365[1]. Intentarea procedurii de apel

Articolul 366. *Abrogat*

Articolul 367. Acţiunile primei instanţe după primirea cererii de apel

Articolul 368. Cazurile în care nu se dă curs cererii de apel

Articolul 369. Restituirea cererii de apel

Articolul 370. Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare

Articolul 371. Termenul de examinare a cauzei în instanţă de apel

Articolul 372. Prezentarea unor noi probe şi pretenţii în instanţă de apel

Articolul 373. Limitele judecării apelului

Articolul 374. Retragerea apelului şi încetarea procedurii de apel

Articolul 375. Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia părţilor

Articolul 376. Procedura de judecare a cauzei în instanţă de apel

Articolul 377. Dezbaterea cauzei în instanţă de apel

Articolul 378. Anunţarea completului de judecată. Exercitarea dreptului de a face propuneri de recuzare

Articolul 379. Efectul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces

Articolul 380. Examinarea cererii şi demersului participantului la proces

Articolul 381. Raportul asupra cauzei

Articolul 382. Explicaţiile participanţilor la proces

Articolul 383. Cercetarea probelor

Articolul 384. Pledoariile

Articolul 385. Împuternicirile instanţei de apel

Articolul 386. Temeiurile casării sau modificării hotărîrii de către instanţa de apel

Articolul 387. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept material

Articolul 388. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural

Articolul 389. Adoptarea şi pronunţarea deciziei

Articolul 390. Cuprinsul deciziei
Articolul 391. *Abrogat*
Articolul 392. *Abrogat*
Articolul 393. Casarea hotărîrii şi încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol
Articolul 394. Puterea legală a deciziei instanţei de apel
Articolul 395. *Abrogat*
Articolul 396. Restituirea dosarului către prima instanţă

Capitolul XXXVIII
RECURSUL

Secţiunea 1
Recursul împotriva încheierilor judecătoreşti

Articolul 397. *Abrogat*
Articolul 398. *Abrogat*
Articolul 399. *Abrogat*
Articolul 400. *Abrogat*
Articolul 401. *Abrogat*
Articolul 402. *Abrogat*
Articolul 403. *Abrogat*
Articolul 404. *Abrogat*
Articolul 405. *Abrogat*
Articolul 406. *Abrogat*
Articolul 407. *Abrogat*
Articolul 408. *Abrogat*
Articolul 409. *Abrogat*
Articolul 410. *Abrogat*
Articolul 411. *Abrogat*
Articolul 412. *Abrogat*
Articolul 413. *Abrogat*
Articolul 414. *Abrogat*
Articolul 415. *Abrogat*
Articolul 416. *Abrogat*
Articolul 417. *Abrogat*
Articolul 418. *Abrogat*
Articolul 419. *Abrogat*
Articolul 420. *Abrogat*
Articolul 421. *Abrogat*
Articolul 422. *Abrogat*
Articolul 423. Recursul împotriva încheierii primei instanţe
Articolul 424. Instanţele competente să examineze recursurile împotriva încheierilor
Articolul 425. Termenul de declarare a recursului împotriva încheierii
Articolul 426. Depunerea şi examinarea recursului împotriva încheierii
Articolul 426^1. Restituirea recursului împotriva încheierii
Articolul 427. Împuternicirile instanţei la examinarea recursului împotriva încheierii

Articolul 428. Puterea legală a deciziei instanţei de recurs privind recursul împotriva încheierii

Secţiunea a 2-a

Recursul împotriva actelor de dispoziţie ale curţilor de apel

Articolul 429. Acte de dispoziţie care pot fi atacate cu recurs
Articolul 430. Persoanele în drept să declare recurs
Articolul 431. Instanţa competentă să examineze recursul
Articolul 432. Temeiurile recursului
Articolul 433. Temeiurile inadmisibilităţii recursului
Articolul 434. Termenul de declarare a recursului
Articolul 435. Efectul suspensiv al recursului
Articolul 436. Depunerea recursului
Articolul 437. Cuprinsul cererii de recurs
Articolul 438. Restituirea cererii de recurs
Articolul 439. Actele procedurale preparatorii
Articolul 440. Procedura examinării admisibilităţii recursului
Articolul 441. *Abrogat*
Articolul 442. Limitele judecării recursului
Articolul 443. Retragerea recursului
Articolul 444. Procedura judecării recursului
Articolul 445. Împuternicirile şi actele de dispoziţie ale instanţei
Articolul 445[1]. Încetarea procedurii de recurs

Capitolul XXXIX

REVIZUIREA HOTĂRÎRILOR

Articolul 446. Dispoziţiile judecătoreşti care pot fi supuse revizuirii
Articolul 447. Persoanele care sînt în drept să depună cerere de revizuire
Articolul 448. Instanţele competente să examineze cererea de revizuire
Articolul 449. Temeiurile declarării revizuirii
Articolul 450. Termenele de depunere a cererii de revizuire şi calculul acestora
Articolul 451. Depunerea cererii de revizuire
Articolul 451[1]. Restituirea cererii de revizuire
Articolul 452. Examinarea cererii de revizuire
Articolul 453. Împuternicirile şi actele de dispoziţie ale instanţei de revizuire

TITLUL IV

PROCEDURA ÎN PROCESELE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Capitolul XL

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 454. Drepturile şi obligaţiile procedurale ale persoanelor străine
Articolul 455. Capacitatea procedurală de folosinţă şi capacitatea procedurală de exerciţiu a cetăţenilor străini şi apatrizilor
Articolul 456. Capacitatea procedurală de folosinţă a organizaţiei străine şi a organizaţiei internaţionale
Articolul 457. Acţiunile intentate altor state şi organizaţiilor internaţionale. Imunitatea diplomatică
Articolul 458. Legea aplicabilă, regimul probelor în procesele civile cu element de extraneitate

Capitolul XLI

COMPETENŢA INSTANŢELOR JUDECĂTOREŞTI ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PROCESE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Articolul 459. Aplicarea regulilor de competenţă jurisdicţională

Articolul 460. Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în cauzele cu element de extraneitate

Articolul 461. Competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în procese cu element de extraneitate

Articolul 462. Competenţa contractuală în procesele cu element de extraneitate

Articolul 462^1. Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în materie de moştenire

Articolul 462^2. Competenţa contractuală în procesele cu privire la moştenire

Articolul 462^3. Declinarea competenţei în cazul în care s-a optat pentru o lege în materie de moştenire

Articolul 462^4. Competenţa în cazul în care s-a optat pentru o lege în materie de moştenire

Articolul 462^5. Competenţa întemeiată pe înfăţişare în materie de moştenire

Articolul 462^6. Competenţa subsidiară în materie de moştenire

Articolul 462^7. Limitarea procedurilor în materie de moştenire

Articolul 463. Nestrămutarea locului de examinare a cauzei

Articolul 464. Efectele hotărîrilor judecătoreşti străine

Articolul 465. Delegaţiile judecătoreşti

Articolul 466. Recunoaşterea actelor eliberate, redactate sau legalizate de autorităţi competente străine

Capitolul XLII

RECUNOAŞTEREA ŞI EXECUTAREA HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI ŞI HOTĂRÎRILOR ARBITRALE STRĂINE

Articolul 467. Recunoaşterea şi executarea hotărîrilor judecătoreşti străine

Articolul 468. Cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine

Articolul 469. Cuprinsul cererii

Articolul 470. Procedura de examinare a cererii

Articolul 471. Refuzul de a încuviinţa executarea silită a hotărîrii judecătoreşti străine

Articolul 472. Recunoaşterea hotărîrilor judecătoreşti străine nesusceptibile de executare silită

Articolul 473. Refuzul de a recunoaşte hotărîrea judecătorească străină

Articolul 474. Recunoaşterea hotărîrilor judecătoreşti străine pentru care nu se cere procedură ulterioară

Articolul 475. Recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine

Articolul 475^1. Cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine

Articolul 475^2. Examinarea cererii

Articolul 475^3. Încheierea privind recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine

Articolul 476. Refuzul de a recunoaşte şi de a executa hotărîrea arbitrală străină

TITLUL V

PROCEDURA ÎN CAUZELE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE ŞI DE ELIBERARE A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE, DE CONFIRMARE A TRANZACŢIEI

Capitolul XLIII

PROCEDURA ÎN CAUZELE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

Articolul 477. Contestarea hotărîrii arbitrale
Articolul 478. Cuprinsul cererii
Articolul 479. Examinarea cererii
Articolul 480. Temeiurile pentru desfiinţarea hotărîrii arbitrale
Articolul 481. Încheierea judecătorească cu privire la contestarea hotărîrii arbitrale

Capitolul XLIV
PROCEDURA ÎN CAUZELE DE ELIBERARE A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

Articolul 482. Eliberarea titlului executoriu
Articolul 483. Cuprinsul cererii
Articolul 484. Examinarea cererii
Articolul 485. Temeiurile refuzului de a elibera titlu executoriu
Articolul 486. Încheierea judecătorească privind eliberarea titlului executoriu

Capitolul XLV
PROCEDURA DE CONFIRMARE A TRANZACŢIEI ÎNCHEIATE ÎN SCOPUL PREVENIRII UNUI PROCES CIVIL ŞI DE ELIBERARE A TITLULUI EXECUTORIU AL ACESTEIA

Articolul 487. Competenţa de examinare a cererii
Articolul 488. Conţinutul cererii de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil şi de eliberare a titlului de executare silită
Articolul 489. Examinarea cererii de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil
Articolul 490. Soluţionarea cererii de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil

Notă: *În textul actelor normative adoptate de Parlament:*

cuvintele „limba moldovenească”, la orice formă gramaticală, se substituie cu cuvintele „limba română” la forma gramaticală corespunzătoare;

cuvintele „limba de stat”, „limba oficială” şi „limba maternă”, la orice formă gramaticală, în cazul în care se are în vedere limba de stat a Republicii Moldova, se substituie cu cuvintele „limba română” la forma gramaticală corespunzătoare, conform Legii nr.52 din 16.03.2023, în vigoare 24.03.2023

Parlamentul adoptă prezentul cod.

TITLUL I
DISPOZIŢII GENERALE

Capitolul I
DISPOZIŢII PRINCIPALE

Articolul 1. Raporturile reglementate de legislaţia procedurală civilă

Legislaţia procedurală civilă a Republicii Moldova reglementează raporturile sociale referitoare la raporturile procesuale civile ce apar la înfăptuirea justiţiei de către instanţele judecătoreşti de drept comun în cadrul judecării cauzelor în acţiuni civile, precum şi a altor cauze, date în competenţa lor de prezentul cod şi de alte legi.

Articolul 2. Legislaţia procedurală civilă

(1) Procedura de judecare a cauzelor civile în instanţele judecătoreşti de drept comun este stabilită

de Constituţia Republicii Moldova, de hotărîrile şi deciziile Curţii Europene a Drepturilor Omului, de hotărîrile Curţii Constituţionale, de prezentul cod şi de alte legi organice. Normele de drept procedural civil din alte legi trebuie să corespundă dispoziţiilor fundamentale ale Constituţiei Republicii Moldova şi prezentului cod.

(2) În caz de coliziune între normele prezentului cod şi prevederile Constituţiei Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituţiei, iar în caz de discordanţă între normele prezentului cod şi cele ale unei alte legi organice, se aplică reglementările legii adoptate ulterior.

(3) Dacă prin tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte norme decît cele prevăzute de legislaţia procedurală civilă a Republicii Moldova, se aplică normele tratatului internaţional dacă din acesta nu rezultă că pentru aplicarea lor este necesară adoptarea unei legi naţionale.

(4) Legislaţia procedurală civilă stabileşte modalitatea de judecare a cauzelor în acţiuni civile ce rezultă din raporturi juridice civile, familiale, de muncă, locative, funciare, ecologice şi din alte raporturi juridice, a cauzelor cu procedură specială şi cu procedură în ordonanţă (simplificată), precum şi a celor care apar în legătură cu executarea actelor instanţei judecătoreşti şi actelor altor autorităţi.

Articolul 3. Acţiunea legii procedurale civile în timp

(1) Instanţele judecătoreşti aplică legile procedurale civile în vigoare la data judecării cauzei civile, efectuării actelor de procedură sau executării actelor instanţei judecătoreşti (hotărîri, încheieri, decizii, ordonanţe), precum şi a actelor unor alte autorităţi în cazurile prevăzute de lege.

(2) Noua lege procedurală nu duce la modificarea efectelor juridice deja produse ca rezultat al aplicării legii abrogate şi nu le desfiinţează. De la data intrării în vigoare a noii legi procedurale, efectele vechii legi încetează dacă noua lege nu prevede altfel.

(3) Legea procedurală civilă care impune obligaţii noi, anulează sau reduce drepturile procedurale ale participanţilor la proces, limitează exercitarea unor drepturi ori stabileşte sancţiuni procedurale noi sau suplimentare nu are putere retroactivă.

Articolul 4. Sarcinile procedurii civile

Sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăţilor şi a intereselor legitime ale persoanelor fizice şi juridice şi asociaţiilor lor, ale autorităţilor publice şi ale altor persoane care sînt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă şi ale altor raporturi juridice, precum şi în apărarea intereselor statului şi ale societăţii, în consolidarea legalităţii şi a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii.

Articolul 5. Accesul liber la justiţie

(1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanţă judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-şi apăra drepturile încălcate sau contestate, libertăţile şi interesele legitime.

(2) Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistenţă a legislaţiei, de imperfecţiune, coliziune sau obscuritate a legislaţiei în vigoare.

(3) Renunţarea uneia dintre părţi la dreptul de a se adresa în judecată prin încheierea în prealabil a unei convenţii nu are efect juridic, cu excepţia cazurilor de încheiere, în condiţiile legii, a unei convenţii arbitrale.

Articolul 6. Modalităţile de apărare a drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime

Instanţa judecătorească exercită apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime prin somare la executarea unor obligaţii, prin declararea existenţei sau inexistenţei unui raport juridic, prin constatarea unui fapt care are valoare juridică, prin alte modalităţi, prevăzute de lege.

Articolul 7. Intentarea procesului civil

(1) Instanţa judecătorească intentează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, libertăţii ori a unui interes legitim.

(2) În cazurile prevăzute de prezentul cod şi de alte legi, procesul civil poate fi intentat în numele persoanelor împuternicite de lege să apere drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale unei alte persoane, ale unui număr nelimitat de persoane, interesele Republicii Moldova şi ale societăţii.

(3) La intentarea proceselor de judecare a litigiilor de drept (procedura contencioasă), se depune cerere de chemare în judecată, iar în cauzele necontencioase, se depune cerere.

Articolul 8. Dreptul la asistenţă juridică

(1) Părţile, alţi participanţi la proces au dreptul să fie asistaţi în judecată de către un avocat ales ori desemnat de coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat sau de un alt reprezentant, în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(2) Asistenţa juridică poate fi acordată în orice instanţă de judecată şi în orice fază a procesului.

(3) Modul de acordare a asistenţei juridice se stabileşte de prezentul cod şi de alte legi.

Articolul 9. Rolul diriguitor al instanţei judecătoreşti în proces

(1) Instanţei judecătoreşti îi revine un rol diriguitor în organizarea şi desfăşurarea procesului, ale cărui limite şi al cărui conţinut sînt stabilite de prezentul cod şi de alte legi.

(2) Instanţa judecătorească explică participanţilor la proces drepturile şi obligaţiile lor procesuale, preîntîmpină asupra urmărilor pe care le poate implica exercitarea sau neexercitarea actului procesual, le acordă sprijin în exercitarea drepturilor, ordonă, la solicitarea părţilor şi altor participanţi la proces, prezentarea de probe care să contribuie la adoptarea unei hotărîri legale şi întemeiate, conduce dezbaterile judiciare, informează părţile despre posibilitatea iniţierii procesului de mediere şi ia orice alte măsuri necesare bunei desfăşurări a procesului, pune în discuţia părţilor şi altor participanţi la proces orice împrejurare de fapt sau de drept, efectuează alte acţiuni prevăzute de lege.

Articolul 10. Sancţiunile procedurale

(1) Sancţiunile procedurale sînt urmările nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru subiectul obligat în raport procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum şi în caz de exercitare abuzivă a unui drept procedural.

(2) Efectuarea necorespunzătoare a actelor de procedură va fi invocată, în fiecare caz de comitere a încălcării legii, de către judecător sau de participantul care are interes să o invoce.

(3) Sancţiunile procedurale vizează atît actele de procedură ale instanţei judecătoreşti, ale participanţilor la proces, cît şi ale persoanelor legate de activitatea acestora şi, în dependenţă de prevederile legii, constau în anularea actului procedural defectuos, în decăderea din drepturi pentru neîndeplinire în termen a actului de procedură, în obligaţia de a completa sau a reface actul îndeplinit cu nerespectarea legii, în restabilirea în drepturile încălcate, în aplicarea amenzii judecătoreşti, în alte măsuri prevăzute de lege.

(4) În cazurile expres prevăzute de lege, instanţa sancţionează cu amendă participanţii la proces, reprezentanţii, alte persoane care nu sînt participanţi pentru fapte ce constituie încălcări procedurale.

Articolul 11. Asigurarea securităţii participanţilor la proces

(1) Dezbaterea cauzei în şedinţă de judecată se desfăşoară în condiţii ce asigură activitatea normală a instanţei şi securitatea participanţilor la proces.

(2) Pentru securitatea judecătorilor şi a persoanelor care asistă la judecată, preşedintele şedinţei este în drept să dispună efectuarea unui control al identităţii persoanelor care solicită să asiste la judecarea cauzei, verificarea actelor de identitate, percheziţia corporală şi controlul obiectelor pe care le au asupra lor.

(3) Preşedintele şedinţei de judecată poate permite prezenţa în sala de şedinţe a persoanelor înarmate, obligate să poarte armă din oficiu, în vederea îndeplinirii serviciului faţă de instanţă.

Articolul 12. Soluţionarea cauzelor civile în temeiul legislaţiei Republicii Moldova

(1) Instanţa judecătorească soluţionează cauzele civile în temeiul Constituţiei Republicii Moldova,

al tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte, al hotărîrilor şi deciziilor Curţii Europene a Drepturilor Omului, al hotărîrilor Curţii Constituţionale, al legilor organice şi ordinare, al hotărîrilor Parlamentului, al decretelor Preşedintelui Republicii Moldova, al hotărîrilor şi ordonanţelor Guvernului, al actelor normative ale ministerelor, ale altor autorităţi administrative centrale şi ale autorităţilor administraţiei publice locale. În cazurile prevăzute de lege, instanţa aplică uzanţele dacă acestea nu contravin ordinii publice şi bunelor moravuri.

(2) Dacă, la judecarea cauzei civile, se constată că o lege sau un alt act normativ nu corespunde unei legi sau unui alt act normativ cu o putere juridică superioară, instanţa aplică normele legii sau ale altui act normativ care are putere juridică superioară.

(3) În cazul inexistenţei normei de drept care să reglementeze raportul litigios, instanţa judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept şi de sensul legislaţiei în vigoare (analogia dreptului). Nu se admite aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispoziţiile generale, restrînge drepturi sau stabileşte sancţiuni suplimentare.

(4) Dacă în tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte reglementări decît cele prevăzute de legislaţia internă, instanţa, la judecarea cauzei, aplică reglementările tratatului internaţional.

Articolul 12[1]. Ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate

(1) În cazul existenţei incertitudinii privind constituţionalitatea legilor, a hotărîrilor Parlamentului, a decretelor Preşedintelui Republicii Moldova, a hotărîrilor şi ordonanţelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluţionarea unei cauze, instanţa de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituţională.

(2) La ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate şi sesizarea Curţii Constituţionale, instanţa nu este în drept să se pronunţe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformităţii cu Constituţia a normelor contestate, limitîndu-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiţii:

a) obiectul excepţiei intră în categoria actelor prevăzute la art.135 alin.(1) lit.a) din Constituţie;

b) excepţia este ridicată de către una din părţi sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanţa de judecată din oficiu;

c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluţionarea cauzei;

d) nu există o hotărîre anterioară a Curţii Constituţionale avînd ca obiect prevederile contestate.

(3) Ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate se dispune printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac şi care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă pînă la pronunţarea Curţii Constituţionale asupra excepţiei de neconstituţionalitate se amînă pledoariile.

(4) Dacă nu sînt întrunite cumulativ condiţiile specificate la alin.(2), instanţa refuză ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

(5) Instanţa de judecată poate ridica excepţia de neconstituţionalitate doar dacă cererea de chemare în judecată sau cererea de apel a fost acceptată în modul prevăzut de lege ori dacă cererea de recurs împotriva hotărîrii sau deciziei curţii de apel a fost declarată admisibilă conform legii.

Articolul 12[2]. Avizele consultative ale Curţii Supreme de Justiţie

(1) Dacă în procesul judecării cauzei se atestă dificultăţi la aplicarea normelor de drept material sau procedural, instanţa de judecată poate solicita Curţii Supreme de Justiţie, din oficiu sau la cererea participanţilor la proces, emiterea unui aviz consultativ cu privire la aplicarea legislaţiei.

(2) Avizul consultativ poate fi solicitat de către instanţa de judecată care examinează cauza dacă:

a) norma de drept urmează a fi aplicată în cauza examinată în instanţa de judecată;

b) lămurirea problemei de drept este determinantă pentru soluţionarea cauzei şi se referă la dificultăţi de aplicare a normei de drept susceptibile de interpretări diferite;

c) problema este nouă, interpretarea dată problemei de drept nu a fost explicată anterior de către Curtea Supremă de Justiţie.

(3) Participanţii la proces pot înainta cererea privind solicitarea avizului consultativ o singură dată în

aceeaşi instanţă pentru aceeaşi problemă de drept.

(4) Dacă nu sunt întrunite condiţiile prevăzute la alin.(2), instanţa de judecată respinge cererea de solicitare a avizului consultativ printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac.

(5) Solicitarea avizului consultativ se dispune printr-o încheiere, emisă în termen de 5 zile, care nu se supune niciunei căi de atac şi care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă, până la emiterea avizului consultativ, se amână pledoariile. Încheierea se transmite Curţii Supreme de Justiţie în termen de 5 zile de la data emiterii.

(6) În cazul în care se decide respingerea solicitării, Curtea Supremă de Justiţie emite o încheiere motivată care se publică pe pagina web oficială a Curţii.

(7) Curtea Supremă de Justiţie emite avizul consultativ în cel mult 3 luni de la data solicitării, acesta fiind publicat pe pagina web oficială a Curţii.

[Art.12^2 în redacţia Legii nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

Articolul 13. Aplicarea legislaţiei altor state

(1) La judecarea cauzelor civile, instanţa judecătorească aplică legislaţia unui alt stat în conformitate cu legea sau cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

(2) În scopul constatării existenţei şi conţinutului legii sau al unui alt act normativ străin, instanţa solicită, în modul stabilit, asistenţa organelor competente ale Republicii Moldova.

(3) În cazul imposibilităţii de a obţine informaţia necesară despre o lege sau un alt act juridic străin, deşi a întreprins măsurile de rigoare, instanţa aplică legea naţională.

Articolul 14. Actele judecătoreşti de dispoziţie

(1) La judecarea cauzelor civile în primă instanţă, actele judiciare se emit în formă de hotărîre, încheiere şi ordonanţă.

(2) În formă de hotărîre se emite dispoziţia primei instanţe prin care se soluţionează fondul cauzei.

(3) În formă de încheiere se emite dispoziţia primei instanţe prin care nu se soluţionează fondul cauzei.

(4) Ordonanţa judecătorească se emite la examinarea în primă instanţă a cauzelor specificate la art.345.

(5) Dispoziţia judecătorească prin care se soluţionează fondul apelului şi recursului se emite în formă de decizie, iar la soluţionarea problemelor prin care nu se rezolvă fondul apelului şi recursului, dispoziţia se emite în formă de încheiere.

Articolul 15. Folosirea căilor de atac

Participanţii la proces şi alte persoane interesate ale căror drepturi, libertăţi ori interese legitime au fost încălcate printr-un act judiciar pot exercita căile de atac împotriva acestuia în condiţiile legii.

Articolul 16. Caracterul obligatoriu al actelor judecătoreşti

(1) Hotărîrile, încheierile, ordonanţele şi deciziile judecătoreşti definitive, precum şi dispoziţiile, cererile, delegaţiile, citaţiile, alte adresări legale ale instanţei judecătoreşti, sînt obligatorii pentru toate autorităţile publice, asociaţiile obşteşti, persoanele oficiale, organizaţiile şi persoanele fizice şi se execută cu stricteţe pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

(2) Neexecutarea nemotivată a actelor judecătoreşti, dispoziţiilor, cererilor, delegaţiilor, citaţiilor, altor adresări legale, precum şi lipsa de consideraţie faţă de judecată, atrag răspunderea prevăzută în prezentul cod şi în alte legi.

[Alin.(3) art.16 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(4) Executarea pe teritoriul Republicii Moldova a hotărîrilor, delegaţiilor şi adresărilor instanţelor judecătoreşti străine, ale arbitrajelor internaţionale se efectuează în conformitate cu prezentul cod, cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte, precum şi pe principiul reciprocităţii.

Articolul 17. Unificarea practicii judiciare

[Art.17 abrogat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 17[1]. Depunerea documentelor prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor

(1) Cererile de chemare în judecată, cererile de apel, de recurs, de revizuire, de eliberare a ordonanţelor judecătoreşti, precum şi oricare alte cereri sau acte procedurale pot fi depuse în instanţa de judecată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, care este unic pentru întreg sistemul judecătoresc. În acest caz, cererea şi actele anexate la ea sub formă de documente electronice trebuie să fie semnate cu semnătura electronică calificată.

(2) Verificarea autenticităţii documentelor depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor se realizează în regim automatizat, la momentul depunerii acestora.

[Art.17[1] modificat prin Legea nr.321 din 09.11.2023, în vigoare 22.12.2023]

Articolul 18. Utilizarea de mijloace tehnice

(1) Pentru documentarea lucrărilor şedinţei de judecată şi conservarea probelor, instanţa judecătorească poate utiliza orice mijloc tehnic în conformitate cu prezentul cod şi alte legi.

(1[1]) Pentru exercitarea drepturilor şi obligaţiilor procesuale, participanţii la proces pot efectua înregistrarea audio a şedinţei de judecată.

(2) Înregistrarea video, fotografierea, utilizarea altor mijloace tehnice decît cele cerute în condiţiile alin.(1[1]) pot fi admise numai de preşedintele şedinţei de judecată şi doar cu acordul părţilor şi al altor participanţi la proces, iar în caz de audiere a martorilor, cu acordul acestora.

(2[1]) Şedinţele publice ale Curţii Supreme de Justiţie sunt înregistrate video, iar înregistrările video sunt disponibile pe pagina web oficială a curţii.

(3) Încălcarea prevederilor alin.(2) se sancţionează cu amendă de pînă la 20 unităţi convenţionale şi cu confiscarea înregistrărilor (peliculei, pozelor, casetelor etc.).

[Art.18 completat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Capitolul II
PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI PROCEDURAL CIVIL

Articolul 19. Înfăptuirea justiţiei numai în instanţă judecătorească

(1) În cauzele civile, justiţia se înfăptuieşte potrivit reglementărilor legislaţiei procedurale civile şi numai de către instanţele judecătoreşti şi de judecătorii ei, numiţi în funcţie în modul stabilit de lege. Constituirea de instanţe extraordinare este interzisă.

(2) Hotărîrea judecătorească emisă în cauză civilă poate fi controlată şi reexaminată numai de instanţa judecătorească competentă, în ordinea stabilită de prezentul cod şi de alte legi.

Articolul 20. Independenţa judecătorilor şi supunerea lor numai legii

(1) Puterea judecătorească este separată de puterea legislativă şi de cea executivă şi se exercită în conformitate cu Constituţia Republicii Moldova, cu prezentul cod şi cu alte legi.

(2) La înfăptuirea justiţiei în cauze civile, judecătorii sînt independenţi şi se supun numai legii. Orice imixtiune în activitatea de judecată este inadmisibilă şi atrage răspunderea prevăzută de lege.

(3) Garanţiile independenţei judecătorilor sînt consacrate în Constituţia Republicii Moldova şi în alte legi.

Articolul 21. Judecarea unipersonală şi colegială a cauzelor

(1) Cauzele civile se judecă în primă instanţă de un singur judecător sau de un complet din trei judecători ai aceleiaşi instanţe. În cazul în care prezentul cod oferă judecătorului dreptul de a examina cauzele civile şi de a întocmi unele acte de procedură unipersonal, judecătorul operează în numele instanţei de judecată.

(2) În instanţele de apel şi de recurs, cauzele civile se judecă colegial, în conformitate cu prevederile prezentului cod şi ale altor legi.

Articolul 22. Egalitatea în faţa legii şi a justiţiei

(1) Justiţia în cauzele civile se înfăptuieşte pe principiul egalităţii tuturor persoanelor, independent de cetăţenie, rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naştere, precum şi al egalităţii tuturor organizaţiilor, indiferent de tipul de proprietate şi forma de organizare juridică, subordonare, sediu şi de alte circumstanţe.

(2) Privilegiile procesuale ale persoanelor care beneficiază de imunitatea răspunderii civile se stabilesc de prezentul cod şi de alte legi, de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 23. Caracterul public al dezbaterilor judiciare

(1) În toate instanţele, şedinţele de judecată sînt publice. În şedinţa de judecată nu se admit minorii de pînă la vîrsta de 16 ani dacă nu sînt citaţi în calitate de participant la proces sau de martor.

(2) Pot avea loc şedinţe închise numai în scopul protejării informaţiei ce constituie secret de stat, taină comercială ori a unei alte informaţii a cărei divulgare este interzisă prin lege.

(3) Instanţa de judecată va dispune judecarea cauzei în şedinţă secretă pentru a preveni divulgarea unor informaţii care se referă la aspectele intime ale vieţii, care lezează onoarea, demnitatea sau reputaţia profesională ori la alte circumstanţe care ar putea prejudicia interesele participanţilor la proces, ordinea publică sau moralitatea.

(4) Şedinţa poate fi declarată secretă pentru întregul proces sau numai pentru efectuarea unor anumite acte procedurale.

(5) Privitor la examinarea cauzei în şedinţă secretă, instanţa judecătorească emite o încheiere motivată.

(6) Şedinţa secretă se desfăşoară în prezenţa participanţilor la proces, iar în caz de necesitate la ea asistă de asemenea martorul, expertul, specialistul şi interpretul.

(7) Instanţa judecătorească ia măsurile de rigoare în vederea păstrării secretului de stat, tainei comerciale, informaţiei despre viaţa intimă a persoanei. Participanţii la proces şi alte persoane care asistă la actele procesuale în cadrul cărora pot fi divulgate date ce constituie astfel de secrete sînt somaţi de răspunderea în cazul divulgării lor.

(8) Judecarea cauzei în şedinţă secretă se efectuează cu respectarea tuturor regulilor de procedură civilă.

(9) Hotărîrile şedinţei secrete se pronunţă public.

(10) În cazul dezbaterii cauzei în şedinţă secretă, pot fi eliberate unor alte persoane decît părţile copii de pe încheieri, rapoarte de expertiză sau declaraţii ale martorilor doar cu permisiunea dată de preşedintele şedinţei.

Articolul 24. Limba de procedură şi dreptul la interpret

(1) Judecarea cauzelor civile în instanţele judecătoreşti se desfăşoară în limba română.

(2) Persoanele interesate în soluţionarea cauzei care nu posedă sau nu vorbesc limba română sînt în drept să ia cunoştinţă de actele, de lucrările dosarului şi să vorbească în judecată prin interpret.

(3) Prin încheiere a instanţei, procesul se poate desfăşura şi într-o limbă acceptabilă pentru majoritatea participanţilor la proces.

(4) În cazul în care procesul se desfăşoară în o altă limbă, instanţa emite hotărîrea în mod obligatoriu şi în limba română.

(5) Actele de dispoziţie ale instanţei judecătoreşti se înmînează participanţilor la proces, fiind perfectate în limba în care se desfăşoară procesul ori, la solicitare, în limba de stat.

Articolul 25. Principiul nemijlocirii şi oralităţii în dezbaterile judiciare

(1) Instanţa trebuie să cerceteze direct şi nemijlocit probele, să asculte explicaţiile părţilor şi

intervenienţilor, depoziţiile martorilor, concluziile expertului, consultaţiile şi explicaţiile specialistului, să ia cunoştinţă de înscrisuri, să cerceteze probele materiale, să audieze înregistrările audio şi să vizioneze înregistrările video, să emită hotărîrea numai în temeiul circumstanţelor constatate şi al probelor cercetate şi verificate în şedinţă de judecată.

(2) Dezbaterile judiciare se desfăşoară oral şi în faţa aceluiaşi complet de judecată. În cazul înlocuirii unui judecător în timpul judecării cauzei, dezbaterile se reiau de la început.

(2^1) În cazul în care unul dintre judecătorii completului format din mai mulţi judecători nu poate participa la judecarea cauzei din motiv de boală îndelungată, de deces, de eliberare din funcţie în condiţiile legii sau în cazul admiterii cererii de recuzare ori a declaraţiei de abţinere, acesta este înlocuit de un alt judecător şi cauza se judecă în continuare. Judecătorului care intervine în proces i se oferă timp pentru a lua cunoştinţă de materialele cauzei, inclusiv de cele cercetate în instanţă, însă înlocuirea acestuia în condiţiile prezentului alineat nu necesită reluarea judecării cauzei. Judecătorul are dreptul să solicite repetarea unor acţiuni procesuale deja efectuate în şedinţele de judecată în lipsa lui dacă are de concretizat chestiuni suplimentare.

(3) În cazurile expres prevăzute de lege, judecătorul examinează cauza în procedură scrisă.

[Art.25 completat prin Legea nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

Articolul 26. Contradictorialitatea şi egalitatea părţilor în drepturile procedurale

(1) Procesele civile se desfăşoară pe principiul contradictorialităţii şi egalităţii părţilor în drepturile procedurale.

(2) Contradictorialitatea presupune organizarea procesului astfel încît părţile şi ceilalţi participanţi la proces să aibă posibilitatea de a-şi formula, argumenta şi dovedi poziţia în proces, de a alege modalităţile şi mijloacele susţinerii ei de sine stătător şi independent de instanţă, de alte organe şi persoane, de a-şi expune opinia asupra oricărei probleme de fapt şi de drept care are legătură cu cauza dată judecăţii şi de a-şi expune punctul de vedere asupra iniţiativelor instanţei.

(3) Instanţa care judecă cauza îşi păstrează imparţialitatea şi obiectivitatea, creează condiţii pentru exercitarea drepturilor participanţilor la proces, pentru cercetarea obiectivă a circumstanţelor reale ale cauzei.

(4) Egalitatea părţilor în drepturile procedurale este garantată prin lege şi se asigură de către instanţă prin crearea posibilităţilor egale, suficiente şi adecvate de folosire a tuturor mijloacelor procedurale pentru susţinerea poziţiei asupra circumstanţelor de fapt şi de drept, astfel încît nici una dintre părţi să nu fie defavorizată în raport cu cealaltă.

Articolul 27. Disponibilitatea în drepturi a participanţilor la proces

(1) Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanţilor la proces, în primul rînd a părţilor, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecăţii, precum şi de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea şi mijloacele procedurale de apărare.

(2) Instanţa nu admite dispunerea de un drept sau folosirea modalităţii de apărare dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile sau interesele legitime ale persoanei.

Capitolul III
COMPETENŢA GENERALĂ

[Cap.III (art.28-31) abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 28. Competenţa instanţelor judecătoreşti

[Art.28 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 29. Competenţa instanţei judecătoreşti comerciale

[Art.29 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 30. Strămutarea litigiului la judecata arbitrală

[Art.30 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 31. Competenţa în judecarea pretenţiilor conexe
[Art.31 abrogat prin Legea nr.163 din 22.07.2011, în vigoare 12.09.2011]

Capitolul IV
COMPETENŢA INSTANŢELOR DE JUDECATĂ

Articolul 32. Imutabilitatea competenţei jurisdicţionale

(1) Nimeni nu poate fi lipsit, fără consimţământul său, de dreptul la judecarea cauzei sale de către o instanţă sau de judecătorii în a căror competenţă cauza respectivă este dată prin lege, cu excepţia cazurilor expres stabilite de prezentul cod.

(2) Instanţa ierarhic superioară nu are dreptul să strămute, din oficiu, o cauză de la instanţa ierarhic inferioară la alta ori să o preia pentru judecare, cu excepţia cazului în care completul de judecată în instanţa respectivă nu poate fi legal constituit.

Articolul 33. Competenţa generală a instanţelor judecătoreşti

(1) Instanţele judecătoreşti judecă toate cauzele civile cu participarea persoanelor fizice, persoanelor juridice şi autorităţilor publice privind apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime încălcate sau contestate, cauze pentru care legea nu prevede competenţa altor organe.

(2) Instanţele judecătoreşti judecă cauzele cu participarea organizaţiilor şi cetăţenilor din Republica Moldova, a cetăţenilor străini, apatrizilor, organizaţiilor străine, organizaţiilor cu capital străin, organizaţiilor internaţionale dacă prin lege sau prin tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte nu este stabilită competenţa instanţelor judecătoreşti străine sau a altor organe.

Articolul 33[1]. Competenţa judecătoriilor

Judecătoriile examinează şi soluţionează în fond toate cauzele civile, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 34. Competenţa Curţii Supreme de Justiţie
[Art.34 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 35. Competenţa Judecătoriei Comerciale de Circumscripţie
[Art.35 abrogat prin Legea nr.76 din 21.04.2016, în vigoare 01.04.2017]

Articolul 36. Competenţa Curţii de Apel Economice
[Art.36 abrogat prin Legea nr.29 din 06.03.2012, în vigoare 13.03.2012]

Articolul 37. Competenţa în caz de concurenţă a pretenţiilor

În cazul în care pretenţii legate între ele sînt examinate de mai multe instanţe judecătoreşti în acelaşi timp, acestea urmează a fi conexate, la cerere, printr-o încheiere şi examinate de judecătoria sesizată mai întîi. Judecătoriile (judecătoria) sesizate ulterior vor strămuta pretenţiile la judecătoria sesizată mai întîi printr-o încheiere ce poate fi atacată cu recurs.

Articolul 37[1]. Competenţa în judecarea pretenţiilor conexe

(1) În cazul în care cererea de chemare în judecată conţine mai multe pretenţii conexe, unele dintre ele fiind de competenţa instanţei judecătoreşti de drept comun, iar altele de competenţa unei instanţe specializate, toate pretenţiile se vor examina de către instanţa de drept comun.

(2) Prin derogare de la prevederile alin.(1), în cazul în care într-o cauză ce se judecă în instanţa de drept comun una din pretenţii vizează actele Băncii Naţionale sau actele Comisiei Naţionale a Pieţei Financiare, instanţa de drept comun emite o încheiere, fără drept de atac, de separare a pretenţiei de contencios administrativ şi de strămutare a acesteia în instanţa competentă.

Articolul 38. Competenţa teritorială generală

(1) Reclamantul poate intenta acţiunea în oricare din sediile instanţei în a cărei rază teritorială se află domiciliul pîrîtului.

(2) Acţiunea împotriva unei persoane juridice se intentează în unul dintre sediile instanţei în a cărei rază teritorială se află sediul persoanei juridice respective.

Articolul 39. Competenţa la alegerea reclamantului

(1) Acţiunea împotriva pîrîtului al cărui domiciliu nu este cunoscut sau care nu are domiciliu în Republica Moldova poate fi intentată în oricare dintre sediile instanţei de la locul de aflare a bunurilor acestuia sau în instanţa de la ultimul lui domiciliu din Republica Moldova.

(2) Acţiunea împotriva unei persoane juridice sau a unei alte organizaţii poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei de la locul de aflare a bunurilor acestora.

(3) Acţiunea care izvorăşte din activitatea unei sucursale sau reprezentanţe a unei persoane juridice sau a unei alte organizaţii poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei de la locul unde sucursala sau reprezentanţa îşi are sediul.

(4) Acţiunea pentru plata pensiei de întreţinere şi acţiunea pentru constatarea paternităţii pot fi intentate şi în oricare dintre sediile instanţei de la domiciliul reclamantului.

(5) Acţiunea de desfacere a căsătoriei poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei de la domiciliul reclamantului dacă în grija lui se află copii minori sau dacă deplasarea lui la instanţa de la domiciliul pîrîtului întîmpină dificultăţi întemeiate.

(6) Acţiunea de divorţ în cazul în care unul dintre soţi este declarat, în modul stabilit, dispărut fără veste, este supus unei măsuri de ocrotire judiciare (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă) ori este condamnat la privaţiune de libertate poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei de la domiciliul reclamantului.

(7) Acţiunile ce ţin de restabilirea în dreptul la muncă, la pensie, la locuinţă, de revendicare a bunurilor sau a valorii lor, de reparare a prejudiciului cauzat prin condamnare ilegală, tragere ilegală la răspundere penală, prin aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma impunerii angajamentului scris de a nu părăsi localitatea ori prin aplicarea ilegală a sancţiunii administrative a arestului pot fi intentate şi în oricare dintre sediile instanţei de la domiciliul reclamantului.

(8) Acţiunile în reparare a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale ori prin altă vătămare a sănătăţii sau prin deces pot fi intentate şi în oricare dintre sediile instanţei de la domiciliul reclamantului ori în oricare dintre sediile instanţei de la locul prejudiciului.

(9) Acţiunile în reparaţie a daunei cauzate bunurilor unei persoane fizice sau ale unei organizaţii pot fi intentate şi în oricare dintre sediile instanţei de la locul daunei.

(10) Acţiunea în apărare a drepturilor consumatorului poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei de la domiciliul reclamantului sau în oricare dintre sediile instanţei de la locul încheierii sau executării contractului.

(11) Acţiunea născută din contractul în care se indică locul executării lui poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei din acel loc.

(11^1) Acţiunea ce ţine de încasarea datoriei scadente din contractul încheiat între agenţii economici poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei de la sediul reclamantului.

(12) Acţiunea împotriva pîrîtului care este o organizaţie sau un cetăţean al Republicii Moldova cu sediul ori cu domiciliul pe teritoriul unui alt stat poate fi intentată şi în oricare dintre sediile instanţei de la sediul ori domiciliul reclamantului sau în oricare dintre sediile instanţei de la locul de aflare a bunurilor pîrîtului pe teritoriul Republicii Moldova.

(13) Acţiunile în materie de asigurare se pot depune în oricare dintre sediile instanţei de la domiciliul asiguratului, de la locul aflării bunurilor sau de la locul accidentului.

(14) Alegerea între instanţele care, conform prezentului articol, sînt competente să judece cauza aparţine reclamantului.

[Alin.(15) art.39 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(16) În acţiunea în constatare a existenţei sau inexistenţei dreptului, competenţa instanţei se determină după regulile prevăzute pentru acţiunile care au ca obiect executarea prestaţiei.

[Art.39 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 40. Competenţa excepţională

(1) Acţiunile cu privire la dreptul asupra terenurilor, subsolurilor, fîşiilor forestiere, plantaţiilor perene, resurselor acvatice izolate, asupra unor case, încăperi, construcţii, altor obiective fixate de pămînt, acţiunile posesorii privitoare la aceste bunuri,precum şi acţiunile în ridicare a sechestrului de pe bunuri, se intentează în instanţa de la locul aflării acestor bunuri. Dacă bunurile ce constituie obiectul acţiunii sînt situate în circumscripţia mai multor instanţe, cererea se depune în orice instanţă în a cărei rază teritorială se află o parte din bunuri.

(2) Acţiunea în reparaţie a prejudiciului cauzat mediului înconjurător se intentează împotriva proprietarilor (posesorilor) de utilaje în instanţa de la locul instalării utilajului, cu excepţia cazurilor cînd acesta este instalat în străinătate.

(3) Acţiunea privind tezaurul statului este de competenţa instanţei de la reşedinţa organului împuternicit să reprezinte vistieria statului în litigiul respectiv.

[Alin.(4) art.40 abrogat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

(5) Acţiunea împotriva transportatorului, născută dintr-un contract de transport de pasageri şi bagaje sau de încărcături, se înaintează în instanţa de la sediul transportatorului căruia, în modul stabilit, i-a fost înaintată pretenţia.

(6) Cererile acţionarilor se depun în instanţa de la sediul societăţii lor.

(7) Cererea privind recuperarea prejudiciilor aduse unei bănci insolvabile împotriva administratorului băncii şi persoanei căreia îi este imputabilă apariţia stării de insolvabilitate sau de dificultate majoră a băncii, în temeiul art.38[15] al Legii instituţiilor financiare nr.550-XIII din 21 iulie 1995, se depune în instanţa de judecată de la sediul băncii insolvabile.

[Art.40 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 41. Competenţa contractuală

[Art.41 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 41[1]. Competenţa în materie de moştenire

(1) În instanţa de la locul în care se desfăşoară procedura succesorală se înaintează următoarele acţiuni:

a) privind dreptul la moştenire, privind mărimea cotei succesorale, precum şi privind acceptarea moştenirii sau renunţarea la moştenire;

b) privind constatarea nedemnităţii;

c) ale moştenitorului faţă de posesorul masei succesorale (petiţia de ereditate);

d) privind nevalabilitatea dispoziţiilor testamentare;

e) de partaj şi privind planul de partaj, contractul de partaj sau contractul de amînare a partajului;

f) întemeiate pe dreptul rezultat dintr-un legat sau o sarcină testamentară;

g) privind tragerea la răspundere a custodelui sau administratorului masei succesorale ori a executorului testamentar sau privind încetarea atribuţiilor acestora;

h) de intentare a procesului de insolvabilitate a masei succesorale.

(2) Dispoziţiile alin.(1) din prezentul articol se aplică cu prioritate faţă de dispoziţiile art.40 alin.(1).

(3) Acţiunile creditorilor defunctului şi ale altor creditori ai masei succesorale se înaintează în instanţa de la locul deschiderii moştenirii. Această regulă nu exclude competenţa altor instanţe, la alegerea reclamantului conform art.39, şi nu înlătură competenţa excepţională conform art.40.

(4) În cazul în care locul deschiderii moştenirii este în afara teritoriului Republicii Moldova, dar,

conform legii, instanţele judecătoreşti naţionale au competenţă jurisdicţională asupra pricinii, acţiunea în materiile prevăzute de alin.(1) şi (3) din prezentul articol se înaintează în instanţa de la locul unde se află majoritatea bunurilor situate pe teritoriul Republicii Moldova sau, în lipsa acestora, în instanţa competentă conform art.38.

[Art.41[1] modificat prin Legea nr.134 din 30.05.2024, în vigoare 20.07.2024]

[Art.41[1] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 42. Competenţa în mai multe cauze civile

(1) Acţiunea împotriva mai multor pîrîţi cu diferite domicilii se intentează în instanţa de la domiciliul sau locul de aflare al unuia dintre ei, la alegerea reclamantului.

(2) Acţiunea reconvenţională se intentează, indiferent de instanţa competentă să o judece, în instanţa care judecă acţiunea iniţială.

(3) Acţiunea intervenientului principal se înaintează în instanţa care judecă acţiunea iniţială.

(4) Acţiunea civilă născută dintr-o cauză penală, dacă nu a fost pornită ori soluţionată în proces penal, se intentează potrivit normelor de procedură civilă, după normele de competenţă stabilite în prezentul cod.

Articolul 43. Strămutarea cauzei

(1) Cauza pe care instanţa a reţinut-o spre judecare, cu respectarea normelor de competenţă, se soluţionează de aceasta în fond, inclusiv în cazul devenirii ei ulterioare de competenţa unei alte instanţe.

(2) Instanţa strămută cauza la o altă instanţă dacă:

a) pîrîtul, al cărui domiciliu nu era cunoscut, cere strămutarea cauzei la instanţa de la domiciliul său atestat prin dreptul de proprietate, calitatea de locatar sau viza de reşedinţă;

b) cauza a fost reţinută spre judecare cu încălcarea normelor de competenţă jurisdicţională;

c) ambele părţi solicită strămutarea cauzei la instanţa de la locul aflării majorităţii probelor;

d) din motivul recuzării (abţinerii de la judecată) unui sau mai multor judecători ori din alte motive întemeiate, substituirea judecătorilor săi devine imposibilă;

e) există motive pentru măsuri de securitate publică;

f) există bănuieli că nepărtinirea judecătorilor ar putea fi ştirbită de circumstanţele cauzei sau de calitatea participanţilor la proces;

g) în circumstanţe excepţionale, instanţa competentă să judece cauza nu poate funcţiona timp îndelungat.

(3) Strămutarea cauzei de la o instanţă la alta din motivele specificate la alin.(2) lit.a), b) şi c) se face în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, în temeiul unei încheieri motivate a instanţei în care este intentat procesul. Încheierea de strămutare a cauzei nu se supune niciunei căi de atac, dar poate determina ridicarea unui conflict negativ de competenţă.

(4) Strămutarea cauzei în cazurile prevăzute la alin.(2) lit.d), e), f) şi g) se efectuează de către instanţa ierarhic superioară, a cărei încheiere nu se supune niciunei căi de atac.

(4[1]) Instanţa este obligată să remită instanţei competente dosarul în termen de 5 zile de la data la care încheierea de strămutare a cauzei devine irevocabilă.

(5) Actele procedurale îndeplinite de instanţa care a intentat procesul anterior strămutării cauzei au efect juridic în măsura în care noua instanţă consideră că nu este necesară modificarea lor.

(6) Nu se admite formularea unei noi cereri de strămutare pe aceleaşi motive dacă anterior strămutarea a fost respinsă sau întemeiată pe motive cunoscute la data soluţionării cererii anterioare. În acest caz, cererea de strămutare se anexează la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară.

Articolul 44. Soluţionarea conflictelor de competenţă jurisdicţională

(1) Instanţa judecătorească în faţa căreia s-a ivit conflictul de competenţă jurisdicţională suspendă din oficiu procesul şi înaintează dosarul către instanţa în drept să soluţioneze conflictul de competenţă.

(2) Cînd două sau mai multe judecătorii din circumscripţia aceleiaşi curţi de apel se declară competente să judece aceeaşi cauză sau cînd, prin încheieri irevocabile, ele îşi declară incompetenţa de

a judeca aceeaşi cauză, conflictul de competenţă se judecă de către curtea de apel comună.

(3) Conflictul de competenţă dintre două sau mai multe judecătorii care nu ţin de aceeaşi curte de apel ori dintre o judecătorie şi o curte de apel, ori între curţile de apel se judecă de Curtea Supremă de Justiţie.

[Alin.(4) şi (5) art.44 abrogate prin Legea nr.76 din 21.04.2016, în vigoare 01.04.2017]

[Alin.(6)-(8) art.44 abrogate prin Legea nr.29 din 06.03.2012, în vigoare 13.03.2012]

(9) Instanţa competentă să judece conflictul de competenţă soluţionează, fără citarea participanţilor la proces, conflictul dintre instanţe printr-o încheiere, care nu se supune nici unei căi de atac.

[Art.44 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 45. Imutabilitatea competenţei jurisdicţionale

[Art.45 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Capitolul V
COMPLETUL DE JUDECATĂ. RECUZĂRILE

Articolul 46. Completul de judecată

(1) Cauzele civile se judecă în primă instanţă de un singur judecător sau de un complet din 3 judecători. Problema judecării colegiale a cauzei se examinează de către preşedintele instanţei.

(2) În instanţă de apel, cauzele se judecă de un complet compus dintr-un judecător (preşedinte al şedinţei) şi alţi doi judecători.

(3) Curtea Supremă de Justiţie judecă recursurile în complete de 3, 5 sau 9 judecători.

[Art.46 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 47. Grefierul

(1) Grefierul, la însărcinarea judecătorului, îndeplineşte unele acte procedurale prin care contribuie la pregătirea şi dezbaterea cauzei în şedinţa de judecată, înştiinţează participanţii la proces despre locul, data şi ora dezbaterilor, verifică prezenţa lor în şedinţa de judecată, clarifică motivele neprezentării lor şi le notifică judecătorului, întocmeşte procesul-verbal al şedinţei, îndeplineşte indicaţiile judecătorului în vederea bunei organizări şi desfăşurări a acesteia.

(2) Nici judecătorul, nici participanţii la proces nu sînt în drept să exercite obligaţiile de grefier în şedinţa de judecată. În caz de necesitate, instanţa poate înlocui din oficiu grefierul cu un alt grefier, pronunţînd o încheiere nesusceptibilă de atac. Înlocuirea grefierului nu are ca efect reluarea procesului.

Articolul 48. Soluţionarea colegială a problemelor

(1) Toate problemele care apar la judecarea cauzei se soluţionează colegial cu votul majorităţii judecătorilor. Nici un judecător nu are dreptul să se abţină de la vot. Preşedintele şedinţei de judecată votează ultimul. Judecătorii se bucură de drepturi egale în soluţionarea problemelor care apar în examinarea cauzei şi emiterea hotărîrii.

(2) Judecătorul care nu este de acord cu hotărîrea majorităţii semnează hotărîrea, dar este în drept să expună în scris opinie separată, care se înmînează preşedintelui şedinţei şi se anexează la dosar. Opinia separată nu se anunţă şi nu se citeşte în şedinţa de judecată.

Articolul 49. Inadmisibilitatea participării repetate a judecătorului la judecarea aceleiaşi cauze

(1) Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în primă instanţă nu mai poate participa la judecarea acesteia în instanţă de apel, de recurs şi nici la rejudecarea ei în primă instanţă, după casare.

(2) Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanţă de apel nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanţă, repetat, în instanţă de apel şi nici în instanţă de recurs.

(3) Judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanţă de recurs nu mai poate participa la

judecarea ei în primă instanţă şi nici în instanţă de apel sau în cea de recurs.

(4) Prevederile prezentului articol nu au incidenţă asupra cazurilor de refuz de primire a cererii de chemare în judecată în temeiul art.169, de restituire a cererii de chemare în judecată în temeiul art.170 şi 171, de scoatere a cererii de pe rol în temeiul art.267 sau de încetare a procesului în temeiul art.265 lit.a) şi b), precum şi de respingere a pretenţiilor ca fiind tardive.

Articolul 50. Temeiurile de recuzare a judecătorului

(1) Judecătorul care judecă cauza urmează a fi recuzat dacă:

a) la judecarea anterioară a cauzei a participat în calitate de martor, expert, specialist, interpret, reprezentant, grefier, executor judecătoresc, arbitru sau mediator;

b) se află în raporturi de rudenie pînă la al patrulea grad inclusiv sau de afinitate pînă la al treilea grad inclusiv cu vreuna dintre părţi, cu alţi participanţi la proces sau cu reprezentanţii acestora;

b^1) o rudă a sa pînă la al patrulea grad inclusiv sau un afin pînă la al treilea grad inclusiv a participat, ca judecător, la judecarea aceleiaşi cauze;

b^2) este rudă pînă la al patrulea grad inclusiv sau afin pînă la al treilea grad inclusiv cu un alt membru al completului de judecată;

c) este reprezentantul legal al uneia dintre părţi;

d) şi-a expus opinia asupra cauzei care se judecă;

e) are un interes personal, direct sau indirect, în soluţionarea cauzei ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea şi nepărtinirea lui.

[Art.50 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 51. Temeiurile de recuzare a expertului, specialistului, interpretului, grefierului

(1) Temeiurile de recuzare a judecătorului specificate la art.50 se extind şi asupra expertului, specialistului, interpretului, grefierului.

(2) Expertul şi specialistul nu pot participa la judecarea cauzei şi în cazul în care:

a) depind sau au depins, pe linie de serviciu ori pe o altă linie, de părţi sau de alţi participanţi la proces, sau de reprezentanţii acestora;

b) au efectuat o revizie ale cărei materiale au servit drept temei pentru intentarea procesului ori care sînt folosite la soluţionarea cauzei respective.

(3) Faptul participării expertului, specialistului, interpretului, grefierului în aceeaşi calitate la judecarea anterioară a cauzei nu constituie temei pentru recuzarea lor.

Articolul 52. Declaraţiile de recuzare şi de abţinere de la judecată

(1) Dacă există temeiurile specificate la art.50 şi 51, judecătorul, expertul, specialistul, interpretul, grefierul sînt obligaţi să se abţină de la judecată. În aceleaşi temeiuri, recuzarea poate fi înaintată de participanţii la proces sau este examinată din oficiu de către instanţă.

(2) Propunerea de recuzare şi de abţinere de la judecată se face oral sau în scris pentru fiecare în parte, trebuie să fie motivată şi prezentată pînă la începerea dezbaterii cauzei în fond. Cererea de recuzare şi cererea de abţinere de la judecată pot fi înaintate mai tîrziu doar dacă autorul lor a aflat de existenţa temeiului recuzării sau abţinerii după ce a început judecarea cauzei în fond.

(3) Dacă temeiurile recuzării i-au devenit cunoscute după ce a început judecarea cauzei în fond, instanţa este obligată să le comunice în şedinţă de judecată pentru soluţionarea recuzării.

(4) Procedura soluţionării cererii de abţinere de la judecată şi efectele admiterii ei se determină conform prevederilor art.53 şi 54.

(5) În proces nu se admite înaintarea repetată a recuzării aceluiaşi judecător şi pentru aceleaşi motive dacă anterior recuzarea lui a fost respinsă. De asemenea, nu se admite: recuzarea judecătorului din suspiciune în imparţialitatea lui dacă nu sînt cunoscute temeiurile de drept şi de fapt pentru înaintarea recuzării; recuzarea judecătorului căruia i s-a încredinţat verificarea temeiniciei recuzării declarate unui alt judecător; recuzarea judecătorilor care nu sînt implicaţi în examinarea cauzei.

(6) Cererea de recuzare depusă contrar prevederilor alin.(5) din prezentul articol în care se invocă

alte motive decît cele prevăzute la art.50 şi 51 nu se examinează şi se anexează la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară.

Articolul 53. Procedura de soluţionare a cererii de recuzare

(1) Propunerea de recuzare se examinează de instanţa sesizată cu acţiunea. Instanţa examinează explicaţiile persoanei a cărei recuzare se solicită, dacă acestea au fost depuse, şi ascultă opinia participanţilor la proces. Nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură.

[Alin.(1[1]) art.53 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

(2) Cererea de recuzare se distribuie spre soluţionare în mod aleatoriu prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor şi se examinează în cel mult 5 zile lucrătoare din momentul repartizării, fără a afecta continuitatea şedinţei de judecată, însă pînă la soluţionarea cererii de recuzare se amînă pledoariile.

(3) Dacă, din motivul recuzării, în instanţa sesizată cu cauză nu se poate constitui complet de judecată, cererea de recuzare se va judeca de instanţa ierarhic superioară spre care se îndreaptă calea de atac respectivă.

(4) Recuzarea expertului, specialistului, interpretului şi grefierului se examinează de instanţa care judecă cauza.

(5) Instanţa decide asupra recuzării în camera de deliberare printr-o încheiere motivată, care nu se supune nici unei căi de atac decît o dată cu fondul hotărîrii sau al deciziei.

Articolul 54. Efectele admiterii cererii de recuzare

(1) Dacă cererea de recuzare a fost admisă de instanţa sesizată, cauza se examinează de un alt judecător sau de un alt complet de judecători al acestei instanţe. În cazul neadmiterii cererii, cauza se examinează de judecătorii desemnaţi.

(2) Dacă instanţa superioară învestită cu dreptul de a examina cereri de recuzare în cazurile prevăzute de art.53 alin.(3) găseşte că cererea de recuzare este întemeiată, va dispune trimiterea cauzei la o instanţă de acelaşi grad, iar în cazul imposibilităţii o va expedia spre examinare instanţei ierarhic superioare spre care se îndreaptă calea de atac respectivă.

(3) În cazul respingerii cererii, cauza se va restitui spre judecare instanţei iniţiale.

(4) În încheierea prin care s-a admis recuzarea se precizează în ce măsură actele îndeplinite de judecătorul recuzat urmează să fie menţinute.

Capitolul VI
PARTICIPANŢII LA PROCES.
DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIILE LOR PROCEDURALE

Articolul 55. Participanţii la proces

Se consideră participanţi la proces: părţile, intervenienţii, procurorul, petiţionarii, persoanele care, în conformitate cu art.7 alin.(2), art.73 şi 74, sînt împuternicite să adreseze în instanţă cereri în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane sau care intervin în proces pentru a depune concluzii în apărarea drepturilor unor alte persoane, precum şi persoanele interesate în cauzele privind aplicarea măsurilor de protecţie în cazurile de violenţă în familie şi în cauzele cu procedură specială.

Articolul 56. Drepturile şi obligaţiile participanţilor la proces

(1) Participanţii la proces sînt în drept să ia cunoştinţă de materialele dosarului, să facă extrase şi copii de pe ele, să solicite recuzări, să prezinte probe şi să participe la cercetarea lor, să pună întrebări altor participanţi la proces, martorilor, experţilor şi specialiştilor, să formuleze cereri, să reclame probe, să dea instanţei explicaţii orale şi scrise, să expună argumente şi considerente asupra problemelor care

apar în dezbaterile judiciare, să înainteze obiecţii împotriva demersurilor, argumentelor şi considerentelor celorlalţi participanţi, să atace actele judiciare şi să-şi exercite toate drepturile procedurale acordate de legislaţia procedurală civilă.

(2) Participanţii la proces se bucură de drepturi procesuale egale şi au obligaţii procesuale egale, cu unele excepţii stabilite de lege în dependenţă de poziţia pe care o ocupă în proces.

(3) Participanţii la proces sînt obligaţi să se folosească cu bună-credinţă de drepturile lor procedurale. În cazul abuzului de aceste drepturi sau al nerespectării obligaţiilor procedurale, se aplică sancţiunile prevăzute de legislaţia procedurală civilă.

Articolul 57. Capacitatea de folosinţă a drepturilor procedurale civile

(1) Capacitatea de a avea drepturi şi obligaţii procedurale civile (capacitatea de folosinţă a drepturilor procedurale civile) este recunoscută în măsură egală tuturor persoanelor fizice şi organizaţiilor care se bucură, conform legii, de dreptul adresării în judecată pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor lor legitime.

(2) Lipsa capacităţii procesuale de folosinţă poate fi invocată în orice fază a procesului. Actele de procedură îndeplinite de persoana lipsită de capacitatea de folosinţă sînt nule.

Articolul 58. Capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale civile

(1) Capacitatea de a-şi exercita în volum deplin, personal sau printr-un reprezentant drepturile şi obligaţiile procedurale în judecată (capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale civile) o au persoanele fizice de la vîrsta de 18 ani, precum şi persoanele juridice, iar în cazurile prevăzute de lege, entităţile care nu au personalitate juridică, dar dispun de organe de conducere proprii.

(2) Actele de procedură efectuate de minorii cu vîrste cuprinse între 14 şi 18 ani sînt lovite de nulitate relativă. Reprezentantul legal al minorului poate încuviinţa toate aceste acte sau numai o parte dintre ele. Instanţa judecătorească va acorda un termen pentru încuviinţarea actelor. Dacă actele nu sînt încuviinţate în termenul stabilit, se va dispune anularea acestora.

(2^1) Actele de procedură efectuate de minorii cu vîrste de pînă la 14 ani sau de persoanele supuse măsurii de ocrotire judiciare sub forma tutelei sînt nule. Prevederea nu se aplică în cazul în care persoana supusă măsurii de ocrotire judiciare sub forma tutelei contestă hotărîrea respectivă.

(3) Minorul care a atins vîrsta de 16 ani poate să-şi exercite personal drepturile procedurale şi să-şi îndeplinească obligaţiile procedurale de sine stătător în cazul declarării capacităţii depline de exerciţiu (emancipării) sau al încheierii căsătoriei.

(4) Drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale minorilor cu vîrsta între 14 şi 18 ani sînt apărate în instanţa judecătorească de către reprezentanţii legali ai acestora, instanţa fiind obligată să introducă în astfel de cauze minorii respectivi.

(5) În cazurile prevăzute de lege, în cauzele ce nasc din raporturi juridice civile, matrimoniale, familiale, de muncă şi din alte raporturi juridice, minorii îşi apără personal în judecată drepturile, libertăţile şi interesele legitime. Instanţa constată necesitatea introducerii în proces a reprezentantului legal al minorului.

(6) Drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale minorilor cu vârsta de până la 14 ani sunt apărate în instanţa judecătorească de reprezentanţii legali ai acestora.

[Art.58 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 58^1. Capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale civile a persoanei în privinţa căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară

(1) Persoana fizică în privinţa căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară (persoana ocrotită) are capacitate de exerciţiu al drepturilor procedurale civile în măsura în care:

a) în cadrul cauzei civile, persoana ocrotită îşi apăra drepturile, libertăţile sau interesele legitime pe care, conform legii civile, le poate exercita de sine stătător;

b) cauza civilă se referă la un act juridic pe care, conform legii civile, persoana ocrotită îl poate încheia de sine stătător.

(2) În măsura în care pentru exercitarea drepturilor, libertăţilor sau intereselor legitime ori pentru încheierea actelor juridice, conform legii civile, persoana ocrotită are nevoie de încuviinţare sau autorizare, actele de procedură în cauzele civile care se referă la acestea sînt supuse încuviinţării sau autorizării. Încuviinţarea sau autorizarea poate fi dată pentru toate actele de procedură aferente unei cauze civile sau pentru fiecare act de procedură în parte.

(3) În măsura în care pentru exercitarea drepturilor, libertăţilor sau intereselor legitime ori pentru încheierea actelor juridice, conform legii civile, în numele persoanei ocrotite acţionează reprezentantul legal, actele de procedură în cauzele civile care se referă la acestea se îndeplinesc în numele persoanei ocrotite de către reprezentantul legal corespunzător (ocrotitorul provizoriu, curatorul, tutorele etc.).

(4) În caz de dubiu, persoana se consideră că are capacitate deplină de exerciţiu pentru îndeplinirea actului de procedură. În toate cazurile, persoana ocrotită are capacitate deplină de exerciţiu al drepturilor procedurale civile în cauzele care cad sub incidenţa capitolului XXVIII.

(5) Prin derogare de la dispoziţiile alin.(1)–(3), instanţa de judecată examinează cererea de chemare în judecată sau altă cerere depusă de o persoană ocrotită fără asistenţa sau reprezentarea persoanei însărcinate cu ocrotirea în cazul în care cauza respectivă poate fi examinată cu participarea nemijlocită a persoanei ocrotite. Dacă o persoană ocrotită a depus nemijlocit o cerere de chemare în judecată sau altă cerere în instanţa de judecată, se prezumă că cauza respectivă poate fi examinată cu participarea nemijlocită a persoanei ocrotite.

(6) În cazul prevăzut de dispoziţiile alin.(5), la cererea persoanei ocrotite sau din oficiu, cu acordul persoanei ocrotite, instanţa de judecată care examinează cauza poate desemna, prin încheiere, un curator special care va asista persoana în cauza respectivă sau un tutore special care va reprezenta persoana în cauza respectivă.

(7) În toate cazurile în care persoana ocrotită este pîrît sau intervenient accesoriu de partea pîrîtului, actele de procedură în cauzele civile se îndeplinesc în numele persoanei ocrotite de către reprezentantul legal corespunzător (ocrotitorul provizoriu, curatorul, tutorele etc.).

(8) Actele de procedură încheiate de persoana ocrotită cu încălcarea dispoziţiilor alin.(2), (3) sau (7) sînt anulabile. Reprezentantul legal al persoanei ocrotite poate încuviinţa toate aceste acte sau numai o parte dintre acestea. Instanţa judecătorească va acorda un termen pentru încuviinţarea actelor. În cazul în care actele nu sînt încuviinţate în termenul stabilit, se va dispune anularea acestora dacă instanţa de judecată constată că ele prejudiciază persoana ocrotită sau o expun unui risc grav.

(9) În cauzele civile în care persoana ocrotită nu are capacitate de exerciţiu al drepturilor procedurale civile, instanţa, totuşi, audiază şi ia în considerare dorinţele şi sentimentele persoanei ocrotite, cu excepţia cazului în care instanţei i s-a prezentat un raport de expertiză psihiatrică care confirmă că audierea persoanei ocrotite este de natură a-i dăuna sănătăţii sau dacă aceasta nu poate să-şi exprime dorinţele şi sentimentele.

Articolul 59. Părţile în proces

(1) Parte în proces (reclamant sau pîrît) poate fi orice persoană fizică sau juridică prezumată, la momentul intentării procesului, ca subiect al raportului material litigios.

(2) În cazurile prevăzute de lege, pot fi parte în proces asociaţiile şi societăţile care nu au personalitate juridică, dar care dispun de organe de conducere proprii.

(3) Parte în proces civil poate fi Republica Moldova, reprezentată de Guvern şi de organele împuternicite să exercite o parte din funcţiile Guvernului, precum şi unităţile administrativ-teritoriale, reprezentate prin împuterniciţii lor în modul prevăzut de lege.

(4) În cazul intentării unui proces la cererea persoanelor şi organelor împuternicite prin lege să se adreseze în instanţă pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unei alte persoane, aceasta din urmă este înştiinţată despre iniţierea procesului, urmînd să participe la el în calitate de reclamant.

(5) Părţile au drepturi procedurale şi obligaţii procedurale egale.

Articolul 60. Drepturile procedurale ale părţilor

(1) În afară de drepturile specificate la art.56, părţile dispun de drepturi speciale.

(2) Pe tot parcursul examinării cauzei, reclamantul este în drept să renunţe la acţiune, pîrîtul este în drept să recunoască acţiunea, iar părţile pot înceta procesul prin tranzacţie de împăcare.

(2^1) În faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, reclamantul este în drept să modifice temeiul sau obiectul acţiunii. Exercitarea acestui drept după începutul dezbaterilor judiciare constituie o acţiune nouă, care poate fi depusă în instanţă în ordine generală. În asemenea cazuri, continuă examinarea cererii depuse anterior ori se dispune încetarea procesului, dacă reclamantul renunţă la acţiunea iniţială. Instanţa restituie părţii, printr-o încheiere protocolară, cererea de modificare a temeiului sau obiectului acţiunii, precum şi actele anexate.

(3) Nu se consideră modificare a acţiunii dacă reclamantul completează temeiul acţiunii, măreşte sau micşorează cuantumul pretenţiilor, completează acţiunea cu pretenţii accesorii sau solicită compensarea valorii obiectului pierdut sau pierit.

(4) Instanţa judecătorească nu este în drept să modifice din oficiu temeiul sau obiectul acţiunii.

(5) Instanţa nu va admite renunţarea reclamantului la acţiune, nici recunoaşterea acţiunii de către pîrît, nu va confirma tranzacţia dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale persoanei, interesele societăţii sau ale statului. Anterior confirmării tranzacţiei, instanţa verifică respectarea prevederilor art.32 alin.(3) din Legea nr.137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere.

Articolul 61. Obligaţia participanţilor la proces de a se folosi cu bună-credinţă de drepturile lor procedurale

(1) Participanţii la proces sînt obligaţi să se folosească cu bună-credinţă de drepturile lor procedurale. Instanţa judecătorească pune capăt oricărui abuz de aceste drepturi dacă prin abuz se urmăreşte tergiversarea procesului sau inducerea sa în eroare.

(2) În caz de folosire cu rea-credinţă a drepturilor procedurale, instanţa de judecată, la cererea părţii interesate, obligă partea vinovată să repare prejudiciul cauzat.

(3) Participanţii la proces care exercită drepturile procedurale în mod abuziv se sancţionează de către instanţa de judecată cu amendă în mărime de pînă la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 62. Coparticiparea procesuală obligatorie

(1) Coparticiparea procesuală este obligatorie dacă examinarea cauzei implică soluţionarea chestiunii cu privire la drepturile sau obligaţiile mai multor reclamanţi şi/sau pîrîţi atunci cînd:

a) obiectul litigiului îl constituie drepturile şi obligaţiile comune ale mai multor reclamanţi sau pîrîţi;

b) drepturile şi obligaţiile reclamanţilor sau pîrîţilor decurg din aceleaşi temeiuri de fapt sau de drept.

(2) Ca urmare a constatării temeiurilor coparticipării procesuale obligatorii, instanţa judecătorească va înştiinţa, din oficiu sau la cererea participanţilor la proces, pe toţi coreclamanţii şi copîrîţii despre posibilitatea de a interveni în proces. Încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea participantului la proces privind înştiinţarea coparticipantului poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

(3) În cazul existenţei temeiurilor prevăzute la alin.(1), orice persoană are dreptul să solicite intervenirea în proces în calitate de coreclamant sau copîrît. Încheierea judecătorească prin care a fost respinsă cererea persoanei interesate de a interveni în proces în calitate de coparticipant obligatoriu poate fi atacată cu recurs. Examinarea recursului nu afectează continuitatea şedinţei de judecată, însă pînă la pronunţarea deciziei instanţei ierarhic superioare se amînă pledoariile. Dacă încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea persoanei interesate de a interveni în proces în calitate de coparticipant obligatoriu a fost casată, instanţa reia examinarea cauzei de la pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare.

(4) Coparticipanţii pot încredinţa reprezentarea lor în proces unuia sau mai multor coparticipanţi. Coparticipantul reprezentant confirmă împuternicirile speciale prevăzute la art.81 printr-o procură autentificată notarial, iar împuternicirile generale – prin cereri scrise semnate de coparticipantul sau coparticipanţii reprezentaţi, cu excepţia reprezentanţilor autorităţilor publice.

(5) Intervenirea în proces se dispune, printr-o încheiere, pînă la închiderea dezbaterilor judiciare înaintea primei instanţe.

(6) Dacă necesitatea intervenirii în proces a coreclamanţilor sau copîrîţilor este constatată în timpul deliberării, instanţa va relua examinarea cauzei în fond, dispunînd înştiinţarea coparticipanţilor.

Articolul 63. Coparticiparea facultativă

(1) Pentru judecarea rapidă şi justă a litigiilor, instanţa judecătorească este în drept să admită examinarea concomitentă a mai multor pretenţii înaintate de mai mulţi reclamanţi către acelaşi pîrît ori de un reclamant către mai mulţi pîrîţi, ori de mai mulţi reclamanţi împotriva mai multor pîrîţi (inclusiv în cazul cînd fiecare pretenţie poate fi examinată şi executată de sine stătător), cînd ele se află în conexiune prin raportul material juridic dintre coparticipanţi, prin pretenţiile înaintate sau probele comune şi cînd există posibilitatea examinării lor în aceeaşi procedură şi de aceeaşi instanţă.

(1^1) Fiecare coreclamant sau copîrît participă în proces în mod independent faţă de ceilalţi coparticipanţi.

(2) Încheierea judecătorească prin care s-a permis ori s-a respins cererea de admitere a coparticipării facultative nu se supune recursului.

Articolul 64. Înlocuirea părţii care figurează greşit în proces

[Art.64 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 65. Intervenientul principal (intervenientul care formulează pretenţii proprii cu privire la obiectul litigiului)

(1) Orice persoană interesată poate interveni într-un proces ce se desfăşoară între alte persoane. Intervenţia este în interesul propriu cînd intervenientul invocă un drept al său asupra obiectului litigiului sau un drept legat de acesta.

(1^1) Dacă se constată că există persoane care pot să îşi declare propriile pretenţii asupra obiectului litigiului între părţile iniţiale, instanţa este obligată să înştiinţeze persoanele în cauză despre procesul pornit şi să le explice dreptul lor de a interveni în proces prin înaintarea unei acţiuni.

(2) Intervenientul principal poate interveni în proces pînă la închiderea dezbaterilor judiciare în primă instanţă, înaintînd acţiunea către una sau către ambele părţi în modul prevăzut de prezentul cod. Intervenientul principal are drepturi şi obligaţii de reclamant.

(2^1) Cererea de intervenţie principală se întocmeşte conform cerinţelor prevăzute pentru cererea de chemare în judecată.

[Alin.(3) art.65 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(4) În cazul în care constată că acţiunea intervenientului principal nu se raportă la obiectul litigiului, instanţa pronunţă o încheiere prin care respinge examinarea concomitentă a acţiunii intervenientului principal cu acţiunea iniţială a reclamantului. În astfel de cazuri, intervenientul principal nu decade din dreptul de a cere intentarea unui proces pe baze generale.

(5) Încheierea prin care instanţa respinge examinarea concomitentă a acţiunii intervenientului principal cu acţiunea iniţială a reclamantului poate fi atacată cu recurs. Examinarea recursului nu afectează continuitatea şedinţei de judecată, însă pînă la pronunţarea deciziei instanţei ierarhic superioare se amînă pledoariile. Dacă încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea persoanei interesate de a interveni în proces în calitate de intervenient principal a fost casată, instanţa reia examinarea cauzei de la pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare.

Articolul 66. Înştiinţarea persoanelor care pot înainta pretenţii proprii asupra obiectului litigiului

[Art.66 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 67. Intervenientul accesoriu (intervenientul care nu formulează pretenţii proprii asupra

obiectului litigiului)

(1) Persoana interesată într-un proces pornit între alte persoane poate interveni în el alături de reclamant sau de pîrît pînă la închiderea dezbaterilor judiciare în prima instanţă dacă hotărîrea pronunţată ar putea să influenţeze drepturile sau obligaţiile lui faţă de una din părţi.

(2) Pentru a interveni în proces, intervenientul depune o cerere în care demonstrează interesul intervenţiei, menţionînd cărei părţi se va alătura. Copia de pe cerere se înmînează ambelor părţi.

(3) Intervenientul accesoriu poate fi introdus în proces şi la cererea uneia dintre părţi sau din oficiul instanţei.

[Alin.(4) art.67 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(5) Încheierea judecătorească privind respingerea cererii de introducere în proces a intervenientului accesoriu poate fi atacată odată cu atacarea fondului cauzei de către participanţii la proces.

Articolul 68. Drepturile şi obligaţiile procedurale ale intervenientului accesoriu

Intervenientul accesoriu are drepturile şi obligaţiile procedurale ale părţii căreia i se alătură, cu excepţia dreptului de a modifica temeiul şi obiectul acţiunii, de a majora sau reduce cuantumul pretenţiilor din acţiune, precum şi de a renunţa la acţiune, de a recunoaşte acţiunea sau de a încheia tranzacţie, de a înainta acţiune reconvenţională sau de a cere executarea silită a hotărîrii, încheierii sau deciziei judecătoreşti.

Articolul 69. Efectele neatragerii sau neintervenirii în proces a intervenientului accesoriu

(1) Dacă, în urma pronunţării hotărîrii, partea în proces obţine un drept faţă de intervenientul accesoriu sau acesta poate înainta pretenţii împotriva ei, partea interesată este obligată să-l înştiinţeze despre pornirea procesului şi să prezinte în judecată un demers, solicitînd introducerea lui în proces. În acest scop, partea interesată depune în judecată o cerere, copia de pe care o expediază intervenientului accesoriu, precum şi explicaţia dreptului acestuia de a interveni în proces în timp de 15 zile.

(2) În caz de examinare a cauzei fără ca partea interesată să atragă în proces intervenientul accesoriu, faptele şi raporturile juridice stabilite prin hotărîre judecătorească irevocabilă nu au efecte juridice la examinarea acţiunii de regres depuse împotriva intervenientului.

(3) Neintervenirea în proces fără motive întemeiate a intervenientului accesoriu, înştiinţat în modul stabilit la alin.(1), îl decade din dreptul de a dovedi că litigiul a fost soluţionat greşit din cauza incorectitudinii în proces a părţii la care urma să se alăture în măsura în care nu dovedeşte că explicaţiile, acţiunile şi mijloacele de apărare ale părţii au fost greşite din intenţie sau din culpă gravă.

Articolul 70. Succesiunea în drepturile procedurale

(1) În cazul ieşirii uneia dintre părţi din raportul juridic litigios sau din raportul stabilit prin hotărîre judecătorească (deces, reorganizare, cesiune de creanţă, transfer de datorie şi alte cazuri de subrogare), instanţa permite înlocuirea părţii cu succesorul ei în drepturi. Succesiunea în drepturi este posibilă în orice fază a procesului.

(2) Actele săvîrşite pînă la intrarea în proces a succesorului sînt obligatorii lui în măsura în care ar fi fost obligatorii persoanei pe care succesorul în drepturi a subrogat-o.

(3) Încheierea instanţei despre refuzul în admiterea succesorului poate fi atacată cu recurs.

Articolul 71. Participarea procurorului la judecarea cauzelor civile

(1) Procurorul participă la judecarea cauzelor civile în calitate de participant la proces dacă el însuşi a depus cererea de chemare în judecată.

(2) Procurorul poate depune cererea de chemare în judecată pentru compensarea prejudiciului cauzat autorităţilor publice prin infracţiune, precum şi pentru anularea actelor care au cauzat prejudiciul, în cazul încetării urmăririi penale sau neînceperii urmăririi penale în temeiul art.275 pct.4), 5) şi 9) din Codul de procedură penală. Cererea de chemare în judecată poate fi depusă indiferent de acordul

autorităţii publice.

Articolul 72. Drepturile procedurale ale procurorului

(1) Procurorul care a intentat o acţiune are drepturile şi obligaţiile procedurale de reclamant, cu excepţia dreptului de a încheia tranzacţie şi a obligaţiei de a achita cheltuielile de judecată.

(2) Renunţarea procurorului la pretenţiile înaintate în apărarea intereselor autorităţii publice nu o privează pe aceasta de dreptul de a cere examinarea cauzei în fond.

(3) Renunţarea autorităţii publice la acţiunea intentată de procuror nu afectează examinarea cauzei dacă procurorul cere examinarea cauzei în fond.

(4) Neprezentarea procurorului citat legal în şedinţa de judecată nu împiedică examinarea cauzei dacă autoritatea publică în interesele căreia a fost intentată acţiunea susţine examinarea cauzei în lipsa procurorului.

Articolul 73. Pornirea proceselor în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane

(1) În cazurile prevăzute de lege, autorităţile publice, organizaţiile, persoanele fizice pot adresa în judecată acţiune (cerere) în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane, la cererea acestora, sau în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unui număr nelimitat de persoane fizice. Acţiunea în apărarea intereselor unei persoane în privinţa căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă) poate fi intentată independent de existenţa cererii unei persoane interesate sau a reprezentantului ei legal.

(2) Organele, organizaţiile, persoanele fizice care au intentat proces în apărarea intereselor unor alte persoane au drepturi şi obligaţii procedurale de reclamant, cu excepţia dreptului de a încheia tranzacţie şi a obligaţiei de a achita cheltuielile de judecată.

(3) Dacă organele, organizaţiile, persoanele fizice care au intentat proces îşi retrag acţiunea înaintată în interesul reclamantului, iar acesta nu doreşte să intervină în proces, survin efectele procesuale prevăzute la art.72 alin.(2).

Articolul 74. Participarea la proces a autorităţilor publice pentru a depune concluzii

(1) În cazurile stabilite de lege, autorităţile publice competente, din proprie iniţiativă, la cererea participanţilor la proces sau din oficiul instanţei, pot interveni în proces pînă la pronunţarea hotărîrii în primă instanţă, precum şi în instanţa de apel, pentru a depune concluzii, potrivit funcţiei, în vederea apărării drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale altor persoane, a intereselor statului şi ale societăţii.

(2) Instanţa judecătorească poate, după caz, din oficiu să introducă în proces autoritatea publică competentă pentru a depune concluzii asupra cauzei în curs de examinare.

(3) Autorităţile menţionate în prezentul articol au drepturile şi obligaţiile procedurale de participant la proces specificate la art.56 din prezentul cod, precum şi în alte legi.

Articolul 75. Reprezentarea în instanţă judecătorească

(1) În proces civil, persoanele fizice îşi pot apăra interesele personal, prin avocat sau avocat stagiar. Participarea personală în proces nu face ca persoana fizică să decadă din dreptul de a avea avocat.

(1^1) Persoanele fizice pot fi reprezentate în instanţa de judecată de către soţ/soţie, părinţi, copii, fraţi, surori, bunei, nepoţi dacă aceştia sînt licenţiaţi în drept şi sînt împuterniciţi printr-o procură autentificată notarial.

(2) Procesele persoanelor juridice se susţin în instanţă de judecată de către organele lor de administrare, care acţionează în limitele împuternicirilor atribuite prin lege, prin alte acte normative sau prin actele lor de constituire, precum şi de către alţi angajaţi împuterniciţi ai persoanei juridice, de către avocaţi sau avocaţi stagiari.

(3) Conducătorul organizaţiei îşi confirmă împuternicirile prin documentele prezentate în judecată

ce atestă funcţia sau calitatea lui de serviciu ori, după caz, prin actele de constituire. În caz de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, interesele ei pot fi reprezentate de administratorul din oficiu sau de lichidator, desemnaţi în condiţiile legii.

(4) Actele procedurale efectuate de reprezentant în limitele împuternicirilor sale sînt obligatorii pentru persoana reprezentată în măsura în care ele ar fi fost efectuate de ea însăşi. Culpa reprezentantului este echivalentă culpei părţii.

Articolul 76. Persoanele care pot fi reprezentanţi în judecată

[Art.76 abrogat prin Legea nr.102 din 28.05.2010, în vigoare 01.01.2012]

Articolul 77. Desemnarea avocatului

Instanţa judecătorească solicită oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru parte sau intervenient:

a) dacă domiciliul pîrîtului nu este cunoscut;

[Lit.b) art.77 abrogată prin Legea nr.66 din 13.04.2017, în vigoare 02.06.2017]

c) în condiţiile art.306, 316 şi 278^6;

d) în alte cazuri prevăzute de lege.

Articolul 78. Persoanele care nu pot fi reprezentanţi în judecată

[Art.78 abrogat prin Legea nr.102 din 28.05.2010, în vigoare 01.01.2012]

Articolul 79. Reprezentanţii legali

(1) Drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale persoanelor care nu au capacitate deplină de exerciţiu şi ale celor în privinţa cărora au fost instituite măsuri de ocrotire sînt apărate în instanţă, în cazurile şi condiţiile prevăzute la art.58 şi 58^1, de către părinţi, tutori sau curatori, de alte persoane cărora acest drept le este acordat prin lege.

(2) Reprezentarea în proces a persoanei declarate dispărută fără veste în modul stabilit de lege se face de administratorul fiduciar sau de tutorele numit în conformitate cu legea.

(3) Reprezentarea în proces a moştenitorilor persoanei decedate sau declarate decedată în modul stabilit de lege, dacă succesiunea nu a fost încă acceptată de nimeni, se face de către custodele masei succesorale sau tutorele/curatorul, desemnat în conformitate cu legea, ori de către autoritatea tutelară teritorială.

(3^1) Reprezentarea în proces a minorului aflat în plasament de urgenţă sau plasament planificat se efectuează de către autoritatea tutelară teritorială sau de tutorele/curatorul desemnat în conformitate cu legea.

(4) Reprezentantul legal îndeplineşte în numele celui reprezentat toate actele procedurale pe care acesta din urmă are dreptul să le exercite, cu excepţiile stabilite de lege.

(5) Reprezentantul legal poate încredinţa unui avocat reprezentarea în instanţă judecătorească. Reprezentantul legal poate fi chemat personal, după caz, în judecată pentru a da explicaţii referitor la actele pe care le-a încheiat ori săvîrşit în această calitate.

[Art.79 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 80. Formularea împuternicirilor reprezentantului

(1) Împuternicirile reprezentantului persoanei juridice trebuie să fie formulate într-o procură, eliberată şi legalizată în modul stabilit de lege.

[Alin.(2) art.80 abrogat prin Legea nr.102 din 28.05.2010, în vigoare 01.01.2012]

(3) Procurile eliberate în numele persoanei juridice conform actelor de constituire se semnează de

către administrator sau de către altă persoană împuternicită.

(4) Valabilitatea procurii care confirmă împuternicirile reprezentantului în instanţă de judecată încetează în temeiul art.255 din Codul civil.

[Alin.(5) art.80 abrogat prin Legea nr.102 din 28.05.2010, în vigoare 01.01.2012]

(6) Reprezentantul legal depune în judecată actele ce atestă statutul şi împuternicirile sale.

(7) Împuternicirile date avocatului sau avocatului stagiar se atestă prin mandat.

[Alin.(8) art.80 abrogat prin Legea nr.102 din 28.05.2010, în vigoare 01.01.2012]

(9) Reprezentantul care renunţă la împuterniciri trebuie să înştiinţeze atît reprezentatul, cît şi instanţa cu cel puţin 10 zile înainte de data judecării cauzei sau înainte de expirarea termenelor de atac.

[Art.80 modificat prin Legea nr.284 din 05.12.2024, în vigoare 07.01.2025]

Articolul 81. Împuternicirile reprezentantului în judecată

(1) Împuternicirea de reprezentare în judecată acordă reprezentantului dreptul de a exercita în numele reprezentatului toate actele procedurale, cu excepţia dreptului de a semna cererea şi de a o depune în judecată, de a recurge la arbitraj pentru soluţionarea litigiului, de a renunţa total sau parţial la pretenţiile din acţiune, de a majora sau reduce cuantumul acestor pretenţii, de a modifica temeiul sau obiectul acţiunii, de a o recunoaşte, de a recurge la mediere, de a încheia tranzacţii, de a intenta acţiune reconvenţională, de a transmite împuterniciri unei alte persoane, de a ataca hotărîrea judecătorească, de a-i schimba modul de executare, de a amîna sau eşalona executarea ei, de a prezenta un titlu executoriu spre urmărire, de a primi bunuri sau bani în temeiul hotărîrii judecătoreşti, drept care trebuie menţionat expres, sub sancţiunea nulităţii, în procura eliberată reprezentantului persoanei juridice sau în mandatul eliberat avocatului.

(2) Prin derogare de la alin.(1), mandatul de ocrotire în viitor, acordat prin act juridic încheiat în formă autentică şi care a început să producă efecte, acordă mandatarului împuternicirea de a îndeplini toate actele procedurale pe care mandantul are dreptul să le exercite, cu excepţiile stabilite la art.48^{12}–48^{27} din Codul civil şi de mandatul de ocrotire în viitor.

Capitolul VII
CHELTUIELILE DE JUDECATĂ

Articolul 82. Cheltuielile de judecată

Cheltuielile de judecată se compun din taxa de stat, taxa de timbru şi cheltuielile de judecare a cauzei.

[Art.82 în redacţia Legii nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 83. Taxa de stat

(1) Taxa de stat este o sumă de bani care se percepe, în temeiul legii, de către instanţa judecătorească în beneficiul statului de la persoanele în ale căror interese se exercită actele procedurale de judecare a cauzei civile sau cărora li se eliberează copii de pe documente din dosar.

(2) În acţiunile patrimoniale, taxa de stat se determină în funcţie de caracterul şi valoarea acţiunii, iar în acţiunile nepatrimoniale şi în alte cazuri prevăzute de lege, în proporţii fixe, conform Legii taxei de stat nr.213/2023.

(3) Se impune cu taxă de stat fiecare cerere de chemare în judecată, cererea reconvenţională, cererea de intervenţie principală, cererea vizând cauzele cu procedură specială, cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti, cererea de declarare a insolvabilităţii, cererea de eliberare a titlului executoriu privind executarea hotărârilor arbitrale, cererea de apel, cererea de recurs, cererea de eliberare a copiilor (duplicatelor) de pe actele judecătoreşti, precum şi alte cereri prevăzute la pct.1 din anexa nr.1 la Legea taxei de stat nr.213/2023.

[Art.83 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 84. Taxa de timbru

(1) Taxa de timbru este o sumă de bani care se percepe, o singură dată, pentru intentarea unui proces judiciar civil sau de contencios administrativ atât în primă instanţă, cât şi în căile de atac, în temeiul legii.

(2) Taxa de timbru se achită în contul instanţelor de judecată şi se gestionează în conformitate cu art.43 din Legea finanţelor publice şi responsabilităţii bugetar-fiscale nr.181/2014.

(3) Cuantumul taxei de timbru este determinat în mărime fixă conform Legii taxei de stat nr.213/2023.

(4) Taxa de timbru nu este susceptibilă de scutire, amânare sau eşalonare, cu excepţiile prevăzute de Legea taxei de stat nr.213/2023. Suma de bani plătită ca taxă de timbru nu se restituie şi nici nu se compensează din contul părţii care a pierdut procesul.

Notă: Se declară neconstituţional textul „Taxa de timbru nu este susceptibilă de scutire, amânare sau eşalonare, cu excepţiile prevăzute de Legea taxei de stat nr.213/2023." din teza întâi şi textul „şi nici nu se compensează din contul părţii care a pierdut procesul" din teza a doua a art.84 alin.(4), conform Hot. Curţii Constituţionale nr.20 din 26.09.2024, în vigoare 26.09.2024

[Art.84 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 85. Scutirile de taxă de stat şi/sau de taxă de timbru

(1) Scutirile de taxa de stat şi/sau de taxa de timbru sunt prevăzute în pct.1 al anexei nr.2 la Legea taxei de stat nr.213/2023.

[Alin.(2) art.85 abrogat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

(3) Pentru eliberarea repetată a copiilor (duplicatelor) de pe fiecare document, hotărâre, încheiere, precum şi a copiilor de pe alte documente din dosar eliberate de instanţa de judecată la solicitarea părţilor şi a altor persoane participante la proces se percepe o taxă prevăzută de Legea taxei de stat nr.213/2023.

(4) În funcţie de situaţia materială şi de probele prezentate în acest sens, persoana fizică sau juridică este scutită de către judecător (de către instanţa judecătorească) de plata taxei de stat sau de plata unei părţi a ei.

[Art.85 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]
[Art.85 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]
[Art.85 modificat prin Legea nr.272 din 29.11.2018, în vigoare 12.01.2019]

Articolul 86. Amînarea şi eşalonarea plăţii taxei de stat

(1) Judecătorul, pînă la acceptarea cererii de chemare în judecată, soluţionează cererile părţilor privind amînarea sau eşalonarea plăţii taxei de stat ţinînd cont de situaţia lor materială. Dacă reclamantul nu a plătit în termen taxa de stat, instanţa scoate cererea de pe rol.

(2) Persoanele juridice declarate în stare de insolvabilitate, la introducerea în instanţa de judecată a acţiunilor de urmărire a creanţelor debitoare, de anulare a actelor juridice fictive sau frauduloase, a garanţiilor acordate, a tranzacţiilor încheiate şi a actelor de transfer de proprietate, precum şi la atacarea hotărîrilor judecătoreşti adoptate pe marginea acestor litigii, plătesc taxa de stat după examinarea cauzei, dar nu mai tîrziu de 6 luni din data adoptării de către instanţa de judecată a hotărîrii.

Articolul 87. Valoarea acţiunii

(1) Valoarea acţiunii se determină:

a) din suma cerută – în acţiunile pentru plata unei sume;

b) din valoarea bunurilor cerute – în acţiunile de transmitere a unor bunuri;

c) din suma totală a obligaţiilor de plată pe un an – în acţiunile pentru plata pensiei de întreţinere;

d) din suma totală pretinsă, dar nu mai mult decît pe 3 ani – în acţiunile privitoare la plăţile scadente;

e) din suma totală pretinsă pe 3 ani – în acţiunile privitoare la plăţi fără termen şi la plata întreţinerii viagere;

f) din suma cu care se majorează ori se reduc sumele de plată, dar nu mai mult decît pe un an – în acţiunile de majorare sau de reducere a sumelor de plată;

g) din suma totală de plată sau a livrărilor restante, dar nu mai mult decît pe un an – în acţiunile de încetare a efectuării plăţilor sau a livrărilor;

h) din suma totală a chiriei în termenul rămas de valabilitate a contractului, dar nu mai mult decît pe 3 ani – în acţiunile de reziliere a contractului de locaţiune;

[Lit.i)-j) alin.(1) art.87 abrogate prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

j[1]) în mărime de 20% din valoarea bunului – în acţiunile posesorii;

j[2]) din valoarea dreptului real sau de creanţă – în cazul acţiunii în efectuarea înregistrării, al acţiunii în justificare şi al acţiunii în rectificare a registrului de publicitate prevăzut de lege;

k) din valoarea fiecărei pretenţii aparte – în acţiunile care constau din mai multe pretenţii de sine stătătoare.

(2) Valoarea acţiunii se indică de reclamant. În cazul necorespunderii vădite a valorii indicate a acţiunii valorii ei reale, judecătorul poate dispune, pentru stabilirea ei, prezentarea de probe, cercetarea la faţa locului, efectuarea expertizei din contul reclamantului.

[Art.87 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 88. Plata taxei de stat suplimentare

(1) În cazul în care, la momentul depunerii cererii, determinarea valorii acţiunii este dificilă, taxa de stat se plăteşte cu aproximaţie, urmînd să se încaseze ulterior o taxă suplimentară în corespundere cu partea din valoarea acţiunii, stabilită de instanţă la soluţionarea cauzei în fond, pentru care nu s-a plătit taxă de stat la momentul depunerii cererii.

(2) Dacă, în cadrul examinării cauzei, îşi majorează pretenţiile formulate anterior în acţiune, reclamantul plăteşte taxă suplimentară şi pentru partea cu care acţiunea se majorează.

(3) Examinarea cauzei va continua după ce reclamantul prezintă proba achitării taxei de stat sau a soluţionării de către instanţă a problemei privind amînarea, eşalonarea achitării taxei de stat sau micşorarea cuantumului ei, în conformitate cu art.86.

Articolul 89. Restituirea taxei de stat

(1) Taxa de stat plătită se restituie, parţial sau integral, în cazul:

a) depunerii într-o sumă mai mare decît cea prevăzută de legislaţia în vigoare (se restituie suma plătită în plus);

b) refuzului de a primi cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti în temeiul art.348;

c) refuzului de a primi cererea spre examinare în temeiul art.169 alin.(1);

d) restituirii cererii în temeiul art.170 alin.(1) şi art.171 alin.(2);

e) încetării procesului pentru motivele specificate la art.265 şi 374;

f) scoaterii cererii de pe rol pentru motivele specificate la art.267;

g) restituirii cererii de apel şi cererii de recurs pentru motivele prevăzute la art.369 şi 438;

h) refuzului persoanei care a plătit taxă pentru întocmirea sau primirea documentelor pînă la adresare în instanţă judecătorească;

i) încetării procesului în legătură cu confirmarea tranzacţiei încheiate în procesul de mediere în condiţiile art.39 din Legea nr.137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere;

j) refuzului de a accepta cererea conform art.459 alin.(4).

(2) Taxa de stat se restituie şi în alte cazuri stabilite de legislaţia în vigoare.

(3) Restituirea taxei de stat se efectuează de către Serviciul Fiscal de Stat prin intermediul Trezoreriei de Stat, în termen de cel mult un an de la data emiterii încheierii.

[Art.89 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

[Art.89 modificat prin Legea nr.272 din 29.11.2018, în vigoare 12.01.2019]

Articolul 90. Cheltuielile de judecare a cauzei

Din cheltuielile de judecare a cauzei fac parte:

a) sumele plătite martorilor, interpreţilor, experţilor şi specialiştilor;

b) cheltuielile de efectuare a cercetărilor la faţa locului;

c) cheltuielile de înştiinţare şi chemare a părţilor în judecată;

d) cheltuielile de transport şi de cazare suportate de părţi şi de alţi participanţi la proces în legătură cu prezentarea lor în instanţă;

e) cheltuielile suportate de cetăţenii străini şi de apatrizi în legătură cu plata interpretului dacă tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel;

f) cheltuielile de căutare a pîrîtului;

g) cheltuielile de efectuare a expertizei;

h) cheltuielile de executare a actelor judiciare;

i) cheltuielile de asistenţă juridică;

j) cheltuielile de declarare a insolvabilităţii;

k) compensaţiile pentru timpul de muncă pierdut;

l) alte cheltuieli necesare, suportate de instanţă şi de participanţii la proces.

Articolul 91. Sumele plătite martorilor, experţilor, specialiştilor şi interpreţilor

(1) Martorilor, experţilor, specialiştilor şi interpreţilor li se compensează cheltuielile suportate în legătură cu prezentarea lor în instanţă judecătorească, inclusiv cheltuielile de deplasare şi cazare, diurnele, precum şi salariul mediu pe economie.

(2) Persoanelor citate în judecată în calitate de martori li se păstrează locul de muncă în timpul absentării lor de la serviciu în legătură cu judecata. Martorii care nu sînt salariaţi primesc o recompensă pentru sustragere de la ocupaţia lor.

(3) Experţii, specialiştii şi interpreţii primesc o recompensă pentru munca efectuată din însărcinarea instanţei judecătoreşti dacă această muncă nu intră în atribuţiile lor de serviciu în instituţia sau organizaţia de stat. Mărimea recompensei se determină de către instanţă de comunul acord al părţilor, în coordonare cu experţii, specialiştii şi interpreţii.

Articolul 92. Introducerea de către părţi a sumelor pentru plata martorilor, experţilor, specialiştilor şi interpreţilor

(1) Sumele ce urmează a fi plătite martorilor, experţilor, specialiştilor şi interpreţilor, alte cheltuieli aferente soluţionării cauzei se depun anticipat, de partea care a făcut cererea, pe contul de depozit al instanţei judecătoreşti. Dacă cererea a fost făcută de ambele părţi sau dacă ordonarea expertizei, atragerea specialiştilor şi alte acţiuni remunerabile se fac din iniţiativa instanţei, sumele se depun de ambele părţi în proporţii egale pe contul ei de depozit.

(2) Neplata în termenul stabilit de instanţă a sumelor specificate la alin.(1) are ca efect decăderea din dreptul de a cita în judecată martorul, specialistul, interpretul sau de a efectua expertiză.

Articolul 93. Plata sumelor cuvenite martorilor şi interpreţilor

(1) Instanţa plăteşte din contul ei de depozit sumele cuvenite martorilor şi interpreţilor îndată ce aceştia îşi îndeplinesc obligaţiile.

(2) Remunerarea interpretului şi compensarea cheltuielilor pe care le-a suportat în legătură cu prezentarea în judecată se efectuează de la buget.

(3) Sumele şi modul de plată se stabilesc în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Articolul 94. Repartizarea cheltuielilor de judecată între părţi

(1) Instanţa judecătorească obligă partea care a pierdut procesul să plătească, la cererea părţii care a avut cîştig de cauză cheltuielile de judecată. Dacă acţiunea reclamantului a fost admisă parţial, acestuia i se compensează cheltuielile de judecată proporţional părţii admise din pretenţii, iar pîrîtului – proporţional părţii respinse din pretenţiile reclamantului.

(2) În cazul mai multor reclamanţi sau pîrîţi, aceştia sînt obligaţi să compenseze cheltuielile de judecată în mod egal, proporţional sau solidar, în funcţie de interesul fiecăruia ori de caracterul litigiului dintre ei. Dacă unul dintre coparticipanţi a utilizat mijloace speciale de apărare judiciară, ceilalţi nu sînt responsabili de cheltuielile lui.

(3) Prevederile alin.(1) şi (2) se aplică şi la repartizarea între părţi a cheltuielilor de judecată în instanţă de apel, în instanţă de recurs şi în cadrul revizuirii.

(4) Dacă, fără a trimite cauza spre rejudecare, modifică hotărîrea atacată sau pronunţă o nouă hotărîre, instanţa ierarhic superioară poate schimba corespunzător repartizarea cheltuielilor de judecată.

Articolul 95. Despăgubirea pentru timpul de muncă pierdut

Instanţa judecătorească poate obliga partea care a intentat cu rea-credinţă o acţiune nefondată sau care s-a opus insistent judecării juste şi rapide a cauzei să despăgubească cealaltă parte pentru timpul de muncă pierdut. Instanţa stabileşte cuantumul acestor despăgubiri în limite rezonabile, în funcţie de circumstanţele cauzei şi de remunerarea muncii din profesia respectivă.

Articolul 96. Compensarea cheltuielilor de asistenţă juridică

(1) Instanţa judecătorească obligă partea care a pierdut procesul să compenseze părţii care a avut cîştig de cauză cheltuielile ei de asistenţă juridică, în măsura în care acestea au fost reale, necesare şi rezonabile.

(1^1) Cheltuielile menţionate la alin.(1) se compensează părţii care a avut cîştig de cauză dacă aceasta a fost reprezentată în judecată de un avocat.

(2) În cazul în care partea care a cîştigat procesul a beneficiat de asistenţă juridică calificată garantată de stat, plata cheltuielilor de acordare a asistenţei juridice calificate revine părţii care a pierdut procesul. Sumele respective se încasează în conformitate cu Legea nr.198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistenţa juridică garantată de stat.

Articolul 97. Repartizarea cheltuielilor de judecată în cazul renunţării la acţiune şi încheierii tranzacţiei

(1) În cazul în care îşi retrage cererea de chemare în judecată sau renunţă la acţiune pînă la comunicarea către pîrît a cererii, reclamantul nu beneficiază de compensarea cheltuielilor suportate. Dacă el a renunţat după comunicarea cererii de chemare în judecată, instanţa îl obligă, la cererea pîrîtului, să compenseze acestuia cheltuielile suportate.

(2) Dacă reclamantul renunţă la pretenţii din cauza faptului că au fost satisfăcute benevol de către pîrît după intentarea acţiunii, instanţa, la cererea reclamantului, îl obligă pe pîrît să compenseze acestuia toate cheltuielile de judecată suportate în legătură cu intentarea procesului, inclusiv suma cuvenită pentru asistenţă juridică.

(3) Dacă reclamantul a intentat acţiunea fără a înainta în prealabil pretenţii pîrîtului, iar pîrîtul a recunoscut în judecată imediat pretenţiile, cheltuielile de judecată se suportă de către reclamant.

(4) Dacă, la încheierea tranzacţiei, părţile au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, inclusiv a sumei cuvenite avocatului pentru asistenţă juridică, instanţa soluţionează problema în conformitate cu înţelegerea părţilor.

(5) Dacă, la încheierea tranzacţiei, părţile nu au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, acestea se consideră compensate.

(6) Dacă, după depunerea cererii de chemare în judecată, părţile au recurs la mediere şi s-au împăcat parţial, taxa de stat se reduce proporţional valorii pretenţiei soluţionate prin tranzacţie.

Articolul 97[1]. Compensarea cheltuielilor de judecată făcute de părţi

(1) În cazul în care se respinge, integral sau parţial, acţiunea intentată de o persoană în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor reclamantului, în cazurile prevăzute de legea organică, pîrîtului i se restituie, din mijloacele bugetului de stat, cheltuielile de judecată pe care le-a suportat integral sau parţial, în acea parte a pretenţiilor reclamantului care i-a fost respinsă.

(2) În caz de admitere a acţiunii de ridicare a sechestrului pus pe bunuri, cheltuielile de judecată i se restituie reclamantului din mijloacele bugetului respectiv.

Articolul 98. Compensarea cheltuielilor suportate de instanţa judecătorească

(1) Cheltuielile aferente judecării cauzei, suportate de instanţa judecătorească, precum şi taxa de stat, de a căror plată reclamantul a fost scutit, se încasează la buget de la pîrît proporţional părţii admise din acţiune dacă pîrîtul nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată.

(2) În caz de respingere a acţiunii, cheltuielile de judecare a cauzei suportate de instanţă, precum şi taxa de stat, se încasează la buget de la reclamant dacă acesta nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată.

(3) Dacă acţiunea a fost admisă parţial, iar pîrîtul este scutit de plata cheltuielilor de judecată, cheltuielile de judecare a cauzei suportate de instanţă se încasează la buget de la reclamant, dacă acesta nu este scutit de plata cheltuielilor de judecată, proporţional părţii respinse din acţiune.

(4) Prin hotărîre judecătorească, decizie a instanţei de apel sau decizie a instanţei de recurs se dispune în mod obligatoriu încasarea cheltuielilor suportate de instanţa de judecată de la partea care a pierdut procesul. Cuantificarea acestora se face conform unei metodologii aprobate prin hotărîre de Guvern. Dacă procesul a încetat conform art.265 lit.a), b), e) şi h) sau cererea a fost scoasă de pe rol conform art.267 lit.a), d)–h), k) şi k[1]) prin încheierea respectivă, instanţa dispune în mod obligatoriu încasarea cheltuielilor suportate de instanţa de judecată de la reclamant.

Articolul 99. Atacarea încheierilor judecătoreşti asupra cheltuielilor de judecată

Încheierea judecătorească asupra cheltuielilor de judecată poate fi atacată odată cu atacarea fondului cauzei.

Capitolul VIII
COMUNICAREA ACTELOR DE PROCEDURĂ. CITAŢIA, ÎNŞTIINŢAREA JUDICIARĂ

Articolul 100. Comunicarea actelor de procedură

(1) Cererea de chemare în judecată şi actele de procedură se comunică participanţilor la proces şi persoanelor interesate, contra semnătură, prin intermediul persoanei împuternicite, prin poştă, cu scrisoare recomandată şi cu aviz de primire, prin intermediul biroului executorului judecătoresc, la adresa electronică indicată în cererea de chemare în judecată sau înregistrată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, sau prin alte mijloace care să asigure transmiterea textului cuprins în act şi confirmarea primirii lui, precum şi prin delegaţie judiciară.

(1[1]) Cererea de chemare în judecată şi actele de procedură ale instanţei de judecată se comunică autorităţilor publice, persoanelor juridice de drept privat şi avocaţilor prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, la care aceştia sînt conectaţi prin adresa electronică indicată în cererea de chemare în judecată, în mandatul de avocat, în alte acte ce atestă utilizarea poştei electronice. Actele de procedură expediate prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor se consideră comunicate.

(2) Dacă i se cere să îndeplinească pentru o altă instanţă procedura de comunicare, instanţa solicitată este obligată să ia de îndată măsurile necesare, conform legii, şi să trimită instanţei solicitante dovezile de îndeplinire a procedurii cerute.

(3) În cazul amînării judecării cauzei, nu este necesară citarea participanţilor la proces prezenţi la şedinţă. Participanţii la proces care au fost citaţi şi nu au participat la şedinţa de judecată la care a fost amînată judecarea cauzei vor putea invoca lipsa citării ulterioare numai în cazul în care vor demonstra

că au fost în imposibilitatea de a cunoaşte data judecării cauzei.

Articolul 101. Procesul-verbal privind înmînarea actului de procedură
[Art.101 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 102. Citaţia şi înştiinţarea judiciară

(1) Instanţa înştiinţează prin citaţie participanţii la proces, martorii, experţii, specialiştii şi interpreţii privitor la locul, data şi ora şedinţei de judecată sau la locul, data şi ora efectuării unor acte de procedură.

(2) În cauzele de urgenţă, participanţii la proces, martorii, experţii, specialiştii şi interpreţii pot fi înştiinţaţi sau chemaţi în judecată prin telegramă, prin telefon şi la adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor sau prin alte mijloace care să ateste înmînarea şi primirea înştiinţării sau citaţiei.

(3) Citaţiile şi înştiinţările se înmînează participanţilor la proces, martorilor, experţilor, specialiştilor, interpreţilor astfel încît aceştia să se poată pregăti de proces şi să se prezinte la timp în faţa instanţei.

(4) Citaţia se înmînează părţii cu cel puţin 3 zile înainte de data judecării. În cauzele urgente, acest termen poate fi mai scurt, la discreţia instanţei.

(4^1) Participanţii la proces înştiinţaţi în mod legal o dată nu pot invoca necitarea lor pentru efectuarea actelor de procedură la o dată ulterioară.

(5) Prezentarea părţii în instanţă, în persoană sau prin reprezentant, acoperă orice viciu de înmînare a citaţiei. Partea însă este în drept să ceară amînarea procesului dacă citaţia nu i s-a înmînat în termen.

(6) Citaţia sau înştiinţarea se trimite la adresa menţionată de parte sau de un alt participant la proces. Dacă persoana nu locuieşte la adresa comunicată instanţei, citaţia sau înştiinţarea poate fi trimisă la locul ei de muncă sau la locul unde se află.

(7) Citaţiile şi înştiinţările judiciare trimise la sediul persoanelor juridice şi nerecepţionate la expirarea termenelor de reclamare se consideră înmînate la data expirării termenului de reclamare chiar dacă destinatarul nu a reclamat corespondenţa de la oficiul poştal. Citaţiile şi înştiinţările expediate la adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor se consideră recepţionate.

Articolul 103. Cuprinsul citaţiei şi al înştiinţării

(1) În citaţie şi înştiinţare se indică:

a) instanţa judecătorească, adresa ei;

b) locul, data şi ora prezentării;

c) numele şi adresa celui citat sau înştiinţat;

d) cauza pentru care se face citarea sau înştiinţarea;

e) calitatea în care este citată sau înştiinţată persoana.

(2) În citaţie şi înştiinţare, participanţilor la proces li se propune să prezinte probele de care dispun referitor la cauză, se face somaţia despre consecinţele neprezentării unor astfel de probe şi ale neprezentării în instanţă, despre obligativitatea de a comunica instanţei motivele neprezentării, precum şi despre obligativitatea persoanei care a primit citaţia sau înştiinţarea în locul destinatarului absent de a o înmîna acestuia de îndată ce va fi posibil.

(3) O dată cu citaţia sau înştiinţarea, judecătorul trimite pîrîtului, după caz, copiile de pe documentele depuse în judecată. Împreună cu citaţia sau înştiinţarea, reclamantului i se trimite şi o copie de pe referinţa la cererea de chemare în judecată dacă pîrîtul a remis-o instanţei.

Articolul 104. Expedierea citaţiilor şi înştiinţărilor

(1) Citaţia şi înştiinţarea se expediază în cazul cînd se citează:

a) statul, unităţile administrativ-teritoriale şi autorităţile publice în persoana conducătorului autorităţii respective, la sediul administraţiei;

b) persoanele juridice, prin împuterniciţi, la sediul lor principal conform înregistrării de stat sau, după caz, la sediul reprezentanţei sau al sucursalei;

c) asociaţiile şi societăţile care nu au personalitate juridică, prin organele lor de conducere, la sediul administraţiei lor;

d) întreprinderile şi toţi cei supuşi procedurii de reorganizare judiciară şi de insolvabilitate, prin administratorul insolvabilităţii ori prin lichidator, după caz;

e) minorii, prin reprezentanţii lor legali, iar în cazul numirii unui curator – prin acesta, dacă nu au capacitate de exerciţiu al drepturilor procedurale în cauza civilă respectivă;

e[1]) persoana în privinţa căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară, precum şi persoana însărcinată cu ocrotirea;

f) personalul misiunilor diplomatice şi al oficiilor consulare ale Republicii Moldova, cetăţenii Republicii Moldova trimişi ca funcţionari în organizaţii internaţionale, precum şi membrii lor de familie care locuiesc cu ei în străinătate, prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova;

g) cetăţenii Republicii Moldova, alţii decît cei prevăzuţi la lit.f), aflaţi în străinătate în interes de serviciu, prin organele centrale care i-au trimis sau în a căror subordonare se află cei care i-au trimis.

(2) În cazul în care, prin tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte sau prin lege specială, nu se prevede o altă procedură de citare sau înştiinţare a persoanelor aflate în străinătate, cu domiciliu sau reşedinţă cunoscută, citaţia sau înştiinţarea li se expediază ca scrisoare recomandată cu aviz de primire. Dacă domiciliul sau reşedinţa celor aflaţi în străinătate nu este cunoscută, citarea se face conform art.108. Dispoziţiile prezentului articol se aplică şi la comunicarea sau notificarea oricărui alt act de procedură.

(3) În toate cazurile, dacă cei care se află în străinătate au mandatar cunoscut în Republica Moldova, va fi citat şi acesta.

(4) Reclamantul care locuieşte în străinătate este în drept să indice adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările despre proces. Dacă locuieşte în străinătate, pîrîtul va fi informat că are dreptul să-şi indice adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările. În cazul în care pîrîtul nu se conformează acestei prevederi, comunicarea se face prin scrisoare recomandată, iar în recipisa scrisorii se indică actele expediate.

(5) Persoanele cu domiciliu sau cu reşedinţă necunoscută sînt citate potrivit art.108.

(6) Citaţiile pot fi expediate în condiţiile prezentului cod prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

[Art.104 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 105. Înmînarea citaţiei şi înştiinţării

(1) Citaţia şi înştiinţarea se trimit prin scrisoare recomandată cu aviz de primire sau prin persoana împuternicită de judecată. Data înmînării citaţiei sau înştiinţării se înscrie pe citaţie sau înştiinţare în partea care se înmînează destinatarului, precum şi pe cotor, care se restituie instanţei.

(1[1]) Citaţia sau înştiinţarea se expediază autorităţilor publice, persoanelor juridice de drept privat şi avocaţilor prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor sau prin orice mijloc de comunicare ce asigură transmiterea şi confirmarea primirii acestor acte. La solicitarea persoanelor fizice, citaţia sau înştiinţarea poate fi transmisă acestora prin mijloace de comunicare ce asigură transmiterea şi confirmarea primirii acestor acte sau prin poşta electronică în cadrul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(2) Cu consimţămîntul participantului la proces, judecătorul îi încredinţează citaţia sau înştiinţarea pentru a o înmîna destinatarului. Persoana împuternicită de judecător să înmîneze citaţia sau înştiinţarea este obligată să restituie instanţei cotorul cu semnătura de primire a destinatarului.

(3) Citaţia şi înştiinţarea, actele de procedură pot fi înmînate destinatarului şi în incinta instanţei. În astfel de cazuri, destinatarii prezenţi în instanţă sau reprezentanţii lor nu pot să refuze citaţiile şi actele de procedură. Dacă remiterea acestora se face în şedinţă de judecată, instanţa poate acorda, la cererea persoanei interesate, un termen pentru a lua cunoştinţă de actele primite.

(4) Reprezentanţii părţilor şi alţi participanţi la proces pot remite unul altuia actele de procedură judiciară. În acest caz, comunicarea actelor va fi confirmată prin semnătură pe exemplarul ce urmează a fi depus în instanţă sau, după caz, prin orice mijloace care asigură confirmarea comunicării.

(5) Citaţia sau înştiinţarea adresată persoanei fizice se înmînează personal contra semnătură pe cotor. Citaţia sau înştiinţarea adresată unei organizaţii se înmînează persoanei cu funcţie de răspundere respective contra semnătură pe cotor sau, în cazul absenţei acesteia, se înmînează în acelaşi mod unui alt angajat, considerîndu-se recepţionată de organizaţie. Dacă părţile şi alţi participanţi la proces sînt reprezentaţi de avocaţi, citaţiile şi înştiinţările se expediază la sediul avocaţilor, recepţionarea înlăturînd orice viciu de citare a participanţilor. Citaţiile şi înştiinţările expediate reprezentanţilor la adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor se consideră recepţionate de către părţi şi alţi participanţi la proces.

(6) Dacă nu îl va găsi pe destinatar la domiciliu sau la locul de muncă, persoana împuternicită să înmîneze citaţia sau înştiinţarea o va înmîna unuia dintre membrii adulţi ai familiei care locuieşte împreună cu destinatarul şi care şi-a dat acordul să o primească, iar în lipsa acestora, o va remite organizaţiei de exploatare a locuinţelor, primăriei satului (comunei) ori administraţiei de la locul lui de muncă. Persoana care a primit citaţia sau înştiinţarea este obligată să indice pe cotor numele şi raporturile sale de rudenie cu destinatarul sau funcţia sa. Totodată, ea este obligată să o înmîneze destinatarului cît mai curînd posibil.

(7) În cazul absenţei temporare a destinatarului, persoana care urmează să înmîneze citaţia sau înştiinţarea notează pe cotor locul în care acesta s-a deplasat şi ziua cînd urmează să revină.

(8) Dacă locul de aflare a destinatarului nu este cunoscut, faptul se consemnează în citaţie sau înştiinţare, precum şi sursa de informaţie, data şi ora.

(9) Dacă citaţia sau înştiinţarea nu este înmînată din vina lucrătorului poştal sau a unei alte persoane împuternicite să o înmîneze, acestora se aplică o amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale.

(10) Prevederile alin.(6)-(9) nu se aplică citării sau înştiinţării prin poşta electronică.

Articolul 106. Efectele refuzului de a primi citaţia sau înştiinţarea

(1) Dacă destinatarul refuză să primească citaţia sau înştiinţarea, persoana împuternicită să o înmîneze consemnează refuzul pe citaţie sau înştiinţare şi o restituie instanţei judecătoreşti.

(2) Persoana care refuză să primească citaţia sau înştiinţarea se consideră înştiinţată despre locul, data şi ora şedinţei de judecată sau despre locul, data şi ora efectuării unui act procedural. Neprezentarea ei în instanţă nu împiedică judecarea cauzei sau efectuarea actului procedural.

Articolul 107. Schimbarea adresei sau a avocatului pe parcursul procesului

(1) Dacă îşi schimbă domiciliul sau sediul după pornirea procesului, partea sau reprezentantul ei este obligat să comunice instanţei noua adresă. În lipsa unei astfel de comunicări, citaţia sau înştiinţarea se trimite la ultima adresă cunoscută instanţei şi se consideră recepţionată chiar dacă destinatarul nu mai locuieşte sau nu îşi are sediul acolo.

(2) Partea este obligată să informeze instanţa, nu mai tîrziu de 3 zile pînă la data şedinţei de judecată, despre angajarea unui avocat, schimbarea sau renunţarea la serviciile avocatului, prezentînd instanţei datele de contact ale noului avocat, inclusiv adresa electronică a acestuia.

Articolul 108. Citarea publică a pîrîtului

(1) Dacă locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut şi reclamantul dă asigurări că, deşi a făcut tot posibilul, nu a reuşit să afle domiciliul acestuia, preşedintele instanţei dispune citarea acestuia prin publicitate. Publicarea în presă se consideră citare legală.

(2) Citaţia se publică într-un ziar republican sau local mai răspîndit în cazul în care instanţa consideră că o astfel de măsură este necesară.

(3) Publicarea citaţiei în ziar se face cu cel puţin 15 zile înainte de data şedinţei de judecată. În cazuri de urgenţă, preşedintele instanţei poate reduce acest termen la 5 zile.

(4) În cazul în care pîrîtul se prezintă în judecată şi dovedeşte că citarea prin publicitate s-a făcut

cu rea-voinţă, reclamantul suportă cheltuielile de citare prin publicitate chiar dacă este în cîştig de cauză, iar toate actele de procedură posterioare încuviinţării acestei citări se anulează.

(5) Dacă locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut, instanţa va examina cauza după expirarea termenului de publicitate.

Articolul 109. Căutarea pîrîtului

(1) Dacă, în acţiunile intentate în interesul statului, în cauzele de plată a pensiilor de întreţinere, în cauzele de reparaţie a prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale, prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, nu se cunoaşte locul de aflare a pîrîtului, instanţa judecătorească este obligată să dispună căutarea lui.

(2) În cazul în care, la judecarea altor categorii de cauze decît cele de la alin.(1), locul de aflare a pîrîtului nu este cunoscut, judecătorul va dispune căutarea lui prin intermediul organelor abilitate numai după ce persoana interesată depune suma cheltuielilor de căutare.

(3) Căutarea pîrîtului se face de organele poliţiei în temeiul unei încheieri judecătoreşti.

(4) Cheltuielile de căutare a pîrîtului în condiţiile alin.(1) se încasează de la pîrît în beneficiul statului, la cererea organelor poliţiei, prin ordonanţă judecătorească.

Capitolul IX
TERMENELE DE PROCEDURĂ

Articolul 110. Termenul de procedură

Termen de procedură este intervalul, stabilit de lege sau de judecată (judecător), în interiorul căruia instanţa (judecătorul), participanţii la proces şi alte persoane legate de activitatea instanţei trebuie să îndeplinească anumite acte de procedură ori să încheie un ansamblu de acte.

Articolul 111. Calcularea termenului de procedură

(1) Actele de procedură se efectuează în termenul prevăzut de lege. În cazul în care nu este stabilit prin lege, termenul de procedură se fixează de către instanţa judecătorească.

(2) Termenul de procedură se instituie prin indicarea unei date calendaristice, datei comunicării actului de procedură, a unei perioade sau prin referire la un eveniment viitor şi cert că se va produce. În ultimul caz, actul de procedură poate fi efectuat în decursul întregii perioade.

(3) Dacă începutul curgerii termenului este determinat de un eveniment sau moment în timp care va surveni pe parcursul zilei, inclusiv de comunicarea actului de procedură, atunci ziua survenirii evenimentului sau a momentului nu se ia în considerare la calcularea termenului.

(4) Dacă începutul curgerii termenului se determină prin începutul unei zile, această zi se include în termen.

[Art.111 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 112. Expirarea termenului de procedură

(1) Termenul stabilit în săptămîni, luni sau o perioadă care cuprinde mai multe luni (ani, semestre, trimestre) expiră, în cazul prevăzut la art.111 alin.(3), în acea zi a ultimei săptămîni sau ultimei luni care, prin denumirea sau numărul ei, corespunde zilei în care a survenit evenimentul sau momentul în timp respectiv, iar în cazul prevăzut la art.111 alin.(4), acesta expiră în acea zi a ultimei săptămîni sau ultimei luni care precedă ziua în care, prin denumirea sau numărul ei, corespunde zilei în care a început să curgă termenul.

(1^1) Dacă ultima lună nu are ziua respectivă determinată conform alin.(1), termenul expiră în ultima zi a lunii.

(2) Dacă ultima zi a termenului este nelucrătoare, acesta expiră în următoarea zi lucrătoare.

(3) Actul de procedură pentru care este stabilit un termen poate fi îndeplinit pînă la ora 24 a ultimei zile din termen. Dacă cererile de apel sau de recurs, documentele sau sumele băneşti au fost predate la oficiul poştal sau la telegraf, sau prin alte mijloace de comunicaţie înainte de ora 24 din ultima zi a termenului, actul de procedură se consideră îndeplinit în termen.

(4) Dacă actul de procedură trebuie efectuat nemijlocit în instanţa judecătorească ori în o altă organizaţie, termenul se consideră expirat la ora care încheie programul lor sau la care încetează operaţiunile respective.

[Art.112 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 113. Efectele neîndeplinirii în termen a actului de procedură

Dreptul de a efectua actul de procedură încetează odată cu expirarea termenului prevăzut de lege ori stabilit de instanţa de judecată. Nerespectarea termenului atrage după sine decăderea din dreptul de a efectua actul de procedură, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 114. Suspendarea curgerii termenului de procedură

(1) Curgerea termenului de procedură se suspendă o dată cu suspendarea procesului.

(2) Din ziua redeschiderii procesului, termenul de procedură suspendat continuă să curgă.

Articolul 115. Prelungirea termenului de procedură

La cererea participanţilor la proces interesaţi, instanţa de judecată poate prelungi termenul de procedură stabilit de instanţa de judecată. Termenul poate fi prelungit pentru acelaşi temei o singură dată. Termenul de procedură stabilit de lege nu poate fi prelungit, fiind aplicabil art.116.

Articolul 116. Repunerea în termen

(1) Persoanele care, din motive întemeiate, au omis termenul de îndeplinire a unui act de procedură pot fi repuse în termen de către instanţă.

(2) Cererea de repunere în termen se depune la instanţa judecătorească care efectuează actul de procedură şi se examinează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluţionarea repunerii în termen.

(3) La cererea de repunere în termen se anexează probele ce dovedesc imposibilitatea îndeplinirii actului. Totodată, trebuie efectuat actul de procedură care nu a fost îndeplinit în termen (să fie depusă cererea, să fie prezentate documentele respective etc.).

(4) Repunerea în termen nu poate fi dispusă decît în cazul în care partea şi-a exercitat dreptul la acţiune înainte de împlinirea termenului de 30 de zile, calculat din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care justifică depăşirea termenului de procedură.

(5) Încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea de repunere în termen poate fi atacată cu recurs. Încheierea prin care s-a făcut repunerea în termen nu se supune recursului.

Capitolul X
PROBELE ŞI PROBAŢIUNEA

Articolul 117. Probele

(1) Probe în cauze civile sînt elementele de fapt, dobîndite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanţelor ce justifică pretenţiile şi obiecţiile părţilor, precum şi altor circumstanţe importante pentru justa soluţionare a cauzei.

(2) În calitate de probe în cauze civile se admit elementele de fapt constatate din explicaţiile părţilor şi ale altor persoane interesate în soluţionarea cauzei, din depoziţiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experţilor.

(3) Probele obţinute cu încălcarea legii nu au putere de probaţiune şi nu pot fi puse de instanţă în temeiul hotărîrii.

Articolul 118. Obligaţia probaţiunii în judecată

(1) Fiecare parte trebuie să dovedească circumstanţele pe care le invocă drept temei al pretenţiilor şi obiecţiilor sale dacă legea nu dispune altfel.

(2) Partea care nu a exercitat pe deplin obligaţia de a dovedi anumite fapte este în drept să înainteze instanţei judecătoreşti un demers prin care solicită audierea părţii adverse în privinţa acestor

fapte dacă solicitarea nu se referă la circumstanţele pe care instanţa le consideră dovedite.

(3) Circumstanţele care au importanţă pentru soluţionarea justă a cauzei sînt determinate definitiv de instanţa judecătorească pornind de la pretenţiile şi obiecţiile părţilor şi ale altor participanţi la proces, precum şi de la normele de drept material şi procedural ce urmează a fi aplicate.

(4) În cazul nerespectării prevederilor legii privind legalizarea probelor ori al pierderii unui document autentic, efectul defavorabil al nedovedirii afirmaţiilor referitoare la circumstanţele de fapt ale cauzei va cădea asupra părţii sau altui participant la proces care a avut posibilitatea şi care trebuia să se asigure pînă la judecată cu probă veridică fără a suscita îndoieli.

(5) Instanţa judecătorească (judecătorul) este în drept să propună părţilor şi altor participanţi la proces, după caz, să prezinte probe suplimentare şi să dovedească faptele ce constituie obiectul probaţiunii pentru a se convinge de veridicitatea lor.

Articolul 119. Prezentarea şi reclamarea probelor

(1) Probele se adună şi se prezintă de către părţi şi de alţi participanţi la proces. Dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăţi, instanţa este obligată să contribuie, la solicitarea părţilor şi altor participanţi la proces, la adunarea şi prezentarea probelor necesare, cu excepţia cazurilor în care instanţa constată că cererea de reclamare a probelor este înaintată în mod neîntemeiat şi cu scopul vădit de a tergiversa examinarea cauzei sau proba reclamată este în mod vădit lipsită de pertinenţă. Probele se prezintă în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare în termenul stabilit de instanţă, dacă legea nu prevede altfel.

(2) În cererea de reclamare a probei trebuie să fie specificate proba şi circumstanţele care ar putea fi confirmate sau infirmate prin acea probă, cauzele ce împiedică dobîndirea probei, locul aflării ei. Instanţa judecătorească (judecătorul) poate elibera, după caz, la cererea părţilor sau a altor participanţi la proces, un demers pentru obţinerea probei. Persoana care deţine proba reclamată o trimite nemijlocit în judecată sau o înmînează persoanei care deţine demersul pentru a o prezenta în judecată.

(3) Persoanele care nu deţin probele de rigoare sau nu au posibilitatea de a le prezenta în termenul stabilit de judecată sînt obligate să comunice instanţei faptul în decursul a 5 zile de la data primirii cererii acesteia, indicînd motivele neprezentării. În caz de neînştiinţare, precum şi de declarare de către instanţă a neîndeplinirii cererii de a se prezenta probe ca fiind neîntemeiată, persoanele vinovate care nu sînt participanţi la proces se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 unităţi convenţionale. Refuzul sau omisiunea de către persoanele menţionate de a comunica şi de a prezenta instanţei în termenul stabilit, din motive imputabile acestora, probele reclamate, dacă în acest mod se tergiversează judecarea cauzei, se sancţionează cu amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale pentru fiecare caz de tergiversare. Aplicarea amenzii nu scuteşte persoanele care deţin proba reclamată de obligaţia prezentării ei în instanţă.

Articolul 119[1]. Ordinea de prezentare a probelor

(1) Toate probele se prezintă, sub sancţiunea decăderii, în termenul stabilit de instanţa de judecată, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, dacă legea nu prevede altfel. În cazul prezentării probelor contrar condiţiilor prevăzute de lege, judecătorul dispune restituirea acestora printr-o încheiere protocolară.

(2) Proba care nu a fost prezentată în condiţiile alin.(1) nu va mai putea fi administrată pe parcursul procesului decît în cazul în care:

[Lit.a) alin.(2) art.119[1] abrogată prin Legea nr.272 din 29.11.2018, în vigoare 12.01.2019]

b) participantul a fost în imposibilitate de a prezenta proba în termen;

c) administrarea probei nu duce la întreruperea şedinţei.

(3) În cazurile prevăzute la alin.(2), partea adversă are dreptul la proba contrară în termenul stabilit de instanţă numai asupra aceluiaşi aspect pentru care s-a admis proba invocată.

(4) Proba prezentată după faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare care determină

întreruperea şedinţei se administrează dacă este acceptată de partea adversă.

[Art.119[1] modificat prin Legea nr.272 din 29.11.2018, în vigoare 12.01.2019]

Articolul 120. Administrarea înscrisurilor şi probelor materiale la locul lor de păstrare sau aflare

(1) Instanţa judecătorească poate administra înscrisurile şi probele materiale la locul de păstrare sau de aflare dacă prezentarea lor în judecată este imposibilă sau dificilă.

(2) Instanţa judecătorească (judecătorul) pronunţă o încheiere privind locul, data şi ora cercetării la faţa locului a probelor şi înştiinţează persoanele interesate în soluţionarea cauzei. Neprezentarea lor însă nu împiedică administrarea probelor. La faţa locului pot fi chemaţi, după caz, martorii, interpreţii, specialiştii şi experţii. Specialiştii pot efectua măsurări, fotografieri, filmări, înregistrări audio şi video, pot elabora planuri, scheme şi pot face alte acte necesare.

(3) Privitor la administrarea probelor la faţa locului se întocmeşte un proces-verbal.

Articolul 121. Pertinenţa probelor

Instanţa judecătorească reţine spre examinare şi cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existenţa sau inexistenţa de circumstanţe, importante pentru soluţionarea justă a cazului.

Articolul 122. Admisibilitatea probelor

(1) Circumstanţele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probaţiune nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante.

(2) Admisibilitatea probelor se determină în conformitate cu legea în vigoare la momentul eliberării lor.

(3) Se consideră inadmisibile probele obţinute cu încălcarea prevederilor legii, cum ar fi inducerea în eroare a participantului la proces, încheierea actului de către o persoană neîmputernicită, încheierea defectuoasă a actului procedural, alte acţiuni ilegale.

(4) Se consideră inadmisibile probele ce nu au fost prezentate de participanţii la proces pînă la data stabilită de judecător, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.119[1] şi art.372 alin.(1).

Articolul 123. Temeiurile degrevării de probaţiune

(1) Faptele pe care instanţa le-a declarat unanim cunoscute (faptele de notorietate publică) nu se cer a fi dovedite.

(2) Faptele stabilite printr-o hotărîre judecătorească irevocabilă într-o cauză civilă soluţionată anterior în instanţă de drept comun sau în instanţă specializată sînt obligatorii pentru instanţa care judecă cauza şi nu se cer a fi dovedite din nou şi nici nu pot fi contestate la judecarea unei alte cauze civile la care participă aceleaşi persoane.

(3) Sentinţa pronunţată de instanţa judecătorească într-o cauză penală, rămasă irevocabilă, este obligatorie pentru instanţa chemată să se pronunţe asupra efectelor juridice civile ale actelor persoanei împotriva căreia s-a pronunţat sentinţa numai dacă aceste acte au avut loc şi numai în măsura în care au fost săvîrşite de persoana în cauză.

(4) Faptele care, conform legii, sînt prezumate a fi stabilite nu trebuie dovedite de persoana în a cărei favoare se prezumă. Prezumarea faptelor poate fi contestată, conform regulilor generale de probaţiune, de persoana interesată dacă legea nu dispune altfel.

(5) Faptele constatate printr-un act al autorităţii publice nu au pînă la judecată putere pentru instanţă şi pot fi contestate în condiţiile prezentului cod.

(6) Faptele invocate de una din parţi nu trebuie dovedite în măsura în care cealaltă parte nu le-a negat.

Articolul 124. Decăderea din dreptul de a cere efectuarea expertizei judiciare

(1) Partea care cere efectuarea expertizei judiciare este obligată să achite plata pentru serviciile de efectuare a expertizei judiciare în condiţiile legii.

(2) Neplata de către solicitantul expertizei judiciare a sumei pentru efectuarea acesteia atrage decăderea din dreptul de a solicita repetat efectuarea expertizei judiciare.

(3) În cazul în care partea care a solicitat expertiza judiciară va demonstra că a fost în imposibilitate să achite costul expertizei judiciare, din motive ce nu îi sînt imputabile, în termenul stabilit de expert, de instituţia publică de expertiză judiciară sau de biroul de expertiză judiciară, instanţa de judecată va decide asupra cererii repetate de efectuare a expertizei judiciare.

Articolul 125. Delegaţiile judecătoreşti

(1) În cazul necesităţii de a aduna probe ori de a înmîna acte judiciare într-un alt oraş, municipiu sau raion, instanţa care judecă cauza dă instanţei judecătoreşti respective, prin încheiere, o delegaţie pentru efectuarea unor anumite acte de procedură.

(2) În încheierea privind delegaţia judecătorească se indică fondul cauzei, datele referitoare la părţi, inclusiv domiciliul sau locul aflării lor, circumstanţele ce urmează a fi clarificate şi probele pe care trebuie să le adune instanţa executoare a delegaţiei. Această încheiere este obligatorie pentru instanţa căreia îi este adresată şi trebuie să fie îndeplinită în regim prioritar.

(3) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova pot da delegaţii instanţelor judiciare străine în vederea efectuării diferitelor acte de procedură în conformitate cu legislaţia Republicii Moldova şi cu tratatele internaţionale la care aceasta este parte.

Articolul 126. Procedura de îndeplinire a delegaţiei

(1) Delegaţia judecătorească se îndeplineşte în şedinţă de judecată conform regulilor stabilite de prezentul cod. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică îndeplinirea delegaţiei.

(2) Procesele-verbale şi probele adunate în legătură cu îndeplinirea delegaţiei se remit imediat instanţei care judecă cauza.

(3) În cazul în care participanţii la proces, martorii sau experţii care au depus mărturii, au dat explicaţii ori au expus concluzii în faţa instanţei executoare a delegaţiei se prezintă în faţa instanţei care judecă cauza, ei depun mărturii, dau explicaţii, expun concluzii conform regulilor generale.

Articolul 127. Asigurarea probelor

(1) Participanţii la proces interesaţi să prevină dispariţia ori imposibilitatea administrării în viitor a unei probe utile pentru dovedirea pretenţiilor pot cere instanţei judecătoreşti asigurarea probei. Asigurarea se face prin audierea martorului, efectuarea expertizei, cercetarea la faţa locului şi prin alte modalităţi.

(2) Asigurarea probelor înainte de intentarea procesului în instanţă judecătorească se efectuează de executorii judecătoreşti, de notari, de persoanele oficiale ale misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în privinţa cetăţenilor Republicii Moldova, în modul prevăzut de legislaţia în vigoare, sau de judecători, în condiţiile prevăzute la art.127[1].

Articolul 127[1]. Asigurarea probelor în cazul obiectelor de proprietate intelectuală

(1) Orice persoană căreia i s-au încălcat drepturile de proprietate intelectuală poate cere instanţei, pînă la intentarea procesului în instanţă judecătorească, precum şi în timpul procesului, aplicarea de măsuri provizorii pentru asigurarea probelor, sub rezerva protecţiei informaţiilor care constituie secret comercial sau a căror confidenţialitate necesită a fi asigurată conform prevederilor legislaţiei în vigoare şi cu condiţia depunerii unei cauţiuni.

[Alin.(2) art.127[1] abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(3) Procedura de asigurare a probelor în cazul obiectelor de proprietate intelectuală se efectuează în conformitate cu prevederile art.129.

(4) Măsurile de asigurare a probelor pînă la intentarea acţiunii se vor aplica de instanţa

judecătorească în limitele celor prevăzute de legislaţia în vigoare.

(5) Încheierea de admitere a asigurării probelor poate fi atacată odată cu fondul, iar cea de respingere a cererii poate fi atacată cu recurs în termen de 5 zile de la pronunţare, dacă s-a emis cu citarea participanţilor la proces, sau de la comunicare, dacă s-a emis fără citarea lor. Depunerea recursului nu suspendă executarea măsurilor de asigurare.

Articolul 127^2. Cauţiunea în cazul asigurării probelor pînă la intentarea acţiunii

(1) Cauţiunea se depune în bani pe contul curent special al executorului judecătoresc.

(2) Cauţiunea se stabileşte în proporţie de 20% din valoarea bunurilor a căror asigurare se solicită, iar în cazul cererilor al căror obiect nu este evaluabil, suma cauţiunii constituie pînă la 50000 de lei.

(3) În cazul în care la examinarea cauzei va fi stabilit un prejudiciu care depăşeşte suma cauţiunii, suma neacoperită de cauţiune va fi pusă în seama reclamantului conform prevederilor legislaţiei în vigoare.

(4) Cauţiunea depusă sau partea rămasă după recuperarea prejudiciilor cauzate pîrîtului se va restitui, la cerere, după soluţionarea, prin hotărîre definitivă, a procesului în legătură cu care s-a stabilit cauţiunea şi/sau după încetarea efectelor măsurii pentru care aceasta s-a depus.

(5) Cauţiunea se restituie celui care a depus-o dacă cel îndreptăţit nu a depus cerere pentru plata despăgubirii cuvenite pînă la împlinirea termenului de 30 de zile de la data rămînerii definitive a hotărîrii sau, după caz, de la data încetării efectelor măsurii prevăzute la alin.(4). Cauţiunea se restituie de îndată dacă partea interesată declară în mod expres că nu urmăreşte obligarea celui care a depus-o la despăgubiri pentru prejudiciile cauzate prin încuviinţarea măsurii pentru care aceasta s-a depus.

(6) Instanţa se pronunţă asupra cererii de restituire a cauţiunii, cu citarea părţilor, printr-o încheiere supusă recursului.

Articolul 127^3. Anularea măsurilor de asigurare a probelor

(1) Măsurile de asigurare a probelor se consideră nule în cazul în care reclamantul nu intentează în termen de 20 de zile lucrătoare o acţiune în instanţă judecătorească privind încălcarea drepturilor.

(2) Măsurile de asigurare a probelor se anulează, la cerere:

a) ca urmare a oricărei acţiuni sau inacţiuni prejudiciabile a reclamantului;

b) în cazul în care se constată că nu există încălcare sau tentativă de încălcare a unui drept asupra obiectelor de proprietate intelectuală;

c) potrivit unei hotărîri judecătoreşti;

d) în alte cazuri prevăzute de lege.

(3) Termenul prevăzut la alin.(1) este un termen de decădere şi nu poate fi restabilit.

Articolul 128. Cererea de asigurare a probelor

(1) Cererea de asigurare a probelor se depune la instanţa care judecă cauza sau, după caz, la executorul judecătoresc ori la notarul de la locul îndeplinirii actelor de procedură în vederea asigurării probelor.

(2) În cererea de asigurare a probelor se indică esenţa cauzei, datele părţilor, inclusiv domiciliul ori sediul lor, probele a căror asigurare se cere, faptele ce urmează a fi confirmate sau infirmate prin aceste probe, motivul solicitării asigurării probelor. Asupra cererii de asigurare a probelor instanţa emite o încheiere.

(3) Încheierea de respingere a cererii de asigurare a probelor poate fi atacată cu recurs în termen de 5 zile de la pronunţare, dacă s-a emis cu citarea participanţilor la proces, sau de la comunicare, dacă s-a emis fără citarea lor. Încheierea emisă în timpul judecării cauzei nu poate fi atacată decît o dată cu fondul.

Articolul 129. Procedura de asigurare a probelor

(1) Asigurarea probelor se efectuează de către judecător conform prevederilor prezentului cod privind cercetarea probei. Persoana interesată, alţi participanţi la proces se înştiinţează despre locul,

data şi ora asigurării probei. Neprezentarea lor însă nu împiedică luarea măsurilor de asigurare a probei. În cazul pericolului de întîrziere, instanţa examinează cererea de asigurare a probei de îndată, fără citarea părţilor. În astfel de cazuri, încheierea de asigurare se comunică părţilor şi altor persoane interesate.

(2) Încheierea, procesele-verbale şi toate probele adunate în cadrul asigurării lor se trimit instanţei care judecă cauza, înştiinţînd despre aceasta participanţii la proces.

(3) Dacă asigurarea probelor se efectuează la o altă instanţă judecătorească decît cea care examinează cauza, se aplică prevederile art.125 şi 126.

(4) Documentele executorii eliberate de instanţa de judecată prin care s-a dispus asigurarea probelor se pun în executare prin intermediul executorului judecătoresc.

Articolul 130. Aprecierea probelor

(1) Instanţa judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare şi nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul şi interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege.

(2) Nici un fel de probe nu au pentru instanţa judecătorească o forţă probantă prestabilită fără aprecierea lor.

(3) Fiecare probă se apreciază de instanţă privitor la pertinenţa, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă şi suficienţa pentru soluţionarea cauzei.

(4) Ca rezultat al aprecierii probelor, instanţa judecătorească este obligată să reflecte în hotărîre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe şi respingerea altor probe, precum şi argumentarea preferinţei unor probe faţă de altele.

(5) Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanţa constată prin cercetare şi comparare cu alte probe că datele pe care le conţine corespund realităţii.

Articolul 131. Explicaţiile date de părţi şi intervenienţi

(1) Explicaţiile date de părţi şi intervenienţi asupra circumstanţelor care le sînt cunoscute şi care au importanţă în proces urmează a fi verificate şi evaluate deopotrivă cu celelalte probe. Explicaţiile pot fi date oral sau în scris. Dacă partea audiată are mai mulţi coparticipanţi procesuali, instanţa, în funcţie de circumstanţele cauzei, determină necesitatea interogării tuturor coparticipanţilor sau numai a unora din ei.

(2) Instanţa poate considera suficiente pentru proces circumstanţele determinate în baza explicaţiilor uneia dintre părţi dacă cealaltă deţine proba solicitată de instanţă, dar nu o prezintă.

(3) Dacă partea obligată să dovedească afirmaţiile sale deţine, dar nu prezintă în judecată, probele necesare, instanţa este în drept să-şi întemeieze concluziile pe explicaţiile date de partea adversă.

(4) Dacă o parte recunoaşte în şedinţă de judecată sau în cadrul îndeplinirii delegaţiei judiciare faptele pe care cealaltă parte îşi întemeiază pretenţiile sau obiecţiile, aceasta din urmă este degrevată de obligaţia dovedirii lor. Recunoaşterea se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată. Recunoaşterea expusă în scris se anexează la materialele dosarului.

(5) Renunţarea la recunoaşterea efectuată în judecată influenţează recunoaşterea numai dacă partea care a recunoscut faptele dovedeşte că mărturisirea lor nu corespunde adevărului, ci este rezultatul unei erori. Numai în acest caz, recunoaşterea îşi pierde valabilitatea.

(6) În cazul cînd instanţa judecătorească are îndoieli referitor la recunoaşterea efectuată, constatînd că s-a procedat astfel pentru tăinuirea circumstanţelor reale ale cauzei ori în urma unei înşelăciuni, violenţe, ameninţări sau erori, ea va respinge, printr-o încheiere, recunoaşterea. În acest caz, faptele recunoscute urmează a fi dovedite în baza regulilor generale.

(7) Recunoaşterea acţiunii sau a faptelor efectuată în primă instanţă îşi păstrează veridicitatea şi în instanţele ierarhic superioare.

Articolul 132. Depoziţiile martorului

(1) Martor poate fi orice persoană care nu are interes în proces şi căreia îi sînt cunoscute, direct

sau indirect, fapte referitoare la cauză. Depoziţiile martorului nu pot fi considerate probă dacă el nu a cunoscut personal faptele.

(2) Solicitantul citării în judecată a unui martor este obligat să demonstreze ce fapte importante pentru soluţionarea cauzei poate confirma acest martor şi să comunice instanţei numele şi domiciliul lui.

Articolul 133. Persoanele care nu pot fi audiate ca martori în judecată

Nu pot fi citaţi în judecată şi audiaţi în calitate de martori:

a) persoanele care, din cauza vîrstei fragede ori a dizabilităţii, nu sînt în stare să înţeleagă just faptele şi să depună asupra lor mărturii veridice;

b) slujitorii cultelor, medicii, avocaţii, executorii judecătoreşti, notarii, mediatorii şi orice alte persoane pe care legea le obligă să păstreze secretul informaţiei confidenţiale primite în exerciţiul funcţiunii;

c) funcţionarii publici şi foştii funcţionari publici, asupra datelor ce constituie secret ocrotit de lege care le-au parvenit în această calitate, dacă nu au fost degrevaţi, în modul stabilit, de obligaţia păstrării lui;

d) persoanele care, în virtutea funcţiei profesionale, au participat la pregătirea, executarea sau răspîndirea publicaţiilor periodice, emisiunilor televizate sau radiodifuzate referitor la personalitatea autorului, executorului sau alcătuitorului de materiale ori documente, la informaţia parvenită de la aceştia în legătură cu activitatea lor, dacă materialele şi documentele sînt destinate redacţiei;

e) judecătorii, referitor la problemele apărute în dezbaterea circumstanţelor cauzei în camera de deliberare la pronunţarea hotărîrii sau sentinţei.

Articolul 134. Dreptul refuzului de a depune mărturii

Sînt în drept să refuze de a face depoziţii în calitate de martor în judecată:

a) soţul împotriva soţiei, soţia împotriva soţului, inclusiv cei divorţaţi, copiii, inclusiv cei adoptaţi (înfiaţi), împotriva părinţilor, părinţii împotriva copiilor, inclusiv celor adoptaţi (înfiaţi);

b) fraţii şi surorile unul împotriva altuia, bunеii împotriva nepoţilor, nepoţii împotriva bunеilor;

c) logodnicii, concubinii unul împotriva altuia;

d) persoana ale cărei depoziţii pot cauza prejudicii materiale sau morale martorului sau persoanelor cu care se află în relaţiile menţionate la lit.a), b) şi c);

e) persoana ale cărei depoziţii pot duce la dezonorarea sau pot crea un pericol de urmărire administrativă sau penală lor sau persoanelor cu care se află în relaţiile specificate la lit.a), b) şi c);

f) persoanele care nu pot depune mărturie fără a dezvălui secretul profesional sau comercial;

g) deputaţii – referitor la datele care le-au devenit cunoscute în virtutea îndeplinirii obligaţiilor de deputat;

h) Avocatul Poporului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, adjuncţii Avocatului Poporului şi funcţionarii Oficiului Avocatului Poporului – referitor la faptele care le-au devenit cunoscute în exerciţiul împuternicirilor.

Articolul 135. Declaraţia martorului privind refuzul de a depune mărturii

(1) Martorul care refuză a depune mărturii este obligat să declare în scris refuzul pînă la depunerea mărturiilor, documentînd motivele refuzului. Instanţa înştiinţează părţile despre refuzul martorului.

(2) Refuzul martorului de a depune mărturii expus oral în şedinţa de judecată se consemnează în procesul-verbal al şedinţei.

(3) Dacă refuză să facă depoziţii fără a indica motivele sau dacă motivele sînt considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, martorul poate fi supus unei amenzi de 10 unităţi convenţionale.

Articolul 136. Obligaţiile şi drepturile martorului

(1) Persoana citată în calitate de martor este obligată să se prezinte în faţa instanţei judecătoreşti la data şi la ora stabilită şi să depună mărturii veridice. Martorul citat care nu se poate prezenta în instanţă din cauză de sănătate, bătrîneţe, dizabilitate sau din alte motive pe care aceasta le consideră

întemeiate poate fi audiat de instanţă la locul aflării sale.

(2) Pentru depoziţii false făcute cu bună-ştiinţă, pentru refuzul sau eschivarea, contrar legii, de a face depoziţii, martorul răspunde în conformitate cu legislaţia penală.

(3) Martorului care nu se prezintă în şedinţă de judecată din motive pe care instanţa le consideră neîntemeiate i se aplică o amendă de pînă la 5 unităţi convenţionale. Dacă nu se prezintă nici după cea de a doua citare, instanţa are dreptul să dispună aducerea lui forţată în judecată şi aplicarea unei amenzi repetate de pînă la 10 unităţi convenţionale.

(4) Martorul are dreptul la restituirea cheltuielilor suportate în legătură cu citarea sa în judecată şi la o compensaţie pentru sustragere de la ocupaţiile sale obişnuite, al cărei cuantum se determină în modul stabilit de lege.

Articolul 137. Înscrisurile

(1) Se consideră înscris orice document, act, convenţie, contract, certificat, scrisoare de afacere ori scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum şi primit prin fax, poştă electronică ori prin alt mijloc de comunicare sau în alt mod ce permite citirea informaţiei care se referă la circumstanţe importante pentru soluţionarea cauzei şi care pot confirma veridicitatea lor.

(2) Se consideră probă scrisă sentinţele, hotărîrile şi alte acte judecătoreşti, procesele-verbale ale actelor procedurale, procesele-verbale ale şedinţelor judiciare, anexele (scheme, proiecte, desene etc.) la procesele-verbale ale actelor procedurale.

Articolul 138. Prezentarea înscrisurilor

(1) Înscrisurile se depun în judecată de către părţi şi de alţi participanţi la proces. La solicitarea acestora, înscrisurile sînt reclamate de instanţă părţilor, altor participanţi la proces, precum şi persoanelor care nu sînt participanţi la proces.

(1^1) Dacă participantul la proces nu execută încheierea judecătorească privind prezentarea înscrisurilor şi pe parcursul examinării cauzei se constată că acestea sînt deţinute de participant, dar nu au fost prezentate, instanţa poate considera dovedite afirmaţiile participantului care a solicitat prezentarea, cu privire la cuprinsul înscrisurilor reclamate.

(2) Dacă înscrisul se păstrează la o autoritate, organizaţie sau la o altă persoană sau instituţie, instanţa, la cererea participantului la proces, dispune prezentarea lui în termen. Această prescripţie nu se referă la înscrisurile care pot fi obţinute fără concursul instanţei. Obţinerea şi prezentarea înscrisului se fac pe cheltuiala solicitantului.

(3) Dacă pentru soluţionarea cauzei importanţă are numai o parte din document, instanţa primeşte un extras din el, autentificat în modul stabilit de lege.

(4) Înscrisul se depune în original sau în copie autentificată în modul stabilit de lege, indicîndu-se locul de aflare a originalului. Înscrisul se depune în original cînd, conform legii sau unui alt act normativ, circumstanţele cauzei trebuie confirmate numai cu documente în original şi cînd, ca urmare a soluţionării cauzei, înscrisul îşi pierde efectul juridic sau cînd copiile de pe documentul prezentat au cuprinsuri contradictorii, precum şi în alte cazuri cînd instanţa consideră necesară prezentarea originalului.

(5) Dacă, în conformitate cu afirmaţiile părţii interesate, documentul în original se află pe mîna părţii adverse, probaţiunea se efectuează prin înaintarea unui demers privind obligarea părţii adverse la prezentarea lui în original. În cazul în care partea adversă nu execută încheierea judecătorească privind prezentarea documentului în original, se va utiliza copia de pe original, prezentată de persoana interesată dacă legea nu prevede altfel. Instanţa va aprecia forţa probantă a copiei autentificate după intima ei convingere.

(6) Copiile de pe documentele prezentate în judecată de către participantul la proces se înmînează participanţilor la proces care nu dispun de ele.

(7) Partea care a prezentat un document sau un alt înscris pentru a dovedi anumite circumstanţe poate renunţa la acest mijloc de probaţiune numai cu consimţămîntul părţii adverse.

Articolul 139. Aprecierea autenticităţii probelor scrise

(1) Documentele şi alte acte eliberate de autorităţi şi de persoane cu funcţie de răspundere în limitele competenţei şi împuternicirilor lor se prezumă a fi autentice. Dacă are unele suspiciuni în privinţa autenticităţii lor, instanţa este în drept să ceară din oficiu ca autoritatea sau persoana cu funcţie de răspundere care le-a eliberat să certifice autenticitatea lor. Autenticitatea documentelor şi a altor acte eliberate de autorităţile străine se determină conform art.466.

(2) La evaluarea documentelor şi altor înscrisuri, instanţa judecătorească trebuie să se încredinţeze, în raport cu alte probe, că documentul ori un alt înscris este emis de autoritatea autorizată, că este semnat de persoana împuternicită, că documentul conţine toate elementele prescriptibile unor astfel de documente.

(3) La constatarea veridicităţii copiei de pe document sau de pe un alt înscris, instanţa judecătorească verifică procedeul tehnic de copiere, garantarea identităţii cuprinsului copiei cu cel al originalului, modul de conservare a copiei.

(4) Instanţa judecătorească nu poate considera dovedit un fapt adeverit numai prin copia de pe document, dacă originalul este pierdut, iar copiile de pe el prezentate de părţi nu sînt identice, rămînînd imposibilă determinarea prin intermediul altor probe a adevăratului cuprins al originalului.

(5) Dacă una dintre părţi sau un alt participant la proces intenţionează să împiedice utilizarea în judecată a documentului sau a unui alt înscris prin lichidarea sau prin aducerea lui la inutilizabilitate, afirmaţiile persoanei interesate despre cuprinsul documentului pot fi considerate de instanţă ca fiind doveditoare.

(6) Puterea probantă a documentului sau a unui alt înscris deteriorat (cu ştersături, radieri, completări etc.) se stabileşte de instanţă după intima ei convingere.

Articolul 140. Obţinerea modelelor de scris pentru cercetarea comparativă a documentelor scrise şi a semnăturilor de pe ele

(1) Autenticitatea unui document sau a unui alt înscris poate fi demonstrată prin compararea scrisului ori a semnăturilor. În acest caz, persoana interesată trebuie să prezinte în instanţă judecătorească documente sau alte acte utile pentru compararea scrisului sau semnăturilor ori să solicite obţinerea lor prin concursul instanţei.

(2) Dacă persoana care a semnat contestă autenticitatea scrisului ori a semnăturii de pe document sau de pe un alt înscris, instanţa judecătorească este în drept să-i solicite un model al scrisului ori al semnăturii ei pentru cercetare comparativă. Asupra obţinerii modelului instanţa emite o încheiere. Refuzul de a prezenta modelul de scris sau semnătură poate fi calificat de instanţă ca recunoaşterea scrisului ori a semnăturii.

(3) Modelul scrisului poate fi obţinut de instanţa judecătorească cu participarea specialistului.

(4) Dacă, după confruntarea înscrisului cu scrisul ori semnătura persoanei, nu constată adevărul, instanţa dispune ca verificarea să se efectueze de către expert.

(5) Despre data, locul, condiţiile şi procedura obţinerii modelului de scris sau de semnătură se întocmeşte un proces-verbal, semnat de judecător, de persoana care a dat modelul de scris ori de semnătură, de specialist, după caz.

Articolul 141. Restituirea înscrisurilor

(1) După ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă, înscrisul se restituie, la cerere, persoanei care l-a prezentat, la dosar anexîndu-se copia de pe el, autentificată de judecător. Nu se restituie înscrisul care şi-a pierdut efectul juridic pentru persoana care a prezentat actul.

(2) Cu acordul instanţei judecătoreşti, înscrisurile pot fi restituite anterior devenirii irevocabile a hotărîrilor judecătoreşti.

Articolul 142. Probele materiale, determinarea lor

(1) Sînt probe materiale diferitele obiecte care, prin aspect, calitate, proprietăţi, însuşiri, schimbări, loc de aflare sau prin alte caracteristici, pot servi la constatarea circumstanţelor importante pentru soluţionarea cauzei.

(2) Determinarea probelor materiale înseamnă desemnarea obiectelor de cercetare şi stabilirea faptelor care urmează a fi dovedite prin aceste probe. Instanţa judecătorească poate dispune atragerea de specialişti şi experţi la cercetarea probelor materiale.

Articolul 143. Păstrarea probelor materiale

(1) Probele materiale (inclusiv valorile valutare) se păstrează la dosar ori se predau în camera de păstrare a instanţei judecătoreşti, însoţite de un registru special. Instanţa ia măsuri pentru păstrarea lor intactă.

(2) Obiectele care nu pot fi prezentate în judecată se cercetează de către instanţa de judecată la locul aflării lor sau în alt loc determinat de instanţă, fiind înregistrate video, fotografiate şi, după caz, sigilate. Ora, data şi locul cercetării la faţa locului se consemnează într-un proces-verbal, întocmit la faţa locului. Dacă este cazul, procesul-verbal va cuprinde şi alte elemente relevante referitoare la obiectele cercetate, care nu pot fi redate prin filmare sau fotografiere. Cercetarea la faţa locului se face cu concursul participanţilor la proces, în prezenţa specialiştilor şi experţilor, după caz.

(3) Cheltuielile de păstrare a probelor materiale suportate de părţi se repartizează între ele conform art.94.

Articolul 144. Examinarea probelor materiale perisabile

(1) Judecătorul sau instanţa examinează de urgenţă probele materiale perisabile la locul lor de aflare, dispun restituirea lor către persoana care le-a prezentat ori remiterea către organizaţia care le poate folosi la destinaţie. În ultimul caz, proprietarului îi pot fi restituite obiecte de acelaşi gen şi calitate ori valoarea lor.

(2) Participanţii la proces sînt înştiinţaţi despre locul, data şi ora examinării probei materiale perisabile. Neprezentarea acestora, înştiinţaţi în mod legal, nu împiedică examinarea probei.

(3) Datele referitoare la examinarea probelor materiale perisabile se consemnează într-un proces-verbal, care se anexează la dosar.

Articolul 145. Distribuirea probelor materiale

(1) După ce hotărîrea judecătorească rămîne irevocabilă, probele materiale (inclusiv valorile valutare) se restituie persoanelor care le-au prezentat ori se remit celor cărora instanţa le-a declarat dreptul asupra lor, ori se comercializează în modul stabilit de instanţă.

(2) Obiectele care, potrivit legii, nu se pot afla în posesiunea persoanelor fizice se remit persoanelor juridice respective.

(3) În unele cazuri, probele materiale, după ce sînt examinate de instanţa judecătorească, se restituie, la cerere, persoanelor care le-au prezentat, chiar înainte de terminarea procesului, dacă aprobarea cererii nu creează impedimente în soluţionarea cauzei.

(4) Referitor la distribuirea probelor materiale înainte de adoptarea hotărîrii, instanţa judecătorească emite o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 146. Înregistrările audio-video

(1) Persoana care prezintă o înregistrare audio-video pe un suport electronic sau de altă natură ori solicită reclamarea unor astfel de înregistrări este obligată să indice persoana care a efectuat înregistrarea, timpul şi condiţiile înregistrării.

(2) Nu poate servi ca probă înregistrarea audio-video ascunsă dacă nu este permisă prin lege.

Articolul 147. Păstrarea şi restituirea suporturilor înregistrărilor audio-video

(1) Suporturile înregistrărilor audio-video se păstrează în instanţă judecătorească, însoţite de un registru special. Instanţa ia măsuri pentru păstrarea lor intactă. Păstrarea şi cercetarea înregistrărilor audio-video se efectuează în condiţiile art.143.

(2) După ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă, suporturile înregistrărilor audio-video pot fi restituite persoanei care le-a prezentat. În cazuri excepţionale, instanţa le poate restitui printr-o

încheiere şi pînă la data devenirii irevocabile a hotărîrii.

Articolul 148. Dispunerea efectuării expertizei

(1) Pentru elucidarea unor aspecte din domeniul ştiinţei, artei, tehnicii, meşteşugurilor artizanale şi din alte domenii, apărute în proces, care cer cunoştinţe speciale, instanţa dispune efectuarea unei expertize, la cererea părţii sau a unui alt participant la proces, iar în cazurile prevăzute de lege, din oficiu. Actele reviziei ori ale inspecţiilor departamentale, precum şi raportul scris al specialistului, nu pot înlocui raportul de expertiză şi nici exclude necesitatea efectuării expertizei în aceeaşi problemă.

(2) Asupra efectuării expertizei, sau instanţa se pronunţă printr-o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 149. Desemnarea expertului

(1) Expertiza judiciară se efectuează de către un expert judiciar înscris în Registrul de stat al experţilor judiciari. În cazul în care în Registrul de stat al experţilor judiciari nu sînt experţi de specializarea necesară sau în cazul în care nu poate fi numit un alt expert judiciar din motive de incompatibilitate, în calitate de expert judiciar poate fi recunoscută ad-hoc o persoană competentă în specializarea solicitată pentru efectuarea expertizei judiciare.

(2) Părţile aleg, de comun acord, expertul sau instituţia de expertiză care urmează să fie desemnată de instanţă să efectueze expertiza. În lipsa acordului părţilor, instanţa desemnează expertul sau instituţia care urmează să efectueze expertiza.

(3) Dacă în încheierea privind efectuarea expertizei judiciare este indicată doar instituţia care urmează să efectueze expertiza, conducătorul instituţiei în cauză numeşte expertul şi informează în acest sens instanţa care a dispus expertiza.

(4) La desemnarea experţilor pentru efectuarea expertizei în cadrul unei comisii de expertiză sau pentru efectuarea unei expertize complexe se aplică normele prezentului articol.

Articolul 150. Acţiuni premergătoare expertizei judiciare

După desemnarea expertului, instanţa judecătorească convoacă o şedinţă cu participarea părţilor, în cadrul căreia se stabileşte legătura dintre expert şi părţi, etapa la care părţile pot fi admise să participe la investigaţiile expertului, se aduce la cunoştinţă părţilor obiectul expertizei judiciare şi întrebările la care expertul urmează să ofere răspunsuri şi li se explică faptul că au dreptul de a face observaţii cu privire la aceste întrebări şi de a cere modificarea sau completarea lor.

Articolul 151. Recuzarea expertului

(1) Înaintea desemnării expertului, participanţii la proces sînt obligaţi să formuleze recuzări, dacă există temeiurile prevăzute la art.51, în privinţa expertului înscris în Registrul de stat al experţilor judiciari. Temeiul recuzării trebuie dovedit. Dacă participanţii la proces nu au formulat recuzări în privinţa expertului judiciar şi nu a fost desemnat expertul care va efectua expertiza judiciară, instituţia de expertiză judiciară poate desemna oricare expert pentru efectuarea acesteia.

(2) Cererea de recuzare a expertului înscris în Registrul de stat al experţilor judiciari se depune odată cu cererea de efectuare a expertizei judiciare şi se examinează de către instanţa de judecată în condiţiile art.53 alin.(1).

(3) Recuzarea se judecă în şedinţă de judecată, cu citarea participanţilor la proces şi înştiinţarea expertului recuzat. Neprezentarea acestora nu afectează valabilitatea actului dispus de instanţă.

(4) Încheierea prin care este soluţionată recuzarea expertului poate fi atacată odată cu fondul cauzei.

(5) Dacă, pentru efectuarea expertizei judiciare, a fost desemnată o persoană recunoscută ad-hoc în calitate de expert judiciar în condiţiile art.149 alin.(1), aceasta poate fi recuzată în temeiurile art.51 şi în condiţiile art.53 alin.(1).

(6) Dacă temeiul de recuzare a expertului a apărut ulterior, se vor aplica prevederile art.52 şi 53.

Articolul 152. Drepturile părţilor şi ale altor participanţi la proces la dispunerea şi efectuarea expertizei

(1) Părţile şi alţi participanţi la proces au dreptul de a cere desemnarea în calitate de expert a unei anumite persoane sau instituţii specializate.

(2) Părţile şi ceilalţi participanţi la proces au dreptul să formuleze şi să prezinte în instanţă întrebări adresate expertului, însă numai instanţa stabileşte definitiv întrebările asupra cărora expertul urmează să se pronunţe. Instanţa este obligată să motiveze respingerea întrebărilor propuse expertului de către părţi şi de către alţi participanţi la proces.

(3) Părţile şi alţi participanţi la proces au dreptul să ia cunoştinţă de încheierea instanţei de judecată privind efectuarea expertizei, să propună consemnarea în încheierea judecătorească a unor întrebări asupra cărora expertul urmează să se pronunţe, să înainteze expertului recuzări, să participe la investigaţiile expertului, să ia cunoştinţă de raportul de expertiză, să solicite instanţei ordonarea efectuării unei expertize judiciare primare, de bază, individuale, monospecializate sau repetate, suplimentare, în comisie, complexe şi a altor tipuri de expertiză conform legislaţiei.

(4) Neprezentarea la investigaţiile expertului a părţilor înştiinţate în mod legal a căror prezenţă nu este obligatorie nu atrage nulitatea raportului de expertiză.

Articolul 153. Cuprinsul încheierii privind efectuarea expertizei

(1) În încheierea judecătorească privind efectuarea expertizei se indică: denumirea instanţei care a dispus efectuarea expertizei, data emiterii dispoziţiei numele sau denumirea părţilor, cauza care se examinează, denumirea expertizei, faptele pentru a căror elucidare se efectuează expertiza, întrebările puse în faţa expertului, numele expertului sau denumirea instituţiei căreia i se încredinţează expertiza, materialele în litigiu şi cele trimise la expertiză judiciară pentru comparaţie, alte date privind efectuarea expertizei judiciare, în sarcina cui se pune achitarea costului expertizei judiciare, alte date prevăzute de lege.

(2) În încheiere se indică, de asemenea, faptul că expertul este somat de instanţa judecătorească sau de şeful instituţiei de expertiză (dacă expertul este numit de conducătorul acestei instituţii) de răspunderea penală în cazul prezentării cu bună ştiinţă a unui raport de expertiză fals.

Articolul 154. Drepturile şi obligaţiile expertului

(1) Expertul este în drept să ia cunoştinţă de materialele din dosar referitoare la obiectul expertizei, să solicite instanţei printr-un demers punerea la dispoziţie de materiale suplimentare necesare elaborării raportului de expertiză, să participe în şedinţă de judecată şi, cu permisiunea instanţei, să pună participanţilor la proces întrebări referitor la obiectul expertizei, să ia cunoştinţă de partea respectivă a procesului-verbal şi să facă observaţii asupra caracterului exhaustiv şi corect al consemnării acţiunilor şi explicaţiilor sale, să demonstreze în raportul de expertiză importanţa, pentru soluţionarea cauzei, a circumstanţelor constatate din iniţiativă proprie, să depună raportul şi să dea explicaţii în limba maternă ori în limba pe care o cunoaşte, să se folosească de serviciile traducătorului, să înainteze plîngeri împotriva acţiunilor instanţei care îi ştirbesc drepturile în efectuarea expertizei, să se abţină de a da raport dacă întrebările ce i-au fost adresate depăşesc sfera cunoştinţelor sale speciale sau dacă materialele puse la dispoziţia sa sînt insuficiente, să i se compenseze cheltuielile de efectuare a expertizei şi să primească onorariul pentru lucrul efectuat dacă expertiza nu intră în sfera obligaţiilor de serviciu în instituţie de stat.

(2) Expertul este în drept, în măsura stabilită de instanţa judecătorească, să consulte părţile în problemele de efectuare a expertizei, să nu întreprindă, fără încuviinţarea instanţei care a dispus efectuarea expertizei, cercetări care să distrugă total ori parţial obiectul cercetării ori care să schimbe calitatea sau însuşirea lui.

(3) Pentru depunerea cu bună ştiinţă a unui raport fals, expertul răspunde în conformitate cu legislaţia penală. În cazul efectuării expertizei într-o instituţie de expertiză, răspunderea pentru veridicitatea raportului depus o poartă expertul sau experţii desemnaţi de şeful instituţiei.

(3^1) Expertul are obligaţia să nu divulge circumstanţele şi datele ce i-au devenit cunoscute în urma

efectuării expertizei sau în urma participării la o şedinţă de judecată închisă, inclusiv cele ce se referă la inviolabilitatea vieţii private şi a vieţii de familie, precum şi cele ce constituie secret de stat, secret de serviciu, secret comercial sau un alt secret ocrotit de lege.

(4) Expertul este obligat să prezinte explicaţii instanţei judecătoreşti ori de cîte ori i se cere. Expertul poate da explicaţii instanţei în scris, prezentîndu-se personal în şedinţă la ora, data şi locul citării, sau poate comunica cu instanţa şi participanţii la proces prin videoconferinţă. În cazul neprezentării nejustificate a explicaţiilor, al modificării raportului de expertiză judiciară în şedinţă de judecată faţă de cel depus în scris, al refuzului de a efectua expertiza judiciară, dacă este obligat să o efectueze, sau al neprezentării materialelor din dosar ori a altor materiale utilizate, cheltuielile suportate de persoanele interesate vor fi puse în sarcina expertului. În aceste cazuri, expertului i se poate aplica şi amendă de 15 unităţi convenţionale. În cazul neîndeplinirii obligaţiilor după aplicarea amenzii sau în caz de nerecuperare a cheltuielilor suportate de persoanele interesate, sancţiunea cu amendă se aplică repetat.

(5) Tergiversarea de către expert a executării însărcinărilor primite se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 155. Procedura de efectuare a expertizei

(1) Expertiza se efectuează de către persoanele desemnate conform art.149. Efectuarea expertizei poate fi încredinţată mai multor experţi.

(2) Expertiza se efectuează în localul instanţei judecătoreşti sau în altă parte, în funcţie de caracterul cercetării sau de circumstanţele care fac dificilă ori chiar imposibilă aducerea obiectului cercetării în faţa instanţei. Părţile şi alţi participanţi la proces au dreptul să asiste la efectuarea expertizei, cu excepţia cazurilor cînd prezenţa lor nu este obligatorie sau ar putea împiedica lucrul experţilor.

(3) Pentru efectuarea expertizei la faţa locului, este obligatorie citarea părţilor şi altor participanţi la proces interesaţi, aceştia fiind obligaţi să dea expertului orice explicaţie în legătură cu obiectul expertizei.

Articolul 156. Expertiza în cadrul comisiei

[Art.156 abrogat prin Legea nr.316 din 22.12.2017, în vigoare 09.02.2018]

Articolul 157. Expertiza complexă

[Art.157 abrogat prin Legea nr.316 din 22.12.2017, în vigoare 09.02.2018]

Articolul 158. Raportul de expertiză

(1) Raportul de expertiză se elaborează în scris.

(2) Raportul de expertiză se depune în instanţă judecătorească cu cel puţin 5 zile înainte de data şedinţei de judecată.

(3) Raportul de expertiză va cuprinde descrierea amplă a investigaţiilor şi concluziile pe marginea lor, răspunsul la întrebările instanţei judecătoreşti. În cazul în care constată, pe parcursul efectuării expertizei, existenţa unor circumstanţe importante pentru soluţionarea cauzei referitor la care nu i s-au pus întrebări, expertul este în drept să includă în raport deducţiile sale asupra lor.

(4) Raportul de expertiză este examinat în şedinţă de judecată şi evaluat în ansamblu cu celelalte probe.

(5) Părţile şi alţi participanţi la proces sînt în drept să obiecteze împotriva raportului de expertiză şi împotriva altor probleme ce ţin de acesta.

(6) Raportul de expertiză nu este obligatoriu pentru instanţa judecătorească şi se apreciază conform art.130. Respingerea lui însă trebuie să fie motivată.

Articolul 159. Expertiza suplimentară şi expertiza repetată

[Art.159 abrogat prin Legea nr.316 din 22.12.2017, în vigoare 09.02.2018]

Articolul 160. Abţinerea expertului de a prezenta raportul

(1) Dacă este ferm convins că nu poate rezolva, în baza cunoştinţelor lui speciale sau a nivelului de cunoştinţe, sarcinile puse în faţa sa ori că materialele prezentate îi sînt insuficiente pentru cercetări şi deducţii, expertul se abţine în scris să efectueze expertiza, menţionînd motivele. Expertul restituie totodată instanţei judecătoreşti materialele care i-au fost prezentate pentru expertiză.

(2) Dacă expertiza a fost încredinţată unei instituţii oficiale de expertiză judiciară, împuternicirile specificate la alin.(1) le exercită conducătorul instituţiei.

Capitolul XI
AMENZILE JUDICIARE

Articolul 161. Amenzile judiciare

(1) Amenzile judiciare se aplică de către instanţa judecătorească, în cazurile şi în proporţiile stabilite de prezentul cod, persoanelor care au săvîrşit încălcări procedurale. O dată cu aplicarea sancţiunii, se va constata încălcarea. Nu pot fi amendaţi minorii care, la data săvîrşirii încălcării procedurale, nu au împliniţi 16 ani.

(2) Amenda se stabileşte în unităţi convenţionale. O unitate convenţională este egală cu 50 de lei.

(3) Amenzile judiciare aplicate de instanţa judecătorească persoanelor cu funcţie de răspundere din autorităţile publice, din alte organe şi organizaţii se încasează din contul acestor persoane, chiar dacă autoritatea, organul sau organizaţia în care activează cei sancţionaţi participă sau nu în procesul respectiv.

Articolul 162. Despăgubirile

[Art.162 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 163. Procedura de examinare a aplicării amenzii

(1) Aplicarea amenzii se stabileşte prin încheiere judecătorească în şedinţa în care se examinează cauza, la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale, precum şi în şedinţă aparte, cu înştiinţarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancţionarea vinovaţilor.

(2) În cazul în care aplicarea amenzii este examinată în lipsa persoanelor vinovate, celor sancţionaţi li se va comunica încheierea judecătorească.

(3) Încheierea judecătorească privind aplicarea amenzii poate fi atacată odată cu fondul cauzei. Dacă hotărîrea sau decizia instanţei nu este atacată, recursul separat împotriva încheierii de aplicare a amenzii se depune în termenul prevăzut de lege după ce hotărîrea sau decizia rămîne irevocabilă prin neatacare, cu excepţia cazului în care încheierea este emisă de Curtea Supremă de Justiţie.

(4) Încheierea privind aplicarea amenzii devine executorie după verificarea legalităţii acesteia în condiţiile alin.(3) de către instanţa ierarhic superioară, după expirarea termenului de apel sau recurs, dacă nu s-a exercitat calea de atac corespunzătoare, sau de la pronunţarea acesteia de către Curtea Suprema de Justiţie.

Articolul 164. Anularea ori reducerea amenzii

[Art.164 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 165. Amînarea şi eşalonarea executării încheierii

[Art.165 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

TITLUL II
PROCEDURA ÎNAINTEA PRIMEI INSTANŢE

A. PROCEDURA CONTENCIOASĂ

Capitolul XII
ACŢIUNEA CIVILĂ

Articolul 166. Forma şi cuprinsul cererii de chemare în judecată

(1) Oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane ori are un interes pentru constatarea existenţei sau inexistenţei unui drept trebuie să depună în instanţa competentă o cerere de chemare în judecată.

(2) În cererea de chemare în judecată se indică:

a) instanţa căreia îi este adresată;

b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui, numărul de identificare de stat (IDNO) – pentru persoane juridice şi întreprinzători individuali şi numărul de identificare personal (IDNP) – pentru persoane fizice; dacă reclamantul este o persoană juridică, datele bancare, numele reprezentantului şi adresa lui, în cazul în care cererea se depune de reprezentant; dacă reclamantul locuieşte în străinătate, adresa din Republica Moldova unde urmează a i se face comunicările despre proces;

b^1) numărul de telefon şi alte date de contact ale reclamantului persoană fizică; numărul de telefon, adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor şi alte date de contact ale reclamantului persoană juridică;

c) numele sau denumirea pîrîtului, domiciliul ori sediul lui;

c^1) numărul de telefon, numărul de fax, poşta electronică sau alte date de contact ale pîrîtului, în cazul în care reclamantul dispune de aceste date;

c^2) numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor şi alte date de contact ale reprezentantului reclamantului;

d) esenţa încălcării sau a pericolului de încălcare a drepturilor, libertăţilor sau intereselor legitime ale reclamantului, pretenţiile lui;

e) circumstanţele de fapt şi de drept pe care reclamantul îşi întemeiază pretenţiile şi toate probele de care acesta dispune în momentul depunerii cererii;

e^1) lista probelor anexate;

e^2) lista probelor reclamate;

e^3) cererile de reclamare a probelor, efectuare a expertizei, numire/recuzare a expertului, alte cereri formulate;

f) pretenţiile reclamantului către pîrît;

g) valoarea acţiunii, dacă aceasta poate fi evaluată;

h) date despre respectarea procedurii de soluţionare prealabilă a litigiului pe cale extrajudiciară dacă pentru un astfel de litigiu îndeplinirea procedurii este prevăzută de lege sau de contractul părţilor;

i) documentele anexate la cerere.

(3) Cererea de chemare în judecată poate cuprinde şi alte date, importante pentru soluţionarea cauzei, precum şi demersurile reclamantului.

(4) Reclamantul poate formula în cererea de chemare în judecată mai multe pretenţii, conexe prin temeiurile apariţiei sau prin probe.

(5) Cererea de chemare în judecată se semnează de reclamant sau de reprezentantul lui împuternicit în modul stabilit.

(6) Cererea de chemare în judecată sau cererea de exercitare a unei căi de atac este valabil făcută chiar dacă poartă o denumire incorectă.

(7) Cererea de chemare în judecată a reclamantului persoană fizică care este asistat în judecată de un avocat şi cererea de chemare în judecată a reclamantului persoană juridică trebuie să fie dactilografiate şi depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

Articolul 167. Actele care se anexează la cererea de chemare în judecată

(1) La cererea de chemare în judecată se anexează:

a) copiile de pe cererea de chemare în judecată şi de pe înscrisuri, certificate de către parte, pe proprie răspundere, într-un număr egal cu numărul de pîrîţi şi de intervenienţi, dacă ei nu dispun de aceste acte, plus un rînd de copii pentru instanţă. Copiile vor fi certificate de către parte pentru

conformitate cu originalul. Dacă înscrisurile şi cererea de chemare în judecată sînt făcute într-o limbă străină, instanţa dispune prezentarea traducerii lor în modul stabilit de lege;

a[1]) copia de pe actul de identitate al reclamantului persoană fizică;

b) dovada de plată a taxei de stat şi/sau a taxei de timbru;

c) documentele care certifică circumstanţele pe care reclamantul îşi întemeiază pretenţiile şi copiile de pe aceste documente pentru pîrîţi şi intervenienţi, dacă aceştia nu dispun de ele;

d) documentele care confirmă respectarea procedurii de soluţionare prealabilă a litigiului, dacă respectarea acestei proceduri este prevăzută de lege sau de contractul părţilor;

e) documentul ce legalizează împuternicirile reprezentantului;

f) copia de pe cererea de reclamare a probelor;

g) copia de pe cererea de efectuare a expertizei;

h) copia de pe cererea de numire/recuzare a expertului;

i) copiile de pe alte cereri formulate.

(2) La cererea de chemare în judecată, reclamantul poate anexa şi alte documente şi demersuri.

(3) Cererile indicate la lit.f)-i) se depun fie odată cu cererea de chemare în judecată, fie în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare.

[Art.167 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 168. Primirea şi repartizarea cererii de chemare în judecată

(1) Cererea de chemare în judecată introdusă în instanţă se repartizează, în termen de 24 de ore, judecătorului sau, după caz, completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(2) Judecătorul care a primit cererea de chemare în judecată spre examinare verifică dacă aceasta întruneşte exigenţele prevăzute de lege. Dacă cererea de chemare în judecată nu întruneşte exigenţele prevăzute de lege, urmează a fi aplicate prevederile art.171 alin.(1).

(3) Judecătorul poate încuviinţa printr-o încheiere, în condiţiile legii, efectuarea unor măsuri de asigurare a acţiunii şi a probelor.

(4) Printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, judecătorul acceptă cererea de chemare în judecată în decurs de 5 zile de la repartizare, dacă legea nu prevede altfel.

Articolul 169. Refuzul de a primi cererea de chemare în judecată

(1) Judecătorul refuză să primească cererea de chemare în judecată dacă:

a) cererea nu urmează a fi judecată în instanţă judecătorească în procedură civilă;

b) există o hotărîre judecătorească irevocabilă cu privire la un litigiu între aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri sau o încheiere judecătorească prin care se admite încetarea procesului în legătură cu faptul că reclamantul a renunţat la acţiune sau că între părţi s-a încheiat o tranzacţie;

b[1]) reclamantul şi-a retras acţiunea civilă la faza judecării cauzei în procesul penal, dacă retragerea a fost acceptată de instanţă;

c) aceasta este depusă de un organ, organizaţie sau o persoană în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unei alte persoane fără ca prezentul cod sau o altă lege să le delege dreptul adresării în judecată în acest scop;

d) există o hotărîre arbitrală, obligatorie pentru părţi, cu privire la litigiul dintre aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri, cu excepţia cazurilor în care judecata a respins cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale sau a desfiinţat hotărîrea arbitrală;

e) reclamantului şi/sau pîrîtului îi lipseşte capacitatea de folosinţă, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.59 alin.(2).

(2) În decursul a 5 zile de la data repartizării cererii de chemare în judecată, judecătorul dispune, printr-o încheiere motivată, refuzul de primire a cererii şi remite reclamantului încheierea şi cererea cu toate documentele anexate. Încheierea poate fi atacată cu recurs.

(3) Refuzul judecătorului de a primi cererea de chemare în judecată exclude posibilitatea adresării

repetate în judecată a aceluiaşi reclamant, cu aceeaşi acţiune împotriva aceluiaşi pîrît, cu acelaşi obiect şi aceleaşi temeiuri.

Articolul 170. Restituirea cererii de chemare în judecată

(1) Judecătorul restituie cererea de chemare în judecată dacă:

a) reclamantul nu a respectat procedura de soluţionare prealabilă a cauzei pe calea extrajudiciară, inclusiv prin mediere, prevăzută de lege pentru categoria respectivă de cauze sau de contractul părţilor;

b) instanţa nu este competentă să judece cauza;

c) cererea a fost depusă de o persoană care, în cauza civilă respectivă, nu are capacitate de exerciţiu al drepturilor procedurale civile;

d) soţul a înaintat acţiunea de desfacere a căsătoriei fără consimţămîntul soţiei, în timpul sarcinii sau în primul an de la naşterea copilului;

e) cererea nu este semnată ori este semnată de o persoană neîmputernicită de a o semna ori este semnată fără a se indica funcţia semnatarului;

f) cererea a fost depusă în numele persoanei interesate de către o persoană neîmputernicită de a porni şi a susţine procesul;

g) la aceeaşi instanţă sau la o alta, se află în judecată un litigiu între aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri;

[Lit.h) alin.(1) art.170 abrogată prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

i) reclamantul îşi retrage cererea înainte de emiterea încheierii privind intentarea procesului;

j) la depunerea cererii în procedură specială se constată un litigiu de drept ce ţine de competenţa instanţelor judecătoreşti.

(2) Cererea de chemare în judecată se restituie printr-o încheiere motivată, în care judecătorul indică instanţa unde trebuie să se adreseze reclamantul, dacă cauza nu este de competenţa instanţei respective, sau modalitatea de înlăturare a circumstanţelor ce împiedică intentarea procesului.

(3) În decursul a 5 zile de la data repartizării cererii de chemare în judecată, judecătorul dispune, printr-o încheiere, restituirea cererii şi remite reclamantului încheierea şi cererea cu toate documentele anexate.

(4) Restituirea cererii de chemare în judecată nu exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiaşi reclamant, cu aceeaşi acţiune, împotriva aceluiaşi pîrît, cu acelaşi obiect şi aceleaşi temeiuri dacă reclamantul a lichidat încălcările.

(5) Încheierea prin care instanţa judecătorească restituie cererea în temeiul alin.(1) lit.a), b), c) şi g) poate fi atacată cu recurs.

Articolul 171. Cazurile în care nu se dă curs cererii

(1) După ce constată că cererea a fost depusă în judecată fără a se respecta condiţiile art.166 şi 167 alin.(1) lit.a), b), c) şi e), judecătorul emite, în cel mult 5 zile de la repartizarea cererii, o încheiere pentru a nu se da curs cererii, comunicînd persoanei care a depus cererea acest fapt de încălcare şi acordîndu-i un termen rezonabil pentru lichidarea neajunsurilor.

(2) Dacă persoana care a depus cererea îndeplineşte în termen toate cerinţele enumerate în încheierea judecătorului, cererea se consideră depusă la data prezentării iniţiale în judecată. În caz contrar, ea nu se consideră depusă şi, împreună cu actele anexate, se restituie reclamantului printr-o încheiere judecătorească ce poate fi atacată cu recurs.

Articolul 172. Intentarea acţiunii reconvenţionale

(1) Pînă la începerea dezbaterilor judiciare, pîrîtul are dreptul să intenteze împotriva reclamantului o acţiune reconvenţională pentru a fi judecată odată cu acţiunea iniţială.

(2) Intentarea acţiunii reconvenţionale se face conform regulilor generale de intentare a acţiunii. Dispoziţiile privind administrarea probelor se aplică în mod corespunzător.

Articolul 173. Condiţiile primirii acţiunii reconvenţionale

(1) Judecătorul primeşte acţiunea reconvenţională dacă:

a) aceasta urmăreşte compensarea pretenţiei iniţiale;

b) admiterea ei exclude, total sau parţial, admiterea acţiunii iniţiale;

c) ea şi acţiunea iniţială sînt în conexiune, iar judecarea lor simultană ar duce la soluţionarea rapidă şi justă a litigiilor.

[Lit.d) alin.(1) art.173 abrogată prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(2) Dacă, în cazurile menţionate la alin.(1) lit.a) şi c), se constată că numai acţiunea principală poate fi judecată, instanţa o judecă separat.

(3) Dacă cererea depusă ca reconvenţională nu se încadrează în niciun temei prevăzut la alin.(1) din prezentul articol sau este depusă peste termenul stabilit la art.172, instanţa o restituie părţii printr-o încheiere protocolară nesusceptibilă de recurs, cu posibilitatea depunerii acesteia în condiţii generale.

Capitolul XIII
ASIGURAREA ACŢIUNII

Articolul 174. Temeiurile asigurării acţiunii

(1) La cererea participanţilor la proces, judecătorul sau instanţa dispune în aceeaşi zi aplicarea sau neaplicarea măsurilor de asigurare a acţiunii. Asigurarea se admite în orice fază a procesului pînă la etapa în care hotărîrea judecătorească devine definitivă, în cazul în care neaplicarea măsurilor de asigurare a acţiunii ar face imposibilă executarea hotărîrii judecătoreşti.

(2) La dispunerea măsurilor de asigurare a acţiunii în litigiile care pot viza competenţele Băncii Naţionale a Moldovei sau pe cele ale Comisiei Naţionale a Pieţei Financiare, instanţa de judecată aplică *mutatis mutandis* prevederile art.11[1] alin.(2)–(5) şi (7) din Legea nr.548-XIII din 21 iulie 1995 cu privire la Banca Naţională a Moldovei sau prevederile art.23 alin.(2)–(8) şi (11) din Legea nr.192-XIV din 12 noiembrie 1998 privind Comisia Naţională a Pieţei Financiare, după caz. În aceste litigii nu pot fi dispuse măsurile de asigurare a acţiunii prevăzute la art.175 alin.(1) lit.b) şi c) şi alin.(2) din prezentul cod.

Articolul 175. Măsurile de asigurare a acţiunii

(1) În vederea asigurării acţiunii, judecătorul sau instanţa este în drept:

a) să pună sechestru pe bunurile sau pe sumele de bani ale pîrîtului, inclusiv pe cele care se află la alte persoane;

a[1]) să noteze acţiunea, în registrele de publicitate prevăzute de lege, în raport cu drepturile pîrîtului;

b) să interzică pîrîtului săvîrşirea unor anumite acte;

c) să interzică altor persoane săvîrşirea unor anumite acte în privinţa obiectului în litigiu, inclusiv transmiterea de bunuri către pîrît sau îndeplinirea unor alte obligaţii faţă de el;

d) să suspende vînzarea bunurilor sechestrate în cazul intentării unei acţiuni de ridicare a sechestrului de pe ele (radierea din actul de inventar);

e) să suspende urmărirea, întemeiată pe un document executoriu, contestat de către debitor pe cale judiciară.

(2) Judecătorul sau instanţa dispune, la cererea participanţilor la proces, aplicarea şi a altor măsuri de asigurare a acţiunii care să corespundă scopurilor specificate la art.174. Pot fi admise concomitent mai multe măsuri de asigurare a acţiunii dacă valoarea bunurilor sechestrate nu depăşeşte valoarea acţiunii.

(3) În cazul încălcării interdicţiilor specificate la alin.(1) lit.b) şi c), vinovaţilor se aplică o amendă de la 10 la 20 de unităţi convenţionale. Pe lîngă aceasta, reclamantul poate cere vinovaţilor reparaţia prejudiciilor cauzate prin neexecutarea încheierii judecătoreşti de asigurare a acţiunii.

(4) Sechestrul sau interdicţia aplicată în privinţa unui drept înregistrat într-un registru de publicitate

prevăzut de lege nu împiedică titularul dreptului să încheie acte juridice de dispoziţie cu privire la drept, cu condiţia că actul juridic stipulează expres că este încheiat sub condiţia suspensivă a ridicării sechestrului sau interdicţiei. În acest caz, dreptul dobînditorului doar se înregistrează provizoriu.

(5) Nu pot fi puse sub sechestru, inclusiv în procesele de insolvabilitate, acţiunile emise de bănci, care cad sub incidenţa dispoziţiilor art.45 alin.(4), art.46 alin.(4), art.52 alin.(1) lit.b) şi c), alin.(2), alin.(3), alin.(6) şi art.52[1] din Legea nr.202/2017 privind activitatea băncilor. În cazurile prevăzute de prezentul alineat, pot fi puse sub sechestru mijloacele băneşti rezultante din înstrăinarea acestor acţiuni.

(6) Instanţa de judecată nu poate dispune, inclusiv în procesele de insolvabilitate, măsuri de asigurare a acţiunii care au drept obiect sau efect interzicerea înstrăinării obligatorii a acţiunilor emise de bănci, care cad sub incidenţa dispoziţiilor art.45 alin.(4), art.46 alin.(4), art.52 alin.(1) lit.b) şi c), alin.(2), alin.(3), alin.(6) şi art.52[1] din Legea nr.202/2017 privind activitatea băncilor.

(7) În cazul în care bunurile puse sub sechestru urmează a fi expropriate de către stat sau de către o unitate administrativ-teritorială pentru realizarea unor lucrări de utilitate publică, organul abilitat va institui măsura asigurătoare a sechestrului pe sumele consemnate pe numele proprietarului bunului expropriat, cu respectarea Legii exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr.488/1999.

[Art.175 completat prin Legea nr.86 din 12.04.2024, în vigoare 16.05.2024]

[Art.175 completat prin Legea nr.178 din 11.11.2021, în vigoare 29.11.2021]

[Art.175 completat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 175[1]. Notarea acţiunii în registrul de publicitate prevăzut de lege

(1) În cazurile prevăzute de art.283[27] din Codul civil şi în alte cazuri prevăzute de lege, acţiunea este notată în registrul de publicitate prevăzut de lege la cererea reclamantului, fără intervenţia instanţei de judecată.

(2) Reclamantul poate cere instanţei de judecată să dispună notarea acţiunii pentru alte cazuri decît cele prevăzute la alin.(1).

(3) Dacă legea nu prevede altfel, notarea acţiunii efectuate în raport cu un drept înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege nu împiedică efectuarea înregistrărilor, înregistrărilor provizorii sau a notărilor în folosul terţilor fără consimţămîntul solicitantului sau al beneficiarului notării.

(4) Instanţa de judecată va dispune notarea acţiunii, dar nu va dispune aplicarea sechestrului sau a interdicţiei asupra dreptului înregistrat într-un registru de publicitate prevăzut de lege dacă notarea acţiunii constituie o măsură de asigurare suficientă pentru a proteja interesele legitime ale reclamantului.

(5) Dispoziţiile art.176 privind ordinea aplicării sechestrului se aplică în mod corespunzător ordinii dispunerii notării acţiunii de către instanţa de judecată.

(6) Dacă acţiunea în privinţa căreia s-a dispus notarea se admite, reclamantul poate urmări dreptul înregistrat atît împotriva pîrîtului, cît şi împotriva oricărei persoane care l-a dobîndit ulterior.

[Art.175[1] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 176. Modalitatea aplicării sechestrului pe bunuri

(1) Aplicarea sechestrului pe bunurile organizaţiei sau ale persoanei fizice cu statut de întreprinzător, în cazul asigurării acţiunii, se efectuează în următoarea ordine:

a) în primul rînd, pe bunurile care nu participă nemijlocit în producţie: valori mobiliare, mijloace băneşti (în monedă naţională şi în valută străină, inclusiv în numerar), autoturisme, obiecte de design din oficii şi alte bunuri;

b) în al doilea rînd, pe produsele finite (mărfuri), precum şi pe alte bunuri materiale care nu participă nemijlocit în procesul de producţie şi care nu sînt destinate utilizării nemijlocite în producţie;

c) în al treilea rînd, pe bunurile imobiliare, precum şi pe materia primă, materiale, maşini, unelte, utilaje, instalaţii, echipamente şi alte mijloace fixe, destinate utilizării nemijlocite în producţie;

d) în al patrulea rînd, pe bunurile predate unor alte persoane.

(2) Sechestrarea bunurilor se efectuează în limita valorii revendicărilor din acţiune.

(3) În funcţie de măsura asiguratorie întreprinsă, judecătorul sau instanţa înştiinţează organul care înregistrează bunul sau dreptul asupra lui.

Articolul 177. Cuprinsul şi modul de soluţionare a cererii de asigurare a acţiunii

(1) În cererea de asigurare a acţiunii se indică motivele şi circumstanţele pentru care se solicită asigurarea acţiunii.

(2) Cererea de asigurare a acţiunii se soluţionează de către judecătorul care examinează cauza în ziua depunerii, fără înştiinţarea pîrîtului şi a celorlalţi participanţi la proces. Dacă cererea de asigurare a acţiunii este depusă concomitent cu cererea de chemare în judecată, aceasta se soluţionează în ziua emiterii încheierii privind acceptarea cererii de chemare în judecată, fără înştiinţarea pîrîtului şi a celorlalţi participanţi la proces.

(2^1) Dacă cererea de asigurare a acţiunii este formulată în timpul şedinţei de judecată, aceasta se soluţionează de către instanţă în şedinţa respectivă, indiferent de absenţa unor participanţi la proces.

(3) Judecătorul pronunţă o încheiere motivată privind asigurarea sau neasigurarea acţiunii.

Articolul 178. Executarea încheierii de asigurare a acţiunii

(1) Încheierea de asigurare a acţiunii se execută imediat, în ordinea stabilită pentru executarea actelor judecătoreşti.

(2) Încheierea de asigurare a acţiunii se comunică de către instanţă reclamantului, iar copia încheierii de asigurare a acţiunii – pîrîtului, inclusiv prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Articolul 179. Substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă

(1) La cererea participanţilor la proces, se admite substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă.

(2) Substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă se soluţionează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea problemei.

(2^1) Încheierea judecătorească privind substituirea unei forme de asigurare a acţiunii printr-o altă formă poate fi atacată cu recurs.

(3) În cazul asigurării acţiunii prin care se cere plata unei sume, pîrîtul este în drept ca, în locul măsurilor de asigurare luate, să depună pe contul de depozit al instanţei suma cerută de reclamant.

Articolul 180. Anularea măsurilor de asigurare a acţiunii

(1) Măsura anterioară de asigurare a acţiunii poate fi anulată la cererea pîrîtului de către instanţa care a ordonat măsura de asigurare ori de instanţa în a cărei procedură se află cauza.

(2) Anularea măsurii anterioare de asigurare a acţiunii se soluţionează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor repetată însă nu împiedică examinarea problemei. Încheierea judecătorească privind anularea măsurilor de asigurare a acţiunii poate fi atacată cu recurs. Recursul împotriva încheierii de anulare a măsurilor de asigurare a acţiunii sau de substituire a unei forme de asigurare cu o alta suspendă executarea încheierii.

(2^1) Anularea măsurilor de asigurare a acţiunii se dispune de instanţa de judecată odată cu pronunţarea asupra fondului printr-o hotărîre de respingere a acţiunii. Reglementările referitoare la caracterul definitiv al actului judecătoresc prin care se soluţionează fondul sînt aplicabile integral şi asupra prevederilor referitoare la măsurile de asigurare.

(3) În cazul respingerii acţiunii, măsurile anterioare de asigurare a acţiunii se menţin pînă cînd hotărîrea judecătorească devine definitivă. În cazul admiterii acţiunii, măsurile anterioare de asigurare îşi păstrează efectul pînă la executarea hotărîrii judecătoreşti.

(3^1) În cazul încetării procedurii de executare în conformitate cu prevederile art.83 alin.(1) lit.d) şi e) din Codul de executare, instanţa de judecată care a emis documentul executoriu, la cererea părţii interesate, dispune printr-o încheiere imediat executorie anularea măsurilor de asigurare a acţiunii. În cazurile prevăzute la art.83 alin.(1) lit.a)–c), f) şi g) din Codul de executare, anularea măsurilor de asigurare este dispusă de executorul judecătoresc prin încheiere.

(4) Despre anularea măsurilor de asigurare a acţiunii, instanţa înştiinţează, după caz, organul care înregistrează bunul sau dreptul asupra lui.

(5) Măsurile de asigurare a acţiunii aplicate asupra bunului care a fost vîndut/transmis în contul achitării datoriei, în modul şi condiţiile stabilite de Codul de executare, se anulează de către instanţa de judecată concomitent cu confirmarea vînzării/transmiterii acestuia.

Articolul 181. Atacarea încheierii privind asigurarea sau neasigurarea acţiunii

(1) Încheierea privind asigurarea sau neasigurarea acţiunii poate fi atacată cu recurs.

(2) Dacă încheierea de asigurare a acţiunii a fost emisă fără ştirea recurentului, termenul de depunere a recursului se calculează din ziua în care persoana interesată a aflat despre pronunţarea încheierii.

(3) Depunerea recursului împotriva încheierii de asigurare a acţiunii nu suspendă examinarea cauzei şi executarea încheierii.

(4) Pentru soluţionarea recursului împotriva încheierii de asigurare a acţiunii sau de respingere a cererii de asigurare a acţiunii, instanţei de recurs i se expediază copia dosarului, certificată de instanţa care a emis încheierea respectivă, dacă comunicarea nu se face prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Articolul 182. Reparaţia prejudiciului cauzat pîrîtului prin asigurarea acţiunii

(1) Acceptînd asigurarea acţiunii, judecătorul sau instanţa, la solicitarea motivată a pîrîtului, cere reclamantului o cauţiune a prejudiciilor care ar putea fi cauzate pîrîtului.

(1^1) În cazul în care reclamantul nu depune cauţiunea în termenul stabilit de instanţă, aceasta din urmă emite o încheiere de anulare a măsurilor de asigurare a acţiunii, care se execută imediat.

(2) Dacă hotărîrea de respingere a acţiunii reclamantului a devenit irevocabilă, pîrîtul este în drept să intenteze împotriva lui acţiune în reparaţie a prejudiciului cauzat prin măsurile de asigurare a acţiunii, luate la cererea acestuia, indiferent de vinovăţia reclamantului.

(3) Persoana care a depus cauţiunea are dreptul să solicite restituirea acesteia în cazul în care partea care se consideră prejudiciată prin măsurile de asigurare a acţiunii nu depune o acţiune pentru compensarea prejudiciilor în termen de cel mult două luni de la data la care a rămas irevocabilă hotărîrea judecătorească prin care a fost soluţionată cauza ori s-a emis încheierea judecătorească irevocabilă prin care a fost încetat procesul sau prin care cererea a fost scoasă de pe rol.

Capitolul XIII[1]
MEDIEREA JUDICIARĂ

[Capitolul XIII[1] abrogat prin Legea nr.97 din 14.04.2022, în vigoare 29.05.2022]

Articolul 182[1]. Medierea judiciară

[Art.182[1] abrogat prin Legea nr.97 din 14.04.2022, în vigoare 29.05.2022]

Articolul 182[2]. Procedura medierii judiciare

[Art.182[2] abrogat prin Legea nr.97 din 14.04.2022, în vigoare 29.05.2022]

Articolul 182[3]. Confidenţialitatea şi interzicerea audierii participanţilor la procesul de mediere judiciară

[Art.182[3] abrogat prin Legea nr.97 din 14.04.2022, în vigoare 29.05.2022]

Articolul 182[4]. Încheierea tranzacţiei

[Art.182[4] abrogat prin Legea nr.97 din 14.04.2022, în vigoare 29.05.2022]

Articolul 182[5]. Refuzul de a încheia tranzacţia

[Art.182[5] abrogat prin Legea nr.97 din 14.04.2022, în vigoare 29.05.2022]

Capitolul XIV
PREGĂTIREA CAUZEI PENTRU DEZBATERI JUDICIARE

Articolul 183. Sarcinile de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare

(1) După ce primeşte cererea de chemare în judecată, judecătorul pregăteşte cauza pentru dezbateri judiciare, pentru a asigura judecarea ei justă şi promptă.

(2) Pregătirea pentru dezbatere judiciară este obligatorie pentru orice cauză civilă şi are ca scop:

a) precizarea legii care urmează a fi aplicată şi determinarea raporturilor juridice dintre părţi;

b) constatarea circumstanţelor care au importanţă pentru soluţionarea justă a cauzei;

c) stabilirea componenţei participanţilor la proces şi implicarea în proces a altor persoane;

d) prezentarea tuturor probelor;

e) evaluarea oportunităţilor de soluţionare a litigiului prin mediere;

f) examinarea şi deciderea în privinţa cererilor depuse şi neexaminate de instanţa de judecată privind efectuarea expertizei, numirea/recuzarea expertului, reclamarea probelor, asigurarea acţiunii;

g) stabilirea termenelor pentru efectuarea actelor procedurale;

h) stabilirea locului, a datei, a orei şi a duratei şedinţei de judecată;

i) stabilirea ordinii şi timpului necesar pentru audierea martorilor, a experţilor sau a altor persoane, pentru efectuarea altor acte procedurale.

Articolul 184. Încheierea privind pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare

Încheierea privind pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare se emite de către judecător, fără înştiinţarea participanţilor la proces, în decursul a 15 zile de la data la care s-a dat curs cererii de chemare în judecată, cu enumerarea actelor ce urmează a fi efectuate pentru pregătirea cauzei şi cu indicarea termenelor îndeplinirii lor.

Articolul 185. Actele judecătorului de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare

(1) Judecătorul, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, îndeplineşte următoarele acte:

a) soluţionează problema intervenirii în proces a coreclamanţilor, copîrîţilor şi intervenienţilor;

a^1) concretizează dacă reclamantul a prezentat toate probele, oferind, la solicitare, un termen suficient pentru prezentarea sau reclamarea probelor;

b) expediază pîrîtului şi, după caz, intervenientului copiile de pe cererea de chemare în judecată şi de pe înscrisurile anexate la ea întru confirmarea pretenţiilor reclamantului şi stabileşte data pînă la care pîrîtul şi, după caz, intervenientul urmează să prezinte o referinţă scrisă privind acţiunea reclamantului şi toate probele necesare;

c) remite reclamantului şi, după caz, intervenientului copiile de pe referinţă şi de pe înscrisurile anexate la ea şi stabileşte data pînă la care urmează să fie prezentate toate probele suplimentare;

c^1) remite pîrîtului şi, după caz, intervenientului principal copiile de pe înscrisurile prezentate suplimentar de către reclamant sau intervenientul principal după studierea referinţei;

d) ia măsuri pentru concilierea părţilor, explică părţilor dreptul de a recurge la mediere, le informează despre esenţa, avantajele şi efectele medierii sau le propune să participe la o şedinţă de informare cu privire la soluţionarea litigiilor prin mediere;

e) explică părţilor dreptul de a recurge la arbitraj pentru soluţionarea litigiului şi efectele unui astfel de act;

f) soluţionează problema citării în şedinţă de judecată a martorilor sau îi interoghează la locul aflării lor, conform art.136 alin.(1);

g) în condiţiile prevăzute de lege, reclamă organizaţiilor şi persoanelor fizice probele necesare;

h) la solicitarea părţilor sau în cazurile prevăzute de lege, dispune din oficiu efectuarea expertizei;

i) rezolvă problema introducerii în proces a specialistului sau interpretului;

j) în caz de urgenţă, la cererea părţilor, cercetează la faţa locului înscrisurile şi probele materiale, cu înştiinţarea participanţilor la proces;

k) trimite delegaţii judecătoreşti;

l) soluţionează problema asigurării acţiunii;

m) soluţionează, la cerere sau din oficiu, problema strămutării cauzei la o altă instanţă judecătorească;

n) la cerere, soluţionează excepţia de tardivitate a pretenţiilor;

o) soluţionează primirea cererii de modificare a cererii de chemare în judecată sau, după caz, a cererii reconvenţionale, în condiţiile art.60 alin.(2^1) şi (3) sau, respectiv, art.173;

p) explică participanţilor la proces consecinţele încălcării termenelor de efectuare a actelor de procedură;

q) soluţionează cererile participanţilor la proces privind încetarea procesului sau scoaterea cererii de pe rol;

r) coordonează cu părţile stabilirea datei şedinţei de judecată, inclusiv prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor;

s) stabileşte ordinea şi durata necesară pentru audierea martorilor, a experţilor, a specialiştilor, precum şi pentru efectuarea altor acte procedurale;

t) stabileşte locul, data, ora şi durata şedinţei de judecată;

u) efectuează alte acte procedurale.

(2) Pentru clarificarea tuturor aspectelor legate de pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare, în special a celor referitoare la prezentarea probelor, judecătorul poate convoca părţile în şedinţă de pregătire. În şedinţa de pregătire, participanţii la proces pot formula cereri şi demersuri în condiţiile legii.

(3) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, participanţii la proces pot formula cereri de recuzare a judecătorului, a expertului, a specialistului, a interpretului şi a grefierului, cereri privind completarea temeiului acţiunii, mărirea sau micşorarea cuantumului pretenţiilor, completarea acţiunii cu pretenţii accesorii sau compensarea valorii obiectului pierdut sau pierit, precum şi cereri de renunţare totală sau parţială la acţiune, recunoaştere totală sau parţială a pretenţiilor sau demersuri de conciliere, inclusiv cu ajutorul mediatorului. Formularea cererilor de recuzare la etapa dezbaterilor judiciare este posibilă doar din motive pe care participantul la proces nu le-a cunoscut şi nici nu putea să le cunoască în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare.

(4) Participanţii la proces, doar în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, pot solicita, sub sancţiunea decăderii din acest drept, încetarea procesului în temeiul art.265 lit.a), c^1), e), g) şi h) sau scoaterea cererii de pe rol în temeiul art.267 lit.a), c), e) şi h).

Articolul 186. Prezentarea de către pîrît a probelor şi referinţei

(1) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, judecătorul stabileşte data pînă la care pîrîtul urmează să prezinte în judecată referinţa şi toate probele necesare, sub sancţiunea decăderii.

(2) Depunerea referinţei este obligatorie. În cazul nedepunerii ei în termenul stabilit de instanţă, pîrîtul este decăzut din dreptul de a mai prezenta probe, dacă legea nu prevede altfel, iar cauza este examinată în baza materialelor anexate la dosar.

(3) În referinţă se indică:

a) instanţa căreia îi este adresată;

b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui;

c) numele sau denumirea pîrîtului, domiciliul ori sediul lui; datele bancare şi numărul de identificare de stat (IDNO) – pentru persoane juridice şi întreprinzători individuali; numărul de identificare personal (IDNP) – pentru persoane fizice, dacă pîrîtul locuieşte în străinătate – adresa din Republica Moldova unde urmează a i se comunica datele de procedură;

d) numărul de telefon şi alte date de contact ale pîrîtului persoană fizică; numărul de telefon, adresa electronică şi alte date de contact ale pîrîtului persoană juridică;

e) numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, adresa electronică şi alte date de contact ale reprezentantului pîrîtului;

f) obiecţiile la toate pretenţiile reclamantului, circumstanţele de fapt şi de drept;

g) toate probele împotriva fiecărei pretenţii;

h) excepţiile de procedură pe care pîrîtul le invocă faţă de cererea reclamantului, cererile şi demersurile pîrîtului;

i) orice cerere menţionată la art.166 şi 167, în funcţie de interesul procesual al pîrîtului;

j) alte date importante pentru soluţionarea cauzei.

(3^1) Pentru instanţa judecătorească se anexează copii certificate de pe înscrisuri şi de pe alte documente pe care se întemeiază referinţa. Referinţa cu toate anexele se depune în numărul necesar pentru toţi participanţii la proces. Referinţa se semnează de pîrît sau de reprezentantul lui împuternicit în modul stabilit. Referinţa pîrîtului persoană fizică care este asistat în judecată de un avocat şi referinţa pîrîtului persoană juridică trebuie să fie dactilografiate şi depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

(4) Judecătorul explică pîrîtului că neprezentarea în termen a probelor şi a referinţei nu împiedică soluţionarea cauzei în baza materialelor din dosar.

Articolul 186[1]. Excepţia de tardivitate

(1) Cererile depuse în instanţa de judecată peste termenul de prescripţie extinctivă, a căror tardivitate a fost invocată în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare de partea în proces, persoana în a cărei favoare a curs prescripţia, de creditorul persoanei sau de către oricare altă persoană care are interes legitim, se examinează în fond doar după examinarea de către instanţa de judecată a excepţiei de tardivitate. Dacă reclamantul a solicitat repunerea în termenul de prescripţie sau solicită repunerea odată cu ridicarea excepţiei, instanţa de judecată examinează excepţia de tardivitate concomitent cu cererea de repunere în termen.

(2) Excepţia de tardivitate şi, după caz, repunerea în termen se soluţionează în şedinţă de judecată, convocată în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Lipsa participanţilor citaţi legal nu împiedică examinarea cererilor.

(3) Dacă nu se dispune repunerea în termen şi/sau se admite excepţia de tardivitate, instanţa de judecată respinge acţiunea ca fiind tardivă printr-o încheiere motivată care poate fi atacată cu recurs.

(4) Instanţa de recurs, după ce examinează recursul împotriva încheierii adoptate conform alin.(3), este în drept:

a) să respingă recursul şi să menţină încheierea;

b) să admită recursul şi să caseze integral încheierea, restituind cauza spre rejudecare.

(5) Dacă se dispune repunerea în termen şi/sau excepţia de tardivitate se respinge, instanţa de judecată emite o încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul şi continuă examinarea cauzei.

Articolul 187. Conexarea pretenţiilor

(1) Dacă pe rolul aceleiaşi instanţe se află cauze conexe prin pretenţii, temeiuri de apariţie sau prin probe, la cererea motivată a părţii sau din oficiu, instanţa emite o încheiere de transmitere spre conexare către cauza acceptată mai devreme doar dacă conexarea se face în scopul evitării pronunţării de hotărîri contradictorii. Completul de judecată căruia i-a fost transmisă cauza spre conexare emite o încheiere de acceptare a cererii pe rol pentru examinare concomitentă.

(2) Dacă pe rolul mai multor instanţe se află cauze conexe prin pretenţii, temeiuri de apariţie sau prin probe, instanţa (instanţele) sesizată ulterior dispune, printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul, conexarea şi strămutarea pretenţiilor la instanţa sesizată mai întîi.

(3) Cauza acceptată spre conexare conform alin.(1) şi (2) se examinează concomitent cu cea iniţială.

(4) Prevederile prezentului articol se aplică numai la examinarea cauzelor în primă instanţă.

Articolul 188. Separarea pretenţiilor

(1) După ce primeşte cererea, judecătorul este în drept să separe într-un proces aparte una sau mai multe din pretenţiile conexe ale unui reclamant sau ale mai multor reclamanţi dacă consideră raţională judecarea lor separată.

(2) În cazul în care sînt înaintate pretenţii de mai mulţi reclamanţi sau faţă de mai mulţi pîrîţi,

judecătorul este în drept să separe într-un proces aparte una sau mai multe pretenţii dacă consideră raţională judecarea lor separată.

(3) Prevederile prezentului articol se aplică numai la examinarea cauzelor în primă instanţă.

Articolul 189. Suspendarea sau încetarea procesului, scoaterea cererii de pe rol în cursul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare

[Art.189 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 190. Stabilirea termenului pentru judecarea cauzei

(1) Judecătorul, după ce constată pregătirea suficientă a cauzei pentru dezbateri judiciare, coordonează cu părţile locul, data şi ora şedinţei şi pronunţă o încheiere prin care stabileşte termenul de judecare a cauzei în şedinţă de judecată. În funcţie de complexitatea cauzei, instanţa poate stabili şedinţa de judecată în mai multe zile consecutive.

(2) Termenul de judecată se stabileşte astfel încît, de la primirea citaţiei, pîrîtul să aibă la dispoziţie cel puţin 15 zile pentru a-şi pregăti apărarea, iar în procese urgente, cel puţin 5 zile. Dacă părţile declară că sînt pregătite pentru examinarea cauzei în fond, instanţa dispune examinarea ei în prima zi de prezentare.

(3) Pentru zilele de odihnă şi de sărbătoare, şedinţele de judecată se stabilesc numai în cazuri de urgenţă, cu încuviinţarea preşedintelui instanţei judecătoreşti.

Articolul 191. Schimbarea termenului de judecată

(1) Judecătorul stabileşte un alt termen pentru şedinţa de judecată, la cererea părţilor, din motive temeinice, cum ar fi:

a) imposibilitatea părţii de a se prezenta în şedinţă de judecată la data fixată din motive ce nu depind de voinţa sa;

b) cererea ambelor părţi de a amîna şedinţa de judecată pentru a decide asupra încheierii unei tranzacţii, inclusiv prin intermediul procesului de mediere.

(2) Problema fixării unei noi date pentru şedinţa de judecată se examinează de judecătorul sau de completul de judecată în a cărui procedură se află cauza fără dezbateri judiciare la prezentarea probelor doveditoare.

(3) Încheierea privind amînarea începerii şedinţei de judecată trebuie să fie motivată şi poate fi atacată odată cu atacarea fondului cauzei.

Capitolul XV
DEZBATERILE JUDICIARE

Articolul 192. Termenele de judecare a cauzelor civile

(1) Cauzele civile se judecă în primă instanţă în termen rezonabil. Criteriile de determinare a termenului rezonabil sînt: complexitatea cauzei, comportamentul participanţilor la proces, conduita instanţei judecătoreşti şi a autorităţilor relevante, importanţa procesului pentru cel interesat. Respectarea termenului rezonabil de judecare a cauzei se asigură de către instanţă.

(1^1) În situaţia în care, la judecarea unei cauze concrete, există pericolul de încălcare a termenului rezonabil, participanţii la proces pot adresa instanţei care examinează cauza în fond o cerere privind accelerarea procedurii de judecare a cauzei. Examinarea cererii se face în absenţa părţilor, în termen de 5 zile lucrătoare, de către un alt judecător sau de un alt complet de judecată decît cel care examinează cauza.

(1^2) Instanţa decide asupra cererii de la alin.(1^1) printr-o încheiere motivată, prin care fie obligă instanţa care judecă cauza în fond să întreprindă un act procesual, stabilind, după caz, un anumit termen pentru accelerarea procedurii, fie respinge cererea. Încheierea nu se supune nici unei căi de atac.

(1^3) O cerere repetată privind accelerarea procedurii de judecare a cauzei poate fi înaintată după 6 luni de la data la care a rămas definitivă încheierea emisă în condiţiile alin.(1^2).

(2) Cauzele privind încasarea pensiei de întreţinere, apărarea drepturilor şi intereselor minorului,

repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, litigiile de muncă, contestarea actelor normative, a hotărîrilor, acţiunilor sau inacţiunilor autorităţilor publice, ale altor organe şi organizaţii, ale persoanelor oficiale şi funcţionarilor publici se judecă de urgenţă şi în mod prioritar.

(3) Pot fi stabilite prin lege unor categorii de cauze civile termene de judecare mai reduse.

[Art.192 completat prin Legea nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

Articolul 193. Şedinţa de judecată

(1) Examinarea în fond a cauzei se face într-o singură şedinţă de judecată continuă, care poate fi întreruptă doar în temeiurile prevăzute de prezentul cod. În cazul în care legea nu prevede altfel, judecarea cauzelor are loc în şedinţă de judecată, cu înştiinţarea obligatorie a participanţilor la proces despre locul, data/datele şi ora/orele şedinţei.

(2) Preşedintele şedinţei dispune ca lista cauzelor fixate pentru judecare să fie afişată, în loc public, cu cel puţin 3 zile înaintea termenului de judecată, indicîndu-se numărul dosarului, numele judecătorului (judecătorilor) care examinează cauza, data, ora şi locul desfăşurării şedinţei, numele sau denumirea părţilor, esenţa cauzei civile, stadiul procesual, precum şi alte date referitoare la publicitatea şedinţei de judecată.

Articolul 194. Preşedintele şedinţei de judecată

(1) La judecarea unipersonală a cauzei, judecătorului i se atribuie obligaţiile de preşedinte al şedinţei. La soluţionarea colegială a cauzei, funcţia de preşedinte al şedinţei o exercită preşedintele, vicepreşedintele instanţei sau unul dintre judecători.

(2) Preşedintele şedinţei conduce dezbaterile judiciare, ia măsuri pentru cercetarea exhaustivă, multiaspectuală a probelor şi circumstanţelor cauzei, pentru clarificarea drepturilor şi obligaţiilor părţilor, înlăturînd din dezbateri tot ceea ce nu are legătură cu procesul. Obiecţiile participanţilor la proces împotriva actului preşedintelui se consemnează în procesul-verbal al şedinţei. Preşedintele dă explicaţii asupra acţiunilor sale. În cazul examinării colegiale a cauzei, problema se soluţionează de întregul complet de judecată.

(2^1) Preşedintele şedinţei este obligat să informeze participanţii la proces despre faptul că şedinţa de judecată se înregistrează audio şi/sau video.

(3) Preşedintele şedinţei ia măsuri pentru asigurarea ordinii cuvenite în şedinţa de judecată, dispoziţiile lui fiind obligatorii pentru participanţii la proces, pentru cei care asistă în sală.

(4) Preşedintele şedinţei de judecată asigură publicarea tuturor actelor procedurale pe pagina web a instanţei judecătoreşti la compartimentul cauzei respective în termen de 3 zile calendaristice de la emiterea actului procedural respectiv.

Articolul 195. Ordinea în şedinţa de judecată

(1) Cînd judecătorii intră în sala de şedinţe sau se retrag în camera de deliberare, cei prezenţi se ridică în picioare. De asemenea, cînd se dă citire hotărîrii judecătoreşti sau încheierii judecătoreşti, în cazul cînd procesul se termină fără adoptarea unei hotărîri, cei prezenţi, inclusiv judecătorii, stau în picioare.

(2) Participanţii la proces, martorii, experţii, specialiştii şi interpreţii se adresează judecătorului cu formula "Onorată instanţă", depun depoziţii şi dau explicaţii stînd în picioare. Excepţii se fac numai cu încuviinţarea preşedintelui şedinţei.

(3) Dezbaterea judiciară a cauzei se desfăşoară în condiţii de activitate normală şi de securitate a participanţilor la proces.

(4) Participanţii la proces, celelalte persoane prezente în sala de şedinţe au obligaţia de a respecta ordinea stabilită pentru judecarea cauzei.

Articolul 196. Măsurile aplicate faţă de cei care încalcă ordinea în şedinţă de judecată

(1) Persoana care încalcă ordinea în şedinţă de judecată este avertizată de preşedintele şedinţei în

numele instanţei.

(2) Dacă încalcă repetat ordinea, participantul la proces sau reprezentantul avertizat poate fi îndepărtat, prin încheiere judecătorească, din sală pentru tot timpul dezbaterilor judiciare sau al unei părţi din şedinţă. În ultimul caz, după reîntoarcerea acestor persoane în sală, preşedintele şedinţei le informează despre actele procedurale efectuate în lipsa lor.

(3) Pentru o a doua încălcare a ordinii în şedinţă de judecată, persoana care asistă la dezbaterile judiciare se îndepărtează din sală prin dispoziţie a preşedintelui şedinţei. Instanţa este în drept, de asemenea, să aplice persoanelor vinovate de încălcarea ordinii în şedinţă de judecată o amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale.

(4) Dacă în acţiunile persoanei care a încălcat ordinea în sala de şedinţe se conţin elemente ale infracţiunii, instanţa judecătorească trimite materialele respective procurorului competent pentru a porni urmărirea penală.

(5) Dacă procurorul sau avocatul încălcă ordinea în şedinţă de judecată, instanţa comunică faptul procurorului ierarhic superior sau organului de conducere al avocaţilor.

(6) În cazul încălcării în masă a ordinii în şedinţă de judecată, instanţa judecătorească poate îndepărta din sală toate persoanele care nu iau parte la proces şi examina cauza în şedinţă închisă ori poate amîna procesul.

(7) În cazul amînării procesului din motivul nerespectării măsurilor luate de instanţă în vederea asigurării ordinii şi solemnităţii în şedinţă de judecată, instanţa, la cererea părţii interesate, poate obliga persoanele vinovate la reparaţia prejudiciului cauzat prin amînarea procesului, independent de sancţionarea lor cu amendă pentru aceeaşi faptă.

Articolul 197. Deschiderea şedinţei de judecată

La ora judecării cauzei, preşedintele deschide şedinţa şi anunţă procesul care se va judeca.

Articolul 198. Verificarea prezenţei la proces

(1) Grefierul raportează preşedintelui şedinţei prezenţa persoanelor citate, motivul neprezentării celor absenţi.

(2) Preşedintele şedinţei verifică identitatea persoanelor prezente, împuternicirile persoanelor cu funcţie de răspundere şi cele ale reprezentanţilor.

Articolul 199. Lămurirea obligaţiilor interpretului

(1) Preşedintele şedinţei de judecată lămureşte interpretului obligaţia de a traduce explicaţiile, dispoziţiile şi demersurile persoanelor care nu cunosc limba procesului, precum şi obligaţia de a le traduce explicaţiile, depoziţiile şi demersurile participanţilor la proces, depoziţiile martorilor conţinute în dosar, documentele cărora li s-a dat citire, înregistrările audio, concluziile experţilor, consultaţiile şi explicaţiile specialiştilor, dispoziţiile preşedintelui şedinţei, încheierile judecătoreşti şi hotărîrea judecătorească.

(2) Interpretul este în drept să pună întrebări participanţilor la proces, prezenţi la traducere, pentru a preciza traducerea, să ia cunoştinţă de procesul-verbal al şedinţei sau de un act procesual separat şi să facă observaţii asupra transpunerii corecte ce urmează a fi consemnată în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(3) Preşedintele şedinţei îl avertizează pe interpret asupra răspunderii ce o poartă, în conformitate cu legislaţia penală, în caz de traducere intenţionat greşită. Declaraţia de avertizare, semnată de interpret, se anexează la procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(4) Interpretului care se sustrage de a se prezenta în instanţă de judecată sau de a îndeplini obligaţiile sale i se poate aplica o amendă de pînă la 10 unităţi convenţionale.

(5) Prevederile prezentului articol se extind şi asupra interpreţilor surdomuţi (surdointerpreţi).

Articolul 200. Îndepărtarea martorilor din sala de şedinţe

Martorii prezenţi înainte de audierea lor sînt îndepărtaţi din sala de şedinţe. Preşedintele şedinţei

de judecată ia măsuri ca martorii audiaţi să nu comunice cu cei neaudiaţi.

Articolul 201. Anunţarea completului de judecată şi explicarea dreptului de a face propuneri de recuzare şi de abţinere de la judecată

(1) Preşedintele şedinţei de judecată prezintă componenţa completului, numeşte persoanele care participă în calitate de expert, specialist, interpret, grefier şi informează participanţii despre dreptul lor de a face propuneri de recuzare şi de abţinere de la judecată.

(2) Temeiurile propunerilor de recuzare şi de abţinere de la judecată, modul de soluţionare şi efectul admiterii lor sînt prevăzute la art.50, 51, 53 şi 54.

Articolul 202. Explicarea drepturilor şi obligaţiilor participanţilor la proces

Preşedintele şedinţei de judecată explică participanţilor la proces drepturile şi obligaţiile lor procedurale, iar părţilor – drepturile lor specificate la art.60, dreptul de a se adresa pentru soluţionarea litigiului pe cale arbitrală sau prin intermediul medierii, precum şi efectele unui astfel de act.

Articolul 203. Soluţionarea cererilor şi demersurilor participanţilor la proces

(1) Cererile şi demersurile participanţilor la proces în problema judecării cauzei se soluţionează prin încheiere judecătorească. La începutul şedinţei de judecată, instanţa verifică posibilitatea examinării cauzei în lipsa participantului/participanţilor citaţi legal.

(2) Dacă constată că participantul la proces sau reprezentantul lui formulează alte cereri sau demersuri decît cele prevăzute la art.185 alin.(3) ori adresează repetat cereri sau demersuri cu rea-credinţă, ori acestea sînt vădit neîntemeiate sau sînt formulate cu scopul tergiversării examinării cauzei, instanţa aplică acestuia o amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 204. Prezentarea probelor în şedinţa de judecată

Instanţa decide acceptarea probelor în şedinţă de judecată doar în condiţiile art.119^1.

Articolul 204^1. Întreruperea şedinţei de judecată

(1) În condiţiile în care şedinţa de judecată a fost deschisă şi a început examinarea cauzei în fond, întreruperea şedinţei poate avea loc doar din motive ce ţin de regimul de muncă al instanţei de judecată (pauza de prînz, sfîrşitul zilei de muncă) sau potrivit art.119^1 alin.(4).

(2) Întreruperea şedinţei de judecată se dispune printr-o încheiere protocolară şi nu afectează integritatea procesului-verbal.

(3) În cazul întreruperii şedinţei de judecată, instanţa, în funcţie de timpul necesar efectuării actului procedural, fixează o dată pentru continuarea şedinţei de judecată. Data este adusă la cunoştinţa celor prezenţi printr-un act scris, care este contrasemnat de cei prezenţi în şedinţă.

Articolul 205. Efectele neprezentării participanţilor la proces în şedinţă de judecată

(1) Participanţii la proces sînt obligaţi să comunice din timp instanţei judecătoreşti motivul imposibilităţii de a se prezenta în şedinţă de judecată şi să prezinte probele care dovedesc motivul.

(2) În cazul neprezentării în şedinţă de judecată a unui participant la proces despre a cărui citare legală nu există date, procesul se amînă.

(3) Dacă participanţii la proces au fost înştiinţaţi legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată, iar instanţa consideră motivul neprezentării lor ca fiind întemeiat, judecata se amînă.

(4) Dacă instanţei judecătoreşti nu i s-a comunicat motivul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces citat legal sau dacă instanţa consideră neîntemeiat motivul neprezentării, cauza se examinează în absenţa acestuia.

(5) Părăsirea şedinţei de judecată de către o parte sau de un alt participant la proces înainte de încheierea dezbaterilor, precum şi prezenţa în sala de şedinţe fără a lua parte la dezbateri, echivalează cu neprezentare neîntemeiată în şedinţă de judecată.

Articolul 206. Efectele neprezentării în şedinţă de judecată a părţilor şi a reprezentanţilor

(1) Părţile au dreptul să solicite instanţei judecătoreşti examinarea cauzei în lipsa lor şi remiterea copiei de pe hotărîre. Dacă partea solicită să-şi dovedească pretenţiile sau obiecţiile prin ascultarea celeilalte părţi, instanţa cere să se prezinte personal în faţa judecăţii.

(2) Dacă reclamantul, înştiinţat legal despre locul, data şi ora şedinţei, nu s-a prezentat în judecată şi nu a comunicat instanţei motivul neprezentării sau dacă motivele sînt considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, sau dacă reclamantul nu a solicitat examinarea cauzei în lipsa sa, iar pîrîtul nu cere soluţionarea cauzei în fond, instanţa scoate cererea de pe rol dacă prin acest act procedural nu se încalcă dreptul altor participanţi la proces. Dacă scoaterea cererii de pe rol încalcă dreptul altor participanţi la proces, instanţa examinează cauza în lipsa reclamantului.

(3) Dacă pîrîtul, înştiinţat legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată, nu s-a prezentat în judecată şi nu a comunicat instanţei motivul neprezentării sau dacă motivele sînt considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, sau dacă pîrîtul nu a solicitat examinarea cauzei în lipsa sa, instanţa o examinează în lipsa acestuia.

(4) Dacă reclamantul şi pîrîtul nu s-au prezentat în judecată din motive neîntemeiate şi dacă nici una din părţi nu a cerut examinarea cauzei în absenţa sa, instanţa amînă procesul. Neprezentarea repetată aduce la scoaterea cererii de pe rol.

(5) Neprezentarea în şedinţă de judecată a reprezentantului sau a unui alt participant la proces nu împiedică examinarea cauzei. La solicitarea întemeiată a participantului la proces, instanţa poate amîna o singură dată judecarea cauzei în legătură cu neprezentarea motivată a reprezentantului acestuia.

(6) Absenţa nemotivată în şedinţă a reprezentantului, dacă aceasta a cauzat amînarea judecării cauzei, se sancţionează cu amendă de pînă la 50 de unităţi convenţionale. În această situaţie, instanţa va obliga reprezentantul, la cererea separată a părţii interesate, să repare prejudiciul cauzat prin amînarea procesului.

Articolul 207. Efectele neprezentării în şedinţă de judecată a martorului, expertului, specialistului şi interpretului

(1) În cazul neprezentării în şedinţă de judecată a martorului, expertului, specialistului sau interpretului, instanţa judecătorească, după ce ascultă opiniile participanţilor la proces despre posibilitatea examinării cauzei în absenţa părţilor enumerate, pronunţă o încheiere privind prelungirea dezbaterilor judiciare sau amînarea procesului.

(2) Dacă nu s-au prezentat în şedinţă de judecată din motive considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, martorul, expertul, specialistul şi interpretul, citaţi legal, pot fi supuşi unei amenzi de la 20 la 50 de unităţi convenţionale.

(3) În cazul neprezentării nemotivate a martorului, instanţa judecătorească poate ordona aducerea lui forţată şi, la cererea părţii interesate, îl poate obliga la reparaţia prejudiciului cauzat prin amînarea şedinţei de judecată.

(4) Neexecutarea încheierii de aducere forţată se sancţionează cu amendă de la 20 la 50 de unităţi convenţionale.

Articolul 208. Amînarea procesului

(1) Amînarea procesului se admite doar în cazurile prevăzute de prezentul cod.

(2) În cazul amînării procesului, instanţa de judecată fixează o dată pentru desfăşurarea noii şedinţe, cu excepţia situaţiei prevăzute la art.12^2 alin.(5).

(3) Încheierea de amînare a procesului nu poate fi atacată cu recurs.

Articolul 209. Audierea martorilor în cazul amînării procesului

În cazul amînării procesului, instanţa judecătorească este în drept să audieze martorii prezenţi dacă în şedinţa de judecată sînt de faţă părţile. Citarea repetată a acestor martori într-o nouă şedinţă se admite numai în caz de necesitate.

Articolul 210. Lămurirea drepturilor şi obligaţiilor expertului şi specialistului

Preşedintele şedinţei de judecată lămureşte expertului şi specialistului drepturile şi obligaţiile lor, somîndu-l, totodată, pe expert că va purta răspundere penală în cazul depunerii cu bună ştiinţă a unui raport de expertiză fals. Expertul semnează o declaraţie privind cunoaşterea obligaţiilor şi răspunderii pe care o poartă. Declaraţia semnată se anexează la procesul-verbal al şedinţei de judecată.

Articolul 211. Judecarea cauzei în fond

(1) În cadrul examinării cauzei în fond, preşedintele şedinţei este obligat să asigure participanţilor la proces posibilitatea expunerii considerentelor referitoare la circumstanţele de fapt şi de drept ale cauzei, la completări, la cercetarea şi aprecierea probelor administrate în condiţiile prezentului cod. În acest scop, judecătorul trebuie, după caz, să elucideze împreună cu participanţii la proces circumstanţele importante pentru soluţionarea cauzei şi să cerceteze probele din dosar.

(2) Judecarea cauzei în fond începe cu un raport asupra cauzei, prezentat de preşedintele şedinţei sau de un judecător, care va include pretenţiile şi argumentele succinte din cererea de chemare în judecată şi din referinţă, precum şi probele prezentate de participanţii la proces. După aceasta, preşedintele clarifică dacă reclamantul îşi susţine pretenţiile, dacă pîrîtul recunoaşte pretenţiile reclamantului şi dacă părţile doresc să încheie procesul cu o tranzacţie.

(3) Dacă pîrîtul recunoaşte acţiunea, instanţa de judecată pronunţă o hotărîre de admitere a pretenţiei fără a cerceta probele. Dacă recunoaşterea contravine legii ori încalcă drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale persoanei, interesele societăţii sau ale statului, instanţa de judecată emite o încheiere de respingere a recunoaşterii, care poate fi atacată odată cu fondul, continuînd examinarea în fond.

Articolul 212. Renunţarea reclamantului la acţiune, recunoaşterea acţiunii de către pîrît şi tranzacţia părţilor

(1) Renunţarea reclamantului la acţiune, recunoaşterea acţiunii de către pîrît, condiţiile tranzacţiei se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată şi se semnează de reclamant, pîrît sau de ambele părţi.

(2) Preşedintele şedinţei trebuie să ia măsuri pentru ca părţile să soluţioneze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase. În acest scop, instanţa poate acorda părţilor, la cerere:

a) un termen de conciliere şi poate cere prezentarea lor personală în judecată chiar dacă sînt reprezentate în proces;

b) un termen pentru informarea cu privire la esenţa, avantajele şi efectele medierii şi pentru iniţierea procesului de mediere.

(3) Dacă renunţarea reclamantului la acţiune, recunoaşterea acţiunii de către pîrît sau tranzacţia părţilor sînt exprimate în cereri scrise, adresate instanţei, ele se anexează la dosar, fapt menţionat în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(4) Înainte de a admite renunţarea reclamantului la acţiune, recunoaşterea acţiunii de către pîrît, înainte de a confirma tranzacţia părţilor, instanţa judecătorească explică reclamantului, pîrîtului sau părţilor efectele acestor acte de procedură.

5) În cazul admiterii renunţării reclamantului la acţiune sau confirmării tranzacţiei, instanţa judecătorească pronunţă o încheiere prin care dispune încetarea procesului. Încheierea trebuie să conţină condiţiile tranzacţiei, confirmate de instanţă. În cazul recunoaşterii acţiunii de către pîrît şi admiterii ei de către instanţă, se pronunţă o hotărîre de admitere a pretenţiilor reclamantului.

(6) Dacă respinge renunţarea reclamantului la acţiune ori recunoaşterea acţiunii de către pîrît sau dacă nu confirmă tranzacţia părţilor, instanţa judecătorească pronunţă în acest sens o încheiere motivată şi examinează cauza în fond.

Articolul 213. Explicaţiile participanţilor la proces

(1) După prezentarea raportului asupra cauzei, instanţa judecătorească ascultă explicaţiile reclamantului şi ale intervenientului care participă din partea reclamantului, ale pîrîtului şi ale

intervenientului care participă din partea pîrîtului, precum şi ale celorlalţi participanţi la proces. Primii care dau explicaţii sînt: procurorul, împuterniciţii autorităţilor publice, ai organelor şi organizaţiilor, persoanele fizice care, în cazurile prevăzute de lege, au intentat procesul în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unor alte persoane. Participanţii la proces au dreptul să-şi pună reciproc întrebări. Judecătorii au dreptul să pună participanţilor la proces întrebări în orice moment al explicaţiilor acestora. Preşedintele şedinţei poate acorda de mai multe ori cuvînt părţilor, după caz.

(2) În cazuri complexe, judecătorul poate dispune inserarea în procesul-verbal al şedinţei a rezumatului explicaţiilor participanţilor la proces.

(3) Participantul la proces care nu se poate prezenta în şedinţa de judecată din cauza aflării peste hotarele Republicii Moldova, din cauza executării pedepsei în penitenciarele din Republica Moldova, din cauza internării într-o instituţie medicală sau a dizabilităţilor locomotorii poate fi audiat prin intermediul videoconferinţei, la cerere sau din oficiu. Audierea prin intermediul videoconferinţei a participantului la proces are loc, după caz, la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, la sediul instituţiei penitenciare, al instituţiei medicale, de asistenţă socială, al autorităţii tutelare sau al organului de probaţiune, care dispun de mijloace tehnice corespunzătoare şi verifică identitatea participantului.

Articolul 214. Stabilirea consecutivităţii cercetării probelor

După ce ascultă explicaţiile participanţilor la proces, instanţa judecătorească, luînd în considerare opinia acestora, stabileşte consecutivitatea cercetării probelor, care poate fi modificată ulterior.

Articolul 215. Somarea martorului asupra răspunderii pe care o poartă pentru refuzul de a depune mărturii sau pentru depunerea de mărturii vădit mincinoase

(1) Înainte de a audia martorul, preşedintele şedinţei de judecată stabileşte identitatea acestuia, îi explică drepturile şi obligaţiile, îl somează asupra răspunderii penale pe care o atrage refuzul de a depune mărturie şi depunerea cu bună ştiinţă a unor mărturii mincinoase. Martorul semnează declaraţia privind cunoaşterea obligaţiilor şi răspunderii lui. Declaraţia semnată se anexează la materialele dosarului.

(2) Preşedintele şedinţei de judecată explică martorului care nu a împlinit vîrsta de 16 ani obligaţia de a depune mărturii complete şi sincere. Acest martor însă nu este somat de răspunderea pe care o atrage refuzul de a depune mărturii sau depunerea cu bună ştiinţă a unor mărturii mincinoase.

(3) Partea care a solicitat citarea în judecată a martorului poate renunţa la audierea lui. Partea adversă însă poate cere interogarea martorului prezent în şedinţă de judecată.

Articolul 216. Procedura de audiere a martorului

(1) Fiecare martor este audiat separat.

(1^1) Audierea martorului are loc în sala de şedinţe. În cazul imposibilităţii de a se prezenta în şedinţă, la cererea participanţilor, a martorului sau din oficiu, instanţa poate dispune audierea martorului prin intermediul videoconferinţei. Audierea prin intermediul videoconferinţei a martorului aflat peste hotarele Republicii Moldova are loc la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, a martorului aflat pe teritoriul Republicii Moldova – la biroul notarial, la sediul organului de probaţiune sau biroul executorului judecătoresc, a martorului care execută pedeapsa în penitenciarele din Republica Moldova – la instituţia penitenciară în care execută pedeapsa, a martorului internat într-o instituţie medicală care nu se poate deplasa pentru a participa la şedinţele de judecată – la sediul instituţiei medicale, dacă acestea dispun de mijloace tehnice corespunzătoare şi verifică identitatea martorului. Martorul semnează declaraţia privind cunoaşterea obligaţiilor şi răspunderii lui, care va fi expediată instanţei de judecată prin intermediul poştei electronice.

(2) Preşedintele şedinţei constată atitudinea martorului faţă de participanţii la proces, îi propune să comunice instanţei tot ceea ce cunoaşte personal despre subiectul audierii.

(3) Martorului i se pot pune întrebări cu permisiunea preşedintelui şedinţei de judecată. Prima care pune întrebări este persoana la a cărei cerere a fost citat martorul şi reprezentantul acesteia, urmează

ceilalţi participanţi la proces şi reprezentanţii lor. Judecătorii au dreptul să pună întrebări martorului în orice moment al audierii lui.

(4) Instanţa judecătorească poate audia din nou martorul, după caz, în aceeaşi şedinţă sau în şedinţa următoare, poate face confruntarea martorilor pentru a se clarifica asupra depoziţiilor contradictorii ale acestora.

(5) În cazul în care constată că întrebarea adresată martorului de către un participant la proces este ofensatoare sau tinde să dovedească un fapt ce nu se referă la cauză, instanţa judecătorească nu o va încuviinţa. La cererea participantului, instanţa emite o încheiere asupra întrebării, precum şi asupra motivului respingerii ei.

(6) După audiere, martorul părăseşte sala de şedinţe, dacă instanţa nu decide altfel.

Articolul 217. Folosirea de către martor a unor însemnări

În timpul depoziţiilor, martorul se poate folosi de însemnări în cazul în care depoziţiile lui se referă la cifre şi date. Însemnările se prezintă instanţei şi participanţilor la proces şi pot fi anexate la dosar în baza unei încheieri judecătoreşti.

Articolul 218. Audierea martorului minor

(1) La audierea martorului în vîrstă de pînă la 14 ani ori, cînd instanţa judecătorească găseşte de cuviinţă, la audierea martorului în vîrstă de la 14 pînă la 16 ani, va fi citat să asiste un pedagog. Sînt citaţi, după caz, şi părinţii sau reprezentantul legal al minorului. Persoanele menţionate, precum şi participanţii la proces, pot, cu permisiunea preşedintelui şedinţei, să pună întrebări martorului, să-şi expună considerentele referitor la persoana martorului şi la conţinutul depoziţiilor lui.

(2) În cazuri excepţionale, cînd trebuie constatate unele circumstanţe ale cauzei, instanţa judecătorească poate dispune, printr-o încheiere, ascultarea minorului în camera de deliberare fără ca părţile sau alte persoane să fie de faţă. După revenirea completului de judecată în sala de şedinţe, participanţilor la proces li se comunică depoziţiile martorului minor.

(3) După ce a fost audiat, martorul în vîrstă de pînă la 16 ani părăseşte sala de şedinţe dacă instanţa nu consideră că prezenţa lui este necesară.

[Art.218 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 219. Audierea participantului cu dizabilităţi

Dacă cel ce urmează a fi audiat de instanţă este cu deficienţe de auz sau de vorbire ori dacă, din alte motive, nu se poate exprima, întrebările şi răspunsurile se fac în scris şi se anexează la procesul-verbal, iar dacă nu poate citi şi scrie, se foloseşte de un interpret.

Articolul 220. Înregistrarea depoziţiilor martorului

Audierea martorului se înregistrează audio şi, după caz, video, cu anexarea suportului digital al înregistrării declaraţiilor la materialele dosarului, fapt care se consemnează în procesul-verbal al şedinţei.

Articolul 221. Citirea în şedinţa de judecată a depoziţiilor martorului

Depoziţiilor martorilor, obţinute în modul prevăzut la art.125, 127, 136 alin.(1) şi la art.209, li se dă citire în şedinţă de judecată. După aceasta, participanţii la proces pot da explicaţii asupra lor.

Articolul 222. Cercetarea înscrisurilor

Înscrisurilor şi proceselor-verbale privind cercetarea înscrisurilor, întocmite la faţa locului în modul stabilit la art.125, 127 şi 185 alin.(1) lit.j), li se dă citire în şedinţă de judecată, apoi se prezintă participanţilor la proces şi reprezentanţilor şi, după caz, experţilor, specialiştilor şi martorilor. După aceasta, participanţii la proces pot da explicaţii asupra lor.

Articolul 223. Citirea şi cercetarea corespondenţei şi comunicărilor telegrafice personale

Pentru păstrarea secretului corespondenţei personale şi al comunicărilor telegrafice personale,

corespondenţa şi comunicările telegrafice pot fi citite şi cercetate de instanţă în şedinţă publică numai cu consimţămîntul corespondenţilor. Fără consimţămîntul lor, corespondenţa şi comunicările telegrafice sînt citite şi cercetate în şedinţă închisă.

Articolul 224. Cercetarea probelor materiale

Probele materiale se cercetează de instanţa judecătorească şi se prezintă spre examinare participanţilor la proces şi reprezentanţilor lor, precum şi experţilor, specialiştilor şi martorilor, după caz. Declaraţiile depuse se înregistrează audio şi, după caz, video, fapt care se consemnează în procesul-verbal al şedinţei.

Articolul 225. Examinarea la faţa locului

(1) Înscrisurile şi probele materiale greu sau imposibil de a fi prezentate în instanţă judecătorească pot fi examinate şi cercetate la locul lor de aflare sau păstrare. Referitor la examinarea şi cercetarea probelor la faţa locului instanţa pronunţă o încheiere.

(2) Despre locul, data şi ora examinării probelor la faţa locului instanţa comunică participanţilor la proces şi reprezentanţilor lor. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea. Sînt citaţi, după caz, experţii, specialiştii şi martorii.

(3) Rezultatele examinării şi cercetării probelor la faţa locului se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată. La acesta se anexează planurile, schemele, desenele tehnice, calculele, copiile de pe documente făcute sau verificate în procesul cercetării probelor, înregistrările video, fotografiile de pe înscrisuri şi probele materiale făcute în timpul cercetării la faţa locului, precum şi raportul de expertiză, explicaţiile specialistului.

Articolul 226. Reproducerea înregistrărilor audio-video, cercetarea lor

(1) La reproducerea înregistrărilor audio-video ce conţin date personale, precum şi la cercetarea lor, se aplică prevederile art.223.

(2) Reproducerea înregistrărilor audio-video are loc în sala de şedinţe sau în o altă încăpere special amenajată, consemnîndu-se în procesul-verbal al şedinţei de judecată semnele distinctive ale surselor de probă reproductivă şi data reproducerii. După aceasta, instanţa judecătorească audiază explicaţiile participanţilor la proces. Reproducerea înregistrării audio-video poate fi repetată în întregime sau parţial.

(3) Pentru elucidarea unor date din înregistrările audio-video, instanţa judecătorească poate antrena în proces un specialist sau, după caz, poate dispune efectuarea unei expertize.

Articolul 227. Cererea de declarare a probelor ca fiind false

(1) În cazul în care se declară că proba din dosar este falsă, persoana care a prezentat-o poate cere instanţei judecătoreşti să o excludă ca mijloc de probaţiune şi să soluţioneze cauza în baza altor probe.

(2) Pentru verificarea declaraţiei de defăimare a probei ca fiind falsă, instanţa judecătorească poate dispune efectuarea unei expertize sau poate propune părţilor să prezinte alte probe.

(3) Dacă persoana care defăimează înscrisul indică autorul sau complicele falsului, instanţa, printr-o încheiere judecătorească motivată nesusceptibilă de recurs, transmite organului de urmărire penală sau procurorului, în condiţiile legislaţiei de procedură penală, proba defăimătoare fără a suspenda examinarea cauzei.

(4) Cînd cazul nu conţine elementele constitutive ale infracţiunii, falsul se va cerceta de instanţa civilă prin orice mijloc de probă.

Articolul 228. Cercetarea concluziei expertului

Concluziei expertului i se dă citire în şedinţa de judecată. Pentru clarificarea sau completarea concluziei, expertului i se pot adresa întrebări. Prima care adresează întrebări expertului este persoana la a cărei cerere a fost dispusă efectuarea expertizei şi reprezentantul ei, urmează ceilalţi participanţi la

proces şi reprezentanţii lor. Dacă efectuarea expertizei a fost dispusă din oficiul instanţei, primii care adresează întrebări expertului sînt reclamantul şi reprezentantul lui. Judecătorii au dreptul să adreseze întrebări expertului în orice moment al audierii lui.

Articolul 229. Efectuarea expertizei suplimentare sau a expertizei repetate

[Art.229 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 230. Consultaţia specialistului

(1) La cercetarea înscrisurilor sau a probelor materiale, la audierea şi vizionarea înregistrărilor audio-video, la dispunerea unei expertize, la audierea martorilor, la adoptarea de măsuri privind asigurarea probelor, precum şi în probleme de drept litigios, instanţa judecătorească, printr-o încheiere, poate atrage, din oficiu sau la cererea oricărui participant la proces, specialişti în domeniul respectiv pentru consultaţii, explicaţii şi ajutor tehnic (la fotografieri, la elaborare de planuri şi scheme, la selectare de probe (modele) pentru expertiză, la evaluare de bunuri etc.).

(2) Persoana citată în calitate de specialist este obligată să se prezinte în instanţă, să răspundă la întrebări, să dea în scris sau oral consultaţii şi explicaţii, să-i acorde asistenţă tehnică, după caz.

(3) Specialistul dă în judecată explicaţii scrise sau orale, în funcţie de cunoştinţele profesionale şi de genul activităţii sale, fără a efectua investigaţii speciale.

(4) Consultaţiei şi explicaţiei scrise a specialistului li se dă citire în şedinţă de judecată. Ele se anexează la dosar. Consultaţia şi explicaţia verbală a specialistului se înregistrează audio şi, după caz, video, fapt care se consemnează în procesul-verbal al şedinţei.

(5) Pentru clarificarea şi completarea consultaţiei, specialistului i se pot adresa întrebări. Prima care adresează întrebări este persoana la a cărei cerere specialistul este antrenat în proces, precum şi reprezentantul ei, urmează ceilalţi participanţi la proces şi reprezentanţii lor. Dacă specialistul a fost antrenat în proces din oficiul instanţei, primii care îi adresează întrebări sînt reclamantul şi reprezentantul lui. Judecătorii au dreptul să adreseze întrebări specialistului în orice moment al audierii lui.

Articolul 231. Concluziile autorităţilor publice

Concluziilor date de autorităţile publice admise în proces de către instanţă, în conformitate cu art.74, li se dă citire în şedinţă de judecată. Judecătorii, precum şi participanţii la proces şi reprezentanţii lor, pot adresa împuterniciţilor acestor autorităţi întrebări pentru clarificarea sau completarea concluziilor.

Articolul 232. Finalizarea examinării cauzei în fond

După examinarea tuturor probelor, preşedintele şedinţei de judecată clarifică dacă reclamantul nu renunţă la acţiune, dacă pîrîtul nu recunoaşte pretenţiile, dacă părţile nu intenţionează să se împace şi dacă participanţii nu solicită completarea materialelor din dosar în condiţiile art.119^1 alin.(4). În lipsa unor astfel de cereri, preşedintele şedinţei de judecată declară finalizarea examinării cauzei şi trece la pledoarii.

Articolul 233. Pledoariile

(1) Pledoariile constau în luările de cuvînt ale participanţilor la proces.

(2) În pledoarii, primii care iau cuvîntul sînt reclamantul şi reprezentantul lui, urmează pîrîtul şi reprezentantul lui. Intervenientul principal şi reprezentantul lui iau cuvîntul după ce au vorbit părţile şi reprezentanţii lor. Intervenientul accesoriu şi reprezentantul lui iau cuvîntul după reclamant sau pîrît din a cărui parte intervenientul participă în proces.

(3) Procurorul, reprezentanţii sau împuterniciţii autorităţilor publice, organizaţiilor, precum şi persoanele care au intentat procesul în apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unei alte persoane, primii iau cuvîntul.

(4) Reprezentanţii autorităţilor publice care participă în proces pentru a depune concluzii iau cuvîntul după părţi şi intervenienţi.

Articolul 234. Replica

După pledoarii, fiecare participant are dreptul la replică asupra celor expuse în pledoarii. Dreptul la ultima replică îl au pîrîtul şi reprezentantul lui.

Articolul 235. Reluarea examinării cauzei în fond

(1) Participanţii la pledoarii nu au dreptul să apeleze în luările lor de cuvînt la circumstanţe neexaminate de instanţă şi nici la probe neelucidate în şedinţă de judecată dacă nu s-au referit la astfel de circumstanţe şi probe în declaraţiile lor de pînă la finalizarea examinării cauzei în fond.

(2) În cazul în care, în timpul pledoariilor sau după încheierea lor, instanţa consideră că trebuie clarificate noi circumstanţe importante pentru soluţionarea cauzei, aceasta dispune printr-o încheiere reluarea examinării cauzei în fond şi a pledoariilor, conform regulilor generale.

Articolul 236. Deliberarea şi adoptarea hotărîrii

(1) După încheierea pledoariilor, completul de judecată se retrage pentru deliberare. În cazuri complexe, instanţa, prin încheiere protocolară, dispune amînarea deliberării pentru cel mult 15 zile, înştiinţînd participanţii la proces despre locul, data şi ora pronunţării dispozitivului hotărârii. În urma deliberării, preşedintele şedinţei sau unul dintre judecători pronunţă dispozitivul hotărârii, explică succint motivele hotărârii şi le explică participanţilor la proces procedura şi termenul de atac al hotărârii. Dispozitivul hotărârii trebuie să fie semnat de toţi judecătorii din completul de judecată şi anexat la dosar.

(2) În cazul în care la adoptarea hotărîrii se exprimă o opinie separată, aceasta se anexează la dosar.

(3) După pronunţarea dispozitivului hotărîrii, preşedintele şedinţei de judecată declară şedinţa închisă.

(4) Participanţii care nu au fost prezenţi la pronunţarea dispozitivului hotărîrii primesc copia hotărîrii în decurs de 5 zile.

(5) Instanţa de judecată va întocmi hotărîrea integrală dacă:

a) participanţii la proces, în termen de 30 de zile de la pronunţarea dispozitivului hotărîrii, solicită în mod expres acest lucru. Termenul de 30 de zile este un termen de decădere;

b) participanţii la proces, în termen de 30 de zile de la pronunţarea dispozitivului hotărîrii, depun cerere de apel;

c) hotărîrea judecătorească urmează să fie recunoscută şi executată pe teritoriul altui stat.

(6) În cazurile prevăzute la alin.(5), completul de judecată va întocmi hotărîrea integrală în termen de 45 de zile lucrătoare de la data solicitării, atacării sau pronunţării dispozitivului hotărîrii, după caz.

(7) Dacă unul dintre judecătorii completului de judecată este în imposibilitatea de a semna hotărîrea integrală, în locul lui semnează preşedintele şedinţei, iar dacă şi acesta este în imposibilitatea de a semna, în locul lui semnează preşedintele instanţei de judecată. În toate cazurile, pe hotărîre va fi menţionată cauza imposibilităţii de a semna.

(8) Hotărîrea integrală se remite participanţilor la proces în termen de 5 zile.

[Art.236 completat prin Legea nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

[Art.236 modificat prin Legea nr.13 din 12.02.2021, în vigoare 09.05.2021]

Articolul 237. Pronunţarea hotărîrii

[Art.237 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Capitolul XVI
HOTĂRÎREA JUDECĂTOREASCĂ

Articolul 238. Procedura deliberării

(1) La deliberare iau parte numai judecătorii în faţa cărora a avut loc judecarea cauzei. Completul de judecată deliberează în secret. Divulgarea deliberărilor este interzisă.

(2) Completul de judecată deliberează, sub conducerea preşedintelui şedinţei, toate problemele prevăzute de lege care urmează să fie soluţionate, apreciază probele, determină circumstanţele şi

caracterul raportului juridic dintre părţi, legea aplicabilă soluţionării cauzei şi admiterea acţiunii. Fiecare problemă urmează să fie pusă astfel încît să se poată da un răspuns afirmativ sau negativ.

(3) Hotărîrea se adoptă potrivit regulilor stabilite la art.48.

(4) Rezultatul deliberării se consemnează în hotărîrea integrală sau în dispozitivul ei, semnat de toţi judecătorii care au participat la deliberare, inclusiv de judecătorul care are opinie separată. Modificările operate în cuprinsul hotărîrii se consemnează mai sus de semnăturile judecătorilor.

(5) După semnarea hotărîrii, nici un judecător nu poate reveni asupra opiniei sale.

Articolul 239. Legalitatea şi temeinicia hotărîrii

Hotărîrea judecătorească trebuie să fie legală şi întemeiată. Instanţa îşi întemeiază hotărîrea numai pe circumstanţele constatate nemijlocit de instanţă şi pe probele cercetate în şedinţă de judecată.

Articolul 240. Problemele soluţionate la deliberarea hotărîrii

(1) La deliberarea hotărîrii, instanţa judecătorească apreciază probele, determină circumstanţele care au importanţă pentru soluţionarea cauzelor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părţi, legea aplicabilă soluţionării cauzei şi admisibilitatea acţiunii.

(2) Dacă, în timpul deliberărilor, consideră necesară clarificarea unor noi circumstanţe importante pentru soluţionarea cauzei sau cercetarea suplimentară a probelor din dosar, instanţa judecătorească emite o încheiere de reluare a dezbaterilor judiciare. După examinarea cauzei în fond, instanţa audiază din nou pledoariile participanţilor la proces.

(3) Instanţa judecătorească adoptă hotărîrea în limitele pretenţiilor înaintate de reclamant.

Articolul 241. Cuprinsul hotărîrii

(1) Instanţa judecătorească adoptă hotărîrea în numele legii.

(2) Hotîrirea judecătorească constă din partea introductivă şi partea dispozitivă. În cazurile prevăzute la art.236 alin.(5), hotărîrea judecătorească constă din partea introductivă, partea descriptivă, motivare şi dispozitiv. Fiecare parte a hotărîrii se evidenţiază separat în textul acesteia.

(3) În partea introductivă se indică locul şi data adoptării, denumirea instanţei care o pronunţă, numele membrilor completului de judecată, al grefierului, al părţilor şi al celorlalţi participanţi la proces, al reprezentanţilor, obiectul litigiului şi pretenţia înaintată judecăţii, menţiunea despre caracterul public sau închis al şedinţei.

(4) În partea descriptivă se indică succint pretenţiile reclamantului, obiecţiile pîrîtului şi explicaţiile celorlalţi participanţi la proces.

(5) În motivare se indică: circumstanţele cauzei, constatate de instanţă, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitoare la aceste circumstanţe, argumentele invocate de instanţă la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanţa.

(6) Dispozitivul cuprinde concluzia instanţei judecătoreşti privind admiterea sau respingerea integrală sau parţială a acţiunii, repartizarea cheltuielilor de judecată, calea şi termenul de atac al hotărîrii.

(7) În cazul în care instanţa judecătorească dispune executarea imediată a hotărîrii, în dispozitiv se face o menţiune în acest sens. Dacă a respins pretenţiile reclamantului, instanţa dispune prin hotărîre anularea măsurilor de asigurare a acţiunii.

Articolul 242. Redactarea hotărîrii motivate

[Art.242 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 242[1]. Transmiterea acţiunilor băncii în temeiul hotărîrii de judecată

Instanţa judecătorească poate dispune transmiterea acţiunilor băncii numai în cazul în care aceste acţiuni constituie obiectul material al litigiului.

Articolul 243. Hotărîrea privind perceperea unei sume de bani

Instanţa judecătorească, pronunţînd hotărîrea de încasare a unei sume de bani, consemnează în dispozitiv, cu cifre şi litere, suma şi moneda în care se percepe.

Articolul 244. Hotărîrea de declarare a nulităţii unui document executoriu

La admiterea acţiunii privind declararea nulităţii unui document executoriu, în al cărui temei perceperea se efectuează incontestabil, în dispozitivul hotărîrii se indică documentul care nu se pune în executare, numărul şi data eliberării lui, precum şi suma a cărei decontare nu se admite.

Articolul 245. Hotărîrea privind încheierea sau modificarea contractului

(1) În dispozitivul hotărîrii privind litigiul de încheiere sau modificare a unui contract se menţionează decizia asupra fiecărei clauze discutabile din contract. În litigiul de încheiere a contractului se menţionează tipul contractului şi clauzele în temeiul cărora părţile sînt obligate să încheie contractul.

(2) Dispozitivul hotărîrii în litigiul intentat în vederea declarării caracterului abuziv al unor clauze contractuale, elaborate pentru a fi utilizate în o multitudine de contracte, va stabili nulitatea acestor clauze, obligaţia comerciantului de a le exclude din contractul în cauză, obligaţia de a exclude aceste clauze din contractele cu acelaşi obiect, încheiate cu alţi consumatori, în vigoare la momentul pronunţării hotărîrii, precum şi interdicţia impusă comerciantului de a include astfel de clauze în contracte cu acelaşi obiect, care urmează a fi încheiate cu consumatorii.

Articolul 246. Hotărîrea de adjudecare a bunului sau a contravalorii lui

Cînd bunul se adjudecă în natură, instanţa judecătorească indică în hotărîre contravaloarea lui.

Articolul 247. Hotărîrea cu privire la efectuarea de către pîrît a unor acte obligatorii

(1) În hotărîrea prin care pîrîtul este obligat să efectueze anumite acte nelegate de remiterea unui bun sau unor sume de bani, instanţa judecătorească poate indica dreptul reclamantului, în cazul neexecutării în termen de către pîrît a hotărîrii, de a efectua actele pe contul acestuia, încasînd de la el cheltuielile suportate astfel.

(2) Dacă hotărîrea poate fi executată doar de către pîrît, instanţa judecătorească stabileşte un termen de executare.

(3) Hotărîrea prin care o organizaţie sau un organ de administrare este obligat să execute acte (să adopte o hotărîre) nelegate de remiterea unui bun sau a unei sume băneşti va fi executată de conducătorul organizaţiei sau de organul de administrare în termenul stabilit de instanţă. În cazul neexecutării hotărîrii din motive neîntemeiate, instanţa care a emis-o, în baza procesului-verbal de constatare întocmit de executorul judecătoresc, aplică împotriva conducătorului organizaţiei sau organului de administrare măsurile de constrîngere prevăzute de legislaţia privind executarea hotărîrilor judecătoreşti, iar, la cererea persoanei interesate, instanţa poate obliga vinovaţii la reparaţia prejudiciului cauzat prin neexecutare.

Articolul 248. Hotărîrea adoptată în interesul mai multor reclamanţi sau împotriva mai multor pîrîţi

(1) La pronunţarea hotărîrii în interesul mai multor reclamanţi, instanţa judecătorească menţionează măsura în care hotărîrea se raportă fiecărui reclamant sau caracterul solidar al dreptului de urmărire.

(2) Dacă hotărîrea se adoptă împotriva mai multor pîrîţi, instanţa judecătorească menţionează măsura în care hotărîrea trebuie executată de fiecare pîrît sau caracterul solidar al răspunderii lor.

Articolul 249. Corectarea greşelilor din hotărîre

(1) După pronunţarea hotărîrii, instanţa care a adoptat-o nu este în drept să o anuleze nici să o modifice.

(2) La cererea participanţilor la proces sau din oficiu, instanţa judecătorească corectează greşelile sau omisiunile din hotărîre care ţin de nume, calitatea procesuală, orice alte erori materiale sau de calcul evidente. Problema corectării unor astfel de greşeli se soluţionează în baza dosarului şi/sau a

materialelor anexate la cererea de corectare a greşelilor sau a omisiunilor, fără citarea participanţilor la proces. Instanţa care examinează problema corectării poate dispune citarea participanţilor pentru a se pronunţa cu privire la temeiurile de corectare. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea corectării greşelilor.

(2^1) În cazul în care cererea privind corectarea greşelilor sau a omisiunilor din hotărîre se depune în cadrul examinării cauzei în instanţa de apel sau de recurs, aceasta se soluţionează de către instanţa respectivă.

(2^2) În cazul în care cererea privind corectarea greşelilor sau a omisiunilor se referă la actele emise de instanţa de apel sau de recurs, aceasta se soluţionează de către instanţa respectivă.

(3) Încheierea prin care instanţa judecătorească se pronunţă asupra cererii se comunică participanţilor la proces şi poate fi atacată cu recurs.

(4) Prevederile prezentului articol sînt aplicabile şi pentru corectarea greşelilor sau a omisiunilor din încheierile, deciziile şi ordonanţele judecătoreşti.

Articolul 250. Hotărîrea suplimentară

(1) Instanţa care a pronunţat hotărîrea emite, din oficiu sau la cererea participanţilor la proces, o hotărîre suplimentară dacă:

a) nu s-a pronunţat asupra unei pretenţii formulate de către părţi sau de către intervenientul principal;

b) rezolvînd problema dreptului în litigiu, nu a indicat suma adjudecată, bunurile ce urmează a fi remise sau acţiunile pe care pîrîtul trebuie să le îndeplinească;

c) nu a rezolvat problema repartizării între părţi a cheltuielilor de judecată ori a omis să se pronunţe asupra cererilor martorilor, experţilor, specialiştilor, interpreţilor sau reprezentanţilor cu privire la cheltuielile de judecată a căror compensare li se cuvine.

(2) Problema pronunţării unei hotărîri suplimentare poate fi pusă în termenul executării silite a hotărîrii. Instanţa emite, după examinare în şedinţă de judecată, hotărîrea suplimentară, care poate fi atacată în ordinea stabilită de prezentul cod. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea problemei.

(3) Cererea de adoptare a unei hotărîri suplimentare nu se impune cu taxă de stat şi taxă de timbru.

(4) Încheierea judecătorească de respingere a cererii de emitere a unei hotărîri suplimentare se supune recursului.

[Art.250 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 251. Explicarea hotărîrii

(1) Dacă sînt necesare explicaţii referitor la sensul, extinderea sau aplicarea dispozitivului hotărîrii sau dacă hotărîrea cuprinde dispoziţii contradictorii, instanţa emitentă, la cererea participanţilor la proces sau a executorului judecătoresc, dă explicaţii asupra dispozitivului ori omite dispoziţiile contradictorii fără a modifica cuprinsul hotărîrii.

(2) Explicarea hotărîrii este admisibilă dacă nu a fost executată şi nu a expirat termenul de executare silită.

(3) Explicarea hotărîrii se face în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică explicarea hotărîrii.

(4) Încheierea judecătorească privind explicarea hotărîrii se supune recursului.

Articolul 252. Amînarea şi eşalonarea executării hotărîrii, schimbarea modului şi ordinii de executare a ei

(1) În funcţie de situaţia materială a părţilor sau de alte circumstanţe, instanţa emitentă, la cererea participanţilor la proces sau la propunerea executorului judecătoresc, amînă ori eşalonează executarea hotărîrii, de asemenea schimbă modul sau ordinea de executare a acesteia.

(2) Cererile menţionate la alin.(1) se soluţionează în baza dosarului şi/sau a materialelor anexate la

cerere şi, după caz, la referinţă, fără citarea părţilor şi/sau a executorului judecătoresc. Instanţa remite participanţilor la proces cererea şi copiile anexate, stabilind un termen, în condiţiile art.186, pentru depunerea referinţei. Instanţa poate dispune citarea părţilor şi/sau a executorului judecătoresc pentru a se expune cu privire la respectiva cerere.

(3) Încheierea judecătorească privind amînarea sau eşalonarea executării hotărîrii, schimbarea modului şi ordinii de executare a ei se supune recursului.

(4) Executarea tranzacţiei aprobate de instanţa judecătorească poate fi amînată sau poate fi schimbat modul de executare, conform prevederilor prezentului articol.

Articolul 253. Indexarea sumelor adjudecate

(1) La cererea creditorului sau a debitorului, instanţa care a soluţionat cauza efectuează, printr-o încheiere, în funcţie de situaţia de la momentul executării hotărîrii, indexarea sumelor adjudecate prin hotărîrea pronunţată.

(2) Cererea de indexare a sumelor adjudecate se examinează în şedinţă de judecată. Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică soluţionarea indexării.

(3) Încheierea cu privire la indexarea sumelor adjudecate se supune recursului.

Articolul 254. Hotărîrile judecătoreşti definitive şi irevocabile

(1) Rămîn definitive hotărîrile judecătoreşti emise în primă instanţă, supuse apelului, după examinarea cauzei în apel.

(2) Rămîn irevocabile hotărîrile judecătoreşti:

a) emise în primă instanţă, după expirarea termenului de apel, dacă participanţii interesaţi nu au exercitat calea de atac corespunzătoare;

a^1) emise în primă instanţă, contestate cu apel, fără drept de recurs;

b) emise de instanţa de apel, după expirarea termenului de recurs, dacă participanţii interesaţi nu au exercitat calea de atac corespunzătoare;

c) emise de instanţa de recurs, după examinarea recursului.

(3) După ce hotărîrea rămîne irevocabilă, părţile şi ceilalţi participanţi la proces, precum şi succesorii lor în drepturi, nu pot înainta o nouă cerere de chemare în judecată cu aceleaşi pretenţii şi în acelaşi temei, nici să conteste în alt proces faptele şi raporturile juridice stabilite în hotărîrea judecătorească irevocabilă.

(4) Hotărîrea judecătorească irevocabilă este obligatorie pentru persoana în al cărei interes a fost pornit procesul de către organele şi persoanele specificate la art.7 alin.(2).

(5) Dacă pîrîtul este obligat, prin hotărîre definitivă, să efectueze plăţi periodice şi dacă se schimbă circumstanţele care influenţează determinarea cuantumului obligaţiilor de plată sau durata lor, fiecare parte este în drept să depună o nouă cerere în judecată şi să solicite schimbarea cuantumului obligaţiilor de plată sau a termenului lor, înaintînd o nouă acţiune.

Articolul 255. Executarea hotărîrii

Hotărîrea judecătorească se execută, în modul stabilit de lege, după ce rămîne definitivă, cu excepţia cazurilor de executare imediată după pronunţare.

Articolul 256. Executarea imediată a hotărîrii

(1) Urmează a fi executate imediat ordonanţa sau hotărîrea judecătorească prin care pîrîtul este obligat la plata:

a) pensiei de întreţinere;

b) salariului şi a altor drepturi ce decurg din raporturi de muncă, precum şi a indemnizaţiilor prevăzute de statutul şomerilor, în mărimea unui salariu mediu;

c) reparaţiei prejudiciilor cauzate prin vătămare a integrităţii corporale sau prin o altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, dacă reparaţia s-a efectuat sub formă de prestaţii băneşti periodice;

d) unui salariu mediu pentru absenţă forţată de la lucru, în cazul reintegrării în serviciu.

(2) Hotărîrea judecătorească privind reintegrarea în serviciu a salariatului concediat sau transferat nelegitim urmează a fi executată imediat.

Articolul 257. Dreptul instanţei de a dispune executarea imediată a hotărîrii

[Art.257 abrogat prin Legea nr.5 din 15.01.2012, în vigoare 07.03.2012]

Articolul 258. Asigurarea executării hotărîrii

Concomitent cu pronunţarea unei hotărîri privind adjudecarea unor sume de bani, a unor bunuri sau a contravalorii lor, instanţa, la cererea părţii interesate, depusă cel tîrziu în timpul pledoariilor, este în drept să dispună în dispozitivul hotărîrii aplicarea măsurilor de asigurare, potrivit prevederilor capitolului XIII.

Articolul 259. Obligaţia de a trimite participanţilor la proces copia de pe hotărîre

[Art.259 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Capitolul XVII
SUSPENDAREA PROCESULUI

Articolul 260. Obligaţia instanţei de a suspenda procesul

(1) Instanţa judecătorească este obligată să suspende procesul în cazul:

a) decesului sau reorganizării părţii în proces ori a intervenientului principal dacă raportul juridic litigios permite succesiunea în drepturi;

[Lit.b) alin.(1) art.260 abrogată prin Legea nr.66 din 13.04.2017, în vigoare 02.06.2017]

c) delegării către o instanţă judecătorească străină a efectuării actelor de procedură;

d) situaţiilor prevăzute de Legea insolvabilităţii;

[Lit.e) alin.(1) art.260 abrogată prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

f) iniţierii medierii în condiţiile Legii cu privire la mediere.

(2) Suspendarea procesului invocă suspendarea curgerii tuturor termenelor de procedură, precum şi încetarea temporară a actelor procedurale, cu excepţia celor de asigurare a acţiunii şi a probelor.

(3) Actele procedurale efectuate în timpul suspendării procesului nu au efect juridic.

Articolul 261. Dreptul instanţei de a suspenda procesul

La cererea participanţilor la proces sau din oficiu, instanţa judecătorească poate suspenda procesul în cazul în care:

a) pîrîtul sau reclamantul se află într-o unitate activă a Forţelor Armate sau a altor trupe şi formaţiuni militare ale Republicii Moldova;

b) partea în proces sau intervenientul principal se află într-o instituţie curativ-profilactică, situaţie adeverită de instituţia respectivă;

c) pîrîtul este căutat;

d) a dispus efectuarea unei expertize;

e) a dat o delegaţie judiciară unei alte instanţe judecătoreşti din ţară;

f) a dispus autorităţii teritoriale cu atribuţii în domeniul adopţiei efectuarea unui control al condiţiilor de trai ale adoptatorilor în cauzele de adopţie şi în alte cauze în care pot fi lezate drepturile şi interesele copilului;

g) au încetat împuternicirile tutorelui sau curatorului;

h) cauza nu poate fi judecată înainte de soluţionarea unei alte cauze conexe.

Articolul 262. Termenele de suspendare a procesului

Procesul se suspendă:

a) pînă la determinarea succesorului în drepturi al persoanei juridice ieşite din proces sau pînă la determinarea moştenitorului sau desemnarea persoanei împuternicite să acţioneze în numele masei succesorale (executor testamentar care are împuterniciri de administrare, custode sau administratorul masei succesorale desemnat de notar ori administratorul insolvabilităţii masei succesorale) – în cazurile prevăzute la art.260 alin.(1) lit.a). Moştenitorul nu este obligat să continue procesul pînă la acceptarea moştenirii sau pînă la expirarea termenului de renunţare la moştenire;

b) pînă la prezentarea de către instanţa străină a delegaţiei de acordare a asistenţei juridice – în cazurile prevăzute la art.260 lit.c);

c) pînă la data intrării în vigoare a hotărîrii judecătoreşti în cadrul procedurii insolvabilităţii – în cazurile prevăzute la art.260 lit.d);

c^{1}) pe perioada desfăşurării medierii – în cazurile prevăzute de art.260 alin.(1) lit.f);

d) pînă la data eliberării din rîndurile Forţelor Armate a părţii în proces sau externării ei din instituţia curativ-profilactică, pînă la găsirea pîrîtului ori încetarea căutării lui, pînă la prezentarea în instanţă a raportului de expertiză, a raportului autorităţii tutelare sau a delegaţiei judiciare – în cazurile prevăzute la art.261 lit.a), b), c), d), e), f) şi g);

e) pînă la data rămînerii irevocabile a hotărîrii, deciziei, sentinţei sau încheierii judecătoreşti sau pînă la data hotărîrii emise în baza materialelor examinate pe cale administrativă sau în ordinea jurisdicţiei constituţionale – în cazurile prevăzute la art.261 lit.h).

[Art.262 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 263. Atacarea încheierii judecătoreşti privind suspendarea procesului

(1) În toate cazurile de suspendare a procesului, instanţa pronunţă o încheiere, care poate fi atacată separat cu recurs.

(2) Recursul se poate declara împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea, precum şi împotriva încheierii prin care s-a respins cererea de repunere pe rol a cauzei.

Articolul 264. Reluarea procesului

După decăderea circumstanţelor care au dus la suspendarea procesului, instanţa judecătorească dispune, la cererea participanţilor la proces sau din oficiu, reluarea procesului. În acest caz, instanţa citează participanţii la proces conform regulilor generale.

Capitolul XVIII
ÎNCETAREA PROCESULUI

Articolul 265. Temeiurile de încetare a procesului

Instanţa judecătorească dispune încetarea procesului în cazul în care:

a) cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă;

b) într-un litigiu între aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri s-a emis o hotărîre judecătorească rămasă irevocabilă sau o încheiere de încetare a procesului în legătură cu renunţarea reclamantului la acţiune sau cu confirmarea tranzacţiei dintre părţi;

c) reclamantul a renunţat la acţiune, renunţul fiind admis de instanţă;

c^{1}) reclamantul şi-a retras acţiunea civilă la faza judecării cauzei în procesul penal, dacă retragerea a fost acceptată de instanţă;

d) părţile au încheiat o tranzacţie, confirmată de instanţă;

e) într-un litigiu între aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri s-a emis o hotărîre arbitrală care a devenit obligatorie pentru părţi, cu excepţia cazului în care instanţa refuză eliberarea titlului executoriu sau desfiinţează hotărîrea arbitrală;

f) partea în proces persoană fizică decedează şi raportul juridic litigios nu admite succesiunea în drepturi;

g) reclamantului şi/sau pîrîtului îi lipseşte capacitatea de folosinţă, cu excepţia cazurilor prevăzute

la art.59 alin.(2);

h) cererea de chemare în judecată este depusă de un organ, o organizaţie sau o persoană în vederea apărării drepturilor, libertăţilor sau intereselor legitime ale unei alte persoane fără ca prezentul cod sau o altă lege să le confere acest drept.

Articolul 266. Procedura şi efectele încetării procesului

(1) Instanţa judecătorească dispune încetarea procesului printr-o încheiere, care poate fi atacată cu recurs.

(2) Pronunţînd încheierea de încetare a procesului, instanţa judecătorească menţionează că nu se admite o nouă adresare în judecată a aceleiaşi părţi cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri.

Capitolul XIX
SCOATEREA CERERII DE PE ROL

Articolul 267. Temeiurile scoaterii cererii de pe rol

Instanţa judecătorească scoate cererea de pe rol în cazul în care:

a) reclamantul nu a respectat procedura, prevăzută prin lege sau prin contractul părţilor, de soluţionare prealabilă a cauzei pe cale extrajudiciară, inclusiv prin mediere;

b) cererea a fost depusă de o persoană care, în cauza civilă respectivă, nu are capacitate de exerciţiu al drepturilor procedurale civile;

c) cererea este semnată sau este depusă în judecată de o persoană neîmputernicită;

d) litigiul dintre aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri se află în curs de judecată la aceeaşi instanţă sau la o alta;

e) există o convenţie de arbitraj prin care părţile decid să soluţioneze litigiul pe cale arbitrală, iar pîrîtul în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare a ridicat obiecţii împotriva soluţionării litigiului în judecată;

e^1) există un acord de alegere exclusivă a forului pentru soluţionarea litigiului, prin care părţile au învestit cu competenţă jurisdicţională o instanţă a unui stat parte la Convenţia privind acordurile de alegere a forului, încheiată la Haga la 30 iunie 2005;

f) părţile citate legal nu s-au prezentat la şedinţa de judecată după a doua citare şi nici nu au solicitat examinarea cauzei în absenţa lor;

g) reclamantul citat legal nu s-a prezentat în şedinţă de judecată, nu a comunicat instanţei motivele neprezentării sau motivele sînt considerate de instanţă ca fiind neîntemeiate, sau nu a solicitat examinarea cauzei în absenţa sa, iar pîrîtul nu solicită soluţionarea cauzei în fond;

h) soţul a înaintat acţiune de desfacere a căsătoriei fără consimţămîntul soţiei în timpul sarcinii ei sau în decursul unui an de la naşterea copilului, iar cererea nu a fost restituită reclamantului de către judecător;

i) persoana în ale cărei interese este pornit procesul, în conformitate cu art.7 alin.(2), art.72 alin.(2) şi art.73 alin.(3), nu susţine pretenţiile înaintate, nu solicită să intervină în proces în calitate de reclamant;

j) persoanele indicate la art.72 şi 73 au renunţat la acţiune, iar reclamantul care a preluat acţiunea nu a plătit taxă de stat în termenul stabilit de instanţă;

k) instanţa a amînat sau a eşalonat plata taxei de stat, iar reclamantul nu a plătit-o în termenul stabilit de instanţă;

k^1) în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare se constată că reclamantul nu a achitat taxa de stat şi/sau taxa de timbru în cuantumul prevăzut de lege;

l) la examinarea cauzei în procedură specială se constată un litigiu de drept ce ţine de competenţa instanţelor judecătoreşti;

l^1) părţile au solicitat examinarea cauzei de către judecata arbitrală, în condiţiile legii;

m) în alte cazuri prevăzute de lege.

[Art.267 completat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

[Art.267 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 268. Procedura şi efectele scoaterii cererii de pe rol

(1) În cazul scoaterii cererii de pe rol, procesul se termină printr-o încheiere judecătorească în care instanţa indică modul de înlăturare a circumstanţelor specificate la art.267.

(2) Încheierea judecătorească privind scoaterea cererii de pe rol se supune recursului.

(3) După înlăturarea circumstanţelor care duc la scoaterea cererii de pe rol, persoana interesată poate adresa instanţei o nouă cerere, conform dispoziţiilor generale.

(4) La cererea reclamantului sau a pîrîtului, instanţa poate anula încheierea privind scoaterea cererii de pe rol emise în temeiul art.267 lit.f) şi g), dacă aceştia depun probe care să confirme imposibilitatea prezentării lor în şedinţă de judecată şi a înştiinţării instanţei. Cererea se depune în termen de 15 zile de la data comunicării încheierii. Cererea privind anularea încheierii de scoatere a cererii de pe rol se soluţionează în baza dosarului şi a materialelor anexate la cerere, fără citarea participanţilor la proces. Instanţa care examinează cererea poate dispune citarea participanţilor la proces pentru a se pronunţa cu privire la respectiva cerere.

(5) Încheierea judecătorească de respingere a cererii de anulare a încheierii privind scoaterea cererii de pe rol poate fi atacată cu recurs.

Capitolul XX
ÎNCHEIEREA JUDECĂTOREASCĂ

Articolul 269. Pronunţarea încheierii

(1) Dispoziţiile primei instanţe sau ale judecătorului prin care cauza nu se soluţionează în fond se emit în formă de încheiere. Aceasta se emite în camera de deliberare în condiţiile art.48.

(2) În cazul soluţionării unor probleme simple, instanţa poate emite încheiere fără a se retrage în camera de deliberare. O astfel de încheiere se consemnează în procesul-verbal al şedinţei de judecată.

(3) Încheierii i se dă citire imediat după enunţ.

(4) Încheierile privind procedura de executare se emit unipersonal, fără citarea participanţilor la proces, cu excepţia cazurilor în care judecătorul apreciază că este necesară prezenţa participanţilor la şedinţa de judecată.

Articolul 270. Cuprinsul încheierii

(1) În încheierea judecătorească se indică:

a) locul şi data emiterii;

b) denumirea emitentului, numele membrilor completului de judecată şi al grefierului;

c) date despre participanţii la proces, obiectul litigiului sau pretenţia înaintată;

d) problema asupra căreia se emite;

e) motivele care au determinat concluziile instanţei şi legea guvernantă;

f) dispoziţia instanţei;

g) ordinea şi termenul de atac al încheierii dacă este susceptibilă de atac.

(2) Încheierea emisă fără retragerea completului în camera de deliberare trebuie să conţină datele specificate la alin.(1) lit.d), e), f) şi g).

(3) Prin încheierea de încetare a procesului sau de scoatere a cererii de pe rol se anulează măsurile de asigurare a acţiunii, dacă acestea au fost aplicate.

Articolul 271. Încheierile interlocutorii

[Art.271 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 272. Remiterea către participanţii la proces a copiilor de pe încheierea judecătorească

Participanţilor la proces care nu s-au prezentat în şedinţă de judecată li se trimit, în cel mult 5 zile de la emitere, copiile de pe încheierea judecătorească privind suspendarea sau încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol.

Capitolul XXI

PROCESELE-VERBALE

Articolul 273. Obligativitatea întocmirii procesului-verbal

Pentru fiecare şedinţă de judecată, inclusiv pentru şedinţa de pregătire pentru dezbateri judiciare, precum şi pentru fiecare act procedural îndeplinit în afara şedinţei cu participarea părţilor, se întocmeşte proces-verbal.

Articolul 274. Cuprinsul procesului-verbal

(1) În procesul-verbal al şedinţei de judecată sau al actului procedural îndeplinit în afara şedinţei de judecată se enumeră acţiunile procesuale efectuate de către participanţii la proces şi de către instanţa de judecată, cu menţiunea locului, a datei şi a orei începerii şi terminării fiecărei acţiuni procesuale, respectîndu-se ordinea în care au fost exercitate.

(2) Dacă legea nu prevede altfel, în procesul-verbal al şedinţei de judecată se indică:

a) instanţa care judecă cauza, numele membrilor completului de judecată şi al grefierului;

b) date despre prezenţa participanţilor la proces, a reprezentanţilor, martorilor, experţilor, specialiştilor şi a interpreţilor;

c) date despre înregistrarea audio a şedinţei de judecată şi echipamentul folosit;

d) enumerarea acţiunilor procesuale exercitate în condiţiile prezentului cod, cu indicarea orei şi a datei efectuării;

e) încheierile protocolare ale instanţei de judecată;

f) data întocmirii definitive a procesului-verbal.

(3) În cauze complexe, dacă instanţa consideră necesar, în procesul-verbal al şedinţei de judecată se inserează rezumatul explicaţiilor participanţilor la proces, precum şi rezumatul depoziţiilor martorilor.

(4) Şedinţa de judecată şi actele procedurale efectuate în afara şedinţei se înregistrează audio.

(5) În cazul divergenţelor între conţinutul procesului-verbal şi înregistrarea audio, prevalează înregistrarea audio.

Articolul 275. Întocmirea procesului-verbal

(1) Procesul-verbal se întocmeşte de grefier prin utilizarea echipamentelor de înregistrare audio digitală şi/sau prin sistemul informaţional specializat şi se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii.

(2) Procesul-verbal al şedinţei de judecată este întocmit şi semnat în cel mult 5 zile de la data încheierii şedinţei, iar procesul-verbal privind efectuarea actului procedural – cel tîrziu a doua zi de la efectuarea actului procedural. Procesul-verbal se semnează de preşedintele şedinţei şi de grefier.

Articolul 276. Examinarea observaţiilor asupra procesului-verbal

[Art.276 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 276[1]. Eliberarea copiilor de pe procesul-verbal şi de pe înregistrările audio şi/sau video

(1) Participanţii la proces şi reprezentanţii lor au dreptul la o copie de pe procesul-verbal şi de pe înregistrarea audio şi/sau video a şedinţei de judecată. Copia de pe înregistrarea audio şi/sau video a şedinţei de judecată se eliberează de către grefier la solicitarea scrisă sau verbală a participantului la proces sau a reprezentantului lui contra unei plăţi stabilite de Guvern, care nu va depăşi mărimea cheltuielilor suportate de instanţă pentru eliberarea copiei.

(2) Prevederile alin.(1) nu se aplică în cazul examinării cauzei în şedinţă închisă. În acest caz, participanţii la proces şi reprezentanţii lor au dreptul să ia cunoştinţă de procesul-verbal întocmit în scris, să ia notiţe de pe acesta şi să audieze/vizioneze înregistrările audio şi/sau video ale şedinţei de judecată respective.

Capitolul XXI[1]
PROCEDURA ÎN CAZUL CERERILOR CU VALOARE REDUSĂ

Articolul 276[2]. Cererile cu valoare redusă

(1) Dacă valoarea cererii în cauzele de încasare a unei sume de bani nu depăşeşte 10 salarii medii pe economie prognozate la data sesizării instanţei, fără a se lua în considerare dobînzile, penalităţile, cheltuielile de judecată şi alte venituri accesorii, această cerere se examinează ca cerere cu valoare redusă.

(2) Procedura reglementată de prezentul capitol nu se aplică în materie fiscală, vamală sau în cazul răspunderii pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică ori de o persoană cu funcţie de răspundere şi al răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilegale ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanţelor de judecată, precum şi în cazul litigiilor cu privire la drepturile nepatrimoniale.

(3) Dispoziţiile prezentului cod privind procedura contencioasă se aplică la examinarea cererilor cu valoare redusă în măsura în care dispoziţiile prezentului capitol nu prevăd altfel.

Articolul 276[3]. Procedura de examinare a cererilor cu valoare redusă

(1) Procedura cu privire la cererile cu valoare redusă este scrisă.

(2) Judecătorul poate dispune citarea participanţilor la proces dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar sau dacă admite solicitarea uneia dintre părţi de a examina cererea în şedinţă publică. Judecătorul poate să respingă o astfel de solicitare în cazul în care consideră că, ţinînd cont de împrejurările cauzei, nu sînt necesare dezbateri publice. Respingerea se dispune printr-o încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul.

(3) În termen de 30 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată şi a înscrisurilor anexate, inclusiv în cazul comunicării prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, pîrîtul prezintă instanţei judecătoreşti şi reclamantului o referinţă, precum şi copii de pe înscrisurile necesare. Pîrîtul poate depune o cerere reconvenţională în condiţiile art.172 şi 173 doar dacă valoarea acţiunii reconvenţionale nu depăşeşte valoarea admisibilă şi condiţiile legale de exercitare a cererii iniţiale cu valoare redusă.

(4) Dacă din materialele cauzei rezultă că cererea nu poate fi examinată în ordinea stabilită pentru cererile cu valoare redusă, judecătorul, prin încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul, dispune examinarea cauzei în ordine generală. În acest caz, prevederile prezentului capitol sînt inaplicabile.

Articolul 276[4]. Soluţionarea cererii

(1) Instanţa soluţionează cauza şi adoptă dispozitivul hotărîrii într-un termen de cel mult 6 luni de la data depunerii cererii.

(2) Dacă, după ce i s-au comunicat cererea de chemare în judecată şi înscrisurile anexate, pîrîtul nu depune referinţă, soluţionarea cererii se face în baza materialelor anexate la dosar.

(3) Hotărîrea judecătorească adoptată se publică pe pagina web a instanţei judecătoreşti şi se comunică participanţilor la proces, inclusiv prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(4) Hotărîrea judecătorească poate fi atacată cu apel, care se examinează în condiţiile prezentului cod. Deciziile instanţei de apel nu se supun recursului, fiind definitive şi irevocabile de la pronunţare.

(5) Instanţa de apel examinează cererea de apel în procedură scrisă sau cu citarea participanţilor la proces, prevederile art.276[3] fiind aplicabile corespunzător.

B. PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Capitolul XXII
PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

Articolul 277. Acţiunile în contenciosul administrativ

Orice persoană care se consideră vătămată într-un drept, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionare în termen legal a unei cereri se poate adresa instanţei judecătoreşti competente pentru anularea actului, repunerea în drept şi repararea prejudiciului.

Articolul 278. Examinarea acţiunilor

Acţiunile în contenciosul administrativ se examinează de instanţele judecătoreşti respective conform normelor generale ale prezentului cod, cu excepţiile şi completările stabilite de legislaţia contenciosului administrativ.

B[1]. PROCEDURA DE CONFISCARE A AVERII NEJUSTIFICATE ÎN FOLOSUL STATULUI

Capitolul XXII[1]
PROCEDURA DE CONFISCARE A AVERII NEJUSTIFICATE ÎN FOLOSUL STATULUI

Articolul 278[1]. Acţiunea privind confiscarea averii nejustificate

(1) Cererea privind confiscarea averii nejustificate se depune la judecătoria în a cărei circumscripţie îşi are domiciliul persoana a cărei avere este solicitată de a fi confiscată.

(2) Cererea privind confiscarea averii nejustificate este depusă de Autoritatea Naţională de Integritate şi trebuie să corespundă prevederilor art.166.

Articolul 278[2]. Examinarea cererii

(1) Cererea privind confiscarea averii nejustificate se judecă în instanţă conform regulilor generale de examinare a acţiunilor civile, cu excepţiile stabilite de prezentul capitol.

(2) Cererea privind confiscarea averii nejustificate se examinează de instanţa judecătorească cu citarea obligatorie a reprezentantului Autorităţii Naţionale de Integritate şi a persoanei a cărei avere este solicitată de a fi confiscată şi/sau a reprezentantului acesteia.

B[2]. APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECŢIE ÎN CAZURILE DE VIOLENŢĂ ÎN FAMILIE

Capitolul XXII[2]
APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECŢIE ÎN CAZURILE DE VIOLENŢĂ ÎN FAMILIE

Articolul 278[3]. Examinarea cauzelor

(1) Cererile privind aplicarea măsurilor de protecţie în cazurile de violenţă în familie se examinează de instanţele judecătoreşti conform normelor generale ale prezentului cod, cu excepţiile şi completările stabilite în prezentul capitol şi în legislaţia de prevenire şi combatere a violenţei în familie.

(2) Instanţa examinează cererea de aplicare a măsurilor de protecţie în cazurile de violenţă în familie cu participarea victimei şi a persoanelor interesate. În calitate de persoane interesate pot fi atrase în proces oricare dintre instituţiile abilitate prin lege cu funcţii de prevenire şi combatere a violenţei în familie, în funcţie de circumstanţele individuale ale cazului. Instanţa poate dispune audierea victimei prin intermediul videoconferinţei.

[Art.278[3] completat prin Legea nr.316 din 17.11.2022, în vigoare 09.01.2023]

Articolul 278[4]. Depunerea cererii

(1) Cererea privind aplicarea măsurilor de protecţie se depune de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă din motive de sănătate, vîrstă, din alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea privind aplicarea măsurilor de protecţie poate fi depusă în interesele victimei de către organul de poliţie sau organul de asistenţă socială. Cererea privind aplicarea măsurilor de protecţie în interesele copilului sau ale persoanei în privinţa căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire sau de orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea şi protecţia personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire şi în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal.

(2) Cererea privind aplicarea măsurilor de protecţie se depune la instanţa judecătorească

competentă de la domiciliul sau locul de aflare a victimei sau a agresorului, de la locul unde victima a solicitat asistenţă sau de la locul unde a avut loc actul de violenţă.

(3) Cererea privind aplicarea măsurilor de protecţie, depusă în instanţa de judecată, este repartizată unui judecător imediat, în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(4) Judecătorul care a primit cererea privind aplicarea măsurilor de protecţie întreprinde imediat măsurile prevăzute la art.278[6] alin.(1) şi (2) în vederea pregătirii cauzei pentru examinare urgentă.

[Art.278[4] modificat prin Legea nr.316 din 17.11.2022, în vigoare 09.01.2023]

Articolul 278[5]. Cuprinsul cererii

În cererea privind aplicarea măsurilor de protecţie se indică circumstanţele actului de violenţă, intensitatea, durata, consecinţele suportate şi alte circumstanţe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecţie.

Articolul 278[6]. Examinarea cererii

(1) După primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecţie, instanţa de judecată dispune imediat citarea victimei şi a persoanelor interesate, contactează organul de poliţie de la locul aflării agresorului şi solicită informarea acestuia despre procedura iniţiată. Instanţa de judecată poate decide citarea pentru audiere în şedinţă de judecată a presupusului agresor.

(2) La examinarea cererii victimei privind aplicarea măsurilor de protecţie, instanţa de judecată solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat desemnarea neîntîrziată a unui avocat pentru acordarea asistenţei juridice calificate garantate de stat victimei.

(3) Declaraţia independentă a victimei este suficientă pentru emiterea ordonanţei de protecţie în caz de pericol iminent de comitere a violenţei fizice. Instanţa de judecată poate solicita, după caz, organului de asistenţă socială sau poliţiei prezentarea unui raport de caracterizare a familiei vizate şi a presupusului agresor. La şedinţa de judecată, victima poate fi însoţită de o persoană de încredere, aleasă de aceasta, care să îi ofere sprijin moral şi care are obligaţia de confidenţialitate. Instanţa de judecată poate solicita şi alte acte necesare pentru examinarea cererii.

(4) Neprezentarea presupusului agresor la şedinţa de judecată, precum şi neprezentarea raportului de caracterizare a familiei vizate şi a presupusului agresor sau a altor acte solicitate de instanţa de judecată nu împiedică instanţa să examineze cererea.

(5) Audierea presupusului agresor poate avea loc în absenţa victimei dacă aceasta din urmă solicită acest lucru.

[Art.278[6] completat prin Legea nr.316 din 17.11.2022, în vigoare 09.01.2023]

Articolul 278[7]. Emiterea ordonanţei de protecţie

(1) Instanţa de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecţie, o încheiere prin care admite sau respinge cererea.

(2) În cazul admiterii cererii, instanţa emite o ordonanţă de protecţie, prin care aplică agresorului una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

a) obligarea de a părăsi temporar locuinţa comună sau de a sta departe de locuinţa victimei, fără a decide asupra modului de administrare şi dreptului de dispoziţie asupra bunurilor;

b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanţă ce ar asigura securitatea victimei, excluzînd orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia;

c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondenţă sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;

d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;

e) obligarea, de a contribui la întreţinerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;

f) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea

acţiune este determinată de instanţa de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenţei sau pentru eliminarea ei;

g) limitarea drepturilor în privinţa bunurilor comune cu victima;

h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;

i) interzicerea de a păstra şi a purta armă.

(2^1) Măsurile de protecţie prevăzute la alin.(2) lit.a)–d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică, în modul prevăzut de lege.

(2^2) Victima sau, după caz, membrii familiei acesteia pot purta un sistem electronic de supraveghere care permite verificarea respectării obligaţiei de către agresor, exprimându-şi în formă scrisă acordul în această privinţă.

(3) Măsurile de protecţie se aplică pe un termen de pînă la 3 luni.

(3^1) Instanţa de judecată îi explică victimei modul de accesare a serviciilor destinate victimelor violenţei în familie şi îi oferă informaţia privind datele de contact ale serviciilor respective.

(4) Instanţa remite de îndată ordonanţa de protecţie poliţiei, organului de probaţiune şi altor instituţii sau persoane care, conform legii, sunt responsabile de implementarea măsurilor de protecţie spre executare imediată.

(5) Ordonanţa de protecţie se execută în conformitate cu legislaţia în vigoare.

[Art.278^7 modificat prin Legea nr.316 din 17.11.2022, în vigoare 09.01.2023]

[Art.278^7 modificat prin Legea nr.85 din 11.06.2020, în vigoare 03.01.2021]

Articolul 278^8. Prelungirea şi revocarea ordonanţei de protecţie

(1) Termenul măsurilor de protecţie poate fi prelungit de instanţa de judecată la cererea repetată ca urmare a comiterii faptelor de violenţă în familie în primul termen de aplicare a măsurilor de protecţie sau ca rezultat al nerespectării condiţiilor prevăzute în ordonanţa de protecţie ori dacă, la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecţie, asupra victimei se menţine pericolul de a fi supusă violenţei sau altor acţiuni ilegale din partea agresorului.

(2) La cererea întemeiată a victimei, instanţa de judecată poate revoca măsurile de protecţie aplicate, asigurîndu-se că voinţa victimei este liber exprimată şi că nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului.

(3) Cererea de prelungire sau de revocare a măsurilor de protecţie se examinează în condiţiile prezentului capitol.

[Art.278^8 completat prin Legea nr.316 din 17.11.2022, în vigoare 09.01.2023]

Articolul 278^9. Contestarea încheierii privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecţie

(1) Încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecţie poate fi atacată cu recurs.

(2) Contestarea încheierii privind aplicarea ordonanţei de protecţie nu suspendă executarea măsurilor aplicate.

B^3. SUSPENDAREA ŞI RETRAGEREA ACTELOR PERMISIVE CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

Capitolul XXII^3
SUSPENDAREA ŞI RETRAGEREA ACTELOR PERMISIVE CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

Articolul 278^{10}. Depunerea cererii

(1) Autorităţile şi instituţiile abilitate prin lege să emită acte permisive în domeniul activităţii de întreprinzător (în continuare în prezentul capitol – *autorităţi competente*) pot cere, în cazurile prevăzute de lege, suspendarea sau, după caz, retragerea actelor permisive ce vizează activitatea de întreprinzător, fapt ce are ca efect imposibilitatea continuării acestei activităţi la nivel de întreprindere sau

de unitate funcţională autorizată a acesteia.

(2) Cererea autorităţii competente privind suspendarea sau retragerea actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător se admite spre examinare de instanţa de judecată dacă a fost depusă în termen de 3 zile lucrătoare de la emiterea deciziei de suspendare sau retragere a actului permisiv în cauză.

(3) Cererile de suspendare sau retragere a actelor permisive ce vizează activitatea de întreprinzător se depun la instanţa judecătorească în a cărei rază teritorială îşi are sediul întreprinzătorul.

Articolul 278[11]. Cuprinsul cererii

În cererea de suspendare sau retragere a actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător se indică probele ce atestă încălcarea de către întreprinzător a condiţiilor de desfăşurare a activităţii prevăzute de lege, probele ce atestă că întreprinzătorului i-au fost notificate toate încălcările constatate, nivelul de încălcare a legislaţiei, termenul acordat pentru remediere, modul de remediere a deficienţelor identificate şi că întreprinzătorul nu a remediat, în termenul stabilit, aceste deficienţe, precum şi probele ce atestă existenţa altor fapte care, în conformitate cu prevederile legii, servesc drept temei pentru suspendarea sau retragerea actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător.

Articolul 278[12]. Examinarea cererii

Cererea de suspendare sau retragere a actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător se examinează în instanţa de judecată cu participarea întreprinzătorului, a avocatului său, a autorităţii competente şi a altor persoane interesate.

Articolul 278[13]. Hotărîrea judecătorească

Instanţa de judecată examinează cererea de suspendare sau retragere a actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător în termen de 5 zile lucrătoare de la data acceptării acesteia. După ce examinează cererea în fond, instanţa de judecată emite o hotărîre prin care o admite sau o respinge.

Articolul 278[14]. Anularea suspendării actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător

După remedierea circumstanţelor care au dus la suspendarea actului permisiv ce vizează activitatea de întreprinzător, instanţa de judecată care a emis hotărîrea corespunzătoare, la cererea întreprinzătorului sau a autorităţii competente, intentează un proces şi, în termen de 5 zile lucrătoare, pronunţă o hotărîre prin care anulează suspendarea actului permisiv respectiv. În temeiul acestei hotărîri, autoritatea competentă emite decizia privind reluarea activităţii de întreprinzător.

B[4]. PROCEDURA ÎN ACŢIUNILE POSESORII

[Compartimentul B[4] (art.278[15]-278[17]) introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Capitolul XXII[4]
PROCEDURA ÎN ACŢIUNILE POSESORII

Articolul 278[15]. Domeniul de aplicare

(1) În procedura privind acţiunile posesorii se judecă acţiunile prin care se apără posesia în temeiul art.308–311 din Codul civil (acţiunile posesorii).

(2) Acţiunile posesorii se judecă în instanţă conform regulilor generale de examinare a acţiunilor civile, cu excepţiile stabilite de dispoziţiile prezentului capitol.

[Art.278[15] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 278[16]. Examinarea acţiunii şi căile de atac

(1) Acţiunile posesorii se judecă de urgenţă şi cu precădere.

(2) Sînt inadmisibile acţiunea reconvenţională şi orice alte cereri, inclusiv măsurile asigurătorii, prin care se solicită protecţia unui drept în legătură cu bunul în litigiu, cu excepţia cazurilor prevăzute de

art.310 şi 311 din Codul civil.

(3) Hotărîrea asupra acţiunii posesorii este supusă numai recursului.

[Art.278[16] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 278[17]. Autoritatea lucrului judecat

(1) Hotărîrea judecătorească prin care s-a soluţionat o acţiune posesorie are autoritate de lucru judecat într-o acţiune posesorie ulterioară între aceleaşi părţi, fiind întemeiată pe aceleaşi fapte. Aceasta nu are însă o astfel de autoritate într-o acţiune ulterioară privitoare la fondul dreptului.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care s-a soluţionat o acţiune privitoare la fondul dreptului are autoritate de lucru judecat într-o acţiune posesorie ulterioară, în legătură cu acelaşi bun, între aceleaşi părţi.

(3) Pîrîtul, în procesul privind acţiunea posesorie, nu poate introduce o acţiune privind fondul dreptului pînă cînd hotărîrea judecătorească prin care se admite acţiunea posesorie nu rămîne definitivă şi nu este executată.

(4) Cu toate acestea, pîrîtul poate introduce o acţiune privitoare la fondul dreptului înainte de momentul prevăzut la alin.(3) dacă demonstrează că nu a putut executa hotărîrea judecătorească prin care se admite acţiunea posesorie din culpa reclamantului care participă la procedura în acţiunea posesorie.

[Art.278[17] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

C. PROCEDURA SPECIALĂ

Capitolul XXIII
DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 279. Cauzele examinate în procedură specială

(1) Instanţa judecătorească examinează în procedură specială cauze cu privire la:

a) constatarea faptelor care au valoare juridică;

b) încuviinţarea adopţiei;

b[1]) înapoierea copilului în statul reşedinţei sale obişnuite sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului, în conformitate cu Convenţia asupra aspectelor civile ale răpirii internaţionale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980;

c) declararea capacităţii depline de exerciţiu minorului (emanciparea);

d) declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată;

e) măsurile de ocrotire contractuale şi judiciare;

f) încuviinţarea spitalizării forţate şi tratamentului forţat;

g) încuviinţarea examenului psihiatric sau spitalizării în staţionarul de psihiatrie;

[Lit.g[1]) alin.(1) art.279 abrogată prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

h) restabilirea în drepturile ce izvorăsc din titlurile de valoare la purtător şi din titlurile de valoare la ordin pierdute (procedura de chemare);

i) uzucapiunea dreptului contrar cuprinsului registrului de publicitate;

j) constatarea inexactităţii înscrierilor în registrele de stare civilă;

k) reconstituirea procedurii judiciare pierdute (procedura de reconstituire);

l) autorizarea testării integrităţii profesionale şi aprecierea rezultatului testului de integritate profesională.

(2) Instanţelor judecătoreşti le pot fi atribuite prin lege spre examinare în procedură specială şi alte categorii de cauze.

[Art.279 completat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

[Art.279 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 280. Examinarea cauzelor în procedură specială

(1) În procedură specială, cauzele se examinează de instanţele judecătoreşti după regulile de examinare a acţiunilor civile, cu excepţiile şi completările stabilite în prezentul cod la cap.XXIII-XXXIV şi în alte legi.

(2) În procedură specială, instanţa examinează cauzele cu participarea petiţionarului, altor persoane interesate, precum şi a autorităţilor publice conform art.74.

(3) Dacă, la depunerea cererii sau la examinarea cauzei în procedură specială, se constată un litigiu de drept ce ţine de competenţa instanţelor judecătoreşti, instanţa restituie cererea sau o scoate de pe rol printr-o încheiere şi explică petiţionarului şi persoanelor interesate dreptul lor de a soluţiona litigiul în procedură de acţiune civilă la instanţa competentă.

(4) Taxa de stat plătită deja de petiţionar în procedură specială se ia în calcul la încasarea taxei şi la repartizarea cheltuielilor de soluţionare a litigiului în procedură de acţiune civilă. În acest caz, taxa de timbru nu se achită.

[Art.280 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Capitolul XXIV
CONSTATAREA FAPTELOR CARE AU VALOARE JURIDICĂ

Articolul 281. Cauzele de constatare a faptelor care au valoare juridică

(1) Instanţa judecătorească constată faptele de care depinde apariţia, modificarea sau încetarea drepturilor personale sau patrimoniale ale persoanelor fizice şi ale organizaţiilor.

(2) Instanţa judecă cauzele în care i se cere să constate:

a) raporturile de rudenie;

b) întreţinerea persoanei;

c) înregistrarea naşterii, adopţiei, căsătoriei, divorţului şi decesului;

d) recunoaşterea paternităţii;

e) decesul la o anumită dată şi în anumite împrejurări;

f) acceptarea unei succesiuni şi locul ei de deschidere;

g) producerea unui accident;

h) posesiunea, folosinţa şi dispoziţia unui bun imobil în drept de proprietate;

i) apartenenţa documentelor constatatoare de drepturi (cu excepţia documentelor militare, buletinului de identitate, paşaportului şi a certificatelor eliberate de organele de stare civilă) la o persoană al cărei nume indicat în document nu coincide cu numele din certificatul de naştere, buletinul de identitate sau din paşaport;

j) concubinajul, în cazurile stabilite de lege;

k) faptul represiunii politice;

l) detenţiunea în lagărele de concentrare (ghetouri);

m) răspîndirea informaţiei care lezează onoarea, demnitatea şi reputaţia profesională dacă autorul informaţiei nu este cunoscut;

n) alte fapte cu valoare juridică.

Articolul 282. Condiţiile de constatare a faptelor cu valoare juridică

(1) Instanţa judecătorească constată faptul cu valoare juridică în cazul în care:

a) acesta generează, în virtutea legii, următoarele efecte juridice: apariţia, modificarea sau încetarea unor drepturi personale sau patrimoniale ale petiţionarului;

b) petiţionarul nu are o altă posibilitate de a obţine sau de a restabili documentele care ar certifica faptul juridic a cărui constatare o solicită;

c) constatarea faptului nu este legată de soluţionarea unui litigiu de drept ce ţine de competenţa instanţelor judecătoreşti.

(2) Dacă, în cadrul examinării cauzei de constatare a unui fapt cu valoare juridică, apare un litigiu de drept care nu ţine de competenţa instanţelor judecătoreşti, instanţa examinează cererea de constatare a acestui fapt în procedură specială.

Articolul 283. Competenţa jurisdicţională

Cererile de constatare a faptelor cu valoare juridică se depun la instanţa judecătorească de la domiciliul sau sediul petiţionarului ori de la sediul organului de stare civilă în a cărui posesie s-a aflat actul pînă la pierderea sau distrugerea acestuia, cu excepţia cererii de constatare a faptului de posesiune, folosinţă şi dispoziţie a unui bun imobil în drept de proprietate, care se depun la instanţa de la locul de aflare a bunului.

Articolul 284. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de constatare a faptului cu valoare juridică se indică:

a) faptul a cărui constatare se solicită şi scopul solicitării;

b) cauza imposibilităţii de a obţine documentele cuvenite sau de a reconstitui cele pierdute;

c) probele care confirmă faptul şi care adeveresc imposibilitatea obţinerii documentelor necesare sau reconstituirii pe cale extrajudiciară a documentelor pierdute, confirmînd respectarea procedurii prealabile în cazurile stabilite de lege.

(2) Probele care confirmă circumstanţele expuse de petiţionar se anexează la cerere. În cazul în care petiţionarul se află în imposibilitate de a prezenta actul de identitate, instanţa examinează posibilitatea stabilirii identităţii acestuia.

Articolul 285. Hotărîrea judecătorească

(1) În hotărîrea judecătorească se indică faptul constatat de instanţă, scopul constatării, probele de constatare a faptului şi organul care urmează să execute hotărîrea emisă.

(2) Hotărîrea judecătorească este un document ce confirmă faptul constatat, serveşte drept temei pentru înregistrarea, după caz, a faptului în organele respective, după rămînerea irevocabilă a hotărîrii, fără a substitui documentele pe care aceste organe le eliberează.

Capitolul XXV
ÎNCUVIINŢAREA ADOPŢIEI

Articolul 286. Depunerea cererii

(1) Adoptatorul domiciliat în Republica Moldova care doreşte să adopte un copil domiciliat în Republica Moldova depune cerere de încuviinţare a adopţiei la judecătoria din raza domiciliului copilului adoptabil.

(2) Adoptatorul cetăţean al Republicii Moldova domiciliat în străinătate sau cetăţean străin, sau apatrid care doreşte să adopte un copil domiciliat în Republica Moldova depune, direct sau prin intermediul organizaţiei străine acreditate cu atribuţii în domeniul adopţiei internaţionale, cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale la judecătoria din raza domiciliului copilului adoptabil.

Articolul 287. Conţinutul cererii

Cererea de încuviinţare a adopţiei trebuie să conţină:

a) numele şi prenumele, anul, luna şi ziua naşterii adoptatorului, domiciliul acestuia;

b) numele şi prenumele, anul, luna şi ziua naşterii copilului adoptabil, domiciliul acestuia;

c) solicitarea de schimbare a numelui şi/sau a prenumelui copilului, numele pe care îl va purta copilul în cazul în care adoptatorii poartă nume diferite;

d) numărul atestatului de adoptator, data emiterii acestuia şi autoritatea care l-a emis, în cazul adopţiei naţionale;

e) alte date şi informaţii solicitate de instanţa de judecată.

[Art.287 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 288. Actele anexate la cererea de încuviinţare a adopţiei naţionale

La cererea de încuviinţare a adopţiei naţionale, adoptatorul anexează:

a) atestatul de adoptator;

b) copia de pe actul de identitate;

c) copia de pe certificatul de naştere;

d) copia de pe certificatul de căsătorie, în cazul adopţiei de către un cuplu căsătorit, sau copia de pe certificatul de divorţ, în cazul adopţiei de către persoane divorţate;

e) certificatul de la locul de muncă privind funcţia deţinută şi cuantumul salariului sau o copie de pe declaraţia de venituri, sau un alt act similar privind veniturile obţinute în ultimele 12 luni;

f) copia autentificată de pe actul ce confirmă dreptul de proprietate sau dreptul de folosinţă a unui spaţiu locativ;

g) cazierul judiciar;

h) certificatul medical privind starea de sănătate a adoptatorului.

[Art.288 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 289. Actele anexate la cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale

(1) La cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale, adoptatorul anexează:

1) raportul autorităţii centrale cu atribuţii în domeniul adopţiei din statul primitor, însoţit de documente relevante, care să cuprindă informaţii privind:

a) identitatea adoptatorului, confirmată printr-o copie legalizată de pe actul de identitate;

b) capacitatea şi aptitudinile adoptatorului de a adopta;

c) situaţia personală, familială şi materială a adoptatorului, confirmate prin copii legalizate de pe certificatul de naştere, certificatul de căsătorie sau de divorţ, prin certificat de la locul de muncă privind funcţia deţinută şi cuantumul salariului, prin acte ce confirmă dreptul de proprietate sau de folosinţă a unei locuinţe, prin alte documente ce îi atestă veniturile;

d) starea de sănătate confirmată printr-un certificat medical în original, separat pentru fiecare adoptator;

e) mediul social al adoptatorului;

f) motivele care îl determină să adopte un copil domiciliat în Republica Moldova, informaţia privind copilul/copiii pe care are capacitatea să-i adopte;

2) actul care garantează dreptul copilului adoptabil de a intra şi a locui permanent în statul primitor în cazul încuviinţării adopţiei, eliberat de către autoritatea competentă din statul primitor;

3) declaraţia privind dreptul copilului adoptat de a-şi păstra cetăţenia Republicii Moldova pînă la atingerea majoratului;

[Pct.4) alin.(1) art.289 abrogat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

5) declaraţia adoptatorului privind acceptarea acţiunilor de monitorizare postadopţie;

6) cazierul judiciar al adoptatorului;

[Pct.7) alin.(1) art.289 abrogat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

8) garanţiile socioeconomice şi juridice de care va beneficia copilul în cazul adopţiei internaţionale.

(2) Cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale şi actele anexate se depun împreună cu traducerile lor, autentificate, în limba română, dacă tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel.

[Art.289 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 290. Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare

(1) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, judecătorul emite o încheiere prin care copiile de pe cererea de încuviinţare a adopţiei şi de pe actele anexate se expediază autorităţii teritoriale cu atribuţii în domeniul adopţiei în a cărei rază domiciliază copilul, împreună cu solicitarea avizului privind adopţia şi a dosarului copilului. Prin încheiere, procesul se suspendă pînă la primirea avizului şi dosarului copilului de la autoritatea teritorială.

(2) În cazul adopţiei internaţionale, pe lîngă actele menţionate la alin.(1), judecătorul va solicita autorităţii teritoriale cu atribuţii în domeniul adopţiei acordurile privind continuarea procedurii de adopţie internaţională eliberate de către autoritatea centrală cu atribuţii în domeniul adopţiei din statul primitor şi de către autoritatea centrală cu atribuţii în domeniul adopţiei din Republica Moldova.

(3) În termen de 10 zile lucrătoare, autoritatea teritorială cu atribuţii în domeniul adopţiei prezintă instanţei de judecată avizul privind adopţia şi dosarul copilului, care va conţine:

a) copia de pe certificatul de naştere al copilului;

b) raportul privind situaţia copilului adoptabil, conform modelului aprobat de autoritatea centrală cu atribuţii în domeniul adopţiei, şi certificatul medical privind starea de sănătate a copilului, eliberat de instituţia medicală din raza domiciliului acestuia;

c) confirmarea în formă scrisă a adoptatorului că a luat cunoştinţă de starea de sănătate a copilului;

d) consimţămintele copilului prevăzute la art.26 alin.(2) din Legea nr.99/2010 privind regimul juridic al adopţiei;

e) consimţămintele părinţilor prevăzute la art.23 alin.(1) lit.b) din Legea nr.99/2010 privind regimul juridic al adopţiei;

f) actele care confirmă acţiunile întreprinse de autorităţile de resort în scopul (re)integrării copilului în familia biologică sau în familia extinsă;

g) alte date şi informaţii relevante.

(4) Instanţa de judecată poate solicita şi alte date necesare pentru examinarea cauzei.

(5) După primirea documentelor solicitate, instanţa dispune, printr-o încheiere, reluarea procesului, stabilind data examinării cauzei în şedinţa de judecată, citarea participanţilor la proces, inclusiv a autorităţii teritoriale cu atribuţii în domeniul adopţiei.

[Art.290 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 291. Examinarea cererii de încuviinţare a adopţiei

(1) Cererea de încuviinţare a adopţiei naţionale se examinează în şedinţă închisă, cu participarea obligatorie a adoptatorilor şi a reprezentantului autorităţii tutelare teritoriale de la domiciliul copilului adoptabil.

(2) Cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale se examinează în şedinţă închisă, cu participarea obligatorie a adoptatorilor, a reprezentantului autorităţii tutelare teritoriale de la domiciliul copilului adoptabil şi a reprezentantului organizaţiei străine acreditate în Republica Moldova cu atribuţii în domeniul adopţiei internaţionale, care asistă adoptatorul.

(3) Cererile de încuviinţare a adopţiei naţionale/internaţionale se judecă în mod prioritar şi sunt examinate în termen de 10 zile lucrătoare de la data admiterii cererii.

[Art.291 în redacţia Legii nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 292. Hotărîrea judecătorească

(1) Examinînd cauza în fond, instanţa judecătorească admite sau respinge cererea de încuviinţare a adopţiei.

(2) În cazul admiterii cererii de încuviinţare a adopţiei, instanţa recunoaşte adopţia de către persoane concrete şi indică în hotărîre datele despre adoptat şi adoptatori, necesare înregistrării adopţiei în organele de stare civilă.

(2^1) Hotărârile instanţelor judecătoreşti emise pe marginea cererilor de încuviinţare a adopţiei naţionale/ internaţionale devin definitive şi irevocabile în termen de 10 zile lucrătoare de la data pronunţării.

(3) Încuviinţînd adopţia, instanţa este în drept să satisfacă cererea adoptatorilor de a fi înscrişi în actul de înregistrare a naşterii în calitate de părinţi sau de a schimba numele, prenumele copilului.

(4) La încuviinţarea adopţiei, drepturile şi obligaţiile reciproce ale părinţilor adoptivi şi ale copilului adoptat iau naştere de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii judecătoreşti privind adopţia.

(5) În 5 zile de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii judecătoreşti privind adopţia, instanţa trimite o copie autentificată de pe hotărîre organului de stare civilă de la locul pronunţării hotărîrii pentru a se

efectua înregistrarea de stat a adopţiei şi o altă copie autorităţii centrale cu atribuţii în domeniul adopţiei, în cazul încuviinţării adopţiei internaţionale.

[Art.292 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 293. Desfacerea adopţiei şi declararea nulităţii ei

Cauzele privind desfacerea adopţiei sau declararea nulităţii ei se judecă în conformitate cu normele procedurii de soluţionare a acţiunii civile.

Capitolul XXV[1]
ÎNAPOIEREA COPILULUI ŞI EXERCITAREA DREPTULUI DE VIZITARE A COPILULUI

[Capitolul XXV[1] (art.293[1]-293[4]) introdus prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 293[1]. Depunerea cererii

Cererea privind înapoierea copilului în statul reşedinţei sale obişnuite şi cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului, în conformitate cu Convenţia asupra aspectelor civile ale răpirii internaţionale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980, se depun la Curtea de Apel Chişinău de către autoritatea centrală din Republica Moldova pentru implementarea prevederilor convenţiei menţionate sau de către reclamant.

[Art.293[1] introdus prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 293[2]. Conţinutul cererii

(1) Cererea trebuie să cuprindă:

a) informaţii privind identitatea reclamantului, a copilului şi a persoanei despre care se susţine că a luat sau a reţinut copilul;

b) motivele pe care se sprijină reclamantul pentru a cere înapoierea copilului, cu anexarea actelor confirmative şi cu indicarea prevederilor relevante din legislaţia statului în care se află reşedinţa reclamantului;

c) informaţiile disponibile cu privire la locul aflării copilului şi la identitatea persoanelor cu care se presupune că se află copilul.

(2) La cerere se anexează:

a) copiile legalizate a deciziilor sau acordurilor relevante;

b) raportul de evaluare psihologică a copilului, în cazul în care pârâtul sau reclamantul consideră că satisfacerea sau nesatisfacerea integrală ori parţială a cererii va avea efecte negative asupra copilului;

c) alte documente relevante.

(3) Actele întocmite într-o limbă străină se depun însoţite de traducerea autentificată în limba română.

[Art.293[2] introdus prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 293[3]. Examinarea cererii

(1) Cererea privind înapoierea copilului în statul reşedinţei sale obişnuite şi/sau cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului se examinează de către Curtea de Apel în şedinţă închisă, cu participarea obligatorie a reclamantului şi a pârâtului sau a reprezentanţilor acestora.

(2) Instanţa examinează cererile indicate la alin.(1) în mod prioritar şi judecă cauza în fond în termen de 10 zile lucrătoare de la data admiterii cererii.

[Art.293[3] introdus prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 293[4]. Hotărârea judecătorească

(1) Hotărârea integrală se întocmeşte în termen de 14 zile de la data pronunţării dispozitivului acesteia.

(2) Hotărârea judecătorească emisă pe marginea cererii privind înapoierea copilului în statul reşedinţei sale obişnuite sau privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului poate fi atacată cu recurs.

[Art.293[4] introdus prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Capitolul XXVI
DECLARAREA CAPACITĂŢII DEPLINE DE EXERCIŢIU MINORULUI (EMANCIPAREA)

Articolul 294. Depunerea cererii

(1) Minorul care a atins vîrsta de 16 ani este în drept să adreseze în instanţa judecătorească de la domiciliul său o cerere pentru a i se declara capacitate deplină de exerciţiu în conformitate cu art.20 alin.(3) din Codul civil.

(2) Instanţa primeşte cererea în cazul în care lipseşte acordul ambilor părinţi ori al curatorului sau în cazul refuzului autorităţii tutelare de a declara capacitate deplină de exerciţiu minorului.

[Art.294 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 295. Examinarea cererii

Cererea se examinează în instanţă judecătorească cu participarea obligatorie a petiţionarului, a unuia sau a ambilor părinţi, a curatorului şi a reprezentantului autorităţii tutelare.

[Art.295 modificat prin Legea nr.112 din 09.07.2020, în vigoare 14.08.2020]

Articolul 296. Hotărîrea judecătorească

(1) Instanţa judecătorească, după ce examinează cauza în fond, emite o hotărîre prin care admite sau respinge cererea privind declararea capacităţii depline de exerciţiu minorului.

(1[1]) Hotărîrea judecătorească emisă pe marginea cererii privind declararea capacităţii depline de exerciţiu minorului poate fi atacată cu apel. Decizia instanţei de apel nu se supune recursului, fiind definitivă şi irevocabilă de la pronunţare.

(2) În cazul în care cererea este admisă, minorul care a atins vîrsta de 16 ani este declarat ca avînd capacitate deplină de exerciţiu (emancipat) în momentul cînd hotărîrea privind emanciparea rămîne irevocabilă.

Capitolul XXVII
DECLARAREA PERSOANEI DISPĂRUTĂ FĂRĂ VESTE SAU DECEDATĂ

Articolul 297. Depunerea cererii

(1) Cererea privind declararea, conform art.49 şi 52 din Codul civil, a persoanei dispărută fără veste sau decedată se depune la instanţa judecătorească de la ultimul domiciliu cunoscut al persoanei în privinţa căreia se solicită declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată.

(2) Cererea privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată depusă pînă la expirarea termenului stabilit la art.49 şi 52 din Codul civil se restituie petiţionarului fără examinare.

Articolul 298. Cuprinsul cererii

În cerere se menţionează scopul solicitării declarării persoanei dispărută fără veste sau decedată, circumstanţele care ar dovedi absenţa ei sau care o ameninţau cu moartea, sau care dau temei de a prezuma că a decedat în urma unui anumit accident. Referitor la militari sau la alte persoane care au dispărut în acţiuni militare, în cerere se indică data încetării acestor acţiuni.

Articolul 299. Pregătirea cauzei spre judecare

(1) Judecătorul, în cadrul pregătirii cauzei spre judecare, stabileşte persoanele (rude, prieteni, foşti colaboratori), organele şi organizaţiile (organe de exploatare a locuinţelor, organe de poliţie, instituţii militare, primării etc.) care pot comunica informaţii despre cel dispărut fără veste, reclamîndu-le informaţii

despre acesta.

(2) Judecătorul este în drept să dispună, printr-o încheiere, publicarea în ziarul local, din contul petiţionarului, a unei comunicări despre pornirea procesului. În ea se indică instanţa la care s-a depus cererea declarării persoanei dispărută fără veste sau decedată, numele, data şi locul de naştere, ultimul domiciliu şi loc de muncă al acesteia, numele sau denumirea petiţionarului, domiciliul ori sediul lui, solicitarea adresată persoanelor care deţin informaţii despre locul aflării celui dispărut de a le comunica instanţei.

(3) Judecătorul poate propune autorităţii tutelare de la locul de aflare a bunurilor persoanei dispărute să numească un administrator al bunurilor ei.

Articolul 300. Hotărîrea judecătorească

(1) Hotărîrea judecătorească de declarare a persoanei dispărută fără veste constituie temeiul transmiterii bunurilor ei (dacă acestea necesită o administrare permanentă) către o persoană cu care autoritatea tutelară încheie un contract de administrare fiduciară.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care persoana este declarată decedată constituie temeiul înregistrării decesului la organul de stare civilă.

(3) Hotărîrea judecătorească emisă pe marginea cererii privind declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată poate fi atacată cu apel. Decizia instanţei de apel nu se supune recursului, fiind definitivă şi irevocabilă de la pronunţare.

Articolul 301. Efectele apariţiei persoanei declarate dispărută fără veste sau decedată sau ale descoperirii locului ei de aflare

(1) În cazul apariţiei persoanei declarate dispărută fără veste sau decedată sau descoperirii locului ei de aflare, instanţa judecătorească anulează, printr-o hotărîre, hotărîrea sa anterioară.

(2) Cererea de anulare a hotărîrii judecătoreşti de declarare a persoanei dispărută fără veste sau decedată poate fi adresată chiar de aceasta sau de o altă persoană interesată.

(3) Anularea hotărîrii judecătoreşti de declarare a persoanei dispărută fără veste sau decedată se face în cadrul aceluiaşi dosar dacă acesta se păstrează în arhiva instanţei.

(4) Hotărîrea de anulare constituie temeiul anulării măsurilor de protecţie şi de administrare a bunurilor, precum şi al anulării înregistrării decesului în registrul de stare civilă.

Capitolul XXVIII
PROCEDURA PRIVIND MĂSURILE DE OCROTIRE

Secţiunea 1
Dispoziţii comune

Articolul 302. Domeniul de aplicare şi competenţa

(1) În procedura privind măsurile de ocrotire se examinează cauzele:

a) de instituire, reînnoire sau revocare a unei măsuri de ocrotire judiciare (ocrotire provizorie, tutelă sau curatelă);

b) de modificare a condiţiilor în care se exercită o măsură de ocrotire judiciară;

c) de desemnare şi revocare a ocrotitorului provizoriu, curatorului, tutorelui, membrilor consiliului de familie, curatorului supleant, tutorelui supleant, curatorului special, tutorelui special;

d) de contestare a deciziilor consiliului de familie sau a autorităţii tutelare în orice aspect ce ţine de măsura de ocrotire contractuală sau judiciară;

e) de contestare a faptului producerii efectelor unui mandat de ocrotire în viitor, de suspendare, revocare a mandatului de ocrotire în viitor, precum şi de acordare a unor împuterniciri suplimentare mandatarului sau unui mandatar special;

f) de soluţionare a altor chestiuni privind măsurile de ocrotire contractuale sau judiciare care, conform legii, sînt de competenţa instanţei de judecată.

(2) Cererea de pornire a procesului privind măsura de ocrotire se depune, la alegerea

petiţionarului:

a) la instanţa judecătorească de la domiciliul sau reşedinţa temporară a persoanei în privinţa căreia este instituită sau se solicită instituirea unei măsuri de ocrotire (denumită în sensul prezentului capitol – *persoană fizică*), inclusiv de la locul aflării instituţiei de tratament sau instituţiei sociale în care este stabilită aceasta;

b) la instanţa judecătorească de la domiciliul sau reşedinţa temporară a ocrotitorului provizoriu, curatorului, tutorelui sau mandatarului împuternicit prin mandat de ocrotire în viitor.

(3) Instanţa de judecată care examinează cererea de pornire a procesului privind măsura de ocrotire solicită dosarul personal de la autoritatea tutelară de la domiciliul persoanei fizice. După rămînerea irevocabilă a hotărîrii judecătoreşti în procesul privind măsura de ocrotire, instanţa de fond va restitui dosarul personal autorităţii tutelare de la domiciliul persoanei fizice, care îl va păstra cel puţin pînă la decesul acesteia.

[Art.302 completat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 303. Cheltuielile de judecată

(1) Petiţionarul este scutit de plata cheltuielilor aferente procesului privind măsura de ocrotire.

(2) Dacă se constată că petiţionarul a depus cu rea-credinţă cererea de pornire a procesului privind măsura de ocrotire, instanţa îl va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată şi la reparaţia prejudiciului cauzat.

Articolul 304. Ordonarea expertizei judiciare psihiatrice

(1) Instanţa de judecată, din oficiu sau la cererea participanţilor, în pregătirea cauzei către dezbateri judiciare, poate ordona efectuarea expertizei psihiatrice a persoanei fizice.

(2) Dacă persoana fizică se eschivează în mod vădit de la expertiză, instanţa poate pronunţa, în şedinţă de judecată, cu participarea medicului psihiatru, o încheiere privind supunerea forţată a persoanei unei expertize psihiatrice.

Articolul 305. Dezbaterea în contradictoriu a cererii de pornire a procesului privind măsura de ocrotire

La cererea oricărei persoane interesate sau din oficiu, instanţa de judecată poate dispune, prin încheiere, ca examinarea cererii de pornire a procesului privind măsura de ocrotire să se desfăşoare în contradictoriu. În acest caz, prevederile art.280 alin.(3) nu se aplică.

Articolul 306. Dreptul la asistenţă juridică

(1) În cazul cererii privind instituirea, modificarea sau revocarea unei măsuri de ocrotire judiciare, persoana fizică îşi poate alege un avocat sau poate solicita desemnarea unui avocat care acordă asistenţă juridică garantată de stat.

(2) Dreptul de a fi asistat de un avocat ales sau avocat care acordă asistenţă juridică garantată de stat va fi adus la cunoştinţa persoanei fizice în textul citaţiei şi la prima ei prezentare.

(3) Dacă persoana nu este asistată în judecată de avocat, în cadrul procesului judecătorul solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat, care va dispune de împuternicirile unui reprezentant legal.

(4) În conformitate cu legislaţia privind asistenţa juridică garantată de stat, asistenţa juridică în cazul consemnat la alin.(1) se acordă gratuit.

Articolul 307. Cuprinsul cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciare

(1) Cererea de instituire a măsurii de ocrotire judiciare trebuie să cuprindă:

a) date cu privire la identitatea persoanei în privinţa căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire;

b) expunerea circumstanţelor, în sensul art.48^{28} din Codul civil, care impun instituirea măsurii de ocrotire judiciare şi argumentarea solicitării măsurii de ocrotire respective;

c) date cu privire la persoanele propuse a fi însărcinate cu ocrotirea;

d) date cu privire la persoanele care fac parte din anturajul persoanei fizice, enumerate la art.48[30] alin.(1) din Codul civil;

e) date cu privire la medicul care tratează persoana în privinţa căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire şi datele de contact ale acestuia, dacă îi sînt cunoscute solicitantului;

f) situaţia familială, financiară şi patrimonială a persoanei în privinţa căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire judiciare, în măsura care îi este cunoscută.

(2) La cerere se va anexa raportul de expertiză extrajudiciară psihiatrică a persoanei în privinţa căreia se solicită instituirea măsurii de ocrotire, eliberat cu cel mult 2 luni înainte de data depunerii cererii. Lipsa raportului de expertiză extrajudiciară psihiatrică nu este temei pentru a nu da curs sau a restitui cererea de instituire a măsurii de ocrotire judiciară.

(3) Solicitantul poate lăsa la discreţia instanţei de judecată alegerea măsurii de ocrotire judiciare, indicînd acest lucru în cerere.

(4) Dacă persoana fizică a întocmit un mandat de ocrotire în viitor sau în privinţa acesteia este instituită o măsură de ocrotire judiciară, petiţionarul se va expune asupra informaţiilor respective şi, după caz, despre instanţa de judecată care a dispus instituirea măsurii de ocrotire.

[Art.307 completat prin Legea nr.188 din 07.07.2022, în vigoare 26.08.2022]

Articolul 308. Audierea persoanei fizice

(1) În cazul examinării cererii prevăzute la art.302 alin.(1), instanţa de judecată audiază persoana fizică. Aceasta poate fi însoţită de altă persoană pe care a ales-o, care nu va avea calitatea de reprezentant în proces.

(2) Audierea persoanei fizice se poate desfăşura la sediul instanţei de judecată, la reşedinţa sa, în instituţia de tratament sau instituţia socială, precum şi în orice alt loc corespunzător.

(3) Audierea are loc în şedinţă secretă, la care pot participa persoanele enumerate la art.48[30] alin.(1) din Codul civil. Avocatul persoanei este informat despre timpul şi locul audierii. Persoana fizică poate cere să fie audiată în regim individual şi închis, fiind însoţită, la dorinţă, de o persoană pe care a ales-o. Dacă este necesar, persoana fizică poate fi audiată şi în prezenţa celorlalţi participanţi.

(4) Dacă consideră necesar, instanţa de judecată poate desfăşura audierea persoanei fizice în prezenţa medicului care o tratează sau în prezenţa altei persoane pertinente.

(5) Instanţa de judecată va depune toate eforturile posibile pentru a constata dorinţele şi sentimentele persoanei fizice privind cererea supusă examinării, folosind metodele de comunicare care corespund stării şi situaţiei persoanei audiate.

Articolul 308[1]. Audierea persoanei fizice la locul aflării

În cazul în care prezenţa persoanei nu este posibilă din motive obiective, instanţa de judecată asigură audierea acesteia la locul aflării ei, constatînd, prin încheiere, după caz, imposibilitatea comunicării cu aceasta.

Articolul 308[2]. Audierea altor persoane

(1) La cererea participanţilor sau din oficiu, instanţa de judecată audiază persoanele enumerate la art.48[30] alin.(1) din Codul civil.

(2) Audierea persoanelor indicate la art.48[30] alin.(1) din Codul civil este obligatorie în cazul desemnării acestora, prin hotărîre judecătorească, în calitate de ocrotitor provizoriu, curator, tutore sau în alte calităţi care ţin de exercitarea măsurii de ocrotire judiciare.

Articolul 308[3]. Efectuarea constatărilor

La cererea participanţilor sau din oficiu, instanţa de judecată poate dispune efectuarea unei anchete sociale sau efectuarea de constatări de către orice autoritate ori persoană pertinentă.

Articolul 308[4]. Consultarea materialelor dosarului

(1) Pot lua cunoştinţă de materialele dosarului, personal sau prin reprezentant, participanţii la

proces, precum şi, cu aprobarea instanţei de judecată, persoanele enumerate la art.48[30] alin.(1) din Codul civil care justifică un interes legitim.

(2) Dacă cererea de consultare a dosarului este depusă de persoana fizică, instanţa de judecată poate, prin încheiere motivată comunicată acesteia, să excludă unul sau mai multe acte din dosar dacă acestea ar putea cauza un prejudiciu moral grav.

(3) Avocatul persoanei fizice poate efectua extrase şi copii de pe materialele dosarului. Avocatului i se interzice să transmită extrasele şi copiile respective, precum şi copii de pe acestea, persoanei fizice şi terţilor.

Articolul 308[5]. Consultarea dosarului după ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă

Persoana fizică sau persoana însărcinată cu ocrotirea, precum şi avocaţii acestora pot lua cunoştinţă cu materialele dosarului şi efectua extrase şi copii după ce hotărîrea judecătorească devine irevocabilă.

Articolul 308[6]. Copiile de pe deciziile şi hotărîrile aferente măsurii de ocrotire

(1) Copii de pe deciziile consiliului de familie şi de pe hotărîrile judecătoreşti aferente măsurii de ocrotire se pot elibera doar participanţilor şi persoanelor care au participat la luarea deciziilor sau au fost vizate de acestea.

(2) Terţii care justifică un interes legitim pot obţine copii de pe deciziile consiliului de familie şi de pe hotărîrile judecătoreşti aferente măsurii de ocrotire, cu aprobarea instanţei de judecată.

Articolul 308[7]. Examinarea cererii în fond

(1) În cadrul examinării cauzei în fond, instanţa de judecată audiază petiţionarul, persoana fizică, cu excepţia cazului cînd s-a pronunţat încheierea de a nu audia persoana, conform art.308[1], precum şi ceilalţi participanţi.

(2) Cauza se examinează în şedinţă secretă, cu excepţia cazului cînd la ea pot asista alte persoane enumerate la art.48[30] alin.(1) din Codul civil.

Articolul 308[8]. Termenul de judecare a cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciare

Cererea de instituire a unei măsuri de ocrotire judiciare se scoate de pe rol dacă instanţa de judecată nu o soluţionează, prin hotărîre judecătorească, în termen de un an din data depunerii.

Notă: Se declară neconstituţional art.308[8], conform Hot. Curţii Constituţionale nr.12 din 23.04.2024, în vigoare 23.04.2024

Articolul 308[9]. Judecarea cererii de reînnoire a măsurii de ocrotire judiciare

(1) În cazul cererii de reînnoire a măsurii de ocrotire judiciare conform art.48[40] din Codul civil, instanţa de judecată va pronunţa hotărîrea judecătorească după audierea petiţionarului, a persoanei fizice în condiţiile art.308 şi 308[1] şi va obţine avizul persoanei însărcinate cu ocrotirea. Hotărîrea judecătorească se comunică în condiţiile art.308[12].

(2) Dacă se cere instituirea unei măsuri de ocrotire judiciare mai restrictive faţă de persoana fizică conform art.48[40] alin.(3) din Codul civil, instanţa de judecată va aplica dispoziţiile art.307, 308[2], 308[3] şi 308[7] din prezentul cod.

Articolul 308[10]. Cererile altele decît cele de instituire a unei măsuri de ocrotire

Instanţa de judecată soluţionează cererile care îi sînt adresate, după instituirea măsurii de ocrotire, de către persoana ocrotită sau persoana însărcinată cu ocrotirea într-un termen de 3 luni de la data depunerii acestora dacă ele nu necesită obţinerea unor informaţii suplimentare, prezentarea de probe suplimentare sau altă cercetare. În acest caz, instanţa de judecată va avertiza petiţionarul despre acest fapt şi îl va informa despre data la care se va pronunţa hotărîrea, într-un termen care nu va depăşi 9 luni din data depunerii cererii respective, cu excepţia cazurilor în care instanţa de judecată dispune

efectuarea unei dezbateri în contradictoriu conform art.305.

Articolul 308[11]. Hotărîrea judecătorească de instituire a măsurii de ocrotire judiciare

(1) În temeiul art.48[1] şi 48[38] din Codul civil, instanţa de judecată poate să instituie o altă măsură de ocrotire judiciară decît cea solicitată de petiţionar sau de către unul dintre participanţi.

(2) La instituirea măsurii de ocrotire judiciare, instanţa de judecată, obligatoriu, se pronunţă cu privire la privarea dreptului la vot stabilit de Codul electoral. Persoana este privată de dreptul la vot dacă nu întruneşte unul sau mai multe din următoarele criterii:

a) persoana înţelege informaţiile relevante pentru decizia pe care trebuie să o ia;

b) persoana apreciază implicaţiile acestor informaţii pentru propria ei situaţie;

c) persoana are capacitatea de a compara opţiunile disponibile;

d) persoana poate alege opţiunea dorită.

(3) Hotărîrea definitivă a instanţei de judecată prin care persoana este privată de dreptul la vot, precum şi hotărîrea definitivă de ridicare a interdicţiei de a vota se aduc la cunoştinţa Comisiei Electorale Centrale.

[Art.308[11] modificat prin Legea nr.238 din 08.11.2018, în vigoare 30.12.2018]

Articolul 308[12]. Comunicarea hotărîrii judecătoreşti

(1) Dispozitivul hotărîrii judecătoreşti se comunică petiţionarului, persoanei însărcinate cu ocrotirea şi tuturor persoanelor cărora le modifică drepturile sau obligaţiile aferente măsurii de ocrotire.

(2) Dispozitivul hotărîrii judecătoreşti prin care se soluţionează cererea de instituire a măsurii de ocrotire judiciare se comunică persoanei ocrotite personal, dovada anexîndu-se la dosar.

(3) Instanţa de judecată, prin încheiere motivată, poate să decidă să nu comunice dispozitivul hotărîrii judecătoreşti de instituire a măsurii de ocrotire judiciare persoanei ocrotite dacă această informaţie îi poate prejudicia grav sănătatea. În acest caz, dispozitivul se expediază avocatului său, precum şi persoanei pe care instanţa o consideră cea mai potrivită pentru a primi această comunicare.

(4) Dispozitivul hotărîrii judecătoreşti se comunică persoanelor care, conform art.308[13], pot depune apel. Comunicarea se efectuează prin scrisoare recomandată cu aviz de recepţie. Dacă este necesar, instanţa de judecată poate dispune efectuarea comunicării prin executor judecătoresc.

Secţiunea a 2-a
Dispoziţii speciale privind apelul contra hotărîrii judecătoreşti

Articolul 308[13]. Titularul dreptului de a declara apel

(1) Hotărîrea instanţei de judecată poate fi atacată cu apel de către oricare persoană enumerată la art.48[30] alin.(1) din Codul civil, chiar dacă acestea nu au participat la procesul desfăşurat în instanţa de fond.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care se respinge cererea de instituire a unei măsuri de ocrotire judiciare poate fi atacată cu apel doar de către petiţionar.

Articolul 308[14]. Curgerea termenului de apel

Termenul de apel împotriva hotărîrii judecătoreşti prin care se instituie o măsură de ocrotire judiciară începe să curgă:

a) în privinţa persoanei fizice – din data comunicării conform art.308[12];

b) în privinţa persoanelor cărora hotărîrea trebuie să le fie comunicată – din data aducerii la cunoştinţă;

c) în privinţa celorlalte persoane care au drept de atac – din data pronunţării dispozitivului hotărîrii.

Articolul 308[15]. Citarea persoanelor care au dreptul de a depune apel

Citaţia privind judecarea apelului se va expedia tuturor persoanelor care au dreptul de a depune apel şi care vor avea dreptul să participe la examinarea apelului.

Secţiunea a 3-a
Dispoziţii speciale privind mandatul de ocrotire în viitor

Articolul 308[16]. Intervenţia instanţei de judecată

(1) Judecătorul poate să suspende efectele mandatului de ocrotire în viitor prin hotărîrea judecătorească sau încheierea privind instituirea unei ocrotiri provizorii sau, dacă existenţa mandatului îi este adusă la cunoştinţă ulterior, printr-o hotărîre sau încheiere pronunţată pe durata ocrotirii provizorii.

(2) Dacă măsura de ocrotire provizorie încetează, mandatul de ocrotire în viitor îşi reia efectul de plin drept, cu excepţia cazului în care instanţa de judecată îl revocă sau instituie o măsură de ocrotire judiciară.

Articolul 308[17]. Dreptul de a contesta hotărîrea judecătorească prin care se acordă împuterniciri suplimentare

Hotărîrea judecătorească prin care se împuterniceşte, în aplicarea art.48[21] şi 48[27] din Codul civil, mandatarul sau un mandatar special cu încheierea actelor juridice care exced mandatul de ocrotire în viitor poate fi atacată doar de către mandant, mandatar, persoana însărcinată cu controlul executării mandatului, în sensul art.48[15] alin.(3), şi de către persoanele ale căror drepturi sînt afectate prin aceasta.

Capitolul XXIX
ÎNCUVIINŢAREA SPITALIZĂRII FORŢATE ŞI TRATAMENTULUI FORŢAT

Articolul 309. Depunerea cererii

(1) În cazul în care, conform legii, se admite spitalizarea forţată şi tratamentul forţat al persoanei în temeiul unei hotărîri judecătoreşti, cererea se depune de o instituţie medico-sanitară la instanţa de la domiciliul persoanei sau de la locul ei de aflare.

(2) În cererea de spitalizare forţată şi tratament forţat se consemnează legitimitatea acestor măsuri. La cerere se anexează avizul comisiei medicale a instituţiei medico-sanitare asupra necesităţii spitalizării forţate şi tratamentului forţat.

Articolul 310. Examinarea cererii

(1) Instanţa judecătorească examinează, în 3 zile de la data depunerii, cererea de spitalizare forţată şi tratament forţat.

(2) Participarea în şedinţă de judecată a persoanei a cărei spitalizare se solicită şi a reprezentantului instituţiei medico-sanitare din a cărei iniţiativă a fost pornit procesul este obligatorie.

(3) În cazul în care se eschivează de a se prezenta în judecată, persoana este adusă forţat în temeiul unei încheieri judecătoreşti, care nu poate fi atacată cu recurs.

(4) Examinarea cauzei privind spitalizarea forţată şi tratamentul forţat al persoanei are loc în absenţa ei dacă sănătatea nu-i permite să se prezinte în şedinţă de judecată.

Articolul 311. Hotărîrea judecătorească

(1) După ce examinează cererea în fond, instanţa judecătorească pronunţă o hotărîre motivată prin care admite sau respinge cererea de spitalizare forţată şi tratament forţat.

(2) Hotărîrea prin care s-a admis cererea constituie temeiul spitalizării forţate şi tratamentului forţat al persoanei pe parcursul termenului stabilit de lege. Hotărîrea respectivă nu afectează capacitatea de exerciţiu a persoanei.

Capitolul XXX
ÎNCUVIINŢAREA EXAMENULUI PSIHIATRIC SAU SPITALIZĂRII ÎN STAŢIONARUL DE PSIHIATRIE

Articolul 312. Depunerea cererii

(1) Cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimţămînt al persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanţa judecătorească de la domiciliul acesteia.

(2) Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanţa de la locul de aflare a staţionarului de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

(3) Instanţa porneşte procesul privind încuviinţarea examenului psihiatric fără liberul consimţământ la cererea medicului psihiatru. Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ se depune în instanţă de către instituţia de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

Articolul 313. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimţământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal se expun circumstanţele care demonstrează necesitatea efectuării examenului psihiatric. La cererea adresată instanţei judecătoreşti se anexează în mod obligatoriu avizul scris al medicului psihiatru şi, după caz, alte materiale, inclusiv demersul, adresat medicului psihiatru de rudele persoanei sau de orice medic, de factorii de decizie ori de alte persoane, care confirmă necesitatea unui astfel de examen.

(2) În cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal trebuie să se indice legitimitatea spitalizării şi circumstanţele care demonstrează conduita neadecvată a acesteia. La cerere se anexează avizul argumentat al comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, asupra necesităţii persoanei de a se afla mai departe în staţionarul de psihiatrie.

Articolul 314. Termenul de depunere a cererii de spitalizare

(1) Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ al persoanei se depune în cel mai scurt timp posibil, dar nu mai tîrziu de 72 de ore din momentul internării ei în staţionar.

(2) Judecătorul prelungeşte, printr-o încheiere, termenul de aflare a persoanei în staţionarul de psihiatrie, luînd în considerare timpul necesar examinării cererii în judecată.

Articolul 315. Examinarea cererii

(1) Cererea de efectuare a examenului psihiatric sau de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ se examinează de judecător în decursul a 5 zile de la data pornirii procesului.

(2) Instanţa judecătorească examinează cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimţământ cu participarea medicului psihiatru care a depus cererea, a reprezentantului legal al persoanei şi a altor persoane interesate. Persoana a cărei stare psihică se cere constatată este în drept să participe la examinarea cauzei dacă medicul psihiatru consideră că sănătatea îi permite.

(3) Cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ se examinează de instanţă în termen de 5 zile de la pornirea procesului. Şedinţa de judecată are loc în localul instanţei judecătoreşti. Persoana spitalizată în staţionarul de psihiatrie fără liberul ei consimţământ este în drept să participe la soluţionarea cauzei dacă reprezentantul instituţiei de psihiatrie constată că sănătatea îi permite.

(4) Examinarea cererii de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ are loc în şedinţă de judecată cu participarea obligatorie a reprezentantului staţionarului de psihiatrie care solicită spitalizarea şi a reprezentantului legal al persoanei a cărei spitalizare se cere.

Articolul 316. Desemnarea avocatului

(1) Dacă persoana a cărei spitalizare în staţionarul de psihiatrie se cere nu este reprezentată în judecată de avocat, judecătorul solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru a-i apăra interesele.

(2) În conformitate cu legislaţia privind asistenţa juridică garantată de stat, asistenţa juridică în cazul consemnat la alin.(1) se acordă gratuit.

Articolul 317. Hotărîrea judecătorească

(1) După ce examinează în fond cererea de efectuare a examenului psihiatric sau de spitalizare în

staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ, instanţa judecătorească emite o hotărîre prin care admite sau respinge cererea.

(2) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de efectuare a examenului psihiatric constituie temeiul efectuării examenului psihiatric fără liberul consimţământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal. Hotărîrea judecătorească poate fi atacată în modul stabilit de prezentul cod.

(3) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal constituie temeiul spitalizării şi tratamentului persoanei în staţionarul de psihiatrie pe un termen stabilit de lege. Hotărîrea judecătorească poate fi atacată în modul stabilit de prezentul cod.

(4) Dacă se constată că cel la a cărui insistenţă a fost pornit procesul privind încuviinţarea examenului psihiatric sau spitalizării în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ a acţionat cu rea-credinţă, instanţa îl va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată şi la reparaţia prejudiciului cauzat astfel.

(5) Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de efectuare a examenului psihiatric sau cererea de spitalizare în staţionarul de psihiatrie fără liberul consimţământ nu afectează capacitatea de exerciţiu a persoanei.

Articolul 318. Externarea înainte de termen. Prelungirea spitalizării

În baza avizului comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, instanţa judecătorească de la locul de aflare a staţionarului de psihiatrie examinează cererea administraţiei acestuia privind externarea înainte de termen sau prelungirea spitalizării.

Capitolul XXX[1]
APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECŢIE ÎN CAZURILE DE VIOLENŢĂ ÎN FAMILIE

[Capitolul XXX[1] (art.318[1]-318[6]) abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 318[1]. Depunerea cererii

[Art.318[1] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 318[2]. Cuprinsul cererii

[Art.318[2] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 318[3]. Examinarea cererii

[Art.318[3] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 318[4]. Emiterea ordonanţei de protecţie

[Art.318[4] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 318[5]. Prelungirea şi revocarea ordonanţei de protecţie

[Art.318[5] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 318[6]. Contestarea încheierii privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecţie

[Art.318[6] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Capitolul XXXI
RESTABILIREA ÎN DREPTURILE CE IZVORĂSC DIN TITLURILE DE VALOARE LA PURTĂTOR ŞI DIN TITLURILE DE VALOARE LA ORDIN PIERDUTE (PROCEDURA DE CHEMARE)

Articolul 319. Depunerea cererii

(1) Persoana care a pierdut un titlu de valoare la purtător sau un titlu de valoare la ordin (în continuare – *document*) poate cere, în cazurile prevăzute de lege, instanţei judecătoreşti să declare nul documentul pierdut şi restabilirea în drepturi asupra lui. Restabilirea în drepturile ce izvorăsc din document poate fi efectuată şi în cazurile în care acesta şi-a pierdut solvabilitatea (capacitatea de plată) din cauza păstrării neglijente sau din alte motive.

(2) Cererea de declarare a nulităţii documentului pierdut se depune la instanţa judecătorească de la sediul instituţiei (persoanei) care a eliberat documentul.

Articolul 320. Cuprinsul cererii

În cererea de declarare a nulităţii documentului pierdut se indică:

a) semnele distinctive ale documentului pierdut şi denumirea instituţiei (persoanei) care l-a eliberat;

b) circumstanţele pierderii;

c) solicitarea adresată instituţiei (persoanei) care a eliberat documentul pierdut de a nu efectua în baza lui plăţi sau livrări şi de a confirma că nu s-au făcut astfel de operaţiuni.

Articolul 321. Actele judecătorului după primirea cererii

(1) După primirea cererii de declarare a nulităţii documentului pierdut, judecătorul emite o încheiere prin care interzice instituţiei (persoanei) care a eliberat documentul pierdut să efectueze în baza lui plăţi sau livrări, iar copia de pe încheiere o trimite instituţiei (persoanei) care a eliberat documentul, deţinătorului de registru şi registratorului.

(2) Judecătorul emite şi o încheiere privind publicarea în ziarul local, din contul petiţionarului, a unei înştiinţări de chemare în judecată a deţinătorului documentului. În înştiinţare se indică:

a) instanţa judecătorească la care s-a depus cererea de declarare a nulităţii documentului pierdut;

b) date despre persoana care a depus cererea şi domiciliul ei;

c) denumirea şi semnele distinctive ale documentului;

d) propunerea adresată deţinătorului documentului a cărui pierdere este declarată ca, în termen de 3 luni de la data publicării înştiinţării, să depună în instanţă o cerere în care să-şi revendice drepturile asupra documentului.

(3) Refuzul instanţei de a emite o încheiere privind publicarea înştiinţării consemnate în prezentul articol poate fi atacat cu recurs.

Articolul 322. Cererea deţinătorului de document

Deţinătorul de document a cărui pierdere a fost declarată în judecată este obligat să depună, pînă la expirarea a 3 luni de la data publicării înştiinţării, în instanţa care a pronunţat încheierea, o cerere în care să-şi formuleze drepturile asupra documentului şi să-l prezinte în judecată în original.

Articolul 323. Acţiunile judecătorului după primirea cererii deţinătorului de document

(1) Dacă deţinătorul depune cererea în instanţă pînă la expirarea a 3 luni de la data publicării înştiinţării, judecătorul scoate de pe rol cererea persoanei care a pierdut documentul şi stabileşte un termen de cel mult 2 luni în care instituţia (persoana) care a eliberat documentul nu poate efectua plăţi şi livrări în baza lui.

(2) Judecătorul explică petiţionarului dreptul lui de a intenta în judecată împotriva deţinătorului de document o acţiune de revendicare a documentului, precum şi deţinătorului referitor la dreptul lui de a cere repararea, din contul petiţionarului, a prejudiciului cauzat prin interdicţia impusă de judecată de a nu se efectua plăţi şi livrări în temeiul documentului litigios.

(3) Încheierile judecătoreşti emise în conformitate cu prezentul articol pot fi atacate cu recurs.

Articolul 324. Examinarea cererii

(1) Dacă, în termen de 3 luni de la data publicării înştiinţării, deţinătorul de document nu depune în judecată cererea specificată la art.322, instanţa va judeca cauza de declarare a nulităţii documentului

pierdut.

(2) Cererea de declarare a nulităţii documentului pierdut se examinează pe baza dosarului, fără citarea petiţionarului şi a reprezentantului instituţiei (persoanei) care a eliberat documentul pierdut. Instanţa poate dispune citarea acestora pentru a se expune cu privire la temeiurile cererii.

Articolul 325. Hotărîrea judecătorească

(1) În caz de admitere a cererii petiţionarului, instanţa judecătorească emite o hotărîre prin care declară nul documentul pierdut. Hotărîrea constituie temeiul efectuării plăţilor petiţionarului sau al eliberării unui nou document în locul celui declarat nul. Hotărîrea poate fi atacată cu apel. Decizia instanţei de apel nu se supune recursului, fiind definitivă şi irevocabilă de la pronunţare.

(2) În caz de admitere a cererii petiţionarului privind restabilirea în dreptul asupra documentului care şi-a pierdut solvabilitatea, instanţa pronunţă o încheiere de eliberare a unui alt document.

Articolul 326. Dreptul deţinătorului de document de a înainta o acţiune în legătură cu dobîndirea unui bun fără justă cauză

Deţinătorul care, din anumite motive, nu a declarat instanţei în termen dreptul său asupra documentului poate înainta împotriva persoanei căreia i s-a declarat dreptul de a primi un nou document în locul celui pierdut o acţiune privind dobîndirea bunului fără justă cauză.

Capitolul XXXII
UZUCAPIUNEA DREPTULUI CONTRAR CUPRINSULUI REGISTRULUI DE PUBLICITATE

[Capitolul XXXII (art.327-330) în redacţia Legii nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 327. Domeniul de aplicare şi competenţa

(1) Dispoziţiile prezentului capitol sînt aplicabile cererilor de constatare a uzucapiunii în temeiul art.330[4] din Codul civil şi efectuării înregistrării corespunzătoare în registrul de publicitate prevăzut de lege.

(2) Cererea de uzucapiune se depune la instanţa de judecată de la locul de aflare a bunului imobil, iar în cazul altor bunuri – la sediul sau oficiul teritorial respectiv al autorităţii competente să efectueze înregistrări şi radieri în registrul de publicitate corespunzător prevăzut de lege.

[Art.327 în redacţia Legii nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 328. Cuprinsul cererii de uzucapiune

(1) Petiţionarul va arăta în cererea de uzucapiune data de la care posedă bunul sub nume de proprietar, temeiul uzucapiunii, faptul dacă bunul posedat este sau nu înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege, precum şi numele ori denumirea vechiului proprietar sau a succesorului acestuia, dacă îl cunoaşte.

(2) La cererea de uzucapiune se vor anexa:

a) un certificat de deces care atestă că titularul dreptului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege este decedat sau, după caz, un certificat (confirmare, extras etc.) emis de autoritatea competentă, care atestă faptul că persoana juridică titulară a dreptului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege şi-a încetat existenţa;

b) un certificat eliberat de autoritatea competentă, din care să rezulte faptul dacă moştenirea titularului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege a fost sau nu deschisă, iar în caz afirmativ, cine sînt moştenitorii;

c) în cazul imobilelor, un certificat eliberat de primăria în a cărei rază teritorială este situat imobilul, din care să rezulte că acesta nu face parte din domeniul public al statului sau al unităţii administrativ-teritoriale;

d) certificatul privind absenţa datoriilor la bugetul public naţional al petiţionarului;

e) înscrisul constatator al actului juridic pe care solicitantul şi-a întemeiat posesia, atunci cînd este

cazul;

f) în cazul imobilelor, documentaţia tehnică cadastrală a imobilului, realizată, pe cheltuiala celui interesat, de o persoană fizică sau juridică autorizată, potrivit legii;

g) extrasul din registrul de publicitate prevăzut de lege pentru informare, cu arătarea titularului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege ori a înregistrării declaraţiei de renunţare la proprietate, precum şi a faptului dacă bunul este sau nu grevat de sarcini, eliberat de autoritatea competentă care deţine registrul respectiv; în cazul în care imobilul nu este înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege în folosul altei persoane şi nici grevat de sarcini, un certificat emis de organul cadastral teritorial, care atestă acest fapt, inclusiv faptul că nu a fost atribuit un număr cadastral la înregistrarea imobilului;

h) lista cuprinzînd numele, prenumele şi domiciliul a cel puţin 2 martori.

[Art.328 în redacţia Legii nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 329. Examinarea cererii de uzucapiune şi căile de atac

(1) După depunerea cererii de uzucapiune, instanţa dispune, prin încheiere, citarea titularului dreptului înregistrat în registrul de publicitate prevăzut de lege sau a succesorilor acestuia, dacă sînt cunoscuţi, precum şi emiterea unei somaţii şi, după caz, afişarea acesteia la imobilul vizat, la sediul instanţei, la sediul autorităţii competente prevăzute la art.327 alin.(2), precum şi publicarea ei în Monitorul Oficial al Republicii Moldova şi în alte publicaţii de largă răspîndire în Republica Moldova.

(2) Afişele şi publicaţia vor cuprinde:

a) denumirea instanţei care a emis somaţia, numărul şi data încheierii prin care s-a dispus emiterea;

b) numele, prenumele sau denumirea posesorului şi domiciliul sau, după caz, sediul acestuia;

c) precizarea că posesorul invocă dobîndirea proprietăţii sau a unui alt drept real prin uzucapiune;

d) indicarea precisă a bunului. În cazul imobilelor, indicarea precisă a imobilului, cu adresa poştală şi, dacă este cazul, cu număr cadastral sau topografic, iar în lipsa acestora, cu precizarea vecinătăţilor;

e) somaţia către toţi cei interesaţi să facă opoziţie, cu precizarea că, în caz contrar, în termen de 6 luni de la emiterea celei din urmă publicaţii se va trece la judecarea cererii.

(3) Cheltuielile necesare pentru efectuarea formalităţilor de afişare şi publicare sînt în sarcina petiţionarului.

(4) Îndeplinirea formalităţilor prevăzute la alin.(3) va fi constatată într-un proces-verbal, întocmit de grefier, ce se va depune la dosarul cauzei.

(5) Dacă nu s-au făcut opoziţii în termenul prevăzut la alin.(2) lit.e) sau dacă persoana înregistrată în registrul de publicitate prevăzut de lege este decedată sau şi-a încetat existenţa juridică, sau a renunţat la proprietate, instanţa se va pronunţa prin hotărîre, după ascultarea petiţionarului şi a martorilor şi după verificarea îndeplinirii condiţiilor cerute de lege pentru dobîndirea dreptului reclamat în temeiul uzucapiunii.

(6) Dacă s-au formulat opoziţii la cererea de uzucapiune, acestea vor fi comunicate petiţionarului pentru a formula referinţă potrivit dispoziţiilor de drept comun. După primirea referinţei se va fixa un termen pentru soluţionarea cererii de uzucapiune, cu citarea petiţionarului şi a oponenţilor, cărora li se va remite şi cîte o copie de pe cererea de uzucapiune şi de pe referinţa depusă de petiţionar.

(7) În toate cazurile, instanţa va cerceta dacă sînt îndeplinite cerinţele prevăzute de Codul civil pentru dobîndirea dreptului reclamat în temeiul uzucapiunii conform art.330^4 din Codul civil.

(8) Hotărîrea judecătorească poate fi contestată cu apel. Decizia instanţei de apel nu se supune recursului, fiind definitivă şi irevocabilă de la pronunţare.

[Art.329 în redacţia Legii nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 330. Înregistrarea în registrul de publicitate prevăzut de lege a dreptului uzucapat

(1) Petiţionarul va putea cere înregistrarea provizorie a dreptului ce a uzucapat, în temeiul hotărîrii judecătoreşti prin care s-a admis cererea de uzucapiune, înainte de rămînerea definitivă a acesteia. Justificarea înregistrării provizorii se va face pe baza hotărîrii judecătoreşti rămase definitivă.

(2) În toate cazurile, registratorul registrului de publicitate prevăzut de lege nu va putea dispune înregistrarea dreptului, în temeiul uzucapiunii, dacă acesta a fost înregistrat sau înregistrat provizoriu în folosul unei alte persoane, chiar după împlinirea termenului de uzucapiune; în cazul în care s-a făcut numai o notare, se va putea dispune înregistrarea dreptului fără ca înregistrarea să fie opozabilă celui care a cerut notarea.

(3) Petiţionarul este considerat proprietar de la data înregistrării, în condiţiile legii, în registrul de publicitate prevăzut de lege a dreptului de proprietate dobîndit în temeiul uzucapiunii conform dispoziţiilor art.330[4] din Codul civil.

[Art.330 în redacţia Legii nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Capitolul XXXIII
CONSTATAREA INEXACTITĂŢII ÎNSCRISURILOR ÎN REGISTRELE DE STARE CIVILĂ

Articolul 331. Depunerea cererii

(1) Instanţa judecătorească examinează cauzele privind constatarea inexactităţii înscrierilor în registrele de stare civilă conform prevederilor prezentului capitol dacă, în lipsa unui litigiu de drept şi în lipsa actelor doveditoare, organele de stare civilă sînt în imposibilitate să modifice înscrierile din registrele de stare civilă.

(2) Cererea de constatare a inexactităţii înscrierilor din registrul de stare civilă se depune la instanţa judecătorească de la domiciliul petiţionarului sau de la sediul organului de stare civilă care a înregistrat actul de stare civilă respectiv.

Articolul 332. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de constatare a inexactităţii înscrierilor din registrul de stare civilă se indică datele referitoare la inexactitate, la corectările sau modificările solicitate de petiţionar, organul de stare civilă care a refuzat corectarea sau modificarea înscrierilor.

(2) La cererea de constatare a inexactităţii înscrierilor din registrul de stare civilă se anexează copia de pe certificatul respectiv, încheierea organului de stare civilă asupra refuzului de corectare sau modificare a înscrierilor şi alte documente care se referă la această problemă.

Articolul 333. Examinarea cererii

Instanţa judecătorească examinează cererea de constatare a inexactităţii înscrierilor din registrele de stare civilă pe baza dosarului, fără citarea petiţionarului şi a altor persoane interesate. Instanţa poate dispune citarea acestora pentru a se expune cu privire la temeiurile cererii.

Articolul 334. Hotărîrea judecătorească

Hotărîrea judecătorească prin care se constată inexactitatea înscrierilor din registrul de stare civilă constituie temeiul corectării şi modificării înscrierilor de către organul de stare civilă. Hotărîrea poate fi contestată cu apel. Decizia instanţei de apel nu se supune recursului, fiind definitivă şi irevocabilă de la pronunţare.

Capitolul XXXIV
RECONSTITUIREA PROCEDURII JUDICIARE PIERDUTE (PROCEDURA DE RECONSTITUIRE)

Articolul 335. Reconstituirea procedurii judiciare pierdute

(1) Reconstituirea procedurii judiciare în cauzele civile (reconstituirea actelor de procedură judiciară sau de executare a hotărîrii) pierdute total sau parţial care s-a încheiat cu pronunţarea hotărîrii ori cu încetarea procesului se efectuează de către instanţa judecătorească în modul stabilit în prezentul capitol.

(2) Prevederile prezentului capitol nu se aplică la reconstituirea procedurii judiciare pierdute pînă la soluţionarea cauzei în fond sau pînă la încetarea procesului. În astfel de cazuri, persoana interesată este în drept să intenteze o nouă acţiune conform regulilor generale, fapt care se va menţiona în încheierea

judecătorească privind pornirea procesului.

Articolul 336. Depunerea cererii

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se depune de către participanţii la proces la instanţa care a soluţionat cauza în fond printr-o hotărîre sau care a pronunţat o încheiere de încetare a procesului.

(2) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conţinea actele de executare a hotărîrii se depune la instanţa locului de executare a hotărîrii.

Articolul 337. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se indică procedura a cărei reconstituire o solicită petiţionarul, modul de soluţionare a cauzei în fond printr-o hotărîre sau printr-o încheiere de încetare a procesului, calitatea procesuală a petiţionarului, prezenţa altor participanţi, calitatea lor procesuală, domiciliul sau locul lor de aflare, circumstanţele, cunoscute petiţionarului, de dispariţie a procedurii judiciare, locul de aflare a copiilor de pe documentele procedurii pierdute, deţinătorii acestor copii, documentele a căror reconstituire o solicită petiţionarul, scopul reconstituirii lor, alte date.

(2) La cerere se anexează documentele care se referă la proces şi care s-au păstrat sau copiile de pe ele, chiar dacă nu sînt autentificate în modul stabilit.

Articolul 338. Cheltuielile de judecată

(1) Cheltuielile suportate de instanţă în procesul de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se trec în contul statului.

(2) Dacă cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute s-a făcut cu rea-credinţă, petiţionarul este obligat la plata cheltuielilor de judecată.

[Art.338 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 339. Efectele nerespectării cerinţelor faţă de cuprinsul cererii

(1) Dacă petiţionarul nu a menţionat scopul adresării în judecată privind reconstituirea procedurii judiciare pierdute, instanţa judecătorească nu dă curs cererii, acordîndu-i un termen rezonabil pentru a indica scopul adresării în judecată.

(2) Dacă scopul adresării în judecată indicat de petiţionar nu favorizează apărarea drepturilor sau intereselor lui legitime, instanţa refuză să pornească procesul de reconstituire a procedurii judiciare pierdute sau, printr-o încheiere motivată, scoate cererea de pe rol dacă procesul a fost pornit.

(3) Instanţa refuză, printr-o încheiere motivată, să pornească procesul de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conţine acte de executare dacă poate fi eliberat un duplicat al titlului executoriu sau un alt act vizînd procedura executorie.

Articolul 340. Acţiunile judecătorului după primirea cererii

(1) În faza de pregătire a cauzei către dezbateri judiciare, judecătorul constată persoanele care au participat la efectuarea actelor de procedură sau au fost citate în calitate de martor. În caz de necesitate, constată şi persoanele care au făcut parte din completul de judecată la examinarea cauzei sau la redactarea actului de procedură pierdut ori care au participat la executarea hotărîrii judecătoreşti.

(2) La cererea petiţionarului sau din oficiu, instanţa reclamă participanţilor la procesul în procedura judiciară pierdută documentele care s-au păstrat, documentele care au fost eliberate persoanelor fizice şi organizaţiilor pînă la pierderea procedurii, copiile de pe ele, alte certificate şi documente importante pentru soluţionarea cauzei, ordonă grefierului să efectueze extrase din registrele instanţei cu informaţii despre actele de procedură judiciară pierdută sau actele de procedură în executare a hotărîrii pierdută.

(3) Pentru reconstituirea procedurii judiciare pierdute, instanţa poate dispune publicarea, din contul petiţionarului, într-un ziar mai răspîndit, a solicitării, adresate deţinătorilor de documente ale procedurii pierdute sau de copii de pe ele, de a le prezenta în instanţă.

Articolul 341. Examinarea cererii

(1) Cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute care conţine acte de procedură judiciară se examinează cu participarea petiţionarului şi a altor persoane interesate.

(2) Procedura judiciară pierdută privind actele de executare a hotărîrii se reconstituie şi în cazul în care hotărîrea a fost executată. Actul de executare a hotărîrii judecătoreşti se reconstituie printr-o hotărîre judecătorească, cu menţinerea acţiunilor efectuate, indicate în actele de executare.

Articolul 342. Încetarea procedurii de reconstituire a procedurii judiciare pierdute

(1) Dacă materialele adunate nu sînt suficiente pentru reconstituirea hotărîrii procedurii judiciare pierdute, instanţa judecătorească, printr-o încheiere, dispune încetarea procesului de reconstituire a procedurii judiciare pierdute şi lămureşte participanţilor la proces că au dreptul de a depune în judecată o nouă acţiune conform regulilor generale. Încheierea de încetare a procesului nu poate fi atacată cu recurs.

(2) Examinarea cererii de reconstituire a hotărîrii judecătoreşti a procedurii judiciare pierdute nu se limitează cu termenul ei de păstrare. Dacă cererea de reconstituire a procedurii judiciare pierdute are ca scop executarea ei, însă adresarea în judecată a avut loc după ce termenul de prezentare spre executare a titlului executor a expirat şi instanţa refuză repunerea în termen, procedura de reconstituire încetează.

Articolul 343. Hotărîrea judecătorească de reconstituire a procedurii judiciare pierdute

(1) Hotărîrea judecătorească de reconstituire a procedurii judiciare pierdute sau încheierea de încetare a procesului, dacă au fost pronunţate în cauza respectivă, se reconstituie în mod obligatoriu, cu excepţia cazurilor indicate la art.342.

(2) În hotărîrea judecătorească de reconstituire a hotărîrii judiciare pierdute sau a încheierii de încetare a procesului se menţionează datele prezentate instanţei şi examinate în şedinţă de judecată cu participarea tuturor participanţilor la procesul în procedura pierdută în a căror bază instanţa consideră constatat cuprinsul hotărîrii care se reconstituie.

(3) În motivul hotărîrii de reconstituire a procedurii judiciare pierdute se menţionează concluziile instanţei asupra circumstanţelor, probelor pe care le-a examinat şi asupra actelor procedurale efectuate în legătură cu procedura pierdută. Hotărîrea poate fi contestată cu apel. Decizia instanţei de apel nu se supune recursului, fiind definitivă şi irevocabilă de la pronunţare.

(4) Actele judiciare emise în vederea reconstituirii procedurii judiciare pierdute pot fi atacate cu recurs.

Capitolul XXXIV[1]
SUSPENDAREA ŞI RETRAGEREA LICENŢELOR/ AUTORIZAŢIILOR CE VIZEAZĂ ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

[Capitolul XXXIV[1] (art.343[1]-343[5]) abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 343[1]. Depunerea cererii

[Art.343[1] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 343[2]. Cuprinsul cererii

[Art.343[2] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 343[3]. Examinarea cererii

[Art.343[3] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 343[4]. Hotărîrea judecătorească

[Art.343[4] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 343[5]. Anularea suspendării licenţei/autorizaţiei ce vizează activitatea de întreprinzător

[Art.343[5] abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Capitolul XXXIV[2]
AUTORIZAREA TESTĂRII INTEGRITĂŢII PROFESIONALE ŞI APRECIEREA REZULTATULUI TESTULUI DE INTEGRITATE PROFESIONALĂ

Articolul 343[6]. Competenţa de autorizare a testării integrităţii profesionale şi de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională

Cererile de autorizare a testării integrităţii profesionale şi de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională se examinează de către judecătoriile de drept comun în a căror rază teritorială îşi au sediul autorităţile indicate la art.12 din Legea nr.325/2013 privind evaluarea integrităţii instituţionale.

Notă: Se declară neconstituţional textul „şi de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională" din art.343[6], conform Hot. Curţii Constituţionale nr.37 din 07.12.2021, în vigoare 07.12.2021

Articolul 343[7]. Autorizarea testării integrităţii profesionale

(1) Judecătorul se expune prin încheiere cu privire la autorizarea deciziei de iniţiere a testării integrităţii profesionale în cadrul evaluării integrităţii instituţionale, luată de către instituţia care evaluează integritatea instituţională, în termenele şi condiţiile prevăzute de Legea nr.325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrităţii instituţionale.

(2) Încheierea prin care instanţa refuză autorizarea deciziei de iniţiere a testării integrităţii profesionale poate fi atacată cu recurs de către instituţia care evaluează integritatea instituţională.

Articolul 343[8]. Aprecierea rezultatului testului de integritate profesională

(1) Judecătorul care a autorizat decizia de iniţiere a testării integrităţii profesionale verifică materialele obţinute în cadrul testelor de integritate profesională, iar dacă acesta se află în imposibilitate, verificarea este efectuată de către un alt judecător din cadrul aceleiaşi instanţe.

(2) Judecătorul examinează respectarea de către testor a deciziei motivate de iniţiere a testării, confirmă sau modifică propunerea instituţiei care evaluează integritatea instituţională cu privire la aprecierea comportamentului agentului public testat şi constată, prin încheiere, rezultatele testării integrităţii profesionale în conformitate cu prevederile Legii nr.325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrităţii instituţionale.

(3) Dacă în cadrul testului de integritate profesională agentul public testat a primit bunuri, judecătorul dispune, prin intermediul aceleiaşi sau al unei încheieri ulterioare, restituirea/recuperarea bunurilor sau a contravalorii acestora de către agentul public testat la demersul instituţiei care evaluează integritatea instituţională.

(4) Încheierea prin care instanţa apreciază rezultatele testării integrităţii profesionale sau dispune restituirea/recuperarea bunurilor primite de către agentul public testat sau a contravalorii acestora poate fi atacată cu recurs de către instituţia care evaluează integritatea instituţională.

(5) La demersul instituţiei care evaluează integritatea instituţională, judecătorul soluţionează, prin încheiere, orice altă situaţie apărută în cadrul testării integrităţii profesionale în vederea asigurării respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, nedivulgării identităţii testorilor şi conspirării activităţii de testare a integrităţii profesionale. Încheierea respectivă poate fi atacată cu recurs de către instituţia care evaluează integritatea instituţională.

Notă: Se declară neconstituţional art.343[8], conform Hot. Curţii Constituţionale nr.37 din 07.12.2021, în vigoare 07.12.2021

D. PROCEDURA ÎN ORDONANŢĂ (PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)

Capitolul XXXV

PROCEDURA ÎN ORDONANŢĂ
(PROCEDURA SIMPLIFICATĂ)

Articolul 344. Ordonanţa judecătorească

(1) Ordonanţa judecătorească este o dispoziţie dată unipersonal de judecător, în baza materialelor prezentate de creditor, privind încasarea de sume băneşti sau revendicarea de bunuri de la debitor în pretenţiile specificate la art.345.

(2) Ordonanţa judecătorească reprezintă un act executoriu care se îndeplineşte în modul stabilit pentru executarea actelor judecătoreşti.

Articolul 345. Pretenţiile în al căror temei se emite ordonanţă judecătorească

Se emite ordonanţă judecătorească în cazul în care pretenţia:

a) derivă dintr-un act juridic autentificat notarial;

b) rezultă dintr-un act juridic încheiat printr-un înscris simplu, iar legea nu dispune altfel;

c) este întemeiată pe protestul cambiei în neachitarea, neacceptarea sau nedatarea acceptului, autentificat notarial;

d) ţine de încasarea pensiei de întreţinere a copilului minor care nu necesită stabilirea paternităţii, contestarea paternităţii (maternităţii) sau atragerea în proces a unor alte persoane interesate;

e) urmăreşte perceperea salariului sau unor alte drepturi calculate, dar neplătite salariatului;

f) este înaintată de organul de poliţie sau de Serviciul Fiscal de Stat privind încasarea cheltuielilor aferente căutării pîrîtului sau debitorului ori bunurilor lui sau copilului luat de la debitor în temeiul unei hotărîri judecătoreşti, precum şi a cheltuielilor de păstrare a bunurilor sechestrate de la debitor şi a bunurilor debitorului evacuat din locuinţă;

g) rezultă din procurarea în credit sau acordarea în leasing a unor bunuri;

h) rezultă din nerestituirea cărţilor împrumutate de la bibliotecă;

i) rezultă din restanţele aferente obligaţiilor fiscale în conformitate cu prevederile Codului fiscal;

[Lit.j) art.345 abrogată prin Legea nr.214 din 31.07.2024, în vigoare 15.08.2024]

k) urmăreşte exercitarea dreptului de gaj;

l) rezultă din neachitarea de către persoanele fizice a primelor de asigurare obligatorie de asistenţă medicală;

m) rezultă din prevederile art.99 alin.(4) din Codul de executare;

n) rezultă din facturi care au scadenţa la data depunerii lor;

o) se referă la întoarcerea executării conform art.158 alin.(2) din Codul de executare;

p) este înaintată de instituţia penitenciară privind încasarea cheltuielilor de escortă a deţinuţilor în şedinţe de judecată în cauze civile;

r) este înaintată de persoana care a primit sau a cumpărat un bun, dacă se referă la evacuarea persoanelor din bunul imobil transmis sau vîndut de executorul judecătoresc, cu confirmarea acestui fapt de către instanţa de judecată.

[Art.345 modificat prin Legea nr.214 din 31.07.2024, în vigoare 15.08.2024]

Articolul 346. Depunerea cererii şi plata taxei de stat şi a taxei de timbru

(1) Cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti se depune în instanţă potrivit regulilor de competenţă jurisdicţională stabilite la cap.IV, după respectarea procedurii prealabile.

(2) Cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti se impune cu taxă de stat în mărimea stabilită pentru cererea de chemare în judecată în acţiune civilă, precum şi cu taxă de timbru în mărimea prevăzută de Legea taxei de stat nr.213/2023.

(3) În cazul în care cererea creditorului nu este acceptată, taxa de stat i se restituie.

(4) În caz de anulare a ordonanţei judecătoreşti, taxa de stat plătită de creditor se trece în contul taxei pentru înaintarea acţiunii.

[Art.346 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 347. Cuprinsul cererii

(1) Cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti se depune în scris. În ea se indică:

a) instanţa în care se depune cererea;

b) numele sau denumirea creditorului, domiciliul ori sediul, codul fiscal;

c) numele sau denumirea debitorului, domiciliul ori sediul, codul fiscal;

d) pretenţia creditorului şi circumstanţele pe care se întemeiază;

e) documentele ce confirmă temeinicia pretenţiei;

f) documentele anexate.

(2) În cadrul revendicării unui bun, în cerere se indică valoarea acestuia.

(3) La depunerea cererii, creditorul prezintă probe privind respectarea procedurii prealabile sesizării instanţei.

(4) Cererea se semnează de creditor sau de reprezentantul lui. Dacă se depune de către reprezentant, la cerere se anexează documentul care atestă împuternicirile acestuia, autentificat în modul stabilit de lege.

Articolul 348. Refuzul de a primi cererea

(1) Judecătorul refuză să primească cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti din motivele consemnate la art.169 şi 170.

(2) Judecătorul refuză să primească cererea şi dacă:

a) pretenţia nu rezultă din art.345;

a^{1}) pretenţia este formulată faţă de mai mulţi debitori;

b) debitorul este în afara jurisdicţiei instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova;

c) nu sînt prezentate documentele care confirmă pretenţia creditorului;

d) din cerere şi din alte documente prezentate se constată existenţa unui litigiu de drept care nu poate fi soluţionat în temeiul documentelor depuse;

e) nu s-a respectat procedura prealabilă.

(3) În cazul refuzului de a primi cererea, judecătorul emite, în termen de 5 zile de la depunerea ei în judecată, o încheiere, care nu poate fi atacată cu recurs.

(4) Refuzul de a primi cererea de eliberare a ordonanţei judecătoreşti nu împiedică creditorul să înainteze pretenţiile sale în procedură de examinare a acţiunii civile. În acest caz, taxa de stat plătită de creditor se trece în contul taxei de înaintare a acţiunii civile.

Articolul 349. Lichidarea neajunsurilor din cerere

(1) Dacă cererea nu corespunde prevederilor art.347 ori nu s-a plătit taxa de stat şi taxa de timbru, judecătorul nu dă curs cererii şi, printr-o încheiere, stabileşte un termen de lichidare a neajunsurilor din cerere sau de plată a taxei de stat şi a taxei de timbru.

(2) Dacă, în conformitate cu indicaţiile judecătorului şi în termenul stabilit, creditorul îndeplineşte cerinţele enumerate la art.347 şi plăteşte taxă de stat şi taxă de timbru, cererea este considerată depusă în ziua prezentării iniţiale în judecată. În caz contrar, judecătorul emite o încheiere de restituire a cererii, care poate fi atacată cu recurs.

[Art.349 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 350. Examinarea cererii

(1) Ordonanţa judecătorească se pronunţă de judecător după examinarea cauzei în fond, fără citarea părţilor pentru explicaţii, fără dezbateri judiciare şi fără întocmire de proces-verbal.

(2) Ordonanţa judecătorească se eliberează în termen de 5 zile de la data depunerii cererii în judecată.

Articolul 351. Cuprinsul ordonanţei judecătoreşti

(1) În ordonanţa judecătorească se indică:

a) numărul dosarului şi data eliberării ordonanţei;

b) instanţa, numele judecătorului care a eliberat ordonanţa;

c) numele sau denumirea creditorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare;

d) numele sau denumirea debitorului, domiciliul sau sediul, datele lor bancare;

e) legea în al cărei temei este admisă pretenţia creditorului;

f) suma ce urmează a fi încasată sau bunul ce urmează a fi revendicat, valoarea lui;

g) despăgubirile şi penalităţile care sînt solicitate de creditor şi care urmează să fie încasate în temeiul legii sau al contractului;

h) taxa de stat plătită de debitor în favoarea creditorului sau a statului;

i) termenul şi modul de contestare a ordonanţei judecătoreşti.

(2) În ordonanţa de încasare a pensiei de întreţinere a copilului minor, în afară de datele menţionate la alin.(1) lit.a), b), c), d), e) şi h), se indică locul şi data naşterii debitorului, locul lui de muncă, domiciliul, numele şi data naşterii fiecărui copil pentru care se încasează pensie de întreţinere, sumele ce urmează a fi încasate lunar şi termenul lor de încasare.

(3) Ordonanţa judecătorească se scrie pe blanchetă şi se semnează de emitent.

Articolul 352. Expedierea către debitor a copiei de pe ordonanţa judecătorească

(1) După eliberarea ordonanţei, judecătorul trimite debitorului, cel tîrziu a doua zi, copia de pe ordonanţă printr-o scrisoare recomandată cu recipisă.

(2) În decursul a 10 zile de la primirea copiei de pe ordonanţă, debitorul este în drept să înainteze, prin intermediul oricăror mijloace de comunicare ce asigură veridicitatea obiecţiilor şi primirea lor la timp, în instanţa care a eliberat ordonanţa, obiecţiile sale motivate împotriva pretenţiilor admise, anexînd probele ce le confirmă.

(3) În cazul depunerii obiecţiilor peste termenul stabilit de lege, judecătorul este în drept, la cererea debitorului, să suspende executarea ordonanţei pînă la examinarea obiecţiilor, cu excepţia cazurilor în care legea interzice suspendarea, soluţionînd concomitent chestiunea de restabilire a termenului pentru depunerea lor în condiţiile art.116.

(4) Instanţa care a emis ordonanţa examinează obiecţiile debitorului fără citarea părţilor, fără a încheia proces-verbal şi se limitează la admisibilitatea obiecţiilor din punctul de vedere al temeiniciei şi veridicităţii.

(5) Instanţa de judecată este în drept să citeze debitorul şi creditorul în şedinţa de judecată pentru a se expune cu privire la obiecţiile formulate. În acest caz, se întocmeşte un proces-verbal şi se înregistrează audio şedinţa de judecată, în condiţiile prezentului cod.

Articolul 353. Anularea ordonanţei judecătoreşti

(1) În termen de 5 zile de la data depunerii obiecţiilor conform art.352 alin.(2) sau examinării obiecţiilor conform art.352 alin.(5), judecătorul care a emis ordonanţa dispune, prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac, admiterea obiecţiilor debitorului, dacă acestea sînt temeinice şi veridice, şi anularea ordonanţei sau dispune, prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac, respingerea obiecţiilor.

(2) În încheierea de anulare a ordonanţei, judecătorul lămureşte că pretenţia creditorului poate fi înaintată debitorului în procedură de examinare a acţiunii civile. Copia de pe încheierea de anulare a ordonanţei judecătoreşti se expediază părţilor în cel mult 3 zile de la data pronunţării încheierii.

(3) În cazul anulării ordonanţei deja executate sau executate parţial şi neadresării creditorului cu acţiune în procedura generală, debitorul nu este lipsit de dreptul de a se adresa cu cerere potrivit art.159 din Codul de executare al Republicii Moldova.

(4) În cazul în care obiecţiile nu se referă la fondul cauzei, judecătorul va emite o încheiere despre refuzul de anulare a ordonanţei. Încheierea respectivă poate fi atacată cu recurs în termen de 10 zile.

Notă: Se declară neconstituţional textul „care nu se supune niciunei căi de atac” din teza a doua a art.353 alin.(1), conform Hot. Curţii Constituţionale nr.7 din 19.03.2019, în vigoare 19.03.2019

Articolul 354. Eliberarea ordonanţei judecătoreşti creditorului

(1) Dacă, în termenul stabilit la art.352, instanţa judecătorească nu primeşte din partea debitorului obiecţii motivate sau dacă debitorul este de acord cu pretenţiile creditorului, judecătorul eliberează creditorului un al doilea exemplar de ordonanţă judecătorească, care este cu executare imediată, certificîndu-l cu sigiliul instanţei. Judecătorul nu va elibera creditorului al doilea exemplar de ordonanţă dacă lipseşte dovada comunicării acesteia debitorului şi nu a expirat termenul de depunere a obiecţiilor.

(2) La solicitarea creditorului, ordonanţa judecătorească poate fi expediată de judecător executorului judecătoresc desemnat de creditor.

(3) În cazul încasării la bugetul de stat a taxei de stat de la debitor în temeiul ordonanţei judecătoreşti, instanţa eliberează un titlu executoriu, care se certifică cu sigiliul instanţei şi se expediază executorului judecătoresc în a cărui competenţă teritorială, stabilită de camera teritorială a executorilor judecătoreşti, se află domiciliul sau sediul debitorului.

(4) Ordonanţa judecătorească se păstrează în original în procedura judecăţii.

E. PROCEDURA DE DECLARARE A INSOLVABILITĂŢII

Capitolul XXXVI
PROCEDURA DE DECLARARE A INSOLVABILITĂŢII

Articolul 355. Competenţa jurisdicţională a instanţelor judecătoreşti în cauzele de declarare a insolvabilităţii

Cererea de declarare a insolvabilităţii se depune la judecătoria competentă în conformitate cu prevederile prezentului cod şi ale altor legi.

Articolul 356. Examinarea cererii

Cererea de declarare a insolvabilităţii se judecă în instanţă conform normelor generale din prezentul cod, cu excepţiile şi completările stabilite de legislaţia insolvabilităţii.

TITLUL III
CĂILE DE ATAC AL HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI

Capitolul XXXVII
APELUL

Articolul 357. Obiectul apelului

Hotărîrile susceptibile de apel pot fi atacate, pînă a rămîne definitive, în instanţă de apel care, în baza materialelor din dosar şi a celor prezentate suplimentar, verifică corectitudinea constatării circumstanţelor de fapt ale cauzei, a aplicării şi interpretării normelor de drept material, precum şi respectarea normelor de drept procedural, la judecarea cauzei în primă instanţă.

Articolul 358. Hotărîrile care pot fi atacate cu apel şi instanţele competente să judece cererile de apel

(1) Hotărîrile pronunţate în primă instanţă de judecătorii pot fi atacate cu apel la curţile de apel de drept comun.

[Alin.(2) art.358 abrogat prin Legea nr.76 din 21.04.2016, în vigoare 01.04.2017]

[Alin.(3) art.358 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(4) Nu pot fi atacate cu apel hotărîrile pronunţate în primă instanţă de către curţile de apel.

(5) Hotărîrile pronunţate în primă instanţă după reexaminarea cauzei pot fi atacate cu apel după reguli generale.

Articolul 359. Atacarea încheierilor emise în primă instanţă

(1) Încheierile emise în primă instanţă nu pot fi atacate cu apel decît o dată cu hotărîrea, cu excepţia încheierilor care pot fi atacate cu recurs, separat de hotărîre, în cazurile specificate la art.423.

(2) Apelul declarat împotriva hotărîrii se consideră declarat şi împotriva încheierilor date în cauza respectivă, chiar dacă au fost emise după pronunţarea hotărîrii şi dacă atacarea încheierii nu se menţionează în cererea de apel.

Articolul 360. Persoanele în drept să declare apel

(1) Sînt în drept să declare apel:

a) părţile şi alţi participanţi la proces;

b) reprezentantul în interesul apelantului, dacă este împuternicit în modul stabilit de lege;

c) martorul, expertul, specialistul şi interpretul, reprezentantul cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine.

(2) Persoana interesată care a renunţat expres la apel în privinţa unei hotărîri nu mai are dreptul să declare apel. Renunţarea la apel se face prin depunerea unei cereri în prima instanţă pînă la expirarea termenului de depunere a apelului.

Articolul 361. Alăturarea la apel

(1) Coparticipanţii (coreclamanţii, copîrîţii) şi intervenienţii care participă în proces din partea apelantului se pot alătura la apel, dacă pretenţiile lor coincid cu pretenţiile apelantului, prezentînd o cerere scrisă. Pentru cererea de alăturare la apel se plăteşte taxa de stat în mărimea prevăzută de Legea taxei de stat nr.213/2023.

(2) În cazul în care pretenţiile apelantului nu coincid cu pretenţiile alăturatului, acesta din urmă este în drept să depună apel după regulile generale, plătind taxă de stat în mărimea prevăzută de Legea taxei de stat nr.213/2023.

(3) Dacă apelantul principal îşi retrage apelul sau cererii de apel nu i se dă curs, sau cererea a fost restituită, sau există alte motive care exclud soluţionarea fondului, alăturarea la apel prevăzută la alin.(1) produce efecte juridice în cazul în care a avut loc în interiorul termenului de apel şi persoana alăturată a plătit taxă de stat.

[Art.361 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 362. Termenul de declarare a apelului

(1) Termenul de declarare a apelului este de 30 de zile de la data pronunţării dispozitivului hotărîrii, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Termenul de apel se întrerupe prin decesul participantului la proces care avea interes să facă apel sau prin decesul mandatarului căruia i se comunicase hotărîrea. În astfel de cazuri, se face o nouă comunicare la locul deschiderii succesiunii, iar termenul de apel începe să curgă din nou de la data comunicării hotărîrii. Pentru moştenitorii asupra cărora au fost instituite măsuri de ocrotire judiciară sau pentru cei dispăruţi fără veste termenul curge din ziua în care se numeşte tutorele sau curatorul.

(3) Repunerea în termen de apel se face de către instanţa de apel în cazurile şi în ordinea prevăzute de art.116.

Articolul 362[1]. Apelul incident

(1) În cadrul procesului în care se judecă apelul depus de apelant, intimatul este în drept, după expirarea termenului de apel, să depună apel în scris, inclusiv în formă electronică prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. Apelul incident se depune nu mai tîrziu de data depunerii referinţei la cererea de apel.

(2) Dacă apelantul principal îşi retrage apelul sau dacă cererii de apel nu i se dă curs, sau cererea a fost restituită, sau există alte motive care exclud soluţionarea fondului, apelul incident prevăzut la alin.(1) nu produce efecte juridice.

Articolul 363. Efectul suspensiv al termenului de apel

(1) Termenul de apel suspendă executarea hotărîrii pronunţate în primă instanţă, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege.

(2) Apelul exercitat în termen este, de asemenea, suspensiv de executare a hotărîrii.

Articolul 363[1]. Efectul suspensiv al apelului exercitat în afara termenului legal

(1) În cauzele patrimoniale, la cererea apelantului, instanţa de apel dispune suspendarea executării hotărîrii atacate cu apel exercitat în afara termenului legal dacă apelantul a depus cauţiune în condiţiile art.80 şi 81 din Codul de executare. Suspendarea se dispune în cel mult 10 zile printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac.

(2) În cazul în care cererea de repunere în termenul de apel a fost admisă, iar ca urmare a examinării cererii de apel se adoptă o decizie prin care acţiunea este respinsă, cauţiunea depusă se restituie prin decizia instanţei de apel.

(3) În cazul în care cererea de repunere în termenul de apel a fost admisă, iar ca urmare a examinării cererii de apel hotărîrea se casează şi cauza se remite la rejudecare, cauţiunea rămîne în cont pînă la adoptarea unei hotărîri irevocabile.

(4) Dacă cererea de repunere în termenul de apel a fost admisă, iar ca urmare a examinării cererii de apel hotărîrea s-a menţinut sau dacă cererea de repunere în termenul de apel a fost respinsă, suma depusă se foloseşte pentru executarea hotărîrii în modul prevăzut de lege.

(5) În cauzele nepatrimoniale, executarea hotărîrii poate fi suspendată de către instanţa de apel la cererea motivată a apelantului.

Articolul 364. Depunerea cererii de apel

(1) Cererea de apel se depune în scris la instanţa judecătorească a cărei hotărîre se atacă, cu plata taxei de stat şi/sau a taxei de timbru în cazul în care apelul se impune cu taxă, în condiţiile legii.

(2) Cererea de apel şi înscrisurile noi care nu au fost prezentate în primă instanţă se depun cu atîtea copii cîţi participanţi la proces sînt, plus cîte o copie pentru instanţa de apel. Copiile de pe înscrisuri se legalizează în modul stabilit de lege.

(3) Înscrisurile alăturate, redactate într-o limbă străină se depun în traducere, certificată în modul stabilit de lege.

(4) Cererea de apel cu toate documentele anexate se poate depune prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

[Art.364 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 365. Cuprinsul cererii de apel

(1) În cererea de apel se indică:

a) instanţa căreia îi este adresat apelul;

b) numele sau denumirea, domiciliul sau sediul apelantului, calitatea lui procedurală;

c) hotărîrea atacată, instanţa care a emis-o, completul de judecată, data emiterii;

d) motivele de fapt şi de drept pe care se întemeiază apelul;

e) probele invocate în susţinerea apelului;

f) solicitarea apelantului;

g) numele şi domiciliul martorilor, dacă se cere a fi citaţi în apel;

h) documentele ce se anexează.

(1[1]) Elementele cererii de apel prevăzute la alin.(1) lit.d), e) şi h) pot fi incluse într-o cerere de apel suplimentară depusă după data întocmirii hotărîrii integrale.

(2) În cererea de apel se poate indica şi alte date ce ţin de examinarea apelului.

(3) Cererea de apel se semnează de apelant sau de reprezentantul său. În ultimul caz, la cerere se anexează documentul, legalizat în modul stabilit, care certifică împuternicirile reprezentantului dacă în dosar lipseşte o astfel de împuternicire.

(4) La cererea de apel se anexează dovada de plată a taxei de stat, dacă apelul se impune cu

taxă, şi/sau a taxei de timbru.

[Art.365 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 365[1]. Intentarea procedurii de apel

(1) În termen de 24 de ore de la ajungerea dosarului în instanţa de apel, cererea de apel se repartizează completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

(2) În decurs de 10 zile de la repartizarea cererii de apel, completul de judecată care a primit cererea de apel spre examinare verifică dacă aceasta întruneşte exigenţele prevăzute de lege, fără înştiinţarea participanţilor la proces. Dacă cererea de apel nu întruneşte exigenţele prevăzute de lege, completul de judecată aplică prevederile art.368 şi 369. În caz contrar, printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, completul de judecată acceptă cererea de apel spre examinare şi dispune intentarea procedurii de apel.

Articolul 366. Înaintarea referinţei împotriva apelului

[Art.366 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

Articolul 367. Acţiunile primei instanţe după primirea cererii de apel

(1) Preşedintele primei instanţe, după ce primeşte cererea de apel, înscrisurile şi alte probe alăturate care nu au fost prezentate în primă instanţă, dispune înregistrarea imediată a cererii de apel.

[Alin.(2) art.367 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(3) După expirarea termenului de depunere a apelului, prima instanţă este obligată să expedieze a doua zi instanţei de apel dosarul împreună cu apelurile depuse şi înscrisurile alăturate care nu au fost prezentate în primă instanţă. Pînă la expirarea termenului de depunere a apelului şi expedierea dosarului în instanţa de apel, prima instanţă soluţionează cererile de emitere a hotărîrii suplimentare, de corectare a erorilor şi a omisiunilor, depuse pînă la expirarea termenului de depunere a apelului.

(4) Pînă la expirarea termenului de depunere a apelului, nimeni nu este în drept să reclame dosarul din prima instanţă. Participanţii la proces pot lua cunoştinţă de materialele din dosar, de apelurile şi referinţele depuse, de probele noi prezentate şi pot înainta referinţe motivate împotriva apelurilor şi referinţelor.

Articolul 368. Cazurile în care nu se dă curs cererii de apel

(1) Dacă cererea de apel nu întruneşte condiţiile prevăzute la art.364 şi 365 şi dacă cererea este depusă fără plata taxei de stat şi/sau a taxei de timbru, instanţa de apel, în termen de 10 zile de la repartizarea dosarului, dispune printr-o încheiere, fără înştiinţarea participanţilor la proces, să nu se dea curs cererii, acordînd apelantului un termen pentru lichidarea neajunsurilor.

(2) Dacă apelantul îndeplineşte în termen indicaţiile din încheierea judecătorească, apelul se consideră depus la data prezentării iniţiale.

(3) Încheierea instanţei de apel de a nu se da curs cererii poate fi atacată odată cu fondul.

[Art.368 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 369. Restituirea cererii de apel

(1) Instanţa de apel restituie, printr-o încheiere, cererea dacă:

a) apelantul nu a îndeplinit în termen indicaţiile instanţei de apel din încheierea emisă în conformitate cu art.368 alin.(1);

b) apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanţa de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen;

c) apelantul a înaintat o nouă pretenţie, neexaminată în primă instanţă;

d) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel, cu excepţia

cazului în care cererea depusă de persoana asupra căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară se referă la contestarea hotărîrii privind instituirea măsurii de ocrotire judiciare;

e) apelantul solicită restituirea apelului pînă la începerea dezbaterii cauzei în fond în instanţa de apel;

f) în virtutea legii, hotărîrea nu poate fi atacată în apel.

(1^1) Asupra restituirii cererii de apel decide un complet din 3 judecători, fără citarea participanţilor la proces. Instanţa de apel poate convoca participanţii la proces în şedinţă prealabilă doar în cazul stabilit la alin.(1) lit.b).

(2) Încheierea judecătorească de restituire a cererii de apel poate fi atacată cu recurs.

Articolul 370. Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare

(1) Instanţa de apel efectuează, în termen de pînă la 2 luni de la data emiterii încheierii de intentare a procedurii de apel, actele procedurale în vederea pregătirii cauzei pentru dezbateri în conformitate cu art.185 şi art.186. Referinţele cu toate înscrisurile anexate se depun în atîtea copii cîţi participanţi la proces sînt, plus o copie pentru instanţa de apel, inclusiv, după caz, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

(2) În cazul în care, în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, participantul la proces depune cererea de emitere a hotărîrii suplimentare, instanţa de apel transmite primei instanţe copia certificată a dosarului sau copia electronică, dacă comunicarea se face prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, pentru soluţionarea cererii respective. Instanţa de apel examinează în continuare cauza, însă pînă la pronunţarea hotărîrii suplimentare se amînă pledoariile.

Articolul 371. Termenul de examinare a cauzei în instanţă de apel

După expirarea termenului de pregătire a cauzei către dezbateri în şedinţă de judecată, apelul se examinează într-un termen rezonabil.

Articolul 372. Prezentarea unor noi probe şi pretenţii în instanţă de apel

(1) Părţile şi alţi participanţi la proces au dreptul să prezinte noi probe dacă acestea respectă prevederile art.119^1 alin.(2), dacă acestea nu au fost reclamate de către prima instanţă la cererea participanţilor la proces sau dacă au fost restituite în mod nejustificat de către prima instanţă.

[Alin.(1^1) şi (1^2) art.372 abrogate prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

(2) Pot fi citaţi în instanţă de apel martorii audiaţi în primă instanţă dacă în cererea de apel se contestă depoziţiile lor.

(3) În apel nu se poate schimba calitatea procedurală a părţilor, temeiul sau obiectul acţiunii şi nici nu pot fi înaintate noi pretenţii. Se pot cere însă dobînzi, rate, venituri ajunse la termen şi orice alte despăgubiri apărute după emiterea hotărîrii în primă instanţă, se poate solicita o compensaţie legală.

Articolul 373. Limitele judecării apelului

(1) Instanţa de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referinţelor şi obiecţiilor înaintate, legalitatea şi temeinicia hotărîrii atacate în ceea ce priveşte constatarea circumstanţelor de fapt şi aplicarea legii în primă instanţă.

(2) În limitele apelului, instanţa de apel verifică circumstanţele şi raporturile juridice stabilite în hotărîrea primei instanţe, precum şi cele care nu au fost stabilite, dar care au importanţă pentru soluţionarea cauzei, apreciază probele din dosar şi cele prezentate suplimentar în instanţă de apel de către participanţii la proces.

(3) În cazul în care motivarea apelului nu cuprinde argumente sau dovezi noi, instanţa de apel se pronunţă în fond, numai în temeiul celor invocate în primă instanţă.

[Alin.(4) art.373 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

(5) Instanţa de apel este obligată să se pronunţe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

(6) Apelantului nu i se poate crea în propria cale de atac o situaţie mai dificilă decît aceea din hotărîrea atacată cu apel, cu excepţia cazurilor cînd consimte şi cînd hotărîrea este atacată şi de alţi participanţi la proces.

Articolul 374. Retragerea apelului şi încetarea procedurii de apel

(1) Apelantul şi reprezentantul lui împuternicit în mod legal pot retrage apelul pînă la dezbaterea cauzei în fond în instanţă de apel. Retragerea se face în scris sau oral, în ultimul caz cu consemnare în proces-verbal.

(2) Retragerea apelului înaintat de procuror, de o altă persoană sau un organ împuternicit prin lege să se adreseze în judecată pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale unei alte persoane nu privează persoana în al cărei interes este declarat apelul de dreptul de a-l susţine după plata taxei de stat.

(3) În cazul retragerii apelului, instanţa de apel dispune printr-o încheiere încetarea procedurii de apel, fapt ce se aduce la cunoştinţă participanţilor la proces, încetarea procedurii în privinţa persoanei care a renunţat la apel şi examinează apelurile altor participanţi la proces.

(4) După primirea cererii de apel, procedura de apel încetează din oficiu sau la cerere dacă instanţa de apel constată că:

a) apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu a solicitat repunerea în termen sau instanţa de apel a respins cererea de repunere în termen;

b) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel;

c) hotărîrea nu poate fi atacată cu apel, potrivit legii.

(5) Încheierea judecătorească privind încetarea procedurii de apel poate fi atacată cu recurs.

Articolul 375. Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia părţilor

(1) Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia încheiată între părţi după depunerea apelului se prezintă instanţei de apel în scris sub formă de cerere.

(2) Examinarea cererii reclamantului de renunţare la acţiune sau a cererii părţilor de încheiere a tranzacţiei, efectele admiterii sau respingerii renunţului sau tranzacţiei au loc în conformitate cu art.212.

(3) În caz de admitere a renunţului reclamantului la acţiune sau de confirmare a tranzacţiei dintre părţi, instanţa de apel anulează hotărîrea atacată şi dispune încetarea procesului dacă sînt respectate prevederile art.60 alin.(5).

Articolul 376. Procedura de judecare a cauzei în instanţă de apel

(1) Dispoziţiile de procedură privind judecarea cauzelor civile în primă instanţă se aplică şi în instanţa de apel în măsura în care nu sînt contrare dispoziţiilor prezentului capitol.

(1^1) Apelul împotriva hotărîrilor emise de instanţa de insolvabilitate, precum şi împotriva hotărârilor emise în cazul cererilor cu valoare redusă se examinează, în procedură scrisă sau cu citarea participanţilor la proces, în condiţiile examinării cauzelor în primă instanţă.

(2) Lista cauzelor care se examinează în apel se afişează pînă la şedinţa de judecată.

[Art.376 modificat prin Legea nr.59 din 17.03.2022, în vigoare 08.05.2022]

Articolul 377. Dezbaterea cauzei în instanţă de apel

Preşedintele şedinţei de judecată deschide şedinţa şi anunţă cauza, numele apelantului, instanţa a cărei hotărîre este atacată, constată prezenţa participanţilor la proces şi reprezentanţilor, determină identitatea celor prezenţi, verifică împuternicirile persoanelor cu funcţie de răspundere şi ale reprezentanţilor.

Articolul 378. Anunţarea completului de judecată. Exercitarea dreptului de a face propuneri de recuzare

(1) Preşedintele şedinţei de judecată anunţă completul de judecată şi informează participanţii la proces că au dreptul să facă propuneri de recuzare.

(2) Temeiul înaintării propunerilor de recuzare şi abţinere de la judecată, modul soluţionării şi efectele admiterii lor sînt prevăzute la art.49–54.

(3) Preşedintele şedinţei de judecată explică participanţilor la proces drepturile şi obligaţiile lor procedurale.

Articolul 379. Efectul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces

(1) Dacă se constată că participantului la proces nu i s-au comunicat cererea de apel, probele noi şi referinţele, instanţa de apel dispune amînarea procesului.

(2) Neprezentarea în şedinţa de judecată a apelantului sau a intimatului, a reprezentanţilor acestora, precum şi a unui alt participant la proces, citaţi legal despre locul, data şi ora şedinţei, nu împiedică judecarea apelului.

Articolul 380. Examinarea cererii şi demersului participantului la proces

(1) Instanţa de apel soluţionează cererea şi demersul participantului la proces ce ţin de examinarea apelului după ce ascultă opiniile celorlalţi participanţi.

(2) Părţile şi ceilalţi participanţi la proces sînt în drept să ceară prezentarea unor noi probe a căror reclamare a fost respinsă de prima instanţă.

(3) Cererea şi demersurile înaintate se soluţionează în conformitate cu prevederile art.48 şi 203, instanţa de apel nefiind în drept să le respingă din motivul respingerii lor în primă instanţă.

Articolul 381. Raportul asupra cauzei

(1) Judecarea cauzei în instanţă de apel se deschide cu raportul asupra cauzei, prezentat de preşedintele şedinţei de judecată sau de un judecător.

(2) Raportorul expune circumstanţele cauzei, cuprinsul hotărîrii primei instanţe, motivele înaintării apelului, sumarul referinţelor depuse împotriva lui, conţinutul noilor probe prezentate instanţei de apel, alte date necesare verificării legalităţii şi temeiniciei hotărîrii.

Articolul 382. Explicaţiile participanţilor la proces

Instanţa de apel este obligată să asculte explicaţiile participanţilor la proces prezenţi în şedinţa de judecată şi ale reprezentanţilor acestora. Primul ia cuvînt apelantul şi reprezentantul său, după aceea şi ceilalţi participanţi la proces în ordinea stabilită de instanţă. Dacă ambele părţi au depus apel, primul ia cuvînt reclamantul.

Articolul 383. Cercetarea probelor

(1) După explicaţiile participanţilor la proces, instanţa de apel verifică probele administrate în prima instanţă şi cele prezentate în instanţa de apel în condiţiile art.372.

(2) Instanţa de apel este în drept să dea citire explicaţiilor participanţilor la proces absenţi, precum şi depoziţiile martorilor care nu au fost citaţi în instanţa de apel.

Articolul 384. Pledoariile

(1) După examinarea cauzei în fond, preşedintele şedinţei de judecată oferă participanţilor la proces şi reprezentanţilor posibilitatea de a face demersuri sau completări. După ce soluţionează demersurile, instanţa trece la pledoarii.

(2) Pledoariile se fac în conformitate cu prevederile art.233 şi art.234. Primul ia cuvînt apelantul. Dacă ambele părţi au depus apel, primul ia cuvînt reclamantul.

Articolul 385. Împuternicirile instanţei de apel

Instanţa de apel, după ce judecă apelul, este în drept:

a) să respingă apelul şi să menţină hotărîrea primei instanţe;

b) să admită apelul şi să modifice hotărîrea primei instanţe;

c) să admită apelul şi să caseze integral sau parţial hotărîrea primei instanţe, emiţînd o nouă hotărîre;

d) să admită apelul, să caseze integral hotărîrea primei instanţe şi să trimită cauza spre rejudecare în primă instanţă doar în cazul în care s-au încălcat temeiurile prevăzute la art.388 alin.(1) lit.d) şi i). La solicitarea participanţilor la proces, instanţa de apel poate trimite cauza spre rejudecare în prima instanţă doar o singură dată, în cazul prevăzut la art.388 alin.(1) lit.b);

e) să admită apelul şi să caseze integral sau parţial hotărîrea primei instanţe, dispunînd încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art.265 şi 267.

Articolul 386. Temeiurile casării sau modificării hotărîrii de către instanţa de apel

(1) Hotărîrea primei instanţe se casează sau se modifică de instanţa de apel dacă:

a) circumstanţele importante pentru soluţionarea cauzei nu au fost constatate şi elucidate pe deplin;

b) circumstanţele importante pentru soluţionarea cauzei, pe care prima instanţă le consideră constatate, nu au fost dovedite cu probe veridice şi suficiente;

c) concluziile primei instanţe, expuse în hotărîre, sînt în contradicţie cu circumstanţele cauzei;

d) normele de drept material sau normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat.

(2) O hotărîre legală în fond nu poate fi casată numai din motive formale.

Articolul 387. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept material

Se consideră că normele de drept material sînt încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanţa judecătorească:

a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;

b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată;

b^1) a aplicat o lege care a fost declarată neconstituţională;

c) a interpretat eronat legea;

d) a aplicat eronat analogia legii sau analogia dreptului.

Articolul 388. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural

(1) Hotărîrea primei instanţe urmează a fi casată, independent de argumentele cererii de apel, dacă:

a) cauza a fost judecată de un complet de judecată compus ilegal;

b) cauza a fost judecată de instanţă în absenţa unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinţei de judecată;

c) în judecarea cauzei au fost încălcate regulile cu privire la limba procesului;

d) instanţa a soluţionat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces;

[Lit.e) alin.(1) art.388 abrogată prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

f) hotărîrea nu este semnată de judecător sau de cineva din judecători ori hotărîrea este semnată nu de acel judecător sau de acei judecători care sînt menţionaţi în hotărîre;

g) în dosar lipseşte procesul-verbal al şedinţei de judecată;

h) în dosar lipseşte procesul-verbal privind efectuarea unui act procedural;

i) cauza a fost examinată cu încălcarea competenţei jurisdicţionale.

(2) Săvîrşirea altor încălcări decît cele consemnate la alin.(1) constituie temeiul casării hotărîrii numai dacă ele au dus sau au putut duce la soluţionarea eronată a cauzei.

Articolul 389. Adoptarea şi pronunţarea deciziei

(1) După încheierea dezbaterilor şi pledoariilor, completul de judecată se retrage în camera de deliberare pentru adoptarea deciziei. În cazuri complexe, instanţa de apel, prin încheiere protocolară,

dispune amînarea deliberării pentru cel mult 15 zile, înştiinţînd participanţii la proces despre locul, data şi ora pronunţării dispozitivului deciziei.

(2) În urma deliberării, completul de judecată pronunţă dispozitivul deciziei. Dispozitivul deciziei trebuie semnat de toţi judecătorii completului de judecată şi anexat la dosar.

(3) În cazul în care la adoptarea deciziei se exprimă o opinie separată, aceasta se anexează la dosar.

(4) Decizia integrală se întocmeşte în termen de 45 de zile lucrătoare de la pronunţarea dispozitivului deciziei şi se publică pe pagina web a instanţei judecătoreşti.

(5) Dacă unul dintre judecătorii completului de judecată este în imposibilitatea de a semna decizia integrală, în locul lui semnează preşedintele şedinţei, iar dacă şi acesta este în imposibilitatea de a semna, în locul lui semnează preşedintele instanţei de judecată. În toate cazurile, pe decizie va fi menţionată cauza imposibilităţii de a semna.

(6) Decizia integrală se remite părţilor în termen de 5 zile de la semnare.

(7) Decizia instanţei de apel poate fi atacată cu recurs în modul stabilit de prezentul cod.

[Art.389 modificat prin Legea nr.13 din 12.02.2021, în vigoare 09.05.2021]

Articolul 390. Cuprinsul deciziei

(1) Decizia instanţei de apel trebuie să conţină:

a) denumirea instanţei care a emis decizia, completul de judecată;

b) locul şi data pronunţării deciziei;

c) numele sau denumirea apelantului şi calitatea lui procedurală;

d) expunerea succintă a hotărîrii primei instanţe, a motivelor cererii de apel, a noilor probe, lămuririle participanţilor la procesul în apel;

e) motivele concluziilor instanţei de apel şi referirea la legea guvernantă;

f) concluziile instanţei de apel în urma examinării apelului.

(2) În cazul respingerii apelului, instanţa de apel este obligată să indice în decizie motivele respingerii.

(3) În cazul casării integrale sau parţiale a hotărîrii primei instanţe şi restituirii cauzei spre rejudecare în primă instanţă, instanţa de apel poate să se expună în decizia sa asupra actelor procedurale care urmează a fi efectuate în primă instanţă la rejudecarea cauzei, însă nu este în drept să prejudece în opiniile sale că o anumită probă ar inspira sau nu încredere, că unele probe ar fi mai temeinice decît altele şi nici să stabilească ce hotărîre ar trebui adoptată după rejudecarea cauzei.

(3^1) În cazul casării sau modificării hotărîrii primei instanţe, instanţa de apel se expune asupra măsurilor de asigurare a acţiunii aplicate, precum şi, după caz, asupra întoarcerii executării.

(4) Decizia este semnată de toţi judecătorii care au examinat apelul, inclusiv de judecătorul care are opinie separată.

Articolul 391. Încheierea interlocutorie

[Art.391 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 392. Indicaţiile instanţei de apel

[Art.392 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 393. Casarea hotărîrii şi încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol

(1) Hotărîrea primei instanţe este casată de instanţa de apel care dispune prin decizie încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol, dacă există temeiurile consemnate la art.265 şi 267.

(2) Decizia instanţei de apel privind încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol poate fi atacată cu recurs.

Articolul 394. Puterea legală a deciziei instanţei de apel

Decizia instanţei de apel rămîne definitivă în momentul pronunţării şi se execută conform

prevederilor prezentului cod şi ale altor legi.

Articolul 395. Judecarea apelului primit după examinarea cauzei în instanţă de apel
[Art.395 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 396. Restituirea dosarului către prima instanţă
După examinarea cauzei în instanţă de apel, dosarul se restituie primei instanţe.

Capitolul XXXVIII
RECURSUL

Secţiunea 1
Recursul împotriva încheierilor judecătoreşti

Articolul 397. Hotărîrile care pot fi atacate cu recurs
[Art.397 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 398. Persoanele în drept să declare recurs
[Art.398 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 399. Instanţele competente să examineze recursul
[Art.399 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 400. Temeiurile declarării recursului şi casării hotărîrii
[Art.400 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 401. Alăturarea la recurs
[Art.401 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 402. Termenul de declarare a recursului
[Art.402 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 403. Efectul suspensiv al recursului
[Art.403 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 404. Depunerea recursului
[Art.404 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 405. Cuprinsul cererii de recurs
[Art.405 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 406. Acţiunile instanţei a cărei hotărîre este atacată cu recurs
[Art.406 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 407. Actele procedurale ale instanţei de recurs
[Art.407 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 408. Cazurile în care nu se dă curs cererii de recurs
[Art.408 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 409. Restituirea cererii de recurs
[Art.409 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 410. Limitele judecării cauzei în recurs
[Art.410 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 411. Retragerea recursului
[Art.411 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 412. Renunţarea reclamantului la acţiune şi tranzacţia părţilor
[Art.412 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 413. Procedura de judecare a cauzei în instanţă de recurs
[Art.413 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 414. Efectul neprezentării în şedinţă de judecată a participantului la proces
[Art.414 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 415. Examinarea cererii şi demersului participantului la proces
[Art.415 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 416. Explicaţiile participanţilor la proces
[Art.416 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 417. Împuternicirile instanţei de recurs
[Art.417 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 418. Adoptarea şi pronunţarea deciziei
[Art.418 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 419. Cuprinsul deciziei
[Art.419 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 420. Indicaţiile instanţei de recurs
[Art.420 abrogat prin Legea nr.244-XVI din 21.07.2006, în vigoare 17.11.2006]

Articolul 421. Puterea legală a deciziei instanţei de recurs
[Art.421 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 422. Examinarea recursului primit după judecarea cauzei în recurs
[Art.422 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

Articolul 423. Recursul împotriva încheierii primei instanţe

(1) Încheierea dată în primă instanţă poate fi atacată cu recurs, separat de hotărîre, de către părţi şi de ceilalţi participanţi la proces în cazurile prevăzute de prezentul cod şi de alte legi, precum şi în cazurile în care încheierea face imposibilă desfăşurarea de mai departe a procesului. Ea se examinează în recurs conform regulilor stabilite de prezentul capitol.

(1^1) Instanţa de judecată care a emis încheierea susceptibilă de recurs, după depunerea recursului, îl expediază, împreună cu copia certificată a dosarului sau prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, instanţei ierarhic superioare competente. Recursul depus împotriva încheierii suspendă executarea acesteia, cu excepţiile stabilite de lege.

(2) Împotriva celorlalte încheieri pronunţate în primă instanţă nu se poate face recurs decît odată cu fondul cauzei.

(3) Actele de contestare a încheierii judecătoreşti care se atacă odată cu fondul cauzei se anexează la dosar, iar prin încheiere protocolară se consemnează că acesteia nu i se dă curs pînă la examinarea fondului.

Articolul 424. Instanţele competente să examineze recursurile împotriva încheierilor

(1) Curţile de apel examinează recursurile declarate împotriva încheierilor emise de judecătorii.

(2) Curtea Supremă de Justiţie examinează recursurile declarate împotriva încheierilor emise de către curţile de apel.

(3) Încheierile Curţii Supreme de Justiţie nu se supun niciunei căi de atac.

[Art.424 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 425. Termenul de declarare a recursului împotriva încheierii

Termenul de declarare a recursului împotriva încheierii este de 15 zile de la comunicarea încheierii.

Articolul 426. Depunerea şi examinarea recursului împotriva încheierii

[Alin.(1) art.426 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

(2) Recursul se depune la instanţa a cărei încheiere se atacă.

(3) Recursul împotriva încheierii se examinează în termen de 2 luni într-un complet din 3 judecători, pe baza copiei certificate sau electronice a dosarului, pe baza recursului şi a referinţei la recurs, fără examinarea admisibilităţii şi fără participarea părţilor.

Articolul 426[1]. Restituirea recursului împotriva încheierii

(1) Instanţa de recurs este în drept să restituie recursul împotriva încheierii dacă:

a) cererea de recurs a fost depusă în afara termenului legal, iar recurentul nu solicită repunerea în termen sau instanţa de recurs a refuzat să efectueze repunerea în termen;

b) cererea de recurs a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare recurs;

b[1]) cererea de recurs nu corespunde prevederilor art.437 alin.(1) şi (2), cu excepţia cerinţei privind anexarea dovezii de plată a taxei de stat;

c) cererea de recurs nu este semnată sau este semnată necorespunzător;

d) recurentul solicită restituirea recursului pînă la examinarea acestuia de către instanţă;

e) încheierea nu poate fi atacată cu recurs, potrivit legii.

(2) Recursul împotriva încheierii judecătoreşti se restituie în baza a cel puţin unuia din temeiurile prevăzute la alin.(1), printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac.

(2[1]) Prin derogare de la alin.(2), dacă la cererea de recurs lipseşte dovada de plată a taxei de timbru, instanţa de recurs emite o încheiere, care nu se supune niciunei căi de atac, de a nu da curs cererii de recurs şi acordă recurentului un termen rezonabil pentru înlăturarea deficienţelor depistate. Dacă recurentul înlătură deficienţele în cadrul termenului acordat, recursul se consideră depus la data prezentării iniţiale. Dacă recurentul nu înlătură deficienţele cererii de recurs în cadrul termenului acordat, instanţa de recurs o restituie imediat după expirarea termenului rezonabil stabilit de instanţă pentru înlăturarea neajunsurilor.

[Art.426[1] completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 427. Împuternicirile instanţei la examinarea recursului împotriva încheierii

Instanţa de recurs, după ce examinează recursul împotriva încheierii, este în drept:

a) să respingă recursul şi să menţină încheierea;

b) să admită recursul şi să caseze integral sau parţial încheierea, restituind spre rejudecare problema soluţionată prin încheierea casată;

c) să admită recursul şi să caseze integral sau parţial încheierea, soluţionînd prin decizie problema respectivă.

Articolul 428. Puterea legală a deciziei instanţei de recurs privind recursul împotriva încheierii

(1) Decizia instanţei de recurs emisă după examinarea recursului împotriva încheierii rămîne irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se plasează pe pagina web a instanţei la data emiterii.

(2) Copia deciziei se remite părţilor în termen de 5 zile de la data emiterii.

Secţiunea a 2-a
Recursul împotriva actelor de dispoziţie ale curţilor de apel

Articolul 429. Acte de dispoziţie care pot fi atacate cu recurs

(1) Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunţate de curţile de apel în calitatea lor de instanţe de apel, cît şi hotărîrile pronunţate de curţile de apel.

(2) Încheierile date în apel pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia, cu excepţia cazurilor cînd, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs şi cînd încheierea face imposibilă desfăşurarea de mai departe a procesului.

(3) Recursul împotriva deciziei sau hotărârii se consideră declarat şi împotriva încheierii, chiar dacă aceasta a fost emisă după pronunţarea deciziei sau a hotărârii atacate cu recurs.

(4) Nu pot fi atacate cu recurs:

a) deciziile de trimitere a cauzei la rejudecare care nu se supun niciunei căi de atac;

b) hotărîrile în privinţa cărora apelul a fost retras în modul prevăzut la art.374;

c) deciziile emise de instanţa de apel, fără drept de recurs.

(5) Nu pot fi atacate cu recurs hotărârile în a căror privinţă persoanele indicate la art.430 lit.a) nu au folosit calea apelului prevăzută de lege. Pot ataca cu recurs persoanele care nu au folosit apelul pentru a ataca decizia instanţei de apel prin care i s-a înrăutăţit situaţia, precum şi persoanele menţionate la art.430 lit.b).

(6) O hotărâre susceptibilă de apel şi de recurs poate fi atacată, în termen de două luni, direct cu recurs dacă părţile consimt expres în faţa primei instanţe că renunţă la apel prin înscris autentic sau prin declaraţie verbală consemnată în procesul-verbal.

[Art.429 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 430. Persoanele în drept să declare recurs

Sunt în drept să declare recurs:

a) părţile şi alţi participanţi la proces;

b) persoanele care nu au fost atrase în proces, dar sunt lezate în drepturi prin hotărârea judecătorească.

[Art.430 în redacţia Legii nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 431. Instanţa competentă să examineze recursul

(1) Examinarea recursului împotriva deciziilor instanţelor de apel ţine de competenţa Curţii Supreme de Justiţie.

(2) Asupra admisibilităţii recursului decide un complet din 3 judecători.

(3) Recursul considerat admisibil se examinează într-un complet din 3, 5 sau 9 judecători ai Curţii Supreme de Justiţie.

(4) Judecătorii care au examinat admisibilitatea recursului pot participa şi la examinarea recursului în cauză.

[Art.431 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 432. Temeiurile recursului

(1) Recursul este admis dacă:

a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenţei uniforme a Curţii Supreme de Justiţie;

b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudenţa Curţii Supreme de

Justiţie;

c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen;

d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;

e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;

f) instanţa nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunţată cu încălcarea competenţei jurisdicţionale.

(2) Temeiurile menţionate la alin.(1) lit.d)–f) pot fi invocate în recurs doar dacă au fost invocate în apel sau dacă încălcarea a avut loc în instanţa de apel.

[Art.432 în redacţia Legii nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 433. Temeiurile inadmisibilităţii recursului

(1) Cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care:

a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art.432 alin.(1);

a[1]) recursul este depus împotriva unui act ce nu se supune recursului, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.429 alin.(5);

b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art.434;

c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare;

d) recursul se depune în mod repetat după ce a fost examinat;

e) problema juridică invocată în recurs nu este de o importanţă fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenţei;

f) recursul este vădit neîntemeiat.

(2) Recursul declarat în temeiul art.432 alin.(1) lit.e) nu poate fi declarat inadmisibil în temeiul alin.(1) lit.e) din prezentul articol.

[Art.433 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 18.08.2023]

Articolul 434. Termenul de declarare a recursului

(1) Recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărîrii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Termenul de 2 luni este termen de decădere şi nu poate fi restabilit.

Articolul 435. Efectul suspensiv al recursului

(1) Recursul suspendă executarea hotărîrii în cazul strămutării de hotare, distrugerii de plantaţii şi semănături, demolării de construcţii sau de orice bun imobil, dezafectării incontestabile a mijloacelor băneşti din contul bugetelor componente ale bugetului public naţional şi din contul autorităţilor/instituţiilor bugetare, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege.

(2) La cererea recurentului, instanţa învestită cu judecarea recursului dispune suspendarea executării hotărîrii atacate cu recurs dacă recurentul a depus cauţiune.

(3) Cauţiunea se depune în cauzele patrimoniale în care hotărîrile nu au fost executate, în cuantumul stabilit la art.81 din Codul de executare.

(4) Cauţiunea se depune pe contul executorului judecătoresc în conformitate cu prevederile art.80 din Codul de executare. Confirmarea eliberată de executorul judecătoresc recurentului urmează să fie anexată la cererea de suspendare a executării hotărîrii atacate cu recurs.

(5) În cazul în care recursul este admis cu adoptarea unei noi hotărîri prin care acţiunea este respinsă, suma depusă se restituie în temeiul acestei hotărîri.

(6) În cazul în care recursul este admis cu casarea hotărîrii şi remiterea cauzei la rejudecare, cauţiunea rămîne, pînă la adoptarea unei noi hotărîri irevocabile, la contul în care este depus.

(7) Dacă instanţa de recurs menţine hotărîrile atacate, suma respectivă se utilizează în contul executării hotărîrii, în modul prevăzut de lege.

(8) În cauzele nepatrimoniale, executarea hotărîrii se suspendă la cererea motivată a recurentului.

Articolul 436. Depunerea recursului

(1) Recursul se depune de persoanele menţionate în art.430, cu respectarea condiţiilor prevăzute de art.437.

(2) Recurentul depune recursul la Curtea Supremă de Justiţie, însoţit de atîtea copii cîţi participanţi la proces sînt, plătind taxă de stat şi/sau taxă de timbru în cazurile prevăzute de lege.

(3) Cererea de recurs cu toate documentele anexate se poate depune în format electronic prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

[Art.436 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 437. Cuprinsul cererii de recurs

(1) Cererea de recurs trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanţei la care se depune recursul;

b) numele, denumirea, calitatea procesuală a recurentului sau a persoanei ale cărei interese le reprezintă, adresa lor;

c) numele sau denumirea, adresa intimatului;

[Lit.d) alin.(1) art.437 abrogată prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

e) denumirea instanţei care a emis decizia în apel, data pronunţării şi dispozitivul deciziei, argumentele admiterii sau respingerii apelului;

f) temeiul prevăzut la art.432 şi argumentele privind temeinicia recursului;

g) data declarării recursului şi semnătura recurentului.

Notă: Se declară neconstituţional textul „trebuie să fie dactilografiată şi" din art.437 alin.(1), conform Hot. Curţii Constituţionale nr.20 din 03.11.2022, în vigoare 03.11.2022

(2) La cererea de recurs trebuie să se anexeze dovada de plată a taxei de stat, dacă cererea de recurs se impune cu taxă, şi/sau a taxei de timbru.

(3) În cazul cînd recursul este declarat prin reprezentant, la cererea de recurs se anexează şi documentul, legalizat în modul stabilit, care atestă împuternicirile acestuia dacă în dosar lipseşte o astfel de împuternicire.

[Art.437 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

[Art.437 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 438. Restituirea cererii de recurs

(1) Cererea de recurs se înregistrează la grefa Curţii Supreme de Justiţie.

(2) Dacă cererea de recurs conţine temeiurile recursului, dar lipsesc unele date prevăzute la art.437 alin.(1) lit.a)–c), e) şi alin.(2), judecătorul raportor emite o încheiere, care nu se supune niciunei căi de atac, de a nu da curs cererii de recurs şi acordă recurentului un termen rezonabil pentru înlăturarea deficienţelor. Dacă recurentul înlătură deficienţele în cadrul termenului acordat, recursul se consideră depus la data prezentării iniţiale. Dacă cererea de recurs nu este semnată, nu conţine temeiurile recursului sau recurentul nu înlătură deficienţele cererii de recurs în cadrul termenului acordat, judecătorul raportor o restituie în termen de 10 zile de la data înregistrării sau de la data expirării termenului acordat pentru înlăturarea deficienţelor.

(2^1) În cazul în care se solicită scutirea, amînarea sau eşalonarea plăţii taxei de stat (cu prezentarea documentelor justificative), cererea de recurs nu se restituie, completul din trei judecători urmînd să se pronunţe, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, asupra demersului înaintat.

(2^2) Dacă demersul privind scutirea de plata taxei de stat a fost respins, completul din 3 judecători dispune, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, de a nu da curs cererii, acordînd recurentului un termen rezonabil pentru achitarea taxei de stat. Dacă recurentul îndeplineşte în termen indicaţiile din încheierea judecătorească, recursul se consideră depus la data prezentării iniţiale. În caz contrar,

completul din 3 judecători restituie cererea de recurs printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac.

(2^3) În cazul în care se solicită suspendarea executării hotărîrii atacate cu recurs, cererea de recurs nu se restituie, completul din trei judecători urmînd să se pronunţe asupra demersului înaintat, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, în cel mult 10 zile de la depunerea cererii însoţite de confirmarea eliberată de executorul judecătoresc privind depunerea cauţiunii. Încheierea de suspendare se transmite imediat recurentului.

(3) Restituirea cererii de recurs nu împiedică declararea repetată a recursului după lichidarea neajunsurilor şi respectarea celorlalte reguli stabilite de lege pentru declararea lui.

[Alin.(4) art.438 abrogat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

[Art.438 completat prin Legea nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

[Art.438 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

[Art.438 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 439. Actele procedurale preparatorii

După primirea recursului, instanţa:

a) desemnează un judecător raportor, care pregăteşte cauza spre judecare şi stabileşte data examinării admisibilităţii recursului;

b) verifică dacă recursul îndeplineşte cerinţele prevăzute la art.437;

c) expediază părţilor recursul considerat admisibil şi întrebările la care ar trebui să răspundă, solicitându-le să depună, în termen de până la o lună, referinţa;

d) solicită dosarul de la instanţa respectivă.

[Art.439 în redacţia Legii nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 440. Procedura examinării admisibilităţii recursului

(1) În cazul în care se constată existenţa unuia dintre temeiurile prevăzute la art.433, completul din 3 judecători, printr-o încheiere irevocabilă adoptată în lipsa părţilor, declară recursul inadmisibil.

(2) Încheierea privind inadmisibilitatea recursului, care conţine sumar faptele cauzei, motivele şi temeiul inadmisibilităţii, se publică pe pagina web oficială a Curţii Supreme de Justiţie şi se expediază părţilor.

(3) Dacă este considerat admisibil, completul examinează recursul în fond.

(4) În scopul uniformizării practicii judecătoreşti, completul din 3 judecători poate decide, prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 5 judecători, iar completul din 5 judecători poate decide, prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 9 judecători.

[Art.440 în redacţia Legii nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 441. Actele procedurale după stabilirea admisibilităţii recursului

[Art.441 abrogat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 442. Limitele judecării recursului

(1) Judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanţa verifică, în limitele invocate în recurs, legalitatea hotărârii contestate prin prisma temeiurilor prevăzute la art.432. Instanţa invocă, din oficiu, neatragerea în proces a persoanelor ale căror drepturi sunt lezate prin hotărâre.

(2) În recurs nu pot fi administrate noi probe, cu excepţia celor care dovedesc cheltuielile de judecată şi despăgubirile menţionate la art.372 alin.(3). Aprecierea probelor dată de prima instanţă şi de instanţa de apel este obligatorie pentru instanţa de recurs, cu excepţia cazului în care se invocă temeinic art.432 alin.(1) lit.e) sau în care Curtea Supremă de Justiţie examinează cauza după trimitere la rejudecare. La examinarea recursului, prevederile art.372 se aplică în mod corespunzător.

(3) Instanţa de recurs este obligată să se pronunţe asupra tuturor motivelor esenţiale invocate în

recurs.

[Art.442 modificat prin Legea nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

[Art.442 în redacţia Legii nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 443. Retragerea recursului

(1) Pînă la pronunţarea deciziei, recurentul are dreptul să îşi retragă recursul printr-o cerere scrisă. Cererea de retragere a recursului se depune în instanţa care a fost învestită cu judecarea recursului.

(2) În cazul retragerii recursului, instanţa competentă dispune, printr-o încheiere irevocabilă, încetarea procedurii în recurs.

Articolul 444. Procedura judecării recursului

Recursul considerat admisibil se examinează fără înştiinţarea şi audierea participanţilor la proces, cu excepţia recursului în care se invocă întemeiat art.432 alin.(1) lit.b) şi e). Completul poate decide şi în alte cazuri invitarea participanţilor în şedinţă pentru a se pronunţa cu privire la recursul considerat admisibil.

[Art.444 în redacţia Legii nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 445. Împuternicirile şi actele de dispoziţie ale instanţei

(1) Instanţa, după ce judecă recursul, este în drept:

a) să respingă recursul şi să menţină decizia instanţei de apel şi, după caz, hotărîrea primei instanţe, precum şi încheierile atacate cu recurs;

b) să admită recursul şi să caseze integral sau parţial decizia instanţei de apel şi hotărîrea primei instanţe, pronunţînd o nouă hotărîre;

c) să admită recursul, să caseze integral decizia instanţei de apel şi să trimită cauza spre rejudecare în instanţa de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanţa de recurs;

c^1) să admită recursul şi să caseze integral decizia instanţei de apel şi hotărârea primei instanţe, trimiţând cauza spre rejudecare în prima instanţă, în cazul în care a constatat neatragerea în proces a persoanelor ale căror drepturi sunt lezate prin hotărâre;

d) să admită recursul şi să caseze decizia instanţei de apel şi hotărîrea primei instanţe, dispunînd încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art.265 şi 267;

e) să admită recursul şi să modifice decizia instanţei de apel şi/sau hotărîrea primei instanţe;

f) să admită recursul, să caseze decizia instanţei de apel şi să menţină hotărîrea primei instanţe;

g) să admită recursul, să caseze decizia instanţei de apel, cu pronunţarea unei încheieri de restituire a cererii de apel dacă există temeiurile prevăzute la art.369.

(1^1) Dacă recursul este admis în temeiul art.432 alin.(1) lit.e), completul poate emite o încheiere interlocutorie, pe care o expediază inspecţiei judiciare.

(2) Hotărîrea sau decizia casată nu are nici o putere legală. Actele de asigurare sau de executare făcute în temeiul unei astfel de hotărîri sau decizii îşi pierd puterea legală dacă instanţa de recurs nu dispune altfel.

[Alin.(2^1) art.445 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

(3) În urma examinării recursului, instanţa de recurs emite o decizie care rămîne irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se consideră a fi emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web a Curţii Supreme de Justiţie.

(4) Copia deciziei instanţei de recurs se remite părţilor în termen de 5 zile de la data emiterii.

[Art.445 modificat prin Legea nr.246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023]

Articolul 445^1. Încetarea procedurii de recurs

Instanţa de recurs dispune, printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac, încetarea

procedurii de recurs, din oficiu sau la cerere, dacă după declararea admisibilităţii recursului se constată existenţa unuia dintre temeiurile prevăzute la art.433.

Capitolul XXXIX
REVIZUIREA HOTĂRÎRILOR

Articolul 446. Dispoziţiile judecătoreşti care pot fi supuse revizuirii

(1) Pot fi supuse revizuirii hotărîrile, ordonanţele, încheierile şi deciziile irevocabile ale tuturor instanţelor judecătoreşti, în condiţiile prezentului capitol.

(2) Încheierile de încetare a procesului conform art.265 lit.c) şi d), precum şi cele prin care se respinge acţiunea ca fiind tardivă conform art.186[1] pot fi supuse revizuirii. Încheierile judecătoreşti care nu se referă la fondul cauzei, precum şi deciziile emise în privinţa acestora nu se supun revizuirii. În aceste cazuri, încheierile de inadmisibilitate a revizuirii nu se supun niciunei căi de atac.

Articolul 447. Persoanele care sînt în drept să depună cerere de revizuire

Sînt în drept să depună cerere de revizuire:

a) părţile şi alţi participanţi la proces;

b) persoanele care nu au participat la proces, dar care sînt lezate în drepturi prin hotărîrea, încheierea sau decizia judecătorească;

c) Agentul guvernamental, precum şi subiecţii menţionaţi la lit.a) şi b) din prezentul articol, în cazurile prevăzute la art.449 lit.g) şi h).

Articolul 448. Instanţele competente să examineze cererea de revizuire

(1) Cererea de revizuire împotriva unei hotărîri sau încheieri rămase irevocabilă prin neatacare se soluţionează de instanţa care s-a pronunţat asupra fondului.

(2) Cererea de revizuire împotriva unei hotărîri care, fiind supusă căilor de atac, a fost menţinută, modificată sau casată, emiţîndu-se o nouă hotărîre, se soluţionează de instanţa care a menţinut, a modificat hotărîrea sau a emis o nouă hotărîre.

Articolul 449. Temeiurile declarării revizuirii

Revizuirea se declară în cazul în care:

a) s-a constatat, prin sentinţă penală irevocabilă, comiterea unei infracţiuni în legătură cu cauza care se judecă;

b) au devenit cunoscute unele circumstanţe sau fapte esenţiale ale cauzei care nu au fost şi nu au putut fi cunoscute revizuientului, dacă acesta dovedeşte că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanţele şi faptele esenţiale în timpul judecării anterioare a cauzei;

c) instanţa a emis o hotărîre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces;

[Lit.d) art.449 abrogată prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

e) s-a anulat ori s-a modificat hotărîrea, sentinţa sau decizia instanţei judecătoreşti care au servit drept temei pentru emiterea hotărîrii sau deciziei a căror revizuire se cere;

e[1]) a fost aplicată o lege declarată neconstituţională de către Curtea Constituţională şi la judecarea cauzei a fost ridicată excepţia de neconstituţionalitate, iar instanţa de judecată a respins cererea privind sesizarea Curţii Constituţionale sau din hotărîrea Curţii Constituţionale rezultă că prin aceasta s-a încălcat un drept garantat de Constituţie sau de tratatele internaţionale în domeniul drepturilor omului;

[Lit.f) art.449 abrogată prin Legea nr.29 din 06.03.2012, în vigoare 13.03.2012]

g) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a informat Guvernul Republicii Moldova cu privire la depunerea unei cereri din care se deduce existenţa unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, care ridică dubii temeinice privind corectitudinea soluţiei din hotărârea atacată;

h) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărîre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declaraţie, o încălcare a drepturilor sau libertăţilor fundamentale care poate fi remediată, cel puţin parţial, prin anularea hotărîrii pronunţate de o instanţă de judecată naţională.

[Art.449 modificat prin Legea nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

Articolul 450. Termenele de depunere a cererii de revizuire şi calculul acestora

Cererea de revizuire se depune:

a) în termen de 3 luni din ziua în care sentinţa penală a devenit irevocabilă – în cazul prevăzut la art.449 lit.a);

b) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoştinţă de circumstanţele sau faptele esenţiale ale cauzei care nu i-au fost şi nu puteau să-i fie cunoscute anterior, dar nu mai tîrziu de 5 ani de la data rămînerii irevocabile a hotărîrii, încheierii sau deciziei – în cazul prevăzut la art.449 lit.b);

c) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoştinţă de circumstanţele respective – în cazul prevăzut la art.449 lit.c);

d) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoştinţă de hotărîrea, sentinţa sau decizia anulată sau modificată care a servit drept temei pentru emiterea hotărîrii sau deciziei a căror revizuire se cere – în cazul prevăzut la art.449 lit.e);

d^1) în termen de 3 luni din ziua cînd persoana interesată a luat cunoştinţă de circumstanţele respective – în cazul prevăzut la art.449 lit.e^1);

e) de la informarea Guvernului Republicii Moldova până la soluţionarea cererii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cazul prevăzut la art.449 lit.g);

f) în termen de 6 luni de la pronunţarea hotărîrii sau deciziei Curţii Europene a Drepturilor Omului – în cazul prevăzut la art.449 lit.h).

[Art.450 modificat prin Legea nr.224 din 31.07.2024, în vigoare 16.08.2024]

Articolul 451. Depunerea cererii de revizuire

(1) Cererea de revizuire se depune în scris de persoanele menţionate la art.447, indicîndu-se în mod obligatoriu temeiurile consemnate la art.449, cu anexarea probelor ce le confirmă şi a dovezii de plată a taxei de stat şi/sau a taxei de timbru în mărimea prevăzută de Legea taxei de stat nr.213/2023.

(2) Cererea de revizuire se depune la instanţa competentă prevăzută la art.448.

[Alin.(3) art.451 abrogat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012]

(4) Nu se admite depunerea repetată a cererii de revizuire în aceleaşi temeiuri.

(5) Instanţa de revizuire este în drept să suspende executarea hotărîrii a cărei revizuire se cere dacă se depune o cauţiune în condiţiile art.435.

[Art.451 modificat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 451^1. Restituirea cererii de revizuire

(1) Dacă cererea de revizuire se depune fără indicarea temeiurilor prevăzute la art.449 sau fără dovada de plată a taxei de stat şi/sau a taxei de timbru, judecătorul emite o încheiere nesusceptibilă de atac de a nu da curs cererii de revizuire şi acordă revizuentului un termen rezonabil pentru înlăturarea deficienţelor. Dacă revizuentul înlătură deficienţele în cadrul termenului acordat, revizuirea se consideră depusă la data prezentării iniţiale. Dacă revizuentul nu înlătură deficienţele cererii de revizuire sau nu prezintă dovada de plată a taxei de stat şi/sau a taxei de timbru în termenul acordat, judecătorul o restituie imediat după expirarea termenului rezonabil stabilit de instanţă pentru înlăturarea neajunsurilor.

(2) În cazul în care se solicită scutirea, amânarea sau eşalonarea plăţii taxei de stat (cu prezentarea documentelor justificative), cererea de revizuire nu se restituie, judecătorul urmând să se pronunţe, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, asupra demersului înaintat.

(3) Dacă demersul privind scutirea de plata taxei de stat a fost respins, judecătorul dispune, printr-o încheiere nesusceptibilă de atac, de a nu da curs cererii, acordând revizuentului un termen rezonabil

pentru achitarea taxei de stat. Dacă revizuentul îndeplineşte în termen indicaţiile din încheierea judecătorească, cererea de revizuire se consideră depusă la data prezentării iniţiale. În caz contrar, judecătorul restituie cererea de revizuire printr-o încheiere nesusceptibilă de atac.

(4) Restituirea cererii de revizuire nu împiedică declararea repetată a revizuirii după lichidarea neajunsurilor şi respectarea celorlalte reguli stabilite de lege pentru declararea ei.

[Art.451[1] introdus prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 452. Examinarea cererii de revizuire

(1) Instanţa examinează cererea de revizuire în şedinţă publică în conformitate cu normele de examinare a cererii de chemare în judecată.

(1[1]) Dacă examinarea cererii de revizuire este de competenţa Curţii Supreme de Justiţie sau a instanţei de apel, şedinţele se desfăşoară fără înştiinţarea participanţilor la proces. Dacă instanţa care examinează cererea de revizuire consideră necesară prezenţa participanţilor la proces, aceasta dispune înştiinţarea lor.

(2) Dezbaterile sînt limitate la admisibilitatea revizuirii şi la faptele pe care se întemeiază.

(3) Participanţilor la proces li se comunică locul, data şi ora şedinţei. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea cererii de revizuire.

Articolul 453. Împuternicirile şi actele de dispoziţie ale instanţei de revizuire

(1) După ce examinează cererea de revizuire, instanţa emite unul din următoarele acte de dispoziţie:

a) încheierea de respingere a cererii de revizuire ca fiind inadmisibilă;

b) încheierea de admitere a cererii de revizuire şi de casare a hotărîrii sau deciziei supuse revizuirii.

(2) Încheierea de admitere a cererii de revizuire se pronunţă în camera de deliberare şi se supune căilor de atac o dată cu fondul, în condiţiile legii. Instanţa de competenţa căreia este calea de atac asupra fondului se expune, din oficiu, asupra temeiniciei şi legalităţii încheierii de admisibilitate a revizuirii. Dacă încheierea de admitere a cererii de revizuire se casează, instanţa admite calea de atac, casînd, din oficiu, şi actul de dispoziţie emis ca urmare a reexaminării cauzei după revizuire.

(3) Încheierea de respingere a cererii de revizuire poate fi atacată cu recurs în instanţa ierarhic superioară, cu excepţia cazurilor în care cererea de revizuire este examinată de Curtea Supremă de Justiţie.

(4) În cazul în care o hotărîre sau o decizie neexaminată în recurs a fost supusă revizuirii, cauza se judecă, după casarea hotărîrii sau deciziei, conform regulilor generale stabilite de prezentul cod, de către instanţa care a admis revizuirea.

[Alin.(5) art.453 abrogat prin Legea nr.17 din 05.04.2018, în vigoare 01.06.2018]

(6) În cazul în care o hotărîre examinată anterior în apel şi în recurs a fost supusă revizuirii, cauza se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare.

(6[1]) În cazul în care o hotărîre examinată anterior în apel şi în recurs a fost supusă revizuirii, cauza se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare în apel dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanţa de recurs. În cazul prevăzut la art.449 lit.c), cauza se trimite, după casarea hotărîrii, la rejudecare în prima instanţă.

(7) În urma judecării cauzei după admiterea cererii de revizuire, instanţa adoptă o hotărîre, care poate fi supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărîrea revizuită.

TITLUL IV
PROCEDURA ÎN PROCESELE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Capitolul XL

DISPOZIŢII GENERALE

Articolul 454. Drepturile şi obligaţiile procedurale ale persoanelor străine

(1) Cetăţenii străini şi apatrizii, organizaţiile străine şi organizaţiile internaţionale (denumite în continuare *persoane străine*) sînt în drept să se adreseze în instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor lor legitime şi beneficiază în faţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova de aceleaşi drepturi şi au aceleaşi obligaţii procedurale ca şi cetăţenii şi organizaţiile Republicii Moldova, în condiţiile legii. Reclamantul străin nu poate fi obligat să depună cauţiune sau o altă garanţie din motivul că este persoană străină sau că nu are domiciliu ori sediu în Republica Moldova.

(2) Guvernul Republicii Moldova poate stabili retorsiunea faţă de persoanele statelor în care există restricţii ale drepturilor procedurale ale cetăţenilor şi organizaţiilor Republicii Moldova.

Articolul 455. Capacitatea procedurală de folosinţă şi capacitatea procedurală de exerciţiu a cetăţenilor străini şi apatrizilor

(1) Capacitatea procedurală de folosinţă şi capacitatea procedurală de exerciţiu a cetăţenilor străini şi apatrizilor în procesele civile este guvernată de legea naţională a acestora.

(2) Se consideră lege naţională a cetăţeanului străin legea statului a cărui cetăţenie o deţine. Dacă cetăţeanul, concomitent cu cetăţenia Republicii Moldova, are şi o altă cetăţenie, legea lui naţională se consideră legea Republicii Moldova. În cazul în care persoana deţine cetăţenia mai multor state, legea lui naţională se consideră legea statului în care îşi are domiciliul. Dacă cetăţeanul străin are domiciliu în Republica Moldova, legea lui naţională se consideră legea Republicii Moldova.

(3) Se consideră lege naţională a apatridului legea statului în care îşi are domiciliul.

(4) Persoana care, în conformitate cu legea naţională, nu beneficiază de capacitatea de exerciţiu al drepturilor procedurale poate fi declarată, pe teritoriul Republicii Moldova, cu capacitate de exerciţiu dacă dispune, conform legislaţiei acesteia, de capacitatea de exerciţiu al acestor drepturi.

Articolul 456. Capacitatea procedurală de folosinţă a organizaţiei străine şi a organizaţiei internaţionale

(1) Se consideră lege naţională a organizaţiei străine legea statului în care aceasta este fondată. În baza legii naţionale, organizaţiei străine i se determină capacitatea procedurală de folosinţă.

(2) Organizaţia străină care, potrivit legii naţionale, nu beneficiază de capacitate procedurală de folosinţă poate fi declarată pe teritoriul Republicii Moldova, în conformitate cu legislaţia ei, ca avînd o astfel de capacitate.

(3) Capacitatea procedurală de folosinţă a unei organizaţii internaţionale se determină în baza contractului internaţional în conformitate cu care este fondată, a actelor de constituire sau a acordului cu autorităţile competente ale Republicii Moldova.

Articolul 457. Acţiunile intentate altor state şi organizaţiilor internaţionale. Imunitatea diplomatică

(1) Intentarea în instanţa judecătorească a Republicii Moldova unei acţiuni către un alt stat, antrenarea acestuia în proces în calitate de pîrît sau de intervenient, punerea sub sechestru a bunului său amplasat pe teritoriul Republicii Moldova sau adoptarea împotriva bunului unor alte măsuri de asigurare a acţiunii, sau punerea lui sub sechestru în procedura de executare a hotărîrii judecătoreşti se pot face numai cu consimţămîntul organelor competente ale statului respectiv, dacă legea naţională sau tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel.

(2) În cauze civile, organizaţiile internaţionale cad sub jurisdicţia instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în limitele stabilite de tratatele internaţionale şi de legile Republicii Moldova.

(3) În procese civile, reprezentanţii diplomatici ai altor state acreditaţi în Republica Moldova şi celelalte persoane menţionate în tratatele internaţionale sau în legile Republicii Moldova sînt supuşi jurisdicţiei instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în limitele stabilite de normele dreptului internaţional sau de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Articolul 458. Legea aplicabilă, regimul probelor în procesele civile cu element de extraneitate

(1) În procesele civile cu element de extraneitate, instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova aplică legislaţia procedurală a ţării dacă nu s-a dispus altfel în mod expres.

(2) Obiectul şi temeiul acţiunii civile în procesele cu element de extraneitate sînt determinate de legea care reglementează fondul raportului juridic litigios. După aceeaşi lege se determină şi calitatea procesuală a părţilor.

(3) Mijloacele de probă pentru dovedirea unui act juridic şi puterea doveditoare a înscrisului care îl constată sînt cele prevăzute de legea locului unde a fost încheiat actul juridic sau de legea aleasă de părţi dacă ele au dreptul să o aleagă.

(4) Proba faptelor se face potrivit legii locului unde s-au produs. Cu toate acestea, este posibilă şi aplicarea legii Republicii Moldova dacă ea admite şi alte mijloace probatoare decît cele specificate la alin.(3).

(5) Dovada stării civile şi puterea doveditoare a actelor de stare civilă sînt reglementate de legea locului unde s-a încheiat înscrisul invocat.

(6) Administrarea probelor de judecată se face în conformitate cu legea Republicii Moldova.

Capitolul XLI
COMPETENŢA INSTANŢELOR JUDECĂTOREŞTI ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PROCESE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Articolul 459. Aplicarea regulilor de competenţă jurisdicţională

(1) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt competente, în condiţiile prezentului capitol, să soluţioneze litigiile civile dintre o parte a Republicii Moldova şi o parte străină sau numai dintre persoane străine.

(2) Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în judecarea cauzelor civile cu element de extraneitate se determină conform dispoziţiilor cap.IV, dacă prezentul capitol nu prevede altfel.

(3) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt competente să soluţioneze cauze cu element de extraneitate dacă pîrîtul organizaţie străină are sediu sau pîrîtul cetăţean străin are domiciliu în Republica Moldova.

(4) Instanţa sesizată verifică din oficiu competenţa sa de a soluţiona cauza cu element de extraneitate şi, în cazul în care constată că nu este competentă nici ea şi nici o altă instanţă din Republica Moldova, refuză acceptarea cererii conform art.169 alin.(1) lit.a) sau încetează procesul conform art.265 lit.a).

Articolul 460. Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în cauzele cu element de extraneitate

(1) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt competente să judece şi cauze cu element de extraneitate dacă:

a) organul de administrare, agenţia, sucursala, reprezentanţa persoanei străine are sediu în Republica Moldova;

b) pîrîtul are bunuri pe teritoriul Republicii Moldova;

b^1) bunul asigurat sau locul în care s-a produs riscul asigurat se află în Republica Moldova;

c) reclamantul în procesul cu privire la încasarea pensiei de întreţinere şi constatarea paternităţii are domiciliu în Republica Moldova;

d) prejudiciul cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin o altă vătămare a sănătăţii ori prin deces a avut loc pe teritoriul Republicii Moldova ori reclamantul are domiciliu în Republica Moldova;

e) fapta sau o altă circumstanţă ce serveşte drept temei pentru intentarea acţiunii în reparaţie a daunei cauzate unui bun s-a produs pe teritoriul Republicii Moldova;

f) acţiunea decurge dintr-un contract a cărui executare, deplină sau parţială, trebuie să aibă loc ori a avut loc în Republica Moldova;

g) acţiunea ce rezultă din îmbogăţirea fără justă cauză a avut loc în Republica Moldova;

h) reclamantul în procesul de desfacere a căsătoriei are domiciliu în Republica Moldova sau cel puţin unul dintre soţi este cetăţean al Republicii Moldova;

i) reclamantul în procesul privind apărarea onoarei, demnităţii şi reputaţiei profesionale are domiciliu în Republica Moldova;

j) în procesul privind protecţia în străinătate a proprietăţii intelectuale a unei persoane domiciliate în Republica Moldova, persoana este cetăţean al Republicii Moldova sau apatrid, iar prin convenţia părţilor nu s-a stabilit o altă competenţă;

k) în procesul dintre persoane străine, acestea au convenit expres astfel, iar raporturile juridice privesc drepturi de care ele pot dispune în legătură cu bunuri sau interese ale persoanelor din Republica Moldova;

l) prin lege sînt prevăzute şi alte cazuri.

(2) Dacă o instanţă judecătorească străină se declară necompetentă a soluţiona cererea înaintată de un cetăţean al Republicii Moldova, acesta o poate depune la o instanţă judecătorească competentă din Republica Moldova.

[Art.460 completat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

[Art.460 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 461. Competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în procese cu element de extraneitate

(1) De competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova sînt procesele cu element de extraneitate în care:

a) acţiunea se referă la dreptul asupra unor bunuri imobiliare de pe teritoriul Republicii Moldova;

[Lit.b) alin.(1) art.461 abrogată prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

c) pretenţiile decurg dintr-un contract de transport, iar transportatorii ori punctele de plecare sau sosire se află în Republica Moldova;

d) procesul se referă la abordajul unor nave sau aeronave, precum şi la asistenţa ori salvarea unor persoane sau a unor bunuri în largul mării, dacă nava sau aeronava are naţionalitate moldovenească, ori locul de destinaţie sau primul port sau aeroport unde nava sau aeronava a ajuns se află pe teritoriul Republicii Moldova;

e) nava sau aeronava a fost sechestrată în Republica Moldova;

f) procesul are ca scop declararea insolvabilităţii sau orice altă procedură judiciară privind încetarea plăţilor în cazul unei societăţi comerciale străine cu sediu în Republica Moldova;

g) la data depunerii cererii de desfacere, anulare sau declarare a nulităţii căsătoriei, precum şi în alte litigii dintre soţi, cu excepţia celor cu privire la imobile din străinătate, ambii soţi domiciliază în Republica Moldova, iar unul dintre ei este cetăţean al Republicii Moldova sau apatrid;

(2) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova examinează cauzele în procedură specială dacă:

a) solicitantul constatării unui fapt care are valoare juridică este domiciliat în Republica Moldova sau faptul a avut sau are loc pe teritoriul ei;

b) persoana în a cărei privinţă se solicită încuviinţarea adopţiei, declararea capacităţii depline de exerciţiu (emanciparea), instituirea măsurii de ocrotire, încuviinţarea spitalizării forţate şi tratamentului forţat, efectuării examenului psihiatric, spitalizării în staţionarul de psihiatrie sau prelungirii termenului de spitalizare fără liberul consimţămînt este cetăţean al Republicii Moldova sau are domiciliu în Republica Moldova;

c) persoana în a cărei privinţă se solicită declararea dispariţiei fără veste sau decesului este cetăţean al Republicii Moldova sau a avut pe teritoriul ei ultimul domiciliu cunoscut şi de soluţionarea acestei probleme depinde apariţia de drepturi şi obligaţii pentru persoane fizice sau organizaţii cu domiciliu sau sediu în Republica Moldova;

d) s-a depus o cerere de declarare a nulităţii unui titlu de valoare la purtător pierdut sau a unui titlu

de valoare la ordin eliberat de o persoană fizică sau unei persoane fizice domiciliate în Republica Moldova ori eliberat de o organizaţie sau unei organizaţii care are sediu în Republica Moldova ori o cerere de restabilire în dreptul asupra lor (procedura de chemare);

e) s-a depus o cerere cu privire la declararea fără stăpîn a unui bun mobil care se află pe teritoriul Republicii Moldova sau o cerere cu privire la declararea dreptului de proprietate municipală asupra unui bun imobil fără stăpîn amplasat pe teritoriul Republicii Moldova;

f) cererea de constatare a inexactităţii înscrierii în registrul de stare civilă îndeplinite de organul Republicii Moldova priveşte un cetăţean al Republicii Moldova sau un apatrid;

g) cererea urmăreşte contestarea unui act notarial sau a unui act emis de un alt organ al Republicii Moldova ori se referă la refuzul de a îndeplini un act.

(3) Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova stabilită în prezentul articol nu se exclude prin faptul că acelaşi proces sau un proces conex a fost pornit în faţa unei instanţe judecătoreşti străine.

[Art.461 modificat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

[Art.461 modificat prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 462. Competenţa contractuală în procesele cu element de extraneitate

(1) În vederea soluţionării litigiilor apărute sau care ar putea apărea în legătură cu un anumit raport juridic civil sau comercial cu element de extraneitate, prin încheierea unui acord de alegere exclusivă a forului, părţile pot schimba competenţa soluţionării litigiului prin învestirea cu competenţă jurisdicţională a unei instanţe sau a mai multor instanţe specifice ale unui stat parte la Convenţia privind acordurile de alegere a forului, încheiată la Haga la 30 iunie 2005.

(1^1) Acordul de alegere exclusivă a forului trebuie încheiat în scris sau prin orice alte mijloace de comunicare ce fac informaţiile accesibile, astfel încât să poată fi folosit pentru referinţe ulterioare.

(2) Competenţa jurisdicţională în cauzele cu element de extraneitate specificate la art.40, art.41^1 alin.(1) şi art.461 nu poate fi schimbată la înţelegerea părţilor.

[Art.462 modificat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

Articolul 462^1. Competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova în materie de moştenire

Instanţele judecătoreşti naţionale sînt competente în procesele cu privire la moştenire dacă locul deschiderii moştenirii, conform Codului civil, se află pe teritoriul Republicii Moldova.

[Art.462^1 introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 462^2. Competenţa contractuală în procesele cu privire la moştenire

(1) În cazul în care cel care a lăsat moştenirea a ales în mod valabil legea Republicii Moldova pentru a guverna moştenirea sa, părţile la proces pot conveni ca instanţele judecătoreşti naţionale să aibă competenţă exclusivă de a se pronunţa cu privire la orice chestiune referitoare la moştenire dacă aceasta nu afectează drepturile terţilor care obţin drepturi din respectiva moştenire.

(2) Un astfel de acord trebuie redactat în scris, datat şi semnat de părţile interesate. Orice comunicare sub formă electronică care permite consemnarea acordului este considerată echivalentă cu forma scrisă.

[Art.462^2 modificat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

[Art.462^2 introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 462^3. Declinarea competenţei în cazul în care s-a optat pentru o lege în materie de moştenire

În cazul în care cel care a lăsat moştenirea alege legea unui stat străin pentru a guverna moştenirea sa, instanţa de judecată naţională sesizată în temeiul art.462^1:

a) poate, la solicitarea unei părţi la proces, să îşi decline competenţa în cazul în care consideră că instanţele judecătoreşti din statul pentru a cărui lege s-a optat sînt mai competente să hotărască cu

privire la moştenire, avînd în vedere natura acesteia, precum reşedinţa obişnuită a părţilor şi locul unde sînt situate bunurile; sau

b) este obligată să îşi decline competenţa în cazul în care părţile au convenit, în conformitate cu art.462[2], să confere competenţa instanţelor judecătoreşti din statul străin pentru a cărui lege s-a optat.

[Art.462[3] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 462[4]. Competenţa în cazul în care s-a optat pentru o lege în materie de moştenire

Instanţele judecătoreşti naţionale, pentru a căror lege a optat cel care a lăsat moştenirea, sînt competente să hotărască cu privire la moştenire în cazul în care:

a) o instanţă de judecată dintr-un stat străin sesizată anterior şi-a declinat competenţa cu privire la aceeaşi cauză în temeiul împrejurărilor prevăzute la art.462[3];

b) părţile la proces au convenit, în conformitate cu art.462[2], să ofere competenţa instanţelor judecătoreşti naţionale; sau

c) părţile la proces au recunoscut în mod expres competenţa instanţei judecătoreşti naţionale.

[Art.462[4] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 462[5]. Competenţa întemeiată pe înfăţişare în materie de moştenire

(1) În cazul în care, în cursul desfăşurării procesului în faţa instanţei judecătoreşti naţionale care îşi exercită competenţa în temeiul art.462[4], rezultă că nu toate părţile au fost şi părţi la acordul de alegere a instanţei competente, instanţa continuă să îşi exercite competenţa dacă aceste părţi se înfăţişează fără a contesta competenţa instanţei.

(2) În cazul în care părţile care nu au fost părţi la acordul de alegere a instanţei competente contestă competenţa instanţei judecătoreşti menţionate la alin.(1), instanţa îşi declină competenţa. În această situaţie, competenţa de a hotărî cu privire la succesiune revine instanţelor judecătoreşti competente în temeiul art.462[1] sau al art.462[6].

[Art.462[5] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 462[6]. Competenţa subsidiară în materie de moştenire

(1) În cazul în care reşedinţa obişnuită a celui care a lăsat moştenirea în momentul decesului nu este situată în Republica Moldova, instanţele judecătoreşti naţionale sînt competente să se pronunţe asupra moştenirii, dacă în Republica Moldova sînt situate bunuri care fac parte din masa succesorală, în măsura în care:

a) cel care a lăsat moştenirea avea cetăţenia Republicii Moldova la data decesului;

b) dacă nu este îndeplinită condiţia prevăzută la lit.a), cel care a lăsat moştenirea îşi avea anterior reşedinţa obişnuită în Republica Moldova, cu condiţia ca, în momentul sesizării instanţei, să nu fi trecut mai mult de 5 ani de la schimbarea reşedinţei obişnuite.

(2) În cazul în care nu sînt întrunite condiţiile prevăzute la alin.(1), instanţele judecătoreşti naţionale sînt competente să se pronunţe asupra bunurilor care fac parte din masa succesorală şi sînt situate pe teritoriul Republicii Moldova.

[Art.462[6] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 462[7]. Limitarea procedurilor în materie de moştenire

(1) În cazul în care masa succesorală conţine bunuri situate într-un stat străin, la cererea uneia dintre părţi la proces, instanţa de judecată naţională sesizată să hotărască cu privire la moştenire poate decide să nu se pronunţe cu privire la unul sau mai multe dintre bunuri dacă s-a demonstrat că hotărîrea sa cu privire la acele bunuri nu va fi recunoscută şi, după caz, declarată executorie în acel stat străin.

(2) Dispoziţiile alin.(1) nu afectează dreptul părţilor de a delimita obiectul litigiului pornit în faţa instanţelor judecătoreşti naţionale.

[Art.462[7] introdus prin Legea nr.133 din 15.11.2018, în vigoare 14.01.2019]

Articolul 463. Nestrămutarea locului de examinare a cauzei

(1) Cauza pe care instanţa judecătorească din Republica Moldova a reţinut-o spre judecare, cu respectarea normelor de competenţă, trebuie să fie examinată de această instanţă în fond chiar dacă ulterior, în legătură cu schimbarea cetăţeniei, domiciliului, sediului părţilor sau cu alte circumstanţe, cauza a devenit de competenţa unei instanţe judecătoreşti străine.

(2) Instanţa judecătorească din Republica Moldova scoate cererea de pe rol dacă constată existenţa unui acord de alegere exclusivă a forului, prin care este învestită cu competenţă jurisdicţională instanţa unui alt stat care este parte la Convenţia privind acordurile de alegere a forului, încheiată la Haga la 30 iunie 2005, cu excepţia cazurilor în care:

a) acordul de alegere exclusivă a forului este nul de drept în conformitate cu legislaţia statului străin în care se află instanţa aleasă;

b) o parte contractantă nu are capacitatea de a încheia acordul de alegere exclusivă a forului, conform legislaţiei Republicii Moldova;

c) punerea în aplicare a acordului de alegere exclusivă a forului ar duce la o nedreptate evidentă sau ar fi în mod vădit contrară ordinii publice a Republicii Moldova;

d) din motive excepţionale, în afara controlului părţilor, acordul de alegere exclusivă a forului nu poate fi pus în mod normal în aplicare;

e) instanţa aleasă a hotărât să nu judece cauza.

[Art.463 modificat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

Articolul 464. Efectele hotărîrilor judecătoreşti străine

(1) Instanţa judecătorească a Republicii Moldova refuză să primească cererea spre examinare sau dispune încetarea procesului pornit dacă există o hotărîre în litigiul dintre aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri, pronunţată de o instanţă judecătorească a unui alt stat cu care Republica Moldova a încheiat tratat internaţional în care se stipulează recunoaşterea şi executarea reciprocă a hotărîrilor judecătoreşti sau cînd recunoaşterea şi executarea hotărîrilor se efectuează pe principiul reciprocităţii.

(2) Instanţa judecătorească a Republicii Moldova restituie cererea ori scoate cererea de pe rol dacă în instanţa judecătorească străină a cărei hotărîre urmează a fi recunoscută sau executată pe teritoriul Republicii Moldova a fost intentat anterior un proces în litigiul dintre aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect, avînd aceleaşi temeiuri.

Articolul 465. Delegaţiile judecătoreşti

(1) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova execută delegaţiile care le-au fost date de către instanţe judecătoreşti străine cu privire la efectuarea unor acte de procedură (înmînarea de citaţii şi de alte acte, obţinerea de explicaţii ale părţilor, de depoziţii ale martorilor, de raporturi de expertiză, cercetarea la faţa locului, luarea de măsuri de asigurare a acţiunii etc.).

(2) Delegaţia instanţei judecătoreşti străine cu privire la efectuarea unor acte de procedură nu poate fi executată în cazul în care executarea:

a) ar fi în contradicţie cu suveranitatea Republicii Moldova sau ar ameninţa securitatea ei;

b) nu este de competenţa instanţei judecătoreşti.

(3) Delegaţia instanţei judecătoreşti străine se execută în modul stabilit de legislaţia Republicii Moldova dacă tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel.

(4) Instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova pot da delegaţii instanţelor judecătoreşti străine în vederea efectuării unor acte de procedură. Modul de stabilire a relaţiilor între instanţele judecătoreşti din Republica Moldova şi cele străine se determină de legislaţia Republicii Moldova sau de tratatul internaţional la care aceasta este parte.

Articolul 466. Recunoaşterea actelor eliberate, redactate sau legalizate de autorităţi competente străine

(1) Actele oficiale eliberate, redactate sau legalizate, în conformitate cu legislaţia străină şi în forma

stabilită, de organe competente străine în afara Republicii Moldova în privinţa cetăţenilor sau organizaţiilor ei ori persoanelor străine pot fi prezentate instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova numai dacă sînt supralegalizate pe cale administrativă ierarhică şi, ulterior, de misiunile diplomatice sau de oficiile consulare ale Republicii Moldova.

(2) Supralegalizarea pe cale administrativă este supusă procedurii stabilite de statul de origine a actului, urmată de supralegalizarea efectuată de misiunea diplomatică sau de oficiul consular al Republicii Moldova în statul de origine, fie de misiunea diplomatică sau de oficiul consular al statului de origine în Republica Moldova şi, ulterior, în ambele situaţii, de Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova.

(3) Supralegalizarea actelor încheiate sau legalizate de instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova se face, din partea autorităţilor Republicii Moldova, de Agenţia Resurse Informaţionale Juridice şi de Ministerul Afacerilor Interne.

(4) Actele oficiale eliberate pe teritoriul unui stat participant la tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte sînt recunoscute fără supralegalizare ca înscrisuri în instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova.

(5) Actele încheiate într-o limbă străină se prezintă în instanţele judecătoreşti ale Republicii Moldova în traducere în limba română, cu autentificarea traducerii în modul stabilit.

Capitolul XLII
RECUNOAŞTEREA ŞI EXECUTAREA HOTĂRÎRILOR JUDECĂTOREŞTI ŞI HOTĂRÎRILOR ARBITRALE STRĂINE

Articolul 467. Recunoaşterea şi executarea hotărîrilor judecătoreşti străine

(1) Hotărîrile judecătoreşti străine, inclusiv tranzacţiile, sînt recunoscute şi se execută în Republica Moldova fie dacă astfel se prevede în tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte, fie pe principiul reciprocităţii în ceea ce priveşte efectele hotărîrilor judecătoreşti străine.

(2) În sensul prezentului capitol, prin hotărîre judecătorească străină se înţelege o hotărîre pronunţată în cauză civilă de o judecată de drept comun sau de o judecată specializată pe teritoriul unui alt stat.

(3) Hotărîrea judecătorească străină poate fi înaintată spre executare silită în Republica Moldova în termen de 3 ani de la data rămînerii ei definitive, potrivit legii statului în care a fost pronunţată. Repunerea în termenul omis din motive întemeiate se poate face de instanţa judecătorească a Republicii Moldova în modul stabilit la art.116.

(4) Hotărîrile judecătoreşti străine prin care s-au luat măsuri de asigurare a acţiunii şi cele cu executare provizorie nu pot fi puse în executare pe teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 468. Cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine

Hotărîrea judecătorească străină care nu a fost executată benevol poate fi pusă în executare pe teritoriul Republicii Moldova, la cererea creditorului, în temeiul încuviinţării date de instanţa judecătorească în a cărei circumscripţie urmează să se efectueze executarea. În cazul în care debitorul nu are domiciliu sau sediu în Republica Moldova ori cînd domiciliul nu este cunoscut, hotărîrea se pune în executare la locul de aflare a bunurilor acestuia.

Articolul 469. Cuprinsul cererii

(1) În cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine se indică:

a) numele sau denumirea creditorului, precum şi al reprezentantului dacă cererea se depune de acesta, domiciliul (reşedinţa) ori sediul;

b) numele sau denumirea debitorului, domiciliul (reşedinţa) ori sediul;

c) solicitarea încuviinţării executării silite a hotărîrii, termenul de la care se cere executarea hotărîrii.

(2) Pentru soluţionarea justă şi rapidă a cauzei, în cerere se indică numerele de telefon, faxul, poşta electronică, alte date.

(3) La cerere se anexează actele stipulate de tratatul internaţional la care Republica Moldova este

parte. Dacă în tratatul internaţional nu se indică astfel de acte, la cerere se anexează:

a) copia de pe hotărîrea judecătorească străină, încuviinţarea executării căreia se cere, legalizată de judecată în modul stabilit;

b) actul oficial care confirmă rămînerea definitivă a hotărîrii judecătoreşti străine, conform legii statului în care s-a emis, dacă faptul acesta nu rezultă din hotărîre;

c) actul care confirmă că partea împotriva căreia s-a emis hotărîrea, deşi a fost înştiinţată legal, nu a participat la proces;

d) actul care confirmă executarea anterioară a hotărîrii pe teritoriul statului respectiv.

(4) Actele enumerate la alin.(3) lit.a), b) şi d) se însoţesc de traduceri în limba română autorizate şi supralegalizate, cu respectarea prevederilor art.466. Supralegalizarea nu se cere în cazul în care, prin tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte, actele respective se recunosc fără supralegalizare sau în cazul în care părţile sînt de acord cu depunerea actelor în copii certificate.

[Art.469 completat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

Articolul 470. Procedura de examinare a cererii

(1) Cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine se examinează în şedinţă de judecată, cu înştiinţarea legală a debitorului despre locul, data şi ora examinării. Neprezentarea din motive neîntemeiate a debitorului citat legal nu împiedică examinarea cererii.

(1^1) Instanţa judecătorească care examinează cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine informează în mod obligatoriu şi neîntîrziat despre acest fapt Ministerul Justiţiei şi, după caz, Banca Naţională a Moldovei, în cazul în care este vizată o instituţie financiară licenţiată de aceasta, cu remiterea cererii şi a documentelor aferente. Prezenţa reprezentantului Ministerului Justiţiei şi, după caz, al Băncii Naţionale a Moldovei la şedinţa de judecată în cadrul căreia se examinează cererea de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine este obligatorie. Lipsa reprezentantului Ministerului Justiţiei şi, după caz, al Băncii Naţionale a Moldovei, legal citaţi, nu împiedică examinarea cauzei.

(2) Instanţa judecătorească poate satisface cererea întemeiată a debitorului privind amînarea examinării cererii, înştiinţîndu-l.

(3) Instanţa judecătorească, după ce ascultă explicaţiile debitorului şi examinează probele prezentate, pronunţă o încheiere de încuviinţare a executării silite a hotărîrii judecătoreşti străine sau de refuz al autorizării executării.

(4) În cazul în care hotărîrea judecătorească străină conţine soluţii asupra mai multor pretenţii disociabile, încuviinţarea executării lor poate fi acordată separat.

(5) La examinarea cererii de recunoaştere a hotărîrii judecătoreşti străine, instanţa sesizată poate, după caz, să ceară explicaţii solicitantului recunoaşterii şi să interogheze debitorul privitor la cererea depusă ori să ceară explicaţii instanţei străine emitente.

(6) Sub rezerva verificării condiţiilor prevăzute de lege pentru încuviinţarea executării hotărîrii judecătoreşti străine, instanţa judecătorească a Republicii Moldova nu poate proceda la reexaminarea fondului hotărîrii judecătoreşti străine şi nici la modificarea ei.

(7) În temeiul hotărîrii judecătoreşti străine şi încheierii, rămase irevocabile, de încuviinţare a executării ei silite, se eliberează un titlu executoriu, care se expediază executorului judecătoresc desemnat de creditor. În cazul în care executorul judecătoresc nu a fost desemnat, se aplică prevederile art.15 şi 30 din Codul de executare.

Articolul 471. Refuzul de a încuviinţa executarea silită a hotărîrii judecătoreşti străine

(1) Refuzul de a încuviinţa executarea silită a hotărîrii judecătoreşti străine se admite în unul din următoarele cazuri:

a) hotărîrea, conform legislaţiei statului pe al cărui teritoriu a fost pronunţată, nu a devenit irevocabilă sau nu este executorie;

b) partea împotriva căreia este emisă hotărîrea a fost lipsită de posibilitatea prezentării la proces, nefiind înştiinţată legal despre locul, data şi ora examinării cauzei;

c) examinarea cauzei este de competenţa exclusivă a instanţelor judecătoreşti ale Republicii

Moldova;

d) există o hotărîre, chiar şi nedefinitivă, a instanţei judecătoreşti a Republicii Moldova emisă în litigiul dintre aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri sau în procedura instanţei judecătoreşti a Republicii Moldova se află în judecată o cauză în litigiul dintre aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi avînd aceleaşi temeiuri la data sesizării instanţei străine;

d^1) hotărârea judecătorească străină nu se conciliază cu o hotărâre judecătorească anterioară, pronunţată în alt stat, într-un litigiu dintre aceleaşi părţi, cu privire la acelaşi obiect şi având aceleaşi temeiuri, cu condiţia că hotărârea anterioară îndeplineşte toate condiţiile necesare pentru recunoaşterea sa în Republica Moldova;

e) executarea hotărîrii poate prejudicia suveranitatea, poate ameninţa securitatea Republicii Moldova ori poate să contravină ordinii ei publice, inclusiv în situaţiile în care procedurile specifice ce au dus la judecarea cauzei au fost incompatibile cu principiile fundamentale ale echităţii procedurale din Republica Moldova;

f) a expirat termenul de prescripţie pentru prezentarea hotărîrii spre executare silită şi cererea creditorului de repunere în acest termen nu a fost satisfăcută de judecata Republicii Moldova;

g) hotărîrea judecătorească străină este rezultatul unei fraude comise în procedura din străinătate;

g^1) acordul de alegere exclusivă a forului este nul de drept, conform legislaţiei statului în care se află instanţa aleasă, cu excepţia cazului în care instanţa respectivă s-a pronunţat asupra valabilităţii acordului;

g^2) partea acordului de alegere exclusivă a forului nu a avut capacitatea de a-l încheia, conform legislaţiei Republicii Moldova;

h) prin hotărîre judecătorească este dispusă transmiterea acţiunilor băncii licenţiate în Republica Moldova. În acest caz, recunoaşterea executării silite a hotărîrii judecătoreşti străine este admisă numai cu condiţia prezentării permisiunii Băncii Naţionale pentru deţinerea cotei substanţiale în capitalul social al băncii sau a avizului Băncii Naţionale privind posibilitatea deţinerii acţiunilor fără permisiune prealabilă.

(2) Copia de pe încheierea judecătorească emisă în conformitate cu art.470 alin.(3) se expediază de judecată creditorului şi debitorului în termen de 3 zile de la data pronunţării. Încheierea poate fi atacată în instanţa ierarhic superioară în ordinea şi în termenele prevăzute de prezentul cod.

[Art.471 completat prin Legea nr.30 din 15.02.2023, în vigoare 01.03.2024]

Articolul 472. Recunoaşterea hotărîrilor judecătoreşti străine nesusceptibile de executare silită

(1) Hotărîrea judecătorească străină care nu este susceptibilă de executare silită se recunoaşte fără procedură ulterioară dacă persoana interesată nu a înaintat obiecţii referitor la recunoaştere.

(2) Persoana interesată este în drept ca, în termen de o lună după ce a luat cunoştinţă de primirea hotărîrii judecătoreşti străine, să înainteze la instanţa judecătorească de la domiciliul ori sediul său obiecţii împotriva recunoaşterii acestei hotărîri.

(3) Obiecţiile împotriva recunoaşterii hotărîrii judecătoreşti străine ale persoanei interesate se examinează în şedinţă publică, cu înştiinţarea legală a acesteia despre locul, data şi ora examinării. Neprezentarea fără motive neîntemeiate a persoanei interesate citate legal nu împiedică examinarea obiecţiilor.

(4) Instanţa judecătorească poate satisface cererea întemeiată a persoanei interesate privind amînarea examinării obiecţiilor, înştiinţînd-o.

(5) Instanţa judecătorească, după ce examinează obiecţiile împotriva recunoaşterii hotărîrii judecătoreşti străine, pronunţă o încheiere.

(6) Copia de pe încheierea judecătorească se expediază, în termen de 5 zile de la pronunţare, persoanei la a cărei cerere a fost emisă hotărîrea judecătorească străină ori reprezentantului ei, precum şi persoanei care a înaintat obiecţii împotriva recunoaşterii hotărîrii judecătoreşti străine. Încheierea poate fi atacată în instanţa ierarhic superioară în ordinea şi în termenele stabilite de prezentul cod.

Articolul 473. Refuzul de a recunoaşte hotărîrea judecătorească străină

Refuzul de a recunoaşte hotărîrea judecătorească străină care nu este susceptibilă de executare

silită se admite în cazurile stabilite la art.471 alin.(1).

Articolul 474. Recunoaşterea hotărîrilor judecătoreşti străine pentru care nu se cere procedură ulterioară

În Republica Moldova se recunosc următoarele hotărîri ale instanţelor judecătoreşti străine care, în virtutea caracterului lor, nu cer procedură ulterioară:

a) hotărîrile referitoare la statutul civil al cetăţeanului statului a cărui judecată a pronunţat hotărîrea sau dacă, fiind pronunţată într-un stat terţ, a fost recunoscută mai întîi în statul de cetăţenie al fiecărei părţi;

b) hotărîrile privitoare la desfacerea, anularea sau declararea nulităţii căsătoriei, precum şi la alte litigii dintre soţi, cu excepţia celor cu privire la imobilele din străinătate, între un cetăţean al Republicii Moldova şi un cetăţean străin, dacă la data desfacerii căsătoriei cel puţin unul dintre soţi era domiciliat în străinătate;

c) hotărîrile privind desfacerea, anularea sau declararea nulităţii căsătoriei între cetăţeni ai Republicii Moldova dacă la data desfacerii căsătoriei ambii soţi erau domiciliaţi în străinătate;

d) alte hotărîri prevăzute de legea Republicii Moldova.

Articolul 475. Recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine

(1) În sensul prezentului capitol, o hotărîre arbitrală este considerată ca fiind străină dacă:

a) este pronunţată pe teritoriul unui stat străin; sau

b) este emisă pe teritoriul Republicii Moldova, dar legea aplicată procedurii arbitrale este a unui stat străin.

(2) Poate fi recunoscută şi executată în Republica Moldova o hotărîre arbitrală străină emisă, în conformitate cu o convenţie arbitrală, pe teritoriul unui stat străin care este parte la Convenţia privind recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, adoptată la New York la 10 iunie 1958, precum şi o hotărîre arbitrală străină ale cărei recunoaştere şi executare sînt reglementate fie prin tratatul internaţional la care Republica Moldova este parte, fie în baza principiului reciprocităţii în ceea ce priveşte efectele hotărîrii arbitrale străine.

(3) Partea care invocă o hotărîre arbitrală străină poate solicita:

a) recunoaşterea şi executarea silită a hotărîrii arbitrale străine; sau

b) doar recunoaşterea hotărîrii arbitrale străine pentru a invoca autoritatea de lucru judecat, fără a avea dreptul de executare ulterioară a hotărîrii recunoscute.

Articolul 475[1]. Cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine

(1) Cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se prezintă curţii de apel în a cărei circumscripţie se află domiciliul/reşedinţa sau sediul părţii împotriva căreia este invocată hotărîrea arbitrală străină, iar în cazul în care aceasta nu are domiciliul/reşedinţa sau sediul în Republica Moldova ori domiciliul/reşedinţa sau sediul acesteia nu sînt cunoscute – curţii de apel în a cărei circumscripţie sînt situate bunurile acesteia.

(2) În cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se indică:

a) numele sau denumirea solicitantului ori a reprezentantului său, dacă cererea este depusă de către acesta, domiciliul/reşedinţa sau sediul, după caz;

b) numele sau denumirea părţii împotriva căreia este invocată hotărîrea arbitrală străină, domiciliul/reşedinţa sau sediul, după caz;

c) data la care hotărîrea arbitrală străină a devenit executorie pentru părţi, dacă aceasta nu rezultă din textul hotărîrii.

Cererea poate conţine şi alte informaţii, inclusiv numerele de telefon şi fax, adrese ale poştei electronice, dacă acestea sînt necesare pentru examinarea corectă şi la timp a cauzei.

(3) La cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se anexează:

a) originalul hotărîrii arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit;

b) originalul convenţiei arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit;

c) adiţional, în caz de necesitate, se va prezenta o declaraţie pe propria răspundere privind faptul dacă şi în ce măsură hotărîrea arbitrală a fost executată.

(4) Actele prevăzute la alin.(3) lit.a) şi b) se prezintă în formă apostilată, dacă emană din statele care au semnat sau aderat la Convenţia cu privire la suprimarea cerinţei supralegalizării actelor oficiale străine, încheiată la Haga la 5 octombrie 1961, sau în formă supralegalizată, dacă emană din celelalte state. Actele respective sînt scutite de supralegalizare sau apostilare dacă emană dintr-un stat cu care Republica Moldova are încheiat un tratat care nu prevede supralegalizarea sau apostilarea.

(5) Dacă documentele prevăzute la alin.(3) nu sînt redactate în limba de stat a Republicii Moldova, partea care solicită recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine trebuie să prezinte o traducere a acestora în limba română. Traducerea trebuie să fie efectuată în condiţiile Legii nr.264-XVI din 11 decembrie 2008 privind autorizarea şi plata interpreţilor şi traducătorilor antrenaţi de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiţiei, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanţele judecătoreşti, de notari, avocaţi şi de executorii judecătoreşti şi să fie legalizată în modul stabilit.

(6) Cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine pe teritoriul Republicii Moldova poate fi înaintată în termen de 3 ani de la data la care hotărîrea arbitrală străină a devenit obligatorie în conformitate cu legea statului unde a avut loc arbitrajul. Repunerea în termen, în cazul în care acesta a fost omis din motive întemeiate, este reglementată de art.116.

(7) Cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se supune taxei de stat şi/sau taxei de timbru în condiţiile legii.

[Art.475[1] completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 475[2]. Examinarea cererii

(1) Cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine se examinează în şedinţă publică, cu înştiinţarea părţilor privind locul, data şi ora examinării. Neprezentarea din motive neîntemeiate a părţii împotriva căreia este invocată hotărîrea arbitrală străină şi în privinţa căreia au fost îndeplinite condiţiile de citare legală nu împiedică examinarea cererii. În cazul în care debitorul solicită instanţei judecătoreşti amînarea datei examinării cererii şi această solicitare este recunoscută de către instanţa judecătorească ca fiind întemeiată, instanţa judecătorească amînă data examinării şi înştiinţează ambele părţi despre aceasta.

(2) Instanţa judecătorească care examinează cererea de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine informează în mod obligatoriu şi neîntîrziat despre acest fapt Ministerul Justiţiei şi Banca Naţională a Moldovei, în cazul în care este vizată o instituţie financiară licenţiată de aceasta, cu remiterea cererii şi a documentelor aferente în copie. Lipsa reprezentantului Ministerului Justiţiei şi, după caz, al Băncii Naţionale a Moldovei, legal citaţi, nu împiedică examinarea cauzei.

(3) Instanţa judecătorească ascultă explicaţiile debitorului şi examinează probele prezentate de acesta.

(4) În cazul în care, în cadrul soluţionării chestiunii privind încuviinţarea executării silite, instanţa judecătorească are îndoieli cu privire la legalitatea procedurală a hotărîrii arbitrale străine, ea poate solicita lămuriri solicitantului recunoaşterii şi încuviinţării executării silite a hotărîrii arbitrale străine, de asemenea poate interoga debitorul privitor la conţinutul cererii de recunoaştere şi executare a hotărîrii arbitrale străine şi, în caz de necesitate, cere explicaţii arbitrajului care a emis hotărîrea.

Articolul 475[3]. Încheierea privind recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine

(1) După ascultarea explicaţiilor părţilor şi examinarea probelor prezentate de acestea, instanţa judecătorească emite o încheiere integrală:

a) cu privire la recunoaşterea şi încuviinţarea executării silite a hotărîrii arbitrale străine sau cu privire la refuzul de a încuviinţa executarea silită a hotărîrii arbitrale străine;

b) cu privire la recunoaşterea hotărîrii arbitrale străine, fără posibilitatea executării ulterioare a acesteia, sau cu privire la refuzul de a recunoaşte hotărîrea arbitrală străină, conform solicitării părţii care invocă această hotărîre.

(2) Încheierea judecătorească emisă în conformitate cu alin.(1) se eliberează părţilor prezente în

şedinţă. Instanţa remite încheierea integrală părţilor care nu au fost prezente în şedinţă în termen de 5 zile de la emitere.

(3) Încheierea judecătorească emisă în conformitate cu alin.(1) poate fi atacată cu recurs în ordinea şi în termenele prevăzute de prezentul cod.

(4) În temeiul hotărîrii arbitrale străine şi a încheierii irevocabile emise în conformitate cu alin.(1) lit.a) din prezentul articol, instanţa judecătorească menţionată la art.475[1] alin.(1) eliberează titlul executoriu care serveşte drept temei pentru iniţierea procedurii de executare în condiţiile Codului de executare.

Articolul 476. Refuzul de a recunoaşte şi de a executa hotărîrea arbitrală străină

(1) Recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine pot fi refuzate numai la cererea părţii împotriva căreia sînt invocate dacă această parte prezintă instanţei de judecată probe doveditoare că:

a) una dintre părţile convenţiei arbitrale nu avea capacitate deplină de exerciţiu sau convenţia arbitrală nu este valabilă potrivit legii căreia părţile au subordonat-o ori, în lipsa stabilirii acesteia, potrivit legii ţării în care a fost pronunţată hotărîrea; sau

b) partea împotriva căreia este emisă hotărîrea nu a fost informată în modul corespunzător cu privire la desemnarea arbitrului sau cu privire la procedura arbitrală ori, din alte motive, nu a putut să îşi prezinte mijloacele sale de apărare; sau

c) hotărîrea a fost pronunţată asupra unui litigiu care nu este prevăzut de convenţia arbitrală sau care nu cade sub incidenţa condiţiilor convenţiei arbitrale ori hotărîrea conţine dispoziţii asupra unor chestiuni ce depăşesc limitele convenţiei arbitrale; sau

d) constituirea tribunalului arbitral sau procedura arbitrală nu a corespuns convenţiei părţilor ori, în lipsa unei asemenea convenţii, nu a fost conform legii ţării în care a avut loc arbitrajul; sau

e) hotărîrea arbitrală nu a devenit obligatorie pentru părţi sau a fost desfiinţată ori executarea ei a fost suspendată de instanţa judecătorească sau de o autoritate competentă a ţării în care sau conform legii căreia ea a fost pronunţată.

(2) Recunoaşterea şi încuviinţarea executării silite a hotărîrii arbitrale străine pot fi refuzate, de asemenea, dacă instanţa judecătorească constată că:

a) obiectul litigiului nu poate fi soluţionat prin arbitraj conform legii Republicii Moldova; sau

b) recunoaşterea sau încuviinţarea executării silite a hotărîrii arbitrale contravine ordinii publice a Republicii Moldova.

(3) Lipsa valabilităţii convenţiei arbitrale conform alin.(1) lit.a) nu poate servi drept temei pentru refuzul de a recunoaşte sau de a executa hotărîrea arbitrală străină dacă partea care invocă acest temei a participat la constituirea tribunalului arbitral sau, în cazul în care nu a participat la constituirea tribunalului arbitral, a participat în procedura arbitrală şi, anterior depunerii apărării, nu a ridicat excepţia de lipsă a competenţei tribunalului arbitral pe temei de lipsă a valabilităţii convenţiei arbitrale.

(4) Lipsa informării cu privire la desemnarea arbitrului conform alin.(1) lit.b) nu poate servi drept temei pentru refuzul de a recunoaşte sau de a executa hotărîrea arbitrală străină dacă partea care invocă acest temei a participat în procedura arbitrală şi, anterior depunerii apărării, nu a ridicat excepţia de lipsă a competenţei tribunalului arbitral pe temei că tribunalul arbitral a fost constituit cu încălcarea legii aplicabile.

(5) Depăşirea limitelor convenţiei arbitrale conform alin.(1) lit.c) nu poate servi drept temei pentru refuzul de a recunoaşte sau de a executa hotărîrea arbitrală străină dacă partea care invocă acest temei a participat în procedura arbitrală şi, cunoscînd depăşirea limitelor convenţiei arbitrale de către tribunalul arbitral, nu a ridicat excepţia de depăşire a limitelor convenţiei arbitrale de către tribunalul arbitral.

(6) În cazul în care deciziile asupra chestiunilor cuprinse în convenţia arbitrală pot fi delimitate de cele care nu sînt cuprinse în ea, partea hotărîrii arbitrale străine care conţine decizii asupra chestiunilor cuprinse în convenţia arbitrală poate fi recunoscută şi executată.

(7) La cererea oricărei dintre părţi, instanţa judecătorească poate dispune amînarea sau suspendarea examinării cererii privind recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine daca aceasta face obiectul unei cereri de desfiinţare sau suspendare a executării silite, examinată de către

instanţa sau autoritatea competentă indicată la alin.(1) lit.e), pînă cînd o decizie definitivă este emisă asupra cererii de desfiinţare sau suspendare a executării silite.

(8) Instanţa judecătorească decide asupra cererii de amînare sau suspendare, prevăzută la alin.(7), după ascultarea explicaţiilor celeilalte părţi.

(9) Dacă examinarea cererii privind recunoaşterea şi executarea hotărîrii arbitrale străine este amînată sau suspendată, oricare dintre părţi poate cere ridicarea amînării sau suspendării. Instanţa judecătorească decide asupra cererii după ascultarea explicaţiilor celeilalte părţi.

TITLUL V
PROCEDURA ÎN CAUZELE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE ŞI DE ELIBERARE A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE, DE CONFIRMARE A TRANZACŢIEI

Capitolul XLIII
PROCEDURA ÎN CAUZELE DE CONTESTARE A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

Articolul 477. Contestarea hotărîrii arbitrale

(1) Hotărîrea arbitrală pronunţată pe teritoriul Republicii Moldova poate fi contestată în instanţa care ar fi fost competentă să examineze cauza civilă în lipsa clauzei de arbitraj, de către părţile în arbitraj, înaintînd o cerere de desfiinţare a hotărîrii arbitrale în conformitate cu art.479.

(2) Părţile nu pot renunţa prin convenţie arbitrală la dreptul de a contesta hotărîrea arbitrală. La acest drept se poate renunţa după pronunţarea hotărîrii arbitrale.

[Alin.(3) art.477 abrogat prin Legea nr.29 din 06.03.2012, în vigoare 13.03.2012]

(4) Cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale se impune cu taxă de stat în cuantum stabilit de lege pentru cererea de eliberare a titlului executoriu şi cu taxă de timbru.

[Art.477 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 478. Cuprinsul cererii

(1) Cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale se depune în scris şi se semnează de partea care contestă hotărîrea sau de reprezentantul ei.

(2) În cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale se indică:

a) instanţa căreia îi este adresată cererea;

b) denumirea şi componenţa nominală a arbitrajului care a adoptat hotărîrea;

c) numele sau denumirea părţilor în arbitraj, domiciliul sau sediul lor;

d) locul şi data pronunţării hotărîrii arbitrale;

e) data înmînării hotărîrii arbitrale părţii care a adresat în judecată cererea de desfiinţare a hotărîrii;

f) solicitarea părţii interesate de a desfiinţa hotărîrea arbitrală, motivele contestării hotărîrii.

(3) Cererea poate cuprinde, de asemenea, număr de telefon, fax, adresa electronică, alte date.

(4) La cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale se anexează:

a) hotărîrea arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit. Copia de pe hotărîrea arbitrajului permanent se autentifică de preşedintele arbitrajului permanent, iar copia de pe hotărîrea arbitrajului constituit pentru soluţionarea unui anumit litigiu trebuie să fie autentificată notarial;

b) convenţia arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit;

c) actele care argumentează cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale;

d) dovada de plată a taxei de stat şi a taxei de timbru;

e) copia de pe cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale;

f) procura sau un alt act care atestă împuternicirile persoanei de a semna cererea.

(5) Cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale depusă cu nerespectarea condiţiilor prezentului articol se restituie solicitantului sau ei nu i se dă curs în conformitate cu art.170 şi 171.

[Art.478 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 479. Examinarea cererii

(1) Cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale se examinează în şedinţă de judecată în cel mult o lună de la data intrării ei în judecată, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod.

(2) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, la solicitarea ambelor părţi în arbitraj, judecătorul poate cere arbitrajului, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod pentru reclamarea probelor, materialele dosarului, hotărîrea arbitrală, care se contestă, în original.

(3) Părţile în arbitraj sînt înştiinţate legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică dezbaterea cauzei.

(4) În timpul dezbaterii cauzei, judecata constată, în urma cercetării probelor prezentate de părţi în argumentarea pretenţiilor şi obiecţiilor lor, existenţa sau lipsa temeiurilor pentru desfiinţarea hotărîrii arbitrale, prevăzute de art.480.

Articolul 480. Temeiurile pentru desfiinţarea hotărîrii arbitrale

(1) Hotărîrea arbitrală se desfiinţează numai în cazurile prevăzute de prezentul articol.

(2) Hotărîrea arbitrală se desfiinţează în cazul cînd partea care cere desfiinţarea hotărîrii prezintă în judecată probe despre faptul că:

a) litigiul examinat de arbitraj nu poate fi, potrivit legii, obiectul dezbaterii arbitrale;

b) convenţia arbitrală este nulă în temeiul legii;

c) hotărîrea arbitrală nu cuprinde dispozitivul şi temeiurile, locul şi data pronunţării ori nu este semnată de arbitri;

d) dispozitivul hotărîrii arbitrale cuprinde dispoziţii care nu pot fi executate;

e) arbitrajul nu a fost constituit sau procedura arbitrală nu este în conformitate cu convenţia arbitrală;

f) partea interesată nu a fost înştiinţată legal despre alegerea (numirea) arbitrilor sau despre dezbaterile arbitrale, inclusiv despre locul, data şi ora şedinţei arbitrale sau, din alte motive întemeiate, nu s-a putut prezenta în faţa arbitrajului pentru a da explicaţii;

g) arbitrajul s-a pronunţat asupra unui litigiu care nu este prevăzut de convenţia arbitrală ori care nu se înscrie în condiţiile convenţiei, ori hotărîrea arbitrală conţine dispoziţii în probleme ce depăşesc limitele convenţiei arbitrale. Dacă dispoziţiile în problemele cuprinse în convenţia arbitrală pot fi separate de dispoziţiile care nu decurg din convenţie, instanţa judecătorească poate desfiinţa numai acea parte a hotărîrii arbitrale în care se conţin dispoziţii ce nu se înscriu în convenţia arbitrală;

h) hotărîrea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislaţiei Republicii Moldova sau bunele moravuri.

Articolul 481. Încheierea judecătorească cu privire la contestarea hotărîrii arbitrale

(1) După ce examinează cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale, judecata pronunţă o încheiere despre desfiinţarea totală sau parţială a hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a o desfiinţa.

(2) În încheierea judecătorească despre desfiinţarea hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a o desfiinţa trebuie să se indice:

a) date despre hotărîrea arbitrală contestată şi locul pronunţării hotărîrii;

b) denumirea şi componenţa nominală a arbitrajului care a emis hotărîrea contestată;

c) numele sau denumirea părţilor în arbitraj;

d) desfiinţarea totală sau parţială a hotărîrii arbitrale sau refuzul total sau parţial de a admite cererea petiţionarului.

(3) Desfiinţarea totală sau parţială a hotărîrii arbitrale nu împiedică părţilor să se adreseze din nou în arbitraj pentru soluţionarea litigiului, cu excepţia cazului în care litigiul nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale, ori să depună cerere de chemare în judecată potrivit regulilor stabilite de prezentul cod, ori să soluţioneze litigiul prin mediere.

(4) Dacă hotărîrea arbitrală a fost desfiinţată total sau parţial din cauza nulităţii convenţiei arbitrale

sau dacă hotărîrea a fost emisă într-un litigiu neprevăzut de convenţia arbitrală ori nu se înscrie în condiţiile convenţiei, ori conţine dispoziţii în probleme care nu s-au cerut conform convenţiei arbitrale, părţile în arbitraj se pot adresa, pentru soluţionarea unui astfel de litigiu, în judecată în conformitate cu regulile generale din prezentul cod.

(5) Încheierea judecătorească privind desfiinţarea hotărîrii arbitrale sau privind refuzul de a o desfiinţa poate fi atacată în ordinea şi în termenele stabilite de prezentul cod.

Capitolul XLIV
PROCEDURA ÎN CAUZELE DE ELIBERARE A TITLURILOR DE EXECUTARE SILITĂ A HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

Articolul 482. Eliberarea titlului executoriu

(1) Problema eliberării titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se examinează de instanţa care ar fi fost competentă să examineze cauza civilă în lipsa clauzei de arbitraj la cererea părţii în arbitraj care a avut cîştig de cauză.

Articolul 483. Cuprinsul cererii

(1) Cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se depune în scris de partea care a avut cîştig de cauză ori de reprezentantul ei.

(2) În cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se indică:

a) instanţa căreia îi este adresată cererea;

b) arbitrajul care a pronunţat hotărîrea şi componenţa lui nominală;

c) numele sau denumirea părţilor în arbitraj, domiciliul sau sediul lor;

d) locul şi data pronunţării hotărîrii arbitrale;

e) data primirii hotărîrii arbitrale de partea care s-a adresat în judecată;

f) solicitarea părţii care a avut cîştig de cauză de a i se elibera titlu de executare silită a hotărîrii arbitrale.

3) În cerere se poate indica şi numărul de telefon, faxul, adresa electronică, alte date.

(4) La cererea de eliberare a titlului executoriu se anexează:

a) hotărîrea arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit. Copia de pe hotărîrea arbitrajului permanent se autentifică de preşedintele acestuia, iar copia de pe hotărîrea arbitrajului constituit pentru soluţionarea unui anumit litigiu se autentifică notarial;

b) convenţia arbitrală în original sau în copie legalizată în modul stabilit;

c) dovada de plată a taxei de stat şi a taxei de timbru;

d) copia de pe cererea de eliberare a titlului executoriu;

e) procura sau un alt act care atestă împuternicirile persoanei de a semna cererea.

(5) Cererea de eliberare a titlului executoriu depusă cu încălcarea condiţiilor menţionate în prezentul articol şi la art.482 se restituie persoanei care a înaintat-o sau ei nu i se dă curs, în conformitate cu art.170 şi art.171.

[Art.483 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 484. Examinarea cererii

(1) Cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale se examinează în şedinţă de judecată în cel mult o lună de la data depunerii în instanţă, conform regulilor stabilite de prezentul cod.

(2) În cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, la solicitarea ambelor părţi în arbitraj, judecătorul poate cere arbitrajului materialele dosarului în al căror temei se solicită eliberarea titlului executoriu, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod pentru reclamarea probelor.

(3) Părţile în arbitraj sînt înştiinţate legal despre locul, data şi ora şedinţei de judecată. Neprezentarea lor însă nu împiedică dezbaterea cauzei.

(4) În timpul examinării cauzei în şedinţă de judecată, instanţa constată existenţa sau lipsa temeiurilor, enumerate la art.485, pentru refuzul de a elibera titlu executoriu în urma cercetării probelor

prezentate de părţi în argumentarea pretenţiilor şi obiecţiilor înaintate.

(5) Dacă în instanţa menţionată la art.477 alin.(3) se găseşte în dezbatere cererea de desfiinţare a hotărîrii arbitrale, instanţa la care se examinează cererea de eliberare a titlului executoriu în temeiul acestei hotărîri este în drept, dacă va considera raţional, să amîne examinarea cererii de eliberare a titlului executoriu şi, la solicitarea părţii care a adresat în judecată cererea de eliberare a titlului, poate obliga cealaltă parte la asigurarea eventualelor pagube, în conformitate cu prezentul cod.

Articolul 485. Temeiurile refuzului de a elibera titlu executoriu

(1) Judecata refuză să elibereze titlul de executare silită a hotărîrii arbitrale numai dacă partea în arbitraj care nu a avut cîştig de cauză prezintă în judecată probe despre faptul că:

a) convenţia arbitrală este nulă în temeiul legii;

b) partea în arbitraj nu a fost înştiinţată legal despre alegerea (numirea) arbitrilor sau despre dezbaterile arbitrale şi nici despre locul, data şi ora şedinţei arbitrajului sau, din alte motive întemeiate, nu a putut să dea explicaţii arbitrajului;

c) hotărîrea arbitrală este emisă într-un litigiu care nu este prevăzut de convenţia arbitrală ori care nu se înscrie în condiţiile convenţiei, ori conţine dispoziţii în probleme neprevăzute de convenţia arbitrală. Dacă dispoziţiile în problemele care decurg din convenţia arbitrală pot fi separate de dispoziţiile care nu rezultă din această convenţie, judecata eliberează titlu executoriu numai în acea parte a hotărîrii arbitrale care conţine dispoziţii privitor la problemele care se înscriu în convenţia arbitrală;

d) componenţa arbitrajului sau procedura dezbaterilor arbitrale nu s-a conformat cu convenţia arbitrală sau cu legea;

e) hotărîrea arbitrală nu a devenit obligatorie pentru părţile în arbitraj ori a fost desfiinţată de judecată, conform legii în al cărei temei a fost pronunţată.

(2) Judecata refuză, de asemenea, să elibereze titlu executoriu dacă va constata că litigiul examinat de arbitraj nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale potrivit imperativului legii, precum şi în cazul cînd hotărîrea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislaţiei Republicii Moldova sau bunele moravuri.

Articolul 486. Încheierea judecătorească privind eliberarea titlului executoriu

(1) După ce examinează cererea de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale, instanţa judecătorească pronunţă o încheiere privind eliberarea titlului executoriu sau refuzul de a-l elibera.

(2) Încheierea judecătorească de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale trebuie să cuprindă:

a) denumirea şi componenţa nominală a arbitrajului care a pronunţat hotărîrea;

b) numele sau denumirea părţilor în arbitraj;

c) date despre hotărîrea arbitrală de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii pe care o solicită petiţionarul şi locul pronunţării ei;

d) menţiunea despre eliberarea titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale sau despre refuzul de a-l elibera.

(3) Refuzul de a elibera titlu de executare silită a hotărîrii arbitrale nu împiedică părţile să se adreseze din nou în arbitraj, dacă posibilitatea adresării nu s-a epuizat, ori să înainteze acţiune în baze generale.

(4) În cazul refuzului total sau parţial de eliberare a titlului de executare silită a hotărîrii arbitrale datorat nulităţii convenţiei arbitrale sau în cazul emiterii hotărîrii într-un litigiu neprevăzut de convenţia arbitrală, sau în cazul neînscrierii în condiţiile convenţiei, sau al existenţei de dispoziţii din convenţie în probleme neprevăzute de aceasta, părţile în arbitraj sînt în drept a se adresa în judecată pentru soluţionarea unui astfel de litigiu, potrivit regulilor stabilite de prezentul cod.

(5) Încheierea judecătorească pronunţată în conformitate cu alin.(1) poate fi atacată în ordinea şi în termenul stabilit de prezentul cod.

Capitolul XLV
PROCEDURA DE CONFIRMARE A TRANZACŢIEI ÎNCHEIATE ÎN SCOPUL PREVENIRII UNUI PROCES CIVIL ŞI DE ELIBERARE A TITLULUI EXECUTORIU AL ACESTEIA

Articolul 487. Competenţa de examinare a cererii

(1) Cererea de confirmare a tranzacţiei, prin care părţile previn un proces civil, şi de eliberare a titlului de executare silită se depune în scris de către partea procesului de mediere sau reprezentantul legal al acesteia la instanţa judecătorească de la domiciliul sau de la sediul pîrîtului.

(2) Tranzacţiile încheiate în litigiile civile şi comerciale cu element de extraneitate se confirmă în condiţiile prezentului capitol dacă examinarea litigiului soluţionat prin tranzacţie este de competenţa instanţelor judecătoreşti ale Republicii Moldova şi executarea tranzacţiei, în tot sau în parte, urmează a fi efectuată pe teritoriul Republicii Moldova.

(3) Prezentul capitol se aplică în mod corespunzător şi procedurii de confirmare a tranzacţiilor încheiate nemijlocit de către părţi pentru a preveni un proces ce poate să înceapă.

Articolul 488. Conţinutul cererii de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil şi de eliberare a titlului de executare silită

(1) În cererea de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil şi de eliberare a titlului de executare silită se indică:

a) instanţa căreia îi este adresată cererea;

b) numele şi prenumele mediatorului care a mediat litigiul;

c) numele şi prenumele sau denumirea părţilor procesului de mediere, domiciliul sau sediul acestora, numerele de telefon/fax, adresa electronică şi alte date de contact;

d) data încheierii tranzacţiei;

e) solicitarea părţii interesate de a se confirma tranzacţia şi de a i se elibera titlul de executare silită a tranzacţiei;

f) după caz, datele de contact ale reprezentantului legal al reclamantului.

(2) La cererea de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil şi de eliberare a titlului de executare silită se anexează:

a) tranzacţia în original;

b) convenţia de mediere, dacă o astfel de convenţie a fost încheiată;

c) copia de pe procesul-verbal privind încetarea procesului de mediere;

d) după caz, actele ce atestă executarea parţială a tranzacţiei;

e) dovada de plată a taxei de stat şi a taxei de timbru în mărimea prevăzută de Legea taxei de stat nr.213/2023.

(3) Dacă cererea a fost depusă cu încălcarea prevederilor prezentului articol, acesteia nu i se dă curs, în conformitate cu art.171.

[Art.488 completat prin Legea nr.452 din 28.12.2023, în vigoare 23.01.2024]

Articolul 489. Examinarea cererii de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil

(1) Cererea de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil se examinează în regim de urgenţă, în termen de 15 zile lucrătoare de la data depunerii, fără citarea părţilor. Instanţa trimite părţii care se opune executării benevole a tranzacţiei copiile de pe cererea de confirmare a tranzacţiei şi de pe materialele anexate, stabilind un termen pentru prezentarea referinţei.

(2) Dacă instanţa consideră necesar, aceasta convoacă părţile interesate pentru audieri, înştiinţîndu-le despre data, ora şi locul şedinţei, fără întocmirea procesului-verbal.

(3) Judecătorul refuză confirmarea tranzacţiei dacă aceasta:

a) contravine legii ori încalcă drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale persoanei, interesele societăţii sau ale statului;

b) a fost încheiată cu încălcarea prevederilor Legii cu privire la mediere.

Articolul 490. Soluţionarea cererii de confirmare a tranzacţiei prin care părţile previn un proces civil

(1) În cazul admiterii cererii, judecătorul emite o încheiere privind confirmarea tranzacţiei, în care se indică:

a) numărul dosarului şi data eliberării încheierii;

b) instanţa, numele şi prenumele judecătorului care a emis încheierea;

c) numele şi prenumele sau denumirea părţilor care au încheiat tranzacţia, domiciliul sau sediul şi, după caz, datele lor bancare, precum şi alte date de contact;

d) numele şi prenumele sau denumirea părţii care a solicitat confirmarea tranzacţiei;

e) constatările şi concluziile instanţei privind admiterea sau respingerea cererii.

f) caracterul executoriu al încheierii rămase definitive;

g) termenul şi modul de contestare a încheierii.

(2) Concomitent cu emiterea încheierii prevăzute la alin.(1), judecătorul eliberează şi titlul executoriu, susceptibil de executare silită.

(3) Dacă se refuză confirmarea tranzacţiei, instanţa judecătorească pronunţă o încheiere motivată, care poate fi atacată cu recurs.

PREŞEDINTELE PARLAMENTULUI **Eugenia OSTAPCIUC**

Chişinău, 30 mai 2003.

Nr.225-XV.

---

* Republicat în temeiul art.VI alin.(4) al Legii nr.17 din 05.04.2018 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.2018, nr.142-148, art.277.

Modificat şi completat prin legile Republicii Moldova:

Legea nr.17 din 05.04.2018 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.142-148, art.277; în vigoare 01.06.2018;

Legea nr.31 din 16.03.2018 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.126-132, art.247;

Legea nr.316 din 22.12.2017 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.40-47, art.108;

Legea nr.254 din 01.12.2017 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.1-6, art.14;

Legea nr.212 din 01.12.2017 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.1-6, art.4;

Legea nr.66 din 13.04.2017 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.171-180, art.297;

Legea nr.31 din 17.03.2017 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.144-148, art.229;

Legea nr.7 din 02.03.2017 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.103-108, art.147;

Hotărîrea Curţii Constituţionale nr.33 din 17.11.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.30-39, art.7; în vigoare 17.11.2016;

Legea nr.207 din 29.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.369-378, art.751; în vigoare 07.11.2016;

Legea nr.191 din 23.09.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.369-378, art.747; în vigoare 28.04.2017;

Legea nr.211 din 29.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.338-341, art.698;

Legea nr.196 din 28.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.306-313, art.661;

Legea nr.160 din 07.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.306-313, art.647;

Legea nr.201 din 28.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.293-305, art.630; în vigoare 09.09.2016;

Legea nr.102 din 21.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.256-267, art.547; în vigoare 12.11.2016;

Legea nr.182 din 22.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.256-264, art.563;

Legea nr.122 din 02.06.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.247-255, art.523; în vigoare 05.08.2016;

Legea nr.152 din 01.07.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.245-246, art.517; în vigoare 01.08.2016;

Legea nr.134 din 17.06.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.245-246, art.515; în vigoare 01.08.2016;

Legea nr.138 din 17.06.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.184-192, art.401; în vigoare 01.07.2016;

Legea nr.76 din 21.04.2016 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.184-192, art.387; în vigoare 01.07.2016;

Rectificare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.13-19/22.01.2016, pag.18;

Legea nr.225 din 10.12.2015 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.2-12, art.17;
Legea nr.195 din 19.11.2015 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.340-346, art.652;
Legea nr.166 din 31.07.2015 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.267-273, art.508;
Legea nr.135 din 03.07.2015 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.213-222, art.432;
Legea nr.136 din 03.07.2015 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.197-205, art.404;
Legea nr.108 din 19.06.2014 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.238-246, art.539;
Legea nr.55 din 12.06.2014 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.174-177, art.389;
Legea nr.343 din 24.12.2013 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.17-23, art.54;
Hotărîrea Curţii Constituţionale nr.16 din 25.06.2013 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.177-181, art.24; în vigoare 25.06.2013;

** Notă: Articolul 1 modificat prin Legea nr.163 din 22.07.2011 (art.III-XV) – declarată neconstituţională prin Hotărîrea Curţii Constituţionale nr.3 din 09.02.2012 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.38-41, art.7; în vigoare 09.02.2012.

---

* Modificat prin Legile Republicii Moldova:

1) Hotărîrea Curţii Constituţionale nr.2 din 19.02.04 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.39-41, art.9
2) Legea nr.399-XV din 16.10.03 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.221, art.860
3) Legea nr.544-XV din 19.12.03 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.6-12, art.66
4) Legea nr.573-XV din 26.12.03 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.56-60, art.320
5) Legea nr.303-XV din 23.09.04 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.182-185, art.814
6) Legea nr.60-XVI din 28.04.05 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.92-94, art.431
7) Legea nr.154-XVI din 21.07.05 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.126-128, art.611
8) Legea nr.205-XVI din 28.07.05 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.126-128, art.613
9) Legea nr.335-XVI din 16.12.05 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.1-4, art.22
10) Legea nr.244-XVI din 21.07.06 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.178-180, art.814
11) Legea nr.258-XVI din 29.11.07 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.14-15, art.48
12) Legea nr.286-XVI din 20.12.07 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.37-39, art.104
13) Legea nr.2-XVI din 07.02.08 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.42-44, art.121
14) Legea nr.84-XVI din 17.04.08 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.88-89, art.318
15) Legea nr.89-XVI din 24.04.08 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.99-101, art.366
16) Legea nr.281-XVI din 14.12.07 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.102, art.376
17) Legea nr.238-XVI din 13.11.08 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.215-217, art.796
18) Legea nr.15-XVI din 03.02.09 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.57-58, art.163
19) Legea nr.108-XVIII din 17.12.09 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.193-196, art.609
20) Legea nr.107 din 04.06.10 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.126-128, art.404
21) Legea nr.102 din 28.05.10 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.135-137, art.476
22) Legea nr.167 din 09.07.10 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.155-158, art.551
23) Legea nr.88 din 21.04.11 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.107-109, art.284
24) Legea nr.115 din 23.06.11 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.128-130, art.363
25) Legea nr.140 din 28.07.11 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.146, art.446
26) Legea nr.163 din 22.07.11 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.146, art.448
27) Legea nr.184 din 27.08.11 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.146, art.450
28) Legea nr.208 din 21.10.11 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.222-226, art.619
29) Hotărîrea Curţii Constituţionale nr.3 din 09.02.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.38-41, art.7
30) Legea nr.5 din 15.01.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.46-47, art.138
31) Legea nr.29 din 06.03.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.48, art.146; în vigoare 13.03.12
32) Legea nr.23 din 01.03.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.54-59, art.172; în vigoare 23.06.12
33) Legea nr.37 din 07.03.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.60-62, art.195
34) Legea nr.33 din 06.03.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.99-102, art.330
35) Legea nr.120 din 25.05.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.103, art.353
36) Legea nr.155 din 05.07.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.185, art.622

37) Legea nr.219 din 19.10.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.248-251, art.806
38) Legea nr.306 din 26.12.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.27-30, art.104
39) Legea nr.283 din 13.12.12 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.83-90, art.267
40) Legea nr.31 din 07.03.13 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.69-74, art.223